

THE ANNALS OF THE UKRAINIAN ACADEMY OF ARTS AND SCIENCES IN THE U.S., INC.

VOLUME XXI, 2000-2008

NUMBERS 49-50

JACOB P. HURSKY

SELECTED WORKS

Jacob. P. Hursky

Selected Works

Jacob P. Hursky

THE ANNALS OF THE UKRAINIAN ACADEMY OF ARTS
AND SCIENCES IN THE U.S., INC

VOLUME XXI, 2000-2008

NUMBERS 49-50

JACOB P. HURSKY

SELECTED WORKS

Published by

THE UKRAINIAN ACADEMY OF ARTS AND SCIENCES
IN THE U.S., Inc.

The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S. are published by the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S., Inc.

Publications Committee: Lubomyr R. Wynar (chairman),
Oleksa Bilaniuk, Oleksander Dombrowsky,
Eugene Fedorenko, Assya Humesky,
Albert Kipa, Bohdan Rubchak

Editorial Board: Albert Kipa, *President of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S.; Muhlenberg College*
Oleksa Bilaniuk, *Swarthmore College*
Assya Humesky, *University of Michigan*
Anna Procyk, *City University of New York,
Kingsborough Community College*
Lubomyr R. Wynar, *Kent State University*

Volume editor: Assya Humesky, *University of Michigan*

All correspondence, orders, and remittances should be addressed to:
The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S.
206 West 100th Street, New York, New York 10025

Library of Congress Catalog Card Number: 59-33060
ISBN 0503-1001

All rights reserved

© 2008 by the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S., Inc.

CONTENTS

Introduction by <i>Assya Humesky</i>	7
<i>Jacob P. Hursky – CURRICULUM VITAE</i>	13
THE PATRONYMIC SURNAMES IN UKRAINIAN, Dissertation	19
Preface	21
Contents	22
List of Abbreviations	24
Chapter I Introduction	25
Chapter II Historic Development of Patronymic Suffixes	37
Chapter III Characteristics of Patronymic Surnames	47
Chapter IV Characteristics of Basic Phonetic Features in Surnames of the 14 th -17 th Centuries	95
Chapter V Accentuation of Patronymic Surnames	99
Declension of Patronymic Surnames	104
Chapter VI Chronological and Geographic Distribution of Patronymic Surnames	107
Conclusions	113
Bibliography	115

ARTICLES

The Origin of Patronymic Surnames in Ukrainian	121
До питання наголосу в українських патронімічних прізвищах	140
The Language of “Bolgarski” Heirmologia of the Seventeenth-Eighteenth Centuries from the Manjava Velykyj Skyt Monastery in Galicia.....	153
Твірні основи українських прізвищ середини XVII ст.	169

ADDENDA – CORRESPONDENCE (Letters to Jacob P. Hursky)

Yuri Shevelov, October 5, 1989	199
Frederic J. Kramer, October 15, 1989	199
Borys Gudziak, October 16, 1989	201
Natalia Pazuniak, 23/X/1989	202
Patricia A. Burak, October 27, 1989	203

JACOB P. HURSKY AS SCHOLAR AND PEDAGOGUE

Marko Antonovych	207
Anne Roth, Staff Writer	208
John S. Kark, October 6, 1989	209
Harold Jones, October 9, 1989	211
D.H. Struk, October 10, 1989	212
Yaroslav Bilinsky, October 26, 1989	213
Nadia Senyk, <i>Svoboda</i> , Wednesday, Dec. 1, 1993	214
<i>Ukrainian News</i> , Sunday, Jan. 2, 1994, № 1 (3079)	215
Stephen P. Holutiak-Hallick, Jr., <i>The Ukrainian Quartely</i> , 1995	216
Robert F. Dewey, August 18, 1998	218
Kenneth A. Shaw, September 21, 1998	219
Roy A. Bernardi, September 23, 1998	220

Introduction

It is with great pleasure and satisfaction that the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the US is publishing the monograph of its long time member, renowned linguist Dr. Jacob Hursky. Dr. Hursky joined the Academy in 1968. In 1979 he became a member of the Executive Board of the Academy, serving on its Committee for Publications. In 1987 he was elected Learned Secretary, a position he held until 1992 when he became the Second Vice-President. His incredible working capacity and scholarly expertise are reflected in his many professional affiliations: Head of the Linguistics Section of the Shevchenko Scientific Society (1976-1981), Member of the Audition Committee of the Ukrainian Free University in Munich, Germany (1976-1987), Member of the Academic Advisory Council of Harvard Ukrainian Research Institute (1968-1975), not to mention his active membership in the American Name Society, AATSEEL, MLA, Bulgarian Studies Association, and others. For many years (1968-1987) he contributed to the linguistic section of the English Language Ukrainian Encyclopedia published by CIUS, Canada.

Jacob's life story begins in Ukraine, in the Zholdaky village, Konotop district of Sumy, where he was born on November 4, 1923. After graduation from high school, he enrolled in the Konotop Teachers College, graduating in 1941. During the war, the Hursky family managed to escape from the Soviet Union, and it was only after the war that Jacob was able to continue his education. He enrolled in the Ukrainian Free University in Munich where he studied Slavistics and in 1949 earned a Master's degree. A year later, his family emigrated to the USA and Jacob became a graduate student at the University of Pennsylvania. After receiving an MA in Slavic and Baltic Studies, he obtained a teaching position as Instructor of Russian. In 1956 he joined the faculty of the Department of Foreign Languages and Literatures at Syracuse University as an Instructor in Bulgarian and Russian. He also taught Old Church Slavonic, Macedonian and his native Ukrainian. At the same time, he continued his graduate studies working on his doctoral thesis dealing with the Ukrainian patronymic surnames.

Hursky's academic career progressed rapidly from Assistant to Associate and then to full Professorship. In 1976 he became the Department Chair. In 1989, when he finally retired from his teaching position, Syracuse University honored him with a retirement banquet and pub-

lished a collection of reminiscences by his former students and colleagues. Here is what some of them said about Hursky as a teacher and scholar:

“To me, Jacob Hursky always was the consummate academic, appealing to the mind of the student... What strikes me most about Jacob is the undeniable fact, that here, for the record, is a scholar of sound international reputation whose publications range from contemporary Macedonian to early Ukrainian, but whose primary concern is the welfare of his students... Love for his calling, a desire for knowledge, the dedication to serve his fellow men – these are the salient features of Jacob Hursky, the teacher-scholar.”

Leonid Rudnytsky, Director of Soviet and East European Studies at La Salle University.

One of his students, Patricia A. Burak, wrote:

Sitting in the classroom, I am always entranced by your own absorption in the material, your anecdotal presentations, and your scholarly, professional single-mindedness. For us to learn was your eternal quest, at whatever cost to you in terms of time, patience and extra work.

Students think the world of you, and many, many people love you. You are the quintessential teacher and scholar, and a very good person.

I cannot refrain from adding my own words of appreciation and respect for Jacob Hursky’s expertise which he graciously offered as an advisor in 1984-1987 when I was working on the National Endowment for Humanities sponsored project of the Modern Ukrainian textbook. Hursky’s professional advice was invaluable, and I will always remember him as a great linguist and a wonderful human being.

Here are a few other facts about Hursky’s life achievements:

“Hursky was the only Ukrainian scholar from the diaspora who attended the annual international conferences on Church-Slavonic-Macedonian philology as a speaker and member of the Macedonian Academy of Sciences.”

(Stephen P. Holutiak, 1995)

“Syracuse University is proud that Dr. Hursky initiated the first program in the United State which taught Ukrainian language, literature, and history of the Ukrainian language (...) Dr. Hursky’s accomplishments continue to be appreciated throughout the United States and the world.”

(Robert F. Dewey, Director of Planned Giving, Office of Development, Syracuse University, August 18, 1998)

"One capstone of his career, with which I was somewhat familiar when I was serving as dean, is his on-going work, with three European co-workers, to create a Macedonian-Ukrainian dictionary. Those of us in higher education, who are dedicated to the balancing of education and research, salute Jacob Hursky for his exemplary efforts in both domains."

(Gershov Vincov)

In the 33 years of teaching at Syracuse University over 300 students took his course in Ukrainian language. In the summer of 1991-93, when he taught at the International School of Ukrainian Studies in Kyiv, his audience often exceeded 100 students who came from such countries as USA, France, Germany, Austria, Italy, Hungary, Brazil, Poland, Bulgaria, Japan, and Russia.

This monograph, among other material, includes three of Hursky's works in English and two in Ukrainian. The English language studies are: "The Patronymic Surnames in Ukrainian" (University of Pennsylvania, 1957), published here for the first time; "The Origin of Patronymic Surnames in Ukrainian" (a revised version of part of his dissertation);* "The Language of "Bolgarski Heirmologia of the Seventeenth-Eighteenth Centuries from the Manjava Velykyj Skyt Monastery in Galicia." The two studies in Ukrainian are: "On the Question of Stress in Ukrainian Patronymic Surnames", and "On the Origins of Ukrainian Patronymics in the Middle of the XVII Century" (Based on Bohdan Khmelnytsky's Zaporozhian army records, compiled after the Zboriv agreement of 1649). We have not included the exhaustive Bibliography of George Y. Shevelov, compiled by Hursky and published both in English and Ukrainian – an interested reader can find them in volume XV, 1981-1983, numbers 39-40 of the Annals of the Academy (in English), while the Ukrainian version appeared in 1971 in Munich, published by the Ukrainian Free University (*Studio t. 7, Symbolae in Honorem Georgii Y. Shevelov*).

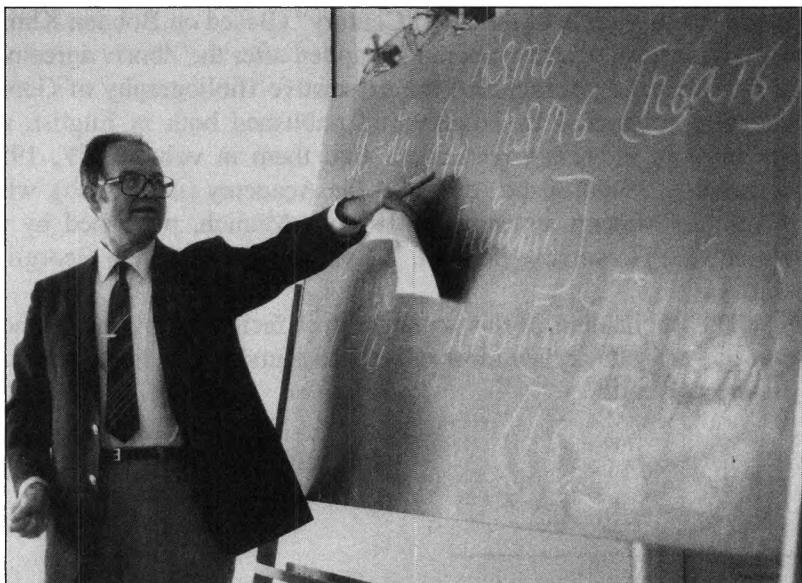
The publication of this monograph is facilitated by the financial support of Prof. Hursky's widow, Valentina Hursky, to whom the Academy is most grateful.

Assya Humesky
Editor

* For original publications see the list on pp. 15-16 of Jacob P. Hursky's Curriculum Vitae.

*Family portrait.
From left: Tetyana, Valentina, Jacob, Alexandra.*

Jacob P. Hursky

Jacob P. Hursky

CURRICULUM VITAE

of

Jacob P. Hursky
208 Easterly Terrace
De Witt. N.Y. 13214, USA
(315) 446-3459

October 22, 1993

PERSONAL

Birthdate: November 4, 1923

Birthplace: Žoldaky, Ukraine

EDUCATION

- Ph.D. Slavic and Baltic Studies, University of Pennsylvania (1957)
Dissertation: "The Patronymic Surnames in Ukrainian"
A.M. Slavic and Baltic Studies, University of Pennsylvania (1953)
Ph.M. Ukrainian and Slavic Philology, Ukrainian Free University
(1950)

TEACHING EXPERIENCE

- Summers 1991-93 Visiting Professor, International School of Ukrainian Studies, Kiev, Ukraine
1990 to Present Professor-Emeritus of Slavic Languages and Literatures, Syracuse University
1972-89 Professor of Slavic Languages and Literatures, Syracuse University
1956-62 Assistant Professor of Slavic Languages and Literatures
1956-71 Senior Instructor in Bulgarian and Russian, East European Language Program, Syracuse University
1954-55 Instructor in Russian, Pennsylvania State University
1951-52 Graduate Assistant in Modern Languages, Dickson College, Pa.

Summers 1974-87	Visiting Professor, Ukrainian Free University, Munich, Germany
Summer 1972	Visiting Professor, Harvard University

Courses taught:

- a) Undergraduate level courses (elementary, intermediate, and advanced): Bulgarian, Macedonian, Russian, and Ukrainian.
- b) Graduate Level courses: Comparative Slavic Grammar, Contemporary Literary Ukrainian, History of Ukrainian Language, Interpretation of East Slavic Texts of the 11th-18th Centuries, Introduction to Slavic Linguistics, Introduction to Slavic Studies, Old Church Slavic, Russian Historical Phonology and Grammar, Russian Literature of the 18th Century, Slavic Civilization and Peoples, Structure of Modern Bulgarian, Structure of Modern Russian, Structure of Modern Serbo-Croatian, Structure of Modern Ukrainian, Seminars in East and South Slavic Languages.

OTHER PROFESSIONAL EXPERIENCE

Served as editor of linguistic entries for the *Encyclopedia of Ukraine*, Vols. 3-5 (Toronto: University of Toronto Press, Inc., 1993).

Participated in the XIII (Aug. 8-29, 1980), XIV (Aug. 7-28, 1981), XVI (Aug. 5-26, 1983), XIX (Aug. 8-29, 1986), and XX (Aug. 7-28, 1987) Seminars on the Macedonian Language, Literature, Culture at Cyril and Methodius University in Skopje and Ohrid, Macedonia.

Served as a consultant for the NEH Project on the preparation of the 12 Ukrainian Individualized Instruction Manuals (Elementary, Intermediate, and Advanced Levels) at the Ohio State University in Columbus (OSU Slavic Papers Nos. 24, 24A, 25, 25A, 26, 26A, 27, 27A, 55, 55A, 56, 56A, Columbus: Ohio State University, 1984-1987).

PUBLICATIONS

- “Movoznavstvo (linguistics)”, *Encyclopedia of Ukraine*, III (Toronto: University of Toronto Press, Inc., 1993), pp. 472-273.
- “Nazarova, Tetiana”, *ibid.*, p. 569.
- “Nimchuk, Vasyl [Nimčuk, Vasyl’]”, *ibid.*, p. 601.
- “Samiilenko, Stepan [Samijlenko]”, *ibid.*, IV, p. 524.

- “Shevelov, George Yurii [Ševel’ov, Jurii Sherekh, Hryhorii Shevchuk, Yur. Sh., Hr. Sh., et al)”, *ibid.*, pp. 661-662.
- “Foreword”, *Studies in Ukrainian Linguistics* (The Annals of the Ukrainian Academy of Art and Sciences in the U.S., Inc., XV, No. 39-40) (New York, 1985), pp. 9-12.
- “A Bibliography of the Publications of George Y. Shevelov (1969-1983)”, *ibid.*, pp. 13-24.
- “The Language of ‘Bolgarski’ Heirmologia of the Seventeenth-Eighteenth Centuries from the Manjava Velykyj Skyt Monastery in Galicia”, *ibid.*, pp. 137-152.
- Studies in Ukrainian Linguistics* (The Annals of the Ukrainian Academy of Art and Sciences in the U.S., Inc., XV, No. 39-40) (New York, 1985), 376 pp. (Editor and compiler).
- “Твірні основи українських прізвищ середини XVII ст. (1. Назви осіб за професією, родом заняття, посадою, чином або соціальним станом)”, *Symbolae in honorem Volodymyri Janiw* (Universitas Libera Ukrainensis, *Studia*, X) (München, 1983), pp. 336-361.
- “Від упорядника”, *Збірник на пошану Григорія Китастого у 70-річчя з дня народження* (Нью-Йорк: Українська Вільна Академія Наук у США, 1980), р. 5.
- “Список праць Григорія Китастого (1936-1977)”, *ibid.*, p. 283-290.
- Збірник на пошану Григорія Китастого у 70-річчя з дня народження* (Нью-Йорк: Українська Вільна Академія Наук у США, 1980), 294 pp. (Редактор і упорядник).
- “Як правильно: ‘говорити по-українськи’ чи ‘говорити по-українському’?”
- Мова про мову*, I, ч. 3 (*Свобода*, LXXXVI, ч. 295) (Джерзі Сіті і Нью-Йорк, 29 грудня 1979), р. 3.
- Пантелеїмон Ковалів, *Український правопис* (Нью-Йорк: Наукове Товариство ім. Шевченка, 1976), 96 pp. (Співредактор).
- [Review] “Ще раз про розмовно-граматичний підручник Юрія G. Duravetz”, *Ukrainian: Conversational and Grammatical*, Level 1 (Toronto: Ukrainian Teachers’ Committee, Ontario Modern Language Teachers’ Association, 1973), 312 pp., *Сучасність*, 9 (189) (Мюнхен, 1976), pp. 108-113.
- “Бібліографія праць проф. д-ра Юрія Шевельова (1934-1968)”, *Symbolae in honorem Georgii Y. Shevelov* (Universitas Libera Ukrainensis, *Studia*, VII (München, 1971), pp. 5-36.

“До питання наголосу в українських патронімічних прізвищах”, *ibid.*, pp. 159-170.

Symbolae in honorem Georgii Y. Shevelov (=Universitas Libera Ukrainensis, Studia, VII (München, 1971), 506 pp. (Co-editor and co-compiler).

“Phonetic Peculiarities in Ukrainian Patronymic Surnames of the Fourteenth-Seventeenth Centuries”, *Names*, XIX, No. 4 (Potsdam, N.Y., 1971), pp. 262-267.

Selected Aviation Readings in Bulgarian, Part II (For Intermediate Classes) (East European Language Program, Syracuse University, 1970), 136 pp.

“Linguistic Studies of Prof. George Y. Shevelov”, *The Ukrainian Quarterly*, XXV, No. 2 (New York, 1969), pp. 158-164.

“Проф. Юрій Володимирович Шевельов (До 60-річчя з дня народження)”, *Нові Дні*, XIX, ч. 227 (Торонто, грудень 1968), pp. 2-4. Reprinted in *Український голос*, ч. 14 (140) (Вінніпег, 2 квітня 1969), pp.

“Деякі проблеми болгарської граматики, ортоепії і правопису”, *Свобода*, LXXV, ч. 153 (Джерзі Сіті і Нью-Йорк, 21 серпня 1968), p. 4.

[Review] “А.В. Кокорев, сост. “Хрестоматия по русской литературе XVIII века.” Изд. 4-е. М.: Просвещение, 1965. 848 стр.”, *The Slavic and East European Journal*, XI, No. 3, Fall 1967, pp. 370-371.

[Review] “А.В. Кокорев, сост. “Хрестоматия по русской литературе XVIII века.” Изд. 4-е. М.: Просвещение, 1965. 848 стр. с илл.”, *Новый Журнал* (Нью Йорк, 1966), pp. 293-296.

Bulgarian-English Glossary to Basic Bulgarian (Syracuse University, 1963), 64 pp.

“Загальний огляд болгарської літератури і творчість Христа Огнянова”, *Українська Літературна Газета*, VI, ч. 6 (60) (Мюнхен. Червень 1960), pp. 5-6.

“The Origin of Patronymic Surnames in Ukrainian”, *The Annals of the Ukrainian Academy of Art and Sciences in the U.S., Inc.*, VIII, No. 1-2 (25-26) (New York, 1960), pp. 169-190.

The Administrative and Economic Structure of Bulgaria (Syracuse University, 1960), 161 pp.

Selected Aviation Readings in Bulgarian (Syracuse University, 1959), 141 pp.

WORK IN PROGRESS

Македонсько-український словник

Митрополит Іларіон, Етимологічно-семантичний словник української мови, Том IV, (Редакція й доповнення Якова Гурського)

HONORS AND OFFICES

1992 to Present	Second Vice-President, The Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S., Inc., New York
1987-1992	Learned Secretary, The Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S., Inc., New York
1979-1987	Member of the Board, Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S., Inc., New York
1979 to Present	Member of the Committee on Publications, the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S., Inc., New York
1976-1989	Chairman of the Slavic Languages and Literatures Department, Syracuse University
1976-1987	Member of the Auditing Committee, Ukrainian Free University, Munich, Germany
1976-1981	Head of the Linguistics Section, Shevchenko Scientific Society, New York
1968-1975	Member of the Academic Advisory Council to Ukrainian Studies at Harvard University
1959 to Present	Faculty Advisor to the Ukrainian Club, Syracuse University
1966, 1971	Certificates of Appreciation, from United States Defence Language Institute, Washington, D.C.
1953-1954	The George Leib Harrison Scholarship, University of Pennsylvania
1952-1953	The George Leib Harrison Fellowship, University of Pennsylvania

MEMBERSHIP IN PROFESSIONAL AND LEARNED SOCIETIES

American Association of Teachers of Slavic and East European Languages
American Name Society
Bulgarian Studies Association

**THE PATRONYMIC SURNAMES
IN UKRAINIAN**

Dissertation

PREFACE

It gives me great pleasure to express my sincere thanks to Dr. Anthony Salys, the supervisor of this dissertation, who offered much valuable advice and criticism throughout its progress.

Sincere acknowledgments are also made to my teachers, Dr. Alfred Senn, the late Dr. Vincas Kreve-Mickevičius, and Dr. Vladimir Šajkovič, who guided me through the program of Slavic and Baltic Studies.

Further, my gratitude is due to Dr. Anna Pirskenok for helping with suggestions in English language usage.

I also wish to thank my brother, Peter, for his contributions in illustrating this study.

Finally, I thank the officials of the University Library and of the Library of Congress for their never-failing kindness and helpfulness.

Jacob P. Hursky

THE PATRONYMIC SURNAMES IN UKRAINIAN**A DISSERTATION**

in Slavic and Baltic Studies

presented to the Faculty of the Graduate School of the University
of Pennsylvania in partial fulfillment of the Requirements for degree
of Doctor of Philosophy

1957

CONTENTS

List of Abbreviations

Chapter I Introduction

1. Survey of the Literature on Ukrainian Surnames. Purpose and Scope of the Present Study with Explanatory Notes.
2. Patronymica in Ukrainian.

Chapter II Historic Development of Patronymic Suffixes

3. Suffix -енко/jenko.
4. Suffix -yc.
5. Suffixes -iv/jiv, -yn/jin, -yšyn/jišyn.
6. Suffixes -uk/juk, -čuk.
7. Suffix -ak/jak.
8. Suffixes -ja/a, -enja, -at/jat.

Chapter III Characteristics of Patronymic Surnames

9. Surnames Derived from Christian Names.
10. Surnames Derived from Names Designating Occupation and Social Status.
11. Surnames Derived from Names of Ethnic Origins.
12. Surnames Derived from Names of Local Origins.
13. Surnames Derived from Various Nicknames.
 - a) Nicknames from physical and mental peculiarities.
 - b) Nicknames from the animal and vegetable kingdom.
 - c) Nicknames from social relationships, time periods, etc.
 - d) Nicknames from foods and beverages.
 - e) Nicknames from domestic articles and items of clothing.
 - f) Nicknames from names designating the body and its anatomical parts.

- g) Nicknames from names designating natural phenomena.
- h) Nicknames from numerals.

Chapter IV 14. Characteristics of Basic Phonetic Features in Surnames of the 14th-17th Centuries.

Chapter V 15. Accentuation of Patronymic Surnames.
16. Declension of Patronymic Surnames.

Chapter VI 17. Chronological and Geographic Distribution of Patronymic Surnames.

Conclusions

Bibliography

TABLES AND ILLUSTRATIONS

Table 1. Quantitative Analysis of Patronymic Surnames Documented in the Castle Descriptions of 1552 (Arch VII, I).

Table 2. Quantitative Analysis of Names Documented in the Castle Descriptions of 1552 (Arch VII, I).

Map of the Ukraine

Overlay 1. Geographic Distribution of Surnames in -enko/enok in the Ukraine by 1552. Based on Castle Descriptions (Arch VII, I).

Overlay 2. Boundary showing the extended distribution of surnames in -enko in the Ukraine by 1649 according to a Cossack Regimental Register (R).

List of Abbreviations

(Sources are identified by the abbreviations preceding each entry in the bibliography; all other abbreviations used in the study are listed here.)

acc.	accusative	Lež	Ležajs'k
adj.	adjective	Lith.	Lithuanian
augm.	augmentative	loc.	locative
BCR	Bila Cerkva Regiment	Lv	Lvov
Br	Braclav	LvS	Lvov Starosty
BrR	Braslav Regiment	M	Moscow
ChS	Cholm Starosty	masc.	masculine
ČC	Čerkasy Castle	MC	Mozyr Castle
ČornC	Čornobyl' Castle	nom.	nominative
ČR	Čerkasy Regiment	obl.	oblast'
ČyhR	Čyhyryn Regiment	OC	Oster Castle
dat.	dative	OChSl.	Old Church Slavic
dim.	diminutive	P	Peremyšl'
Dr	Drohobyč	PeR	Perejaslav Regiment
DrS	Drohobyč Starosty	pl.	plural
fem.	feminine	Pol.	Polish
gen.	genitive	PS	Peremyšl' Starosty
Gr.	Greek	Roh	Rohatyn
H.	Halyč	RohS	Rohatyn Starosty
Heb.	Hebrew	Russ.	Russian
HrS	Hrubešiv Starosty	SC.	Serbocroatian
HS	Halyč Starosty	sing.	singular
IE.	Indo-European	SnS	Snjatyn Starosty
instr.	instrumental	SokS	Sokal' Starosty
K	Kiev	SS	Sjanok Starosty
KalnR	Kal'nyk Regiment	T.	Turkish
KanC	Kaniv Castle	Ukr.	Ukrainian
KanR	Kaniv Regiment	UmR	Uman' Regiment
KC	Kiev Castle	VC	Vinnycja Castle
Kol	Kolomyja	voc.	vocative
KorR	Korsun' Regiment	WR.	Write Russian
KR	Kiev Regiment	ZS	Zamchiv Starosty
L	Luc'ke	Ž	Žytomyr
LC	Luc'ke Castle	ŽC	Žytomyr Castle

Chapter I

Introduction

1. Survey of the Literature on Ukrainian Surnames. Purpose and Scope of the Present Study with Explanatory Notes.

In his article, “Malorusskija¹ famil’nyja prozvanija”, published in 1885 in *Kievskaja Starina*, N. Sumcov was the first to point out the abundance, variety, and importance of information concealed in Ukrainian surnames. He wrote, “Without error, it can be said that old Little Russia lives in contemporary peasant surnames.”² At that time, because of the lack of published scientific works on the subject of surnames and of dictionaries on lexicographic explanations of the Ukrainian language, Sumcov, without explaining their function, limited himself to an enumeration of 34 endings which he had noted in surnames and to a division of surnames into separate groups. The largest group, he felt, was made up of surnames which originated in the personal names of parents. The next were surnames according to location of residence, from unusual physical features or behaviour, according to trade, numerals, plants and animals, foods, domestic articles, surnames with indication of historical phenomena, surnames of foreign origin and finally, altered surnames.

A year after Sumcov wrote his article, a monograph by E. Karnovič, *Rodovyja prozvanija i tituly v Russii i slijanie inozemcev s russkimi* (1886), devoted several pages to surnames in Ukrainian. Karnovič wrote, “Surnames in Little Russia are exceedingly diverse...:

¹ Malorusskij ‘Little Russian’ is an old term for Ukrainian.

² Op. cit., p. 217.

both according to the words from which they originate and according to their endings, they are distinctly different from Great Russian surnames.”³ He also points out, “...predominant endings with the meaning of origin, as well as of endearment, were ‘ko’, ‘juk’, and ‘ak’.”⁴ Another characteristic feature of Ukrainian surnames he points out is in the feminine endings “ycha” and “yčka”; the former applied to married and widowed females and the latter to single (unmarried) women.

The third article to appear (after Karnovič’s monograph), was the one by V. Ochrymovyč, “Pro sil’s’ki prozvyšča,” published in 1895 in *Žytje i Slovo* (pp. 302-307). The author, who was a lawyer, considers surnames to be a creation of the legal views of the people. On the basis of surnames gathered among the Galician mountaineers, he presents the following 5 methods for the creation of surnames: 1. surnames derived from the name or surname of the mother; 2. surnames according to the eldest member of the family (grandfather, grandmother); 3. surnames derived from the name or surname of the father; 4. surnames derived from the name of the landlord on whose estate an individual dwells; this category also includes surnames derived from the name of a man’s father-in-law, on whose land that particular son-in-law dwells; 5. surnames formed according to individual characteristics.

In contrast to the views expressed by the three preceding authors are those of I. Franko in his work, “Pryčynky do ukrajins’koji onomastyky”, published in 1906 in *Naukovyj Zbirnyk prysvjačenyj profesorovi Mychajlovi Hruševs’komu* (pp. 185-218). On the basis of historical data of Western Ukraine in the 16th-17th centuries (ŽUR, Vols. I-V), the author turned his attention to the following three kinds of surnames: 1. surnames which are the genitive singular of an individual or local surname of the father, brother, or father-in-law of a certain person, e.g. Kryvoho (kryvyj ‘lame’); 2. surnames which are the nominative singular or plural of diminutive neuter forms in -ja, -jata; these are found in forms like Moskovja, Moskovjata denoting orphans after the death of a landlord; 3. surnames which are the genitive plural of the form described in no. 2 to designate separate and distinct persons of the same group, e.g. Moskovjat (one of them).

The next article to appear after Franko’s, was “Ohljad narodnych rodovych prizvyšč na Cholmščyni j Pidljašši” published in 1926 in *E-*

³ Op. cit., p. 121.

⁴ Ibid., p. 124.

nohrafičnyj Visnyk, Vol. II (pp. 113-123) by M. Kornylovych. Basically, the author discusses onomastic sources, related to the Cholm region, the content and form of surnames, peculiarities in surnames from the Cholm region, and concludes his article with classified examples of surnames. Kornylovych's conclusions are based on data found in the acts of the peasant agrarian laws of 1864-65 (Archivъ byvšej Vremennoj Komissii po krestjanskimъ dělamъ Carstva Poľskago pri Zemskomъ Otděle Ministerstva Vnutrennichъ Dělъ vъ Petrogradѣ).

After Kornylovych, V. Simovych wrote three articles: 1. "Ukrainins'ki jmenyky čolovičoho rodu na -o v istoričnomu rozvýtku j osvitlenni,"⁵ in which he describes masculine nouns in -o including surnames in -enko, with special reference to their origin; 2. "Ukrainins'ki prizvyšča z chresnych imen,"⁶ in which he explains the chief reason for the frequency of surnames derived from Christian names to be the frequency of diminutive and augmentative forms in Ukrainian. As an illustration he gives about 80 different forms derived from the one name *Hrygorij* 'Gregory'. 3. "Jak nahološuvaty naši prizvyšča na -enko?"⁷ (cf. pp. 106-111).

Attention can also be called to the short article, "Nahološennja ukrajins'kych prizvyšč na 'enko', 'jenko',"⁸ by P. Ternivs'kyj, in which he touches upon accentuation and certain changes in surnames.

In conclusion, the following two dictionaries are relevant: 1. M. Morškinъ, *Slavjanskij imenoslovъ ili sobranije slavjanskichъ imenъ vъ alfavitnomъ porjadkѣ* (1867) and 2. N. Tupikovъ, *Slovarъ drevnerusskikhъ ličnykhъ sobstvennykhъ imenъ* (1903). From the point of view of Ukrainian surnames, the latter is more important. It is useful in that it gives the sources for the names; on the other hand, it is limited, since there are no explanations to names. This, of course, is especially important for the study of surnames. The author also limited himself to what he calls old Russian proper personal names; he does not utilize Christian names or surnames derived from them.

As the foregoing survey indicates, all that is written on the subject of Ukrainian surnames is a series of short articles dealing with characteristics of surnames in general. With the exception of Franko's article,

⁵ *Praci Ukrains'koho Vysokoho Pedahohičnoho Instytutu im. Mychajla Drahomanova u Prazi. Naukovyj Zbirnyk*, Vol. I (pp. 305-369).

⁶ *Naši dni*, No. 8, p. 13.

⁷ *Ibid.*, No. 11, p. 12.

⁸ *Ukrainins'ki Visti*, No. 79-80 (646-677) (1952).

no serious attention hitherto had been paid to historic material about surnames. No collection of surnames has been made; their geographical distribution is unknown, and, above all, there has not yet been an examination of the question of when and under what conditions surnames became hereditary in the Ukraine.

To solve some of the problems, a study of so-called patronymic surnames⁹ is the objective of the present paper. The term "patronymic" is used here to designate a surname formed by the addition of the suffix -enko/jenko, -(ov)yč/(ev)yč /(jev)yč, -iv/jiv, -yn/jin, -yšyn/ jišyn, -uk/juk, -čuk, -ak/jak, or -ja/enja/at/jat indicating a relationship to the name of one's father or paternal ancestor.

This study attempts to trace the development of patronymic surnames in Ukrainian and to give a detailed analysis of their suffixes, original words from which they are derived, their accentuation and declension, and finally their chronology and geographic distribution.

The material has been taken from the sources mentioned in the bibliography. In the choice of sources, three principles have been guides: 1. the source should supply rich material; 2. the material in each source should have the potential of being localized as exactly as possible; 3. the material in each source should have the potential of being dated as exactly as possible. These three demands are best answered by the *Ukrain'ski hramoty* (UH) for the 14th-15th century period; *Archiv Jugozapadnoj Rossii*, Pt. VII, Vol. 1 (Arch VII, I), with its description of the 9 castles, and *Žerela do istoriji Ukrayiny-Rusy*, Vol. I-III (ŽUR I-III), with the description of the Nalyč, Peremyšl', Sjanok, Cholm and Bels lands according to their so-called starosties, for the 16th century period; *Reestra vsego vojska zaporožskago* (R), with a list of 37,745 names found in the 16 regiments of the Zaporozhian Army, and *Acty, otnosjaščiesja k istorii Južnoj i Zapadnoj Rossii* (AJZR), for the 17th century.

Because the material found was very abundant, it proved to be quite sufficient to examine sources after the 17th century only in a general way. There was no attempt to study post-17th century sources in the detail with which pre-17th century sources were examined. The surnames in old sources, however, were not accented. Therefore, for accentuation, contemporary surnames collected mostly among their bearers (see Bibliography under JH) had to be used.

⁹ Surname is used in the wide sense of last name, whether hereditary or not, because it is generally impossible to decide if a surname appearing in old monuments might be a family name or might merely belong to one person.

The etymologies and definitions for the surnames enumerated were collected chiefly from B. Hrinčenko's *Slovar' ukrajins'koji movy*, and Z. Kuzela & J. Rudnyc'kyj's *Ukrainisch-Deutsches Wörterbuch*. Among other dictionaries, C. Andrusyshen & J. Krett's *Ukrainian-English Dictionary* and M. Podvesko's *Ukrainian-English Dictionary* were the most valuable for the English interpretation of surnames.

The surnames in this study are divided into separate groups according to their origin. These separate group-classified surnames have been arranged according to the words from which they originated – these words are in alphabetical order. Each surname is followed by a location, if available, the date, reference to source, and reference to page in the source.

With the exception of a few of the earliest instances, the first names have, as a rule, been omitted. They were included only when quoted directly from sources.

The system of transliteration used in the study is generally similar to the "International System" (i.e. academic system), described by W. Matthews in "The Latinisation of Cyrillic Characters" in *The Slavonic and East European Review*, Vol. XXX, No. 75, 1952, pp. 541-542. In the transliteration of place names three exceptions have been made to conform with the English usage: Kharkov, Kiev, Lvov.

2. *Patronymica in Ukrainian.*

The system of personal nomenclature which is officially used in Ukraine today consists of three names. The first of these is called imja, which simply indicates a personal or Christian name, e.g. Andrij 'Andrew', Mychajlo 'Michael'. The second name, called po-bat'kovi, is a patronymic – a name formed by the addition of suffix -ovič (masc.) or -ivna (fem.) to the personal one, as Mychajlovyc 'son of Michael', Michajlivna 'daughter of Michael'. To be named after one's father is an old custom which was observed by the princes and their servants in times of Kievan principality; later on this practice was applied to all nobility. Common people, however, formerly had used only Christian names and individual nicknames. Later, during Muscovy period and up to World War I, although they had patronymics, these terminated in the suffix -ov/-ev. The reason for such differences in names between noblemen and common people was that at the end of the 16th century the suffix -ovyč was revised to mean an unusual award by which the czar himself desig-

nated to whom ovyč should be ascribed. Karnovič in his *Rodovyja prozvanija i tituly vъ Rossii i slijanie inozemcevъ sъ russkimi* (pp. 34-35) points out that the first awards of this kind are dated from the Muscovy period. These were also continued during the reign of Czar Peter, who in 1697 permitted Prince Jakov Fedorovič Dolgorukij to write his patronymic with “vičь”, and in 1700 granted the same permission to Grigorij Stroganov. During the reign of Empress Catherine the order was given that the individuals of the first five grades¹⁰ should write the complete patronymic (i.e. with “vičь”); the individuals of the 6th to 8th grades inclusive, a semi-patronymic (i.e. with “ovъ”, “evъ”), and the remaining people only by the first name, without a patronymic.

N. Sumcov writes in a similar way: “Not many persons, and only with the permission of the czar, were able to use their patronymic in vičь. For common people, this vičь was set aside, and, in place of it, ovyč was used as an expression of their subordinate position. If the family name ended in vičь, then this, too, was treated in the same way. The celebrated politicians of Little Russian history from the 17th century. Bishop Methodius Filimonovičь and archpriest Adamovičь are designated in the Moscow 17th century acts – Filimonovъ and Adamovъ. In exactly this way, Samojlovičь was called Samojlovъ after he was dismissed from his hetmanship.”¹¹

The third name prizvyšče indicates the family to which the individual bearing it belongs, hence it is a family name or simply a surname.

The oldest preserved records show that, chronologically, surnames came into use later than personal names and patronymics. In the earliest period of Ukrainian history each individual generally had only one name; a large number of these single names existed. *Povest' vremennych let* furnishes many examples which prove this remark. Almost on each page there are examples when only a single name is used, even if the text refers to Princes of the House of Rurik. Here are just a few of these instances taken at random:

Askoldъ and Dirъ, legendary princes, 862 A.D., p. 19

Oльга, princess, 945, p. 40

Svjatoslavъ, prince, 965, p. 47.

¹⁰ There were fourteen grades in the Civil Service hierarchy set up by Peter the Great, the so-called Tabel' o rangach, which remained in force up to the Revolution.

¹¹ Op. cit., pp. 227-228.

While the preceding personal names were of Scandinavian origin, Svjatoslavъ was the first prince of the House of Rurik who received an Old Slavic name.

Additional examples of single names are:

Jaropolкъ, prince, 973, p. 53

Volodimъгъ/Volodimirъ, prince, 980, p.54

Georgi, servant, 1015, p. 91

Svyatopolкъ, prince, 1019, p. 97

Vsevolodъ, prince, 1076, p. 132

Дъмитръ, groom, stable-man, 1097, p. 173, etc.

Although not frequently, the use of a second name is evidenced in the same Chronicle. In most of the cases it is an addition of a patronymic to one's own proper name, e.g.:

Svěnaldičju (dat. Sing.), imenemъ Ljutъ 'Ljut the son of Svěnald', 975, p. 53

Мъstislavičъ Eustafij 'Eustachius the son of Mstislav', 1033, p. 101

Ivan Tvorimiričъ 'John the son of Tvorimir', 1043, p. 103

Igorevičъ Davydъ 'David the son of Igor', 1081, p. 135

Vjačeslavъ Jaropolčičъ 'Jaroslav the son of Jaropolk', 1103, p. 183, etc.

Sometimes the first name was followed by a description:

Volodimerъ, synъ Jaroslavъ (1042, p.103); Janъ, synъ Vyšatinъ (orig., dat. sing.; 1071, p. 117); or /Peredъslava/ dšči Volodareva (1104, p. 185). Morphologically, the forms Jaroslavъ, Vyšatinъ, Volodareva are considered to be the short possessive adjectives in -ъ (-ja, -je), -in, -eva derived from appropriate personal names, i.e. Jaroslav, Vyšata, Volodar.

In Ukrainian, as well as in other Slavic languages, the form in -ль died out, except in a few nouns designating old place-names, e.g. Dobromyśl' (near Cholm), Peremyl' (near Berestja), Peremyśl', etc.¹² Form in -in, -ev(a), in time, lost the words syn 'son' and dšči 'daughter' which preceded or followed them; the possessive meaning was forgotten, and the forms themselves became patronymic first, and then later, surnames.

To judge from the Chronicle, the second names and various descriptions came into use for a reason. They were necessary when more

¹² Cf. J. Rudnyc'kyj, *Pro ukrajins'ki osobovi jmenja*, p. 39; P. Černych, *Istorico-grammatika russkogo jazyka*, pp. 193-194; P. Kuznecov, *Istoričeskaja grammatika russkogo jazyka*, pp. 143.

and more bearers of a certain personal name came into being, and that single name therefore was insufficient to distinguish them. The following instances, for example, comprise two different persons in each case:

Davydъ Igorevičъ, i Vasilko Rostislavičъ, i Davydъ Svjatoslavиčъ, 1097, p. 170

Jaroslavъ Svjatopolčиčъ Jaroslava Jaropolčиčа, 1102, p. 182

Davydъ Svjatoslavičъ, I Davydъ Vseslavičъ, 1103, p. 183

Vedena dšči Volodareva za carevičъ... Томъ že lětě vedena

Peredslava, dšči Svjatopolča... za korolevičъ... /Peredslava the daughter of Volodar married the son of a czar...

The same year Peredslava the daughter of Svjatopolk married... the son of a king.../, 1104, p. 185.

For the same reason, there are also instances in which a person is defined by three and even more names, e.g. Svjatoša, synъ Davydovъ Svjatoslavičа ‘Svjatoča the son of Davyd, the grandson of Svjatoslav’, 1097, p. 179; Aepina dščerъ, Oseneva vnuka (orig., acc. Sing.) ‘the daughter of Aepa, the granddaughter of Osen’ and Aepina dščerъ Girgeneva vnuka (orig., acc. Sing.) ‘the daughter of Aepa, the granddaughter of Girgen’, 1107, p. 187;¹³ Brjačislavъ, synъ Izjaslavъ, vnukъ Volodimerъ, otecъ Vseslavъ ‘Brjačislav the son of Izjaslav, the grandson of Volodimer, the father of Vseslav’, 1044, p. 104.¹⁴

The third word in such examples (i.e. Svjatoslavičа, Aepina or Volodimerъ) recalled the grandfather’s name; as this applied to many members of the same family, it has gradually developed into a permanent patronymic title with the hereditary features of contemporary surnames, e.g. Andrej, Hrihorej, Ivaško, a Esko Bohdanoviči Potapoviča, ČC, 1552, Arch VII, I, p. 89; Jurъi Borisovъ synъ Perepečinъ (grandson), Borisъ Ivanovъ synъ Perepečinъ (his father), and Ivanъ Perepeča Martemyjanovъ synъ Posulščikovъ (his grandfather), 1526, AK II, p. 357.

¹³ Although neither of the two daughters is mentioned by her first name, the very presence of a patronymic proves that such a name existed.

¹⁴ One may suspect that descriptions of this kind were invented by the scribe, but for a reason other than actual need for more names. Cf. the following quotation: “Knjazъ Vladimиръ Svjatoslavičъ, vnukъ Vsevolоžъ, pravnukъ Olgовъ, pravnukъ Svjatoslavъ, prapravnukъ Jaroslavъ, praščurъ velikago Vladimira” – Prince Vladimir the son of Svjatoslav, the grandson of Vsevolod, the great-grandson of Oleg, the great-grandson of Svjatoslav, the great-great-grandson of Jaroslav, the great-great-great-grandson of Vladimir the Great, 1176, N. Tupikovъ, op. cit., p. 23; the whole genealogy!

How early surnames formed in this way had reached a stage of permanency, it is difficult to decide, as it is not easy to find examples which contain the same surname for father and son. It is generally believed that patronymics in -(ov)yč, -(ev)yč began to be used as hereditary surnames from the 14th century.¹⁵ However, the basic source of data for the study of this early period (UH), in which patronymics in -(ov)yč, -(ev)yč occur very frequently, does not adequately support this view.

Actually, only one surname in UH appears to be hereditary, Lopatič Ivanъ Jurijevič synъ ‘Lopatyč, Ivan the son of Jurij’, 1421, p. 93; repeated on p. 94. The frequent usage of patronymics in UH (about 150 different names) also attests to their heredity to a certain extent.

But on the other hand there are examples which are rather confusing. There is an instance when one scribe identified himself as popovičь bolestrašickii, imenemъ dejačkovičь vasiljuvъ sňь poporovъ kostь pruzviščemъ soročičь, translated: Kost’ by the name of Djačkovič, the son of priest Vasyl’ from Bolestrašyči, nicknamed Soročyč, 1366, p. 12. This description shows that the scribe in question probably had no satisfactory surname to distinguish himself from other persons, and therefore he put down his personal relations and his nickname in order to avoid misunderstanding. Another example: chodъko holovenčičь i svoimъ bratomъ is žjuržъmъ pereroskimъ, translated; Chod’ko Holovenčič with his brother George Pererosky (=Pererosl’s’ky), 1424, p. 106.

The examples of the hereditary surnames occur mostly in the 16th century monuments, e.g.:

chvedka paškova dočka dochnoviča, 1490, WK, p. 134

(chvedce paškovoi dochnoviča, ibid., p. 136)

fedorъ ivanovič jaroslavič, prince, 1504, ibid., p. 137

Ivaško Fedkovičь Polozovičа, Pyratyn, 1517.¹⁶

Andreja Jakubovičа Nemirovičа (gen. sing.), vojevoda, 1531, Arch VII, I, p. 69.

(Ivanъ Neměryčь and Ivanъ Neměričь, 1531, ibid., p. 70)

Mikiforъ Gidorovъ synъ Miljukъ, 1542.¹⁷

¹⁵ N. Tupikovъ, *Slovarь drevne-russkikhъ ličnykhъ sobstvennykhъ imenъ*, p. 26; A. Sobolevskij, “Zametki o sobstvennyx imenachъ vъ veliko-russkikhъ bylinachъ”, p. 94; V. Simovyč, “Ukrains’ki jmennyyky čolovičoho rodu na -o v istoričnomu rozvýtku j osvitlenni”, p. 323, fn.

¹⁶ M. Hruns’kyj and P. Koval’ov, *Narysy z istorij ukrajins’koj movy*, p. 313.

¹⁷ N. Tupikovъ, op. cit. (see under Miljuk).

- Lva Borisoviča Obrazcova (gen. sing.), 1543, Arch VI, I p. 27
 Stepan' Jackovič Tinkovič, boyar, ČC, 1552, *ibid.*, p. 89
 Leta Ostapovič Koščin, VC, 1552, *ibid.*, p. 605
 Mitko Tomanenko Oksakovov, VC, 1552, *ibid.*, p. 607
 Feodosij Hulevič, bishop of the Luc'ke and Ostrih regions,
 writes: "synomъ моимъ Hrihorju, Michajlu, Romanu, Va-
 silju Hulevičomъ", 1555.¹⁸
 Petr Bohdanovič Chrebotovič, 1560, Arch VII, I, p.24
 (Petr Chrebotovič, 1560, *ibid.*)
 Fedor Kydinanovič Čaplič, boyar, 1565, *ibid.*, pp. 219-220
 Mas'ko Vasilevič Kislov, UmR, 1649, R, p. 141
 Michajlo Dem'janov syn Mel'ničenko, Nižyn, 1654, AJZR
 X, p. 828.

However, this does not imply that surnames in the 16th century were regularly hereditary. Only noblemen and people who owned land had surnames which often descended to their sons, and thus became hereditary. Common people, on the contrary, either had no surnames at all and were identified only by Christian names, or they had individual surnames, which for the most part, neither came from an ancestor, nor descended to an heir. Thus, for instance, in the descriptions of the so called zamky or castles of 1552 (Arch VII, I), which cover the regions of Čerkasy, Čornobyl', Kaniv, Kiev, Luc'ke, Mozyr, Oster, Vinnycja, and Žytomyr, there are 236 single names (for the total picture in percentages, see Table 2, p.120). I. Franko investigated the surnames in Galicia, and he came to similar conclusions.¹⁹

There are a number of sources which indicate that certain surnames may not necessarily be hereditary. Lists, in all probability, were compiled with all members of a family recorded together; therefore, in one group in such a list, it can be assumed that where a surname or Christian name appears in the basic form, the person named is the father; all other male members of that man's family are recorded in the list with their personal names and their father's surname (or Christian name) with a patronymic suffix, e.g.

Maksim Konisov, Semen Konis, ČC, 1552, Arch VII, I, p.
 87

¹⁸ Čtenija vь Imperatorskomъ obščestvě istorii i drevnostej rossijskichъ pri Moskovskomъ universitetѣ, V, Pt. III, p. 158.

¹⁹ Op. cit., p. 217.

- Fedko Parfonovič, Parchonъ Ільчъ, MC, 1552, *ibid.*, p. 631
 Protus Hrynewicz, Tyszko Protusowicz, Roman Protusowicz, ŽC, *ibid.*, p. 149
 Iwan Danko, Hricz Dankow, SS, 1564-65, ŽUR II, p. 269
Drozdowicz, Iakub Drozd, Lež, 1564-65, *ibid.*, p. 196
 Andrei Hankowicz, Joseph Hanko, ZS, 1564-65, *ibid.*, p. 216
 Ihnat Kukalowicz, ___, Iwan Kukalo, RohS, 1564-65, ŽUR I, p. 163
 Mlinarss, Mikitha Mlinarzowicz, RS, 1564-65, *ibid.*, p. 64
 Hawrilo Proskurniczie, Luczka Proskurnik, SnS, 1564-65, *ibid.*, p. 31
 Iwan Sta(n)kow, Stanko, HS, 1564-65, *ibid.*, p. 112
 Marko Telepowicz, Klimko Telepa, DrS, 1564-65, *ibid.*, p. 207
 Evsěj Lisičenko, Bohdan Lisica, ČR, 1649, R, p. 30
 Kérěj Konovaľ, Andrěj Konovalenko, KorR, 1649, *ibid.*, p. 84
 Semenъ Pasěčnikъ, Matěj Pasěčničenko, BrR, 1649, *ibid.*, p. 162
 Klimko Rakъ, Lesťko Račenko, BrR, 1649, *ibid.*, p. 171
 Pan'ko Teterenko, Kondratъ Teterja, Hriško Teterenko, KanR, 1649, *ibid.*, p. 68
 Lesťko Vološinъ, Ivanъ Vološinenko, KorR, 1649, *ibid.*, p. 82
 Soy Danilo, Demian Danilow, Luhiny, 1651, Arch VII, I, p. 467
 Opanas Kotlarz, ___, ___, Paweł Kotlarczenia, Luhiny, 1651, *ibid.*, p. 467
 Olexey Moroz, Hryszko Morozenia, 1651, *ibid.*, p. 469, etc.

On the basis of surname material investigated, it seems that various types of patronymic surnames did not become fixed simultaneously. Those ending in -(ov)yč, -(ev)yč were probably the first surnames to adopt the hereditary function. Surnames in -ov/-ev, -yn/jin, -yšyn/jišyn adopted this function somewhat later, and surnames in -enko/jenko, -uk/juk, -čuk, -ak/jak were the last to become fixed.

In summary, it can be said that hereditary surnames existed among the nobility as early as the 15th century. These ended in -(ov)yč, -(ev)yč, and possibly in -ov/-ev, -yn/jin. Among people in general, they began to come into use in the following century, but this happened very slowly, so that during a period of more than two hundred years hereditary surnames existed along with non-hereditary. On the whole, it is impossible to establish a precise time when surnames became fixed.

There are several reasons why surnames became hereditary. The necessity for written agreements seems to have been the primary reason

for stimulating the need for a permanent surname for the nobility. Common people tend to imitate those who are socially above them, and therefore, they also started to have permanent surnames. One might also think that a need was felt to unite the members of a family by means of a common surname. But only compulsory maintenance of records in government institutions and parishes probably completed the process of fixation of surnames.

Chapter II

Historic Development of Patronymic Suffixes

1. *Suffix -enko/-jenko.*

The development of the suffix -enko (-jenko after a vowel) is not quite clear. According to V. Simovyč,²⁰ the surnames in -enko arose from the nominal (short) form of the diminutive and endearing adjectives of neuter gender in -en'ko (< masc. long form -en'kyj). Originally this suffix denoted something smaller than the name from which the word in -enko was derived. Later, it denoted “son” (who was smaller than his parents), “descent”, and finally, when its original diminutive meaning was no longer felt, and the origin became forgotten, the suffix acquired a new designation: it was used to form more and more family surnames. To support his view, V. Simovyč points out that “The traces of such adjectives are retained in our surnames, still common, such as: Mylenko (cf. mylen'kyj), Suchenko (cf. suchen'kyj). Čornenko, Bosenko, Zlenko, Zelenenko, Lisenko (cf. lisnyj), Čubatenko, Ponjatenko (cf. ponjatyj) etc.”²¹

Simonovič's argument, however, is not valid for the origin of -enko < -en'ko. Firstly, the earliest surnames in -enko show no traces of adjectives. A calculation of all the instances of these surnames that have been found in 16th century documents shows that of the 104 surnames, 2 can be considered as having been derived from the nouns of adjectival

²⁰ “Jak nahološuvaty naši prizvyšča na -enko?”, p. 12; see also his: “Ukrajin'ski jmennyyky čolovičoho rodu na -o v istoryčnomu rozvýtku j osvitlenni”, pp. 322-324.

²¹ “Jak nahološuvaty naši prizvyšča na -enko?”, p. 12.

origin: Choroščenko (<choroško < chorošyj “good, nice”), KC, 1552, Arch VII, I, p. 115; Staryščenko (<staryško < staryj “old”), VC, 1552, ibid., p. 606.

Secondly, in Simonovič’s concept, the fact of depalatalization of -en’ko into -enko is puzzling. It remains puzzling even if one accepts his affirmation that the -n- in surnames often preserves a palatalization, though this affirmation is unfounded. It is more probable to assume that palatalization of -n- in such cases is secondary, having been influenced by diminutive adjectives like mylen’kyj, suchen’kyj, and the very fact of depalatalization remains common; it cannot be explained either phonologically or morphologically; in other words, it cannot be explained by any analogy.

Thirdly, the surnames in -enko are not necessarily connected with the neuter gender, because in the 16th and 17th century monuments they also frequently ended in -enok. In other words, in the latter case the final -o, a characteristic feature of the neuter gender, is missing. More than one hundred surnames containing -enok, have been gathered, but a few typical examples must suffice here:

- Makarej Borisenokъ, KC, 1552, Arch VII, I p. 114
- Ostapko Dudičenokъ, KanC, 1552, ibid., p. 104
- Ivanъ Koverzenokъ, KC, 1552, ibid., p. 113
- Jacko Kozačenokъ, KC, 1552, ibid., p. 115
- Tiško Kuprenokъ, KC, 1552, ibid., p. 114
- Semenъ Larionenokъ, KC, 1552, ibid., p. 116
- Makъsimъ Molaščenokъ, KC, 1552, ibid., p. 115
- Mikita Myščenokъ, KC, 1552, ibid., p. 115
- Ostreečenokъ, KC, 1552, ibid., p. 119
- Mitъko Skuhrenokъ, KC, 1552, ibid., p. 115
- Havrilo Svatovenokъ, OC, 1552, ibid., p. 596
- Harasimъ Šepelenokъ KC, 1552, ibid., p. 115
- Kuzma Zacharčenokъ, KC, 1552, ibid., p. 115
- Stepanъ Zoščenokъ, 1653, AJZR X, p. 44
- Ermola Ponomarenokъ, Nižyn, 1654, ibid., p. 837
- Karněj Zajčenokъ, Nižyn, 1654, ibid., p. 836
- Fedorъ Seredenokъ, 1655, AJZR XIV, p. 553.

Here, it might be added that in White Russian the suffix -enok in its analogical forms -jonak, -onak or -janok, -anok, -anak is used up to date, e.g. kavalonak or kavalanok ‘son of kaval (smith)’, Siemčanok ‘son of Siomka (Simeon)’, Turonak or Turanok ‘son of Tur (surname)’,

Ivanouščanak ‘surname’, etc.²² Structurally, to this category of surnames belong also the Russian forms in -ěnok, -onok, e.g. kozlěnok ‘kid’, kotěnok ‘kitten’, orlěnok ‘eaglet’, volčonok ‘wolf-cub’, myšonok ‘young mouse, little mouse’, povarěnok ‘kitchen-boy’, etc...²³

In view of the above, there is the problem of the two parallel suffixes: -enko and -enok.

To judge from the so-called fleeting character of the vowel -o- (cf. Russ. telěnok ‘calf’, gen. sing. telěnka), the suffix -enok formerly had a form -ěнькъ. By origin, it is a compound suffix. Its second component part -ькъ is an old diminutive suffix of the masculine gender originally found in words like домъкъ ‘little house’ < домъ ‘house’, сыпъкъ ‘sonny’ < сыпъ ‘son’.²⁴ With regard to the nature of its first component part -en, L. Bulachovskij assumes that the formations in -ěнькъ developed from forms like the Ukr. kozenja ‘kid, goatling’, košenja ‘kitten’ (originally, neuter ent-stems denoting children and the young of animals, cf. gen. sing. kozenjaty, košenjaty; nom. pl. kozenjata, košenjata).²⁵ P. Kuznecov extends Bulachovskij’s view by pointing out that words like košenja apparently had a double suffix -en-ent in olden times because in the prehistoric period the single suffix -ent resulted in -ät (afterwards -at) on East Slavic soil.²⁶ Kuznecov’s remark concerning the single suffix -at < -ent may be illustrated by the following examples: OChSl. mlada (=Pol. młodzia, gen. sing. młodziacia) and mlad-en-ьсь (=Russ. mladenec). Similarly, Ukr. kozenja = *koz-en-a < *koz-en-ent.

In the material which has been analyzed there were no apparent examples which would indicate a direct change of forms in -enja into forms in -enok/enko. However, from the frequent occurrence of surnames in -enja in 16th and 17th century monuments and their complete disappearance afterwards, it appears that Bulachovskij’s assumption is not only possible but most probable.

In the formation -enko, the second element, -ko, is a diminutive suffix found in early proper names of masculine gender like Sinko (945, PVL, p. 35), Varjažko (980, ibid., p. 55), etc. Derivatives with the suffix -ko became frequent at the time when the surnames in -enko/enok began

²² See J. Stankievič, *Padručnik kryvickaje (bielaruskaje) movy*, pp. 92-93, 120.

²³ Academy of Sciences, *Grammatika russkogo jazyka*, pp. 228-229.

²⁴ W. Vondrák, *Vergleichende Slavische Grammatik*, p. 617.

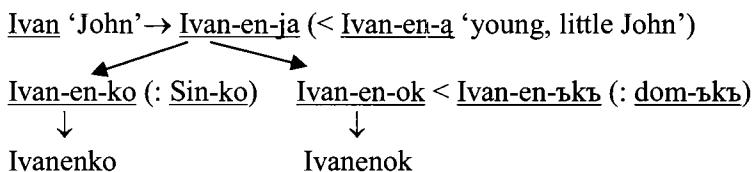
²⁵ *Istoričeskij kommentarij k russkomu literaturnomu jazyku*, p. 148.

²⁶ Op. cit., p. 89.

to appear, and on the basis of this, the suffix -enko may be assumed as developing parallel to the suffix -enok under influence of these derivatives in -ko (i.e. words like Sinko, Varjažko).

There is no definite answer concerning the origin of a final -o in words like Sinko, but the most commonly accepted theory is that originally it was a vocative singular ending of masculine a-stem nouns like slugo (nom. sing. sluga ‘servant’), vojevodo (nom. sing. vojevoda ‘voivode’) which were often used in place of the nominative.²⁷

The gradual development of the suffix -enko/enok may be summarized schematically:

The suffix -enko/-enok did not go through the same stages of development in every surname. It was the case only until it became abstracted. Later, rather than develop gradually, the rest of the surnames developed analogically to the final stage: Petro ‘Peter’: Petrenko, Pylyp ‘Philip’: Pylypenko, etc.

2. Suffix -yč.

Ukr. -yč (<-ičъ), OchSl. -išť, and SC. -íč are the varieties of the same suffix -ijo-.²⁸ According to Vondrak, originally, this suffix served to form diminutives, from which, with respect to living beings, the concept of a young person could be developed, and so patronymics and matronymics; later this suffix was used for the designation of descendants (or relatives). This is in agreement with the Lithuanian -ytis (declined like io-stems), which also forms diminutives as well as patronymics.²⁹

Surnames in -yč (formerly, patronymics) were formed from personal names, either common or proper, as well as from the possessive

²⁷ A. Šachmatovъ, *Kursъ istorii russkago jazyka*, p. 65-66; L. Jakubinskij, *Istoriya drevnerusskogo jazyka*, p. 186; W. Vondrak, op. cit., p. 503.

²⁸ Cf. R. Smal-Stockyj, *Abriss der Ukrainischen Substantivbildung*, pp. 78-79; J. Holub and F. Kopečný, *Etymologický slovník jazyka českého*, p. 459.

²⁹ Op. cit., p. 598.

adjectives in -овъ/евъ derived from them. In the latter case the suffix -ъč was extended to -ovyč/evyč/jevyč. In Modern Ukrainian both forms are still productive. However, -ovyč/evyč/jevyč are used exclusively to form patronymics, while -ъč can also be used to denote males of animals, and rarely persons according to their action, e.g.:

<u>-ovyč:</u>	Antín ‘Anthony’	: Antónovyč ‘son of Anthony’
	Iván ‘John’	: Ivánovyč ‘son of John’
<u>-ъč:</u>	a) sultán ‘sultan’	: sultányč ‘son of a sultan’
	sestrá ‘sister’	: séstryč ‘sister’s son’
	b) dróchva ‘bustard’	: drochvýč ‘cock-bustard’
	jižák ‘hedgehog, urchin’	: jižáčyč ‘he-hedgehog, he-urchin’
	leléka ‘stork’	: leléčyč ‘cock-stork’
	táva ‘pea-hen’	: pavýč ‘peacock’
	c) pohonýt ‘to drive, to whip on’	: pohónyč ‘driver’. ³⁰

3. Suffixes -iv/jiv, -yn/jin, -yšyn/jišyn.

The designation “patronymic” for the suffixes -iv/jiv, -yn/jin, -yšyn/-jišyn is conditional, since their main function is to form possessive adjectives. It is used here only with regard to surnames which, before being substantivized and turned into use as family names, were preceded or followed by the word syn ‘son’.

The suffix -iv (-jiv after a vowel) in Ukrainian is a modification of an old termination -овъ/-евъ resulting from the loss of a final back jer (ъ).³¹ On the whole, the development о, е > і was marked by several intermediate stages. In the first place, о, е were lengthened, giving new long vowels о, е, when a syllable became closed by a consonant resulting from the loss of jer (compensatory lengthening). These о, е developed into diphthongs uo/ie, which, becoming single vowels again, resulted in a monophthong і. The general trend of development of о, е into і in Ukrainian was apparently:

³⁰ R. Smal-Stockyj, loc. cit.; O. Synjavskyj, *Normy ukrajins'koji literaturnojo movy*, p. 122; J. Šerech, *Narys sučasnoji ukrajins'koji literaturnojo movy*, pp. 206, 208.

³¹ O. Panejko, *Hramatyka ukrajins'koji movy*, p. 89.

o > ō > uo > uō > ue > ui > ü > i
 e > ē > ie > i.³²

It is assumed that the form -овъ originated from one of the cases of former nominal u-stems, as in OChSl. сынъ ‘son’ : synovъ ‘son’s’, волъ ‘ox’ : volovъ ‘ox’s’; and from the u-stems it later spread over the o-/io-stems: Petriv < Petroвъ ‘Peter’s’, учытelyiv < учителjevъ ‘teacher’s’, etc.³³

The suffix -yn (-jin after a vowel) is a modification of an older -inъ resulting from the hardening of the front vowel i, cf. OChSl. materinъ ‘mother’s’, vojevodinъ ‘pertaining to the duke’, golobinъ ‘pertaining to a dove’, and Ukr. materyn, vojevodyn, holubyn-yj. It was originally added to the masculine and feminine a-/ja-, i-, and feminine consonantal (r-) stems.³⁴ The origin of -inъ is equated with a general IE. Suffix -ino-;³⁵ cf. Lith. -ynas in surnames of patronymic origin like Adomýnas (< Adomas), Jonýnas (< Jonas).³⁶

In connection with the above suffixes, it is important to note that in OChSl. one finds a parallel in their usage, e.g. Ijudya ‘Judas’, possessive adjectives Ijudovъ (Ev., Ps.) and Ijudinъ (Supr.); Mosii ‘Moses’, gen. sing. Mosěa, possessive adjectives Mosěovъ (Ev., Ps.) and Mousi-ino (Supr. 383²³).³⁷ Similar pairs of surnames have been found in data of this study: Kuz'miv and Kuz'myn (< Kuz'má ‘Kosmas’), Mykytiv and Mykytyn (< Mykyta ‘Nicetas’), Oleksiv and Oleksyn (< Oléksa ‘Alexis’), Savkiv and Savcyn (< Sávka, dim. of Sava ‘Sabbas’), etc., UUARC. This interchangeable usage of -iv, -yn was caused by a tendency to adjust these suffixes not to the stem-ending, as had been done originally (i.e. -inъ only for a-/ja-, i-, r-stems, and овъ for o-/io, u-stems), but to gender of the nouns: -iv for masculines (Kuz'ma : Kuz'miv), and -yn for feminines (Jivha ‘Eugenia’ : Jivzyn).³⁸

If the suffix -yn was attached to a word ending in the suffix -ycha/-jicha, the suffix -yshyn/-jišyn resulted, e.g. Adamycha ‘Adam’s

³² W. Entwistle, *Russian and the Slavonic Languages*, pp. 183, 284-285; M. Hrun's'kyj and P. Koval'ov, op. cit., pp. 56-62; P. Kovaliv, *Istoryja ukrajins'koji movy*, pp. 40-41; also W. Vondrák, op. cit., pp. 68-69, 118-119.

³³ R. Smal'-Stoc'kyj, *Narys slovotvoru prykmetnykiv ukrajins'koji movy*, pp. 21-22; W. Vondrák, op. cit., p. 523; Kuznecov, op. cit., p. 144.

³⁴ W. Vondrák, op. cit., p. 540-541.

³⁵ J. Mikkola, *Urslavische Grammatik*, III, p. 27.

³⁶ P. Skardžius, *Lietuviu kalboa žodžiu daryba*, p. 267.

³⁷ A. Vaillant, *Rukovodstvo po staroslavjanskому jazyku*, pp. 159-160.

³⁸ J. Šerech, op. cit., p. 228.

wife' : Adamyšyn 'surname', Andrijicha 'Andrew's wife' : Andrijišyn 'surname'. Surnames of this type occur mostly in Galicia.

4. Suffixes -uk/-juk, -čuk.

It is characteristic that only the Ukrainian and the White Russian are notable for their use of the suffix -uk/juk, e.g. Ukr. Danyljuk 'surname' (< Danylo 'Daniel'), orljuk 'young eagle' (< orel 'eagle'), Pavljuk 'surname' (< Pavlo 'Paul'); WR. Antuk, dim. of Anton 'Anthony', Januk, dim. of Jan 'John', Piatruk, dim. of Piatro 'Peter'.³⁹ In other Slavic languages, this suffix seldom occurs: OChSl. płljukъ 'Milvus', SC. duduk 'flute' : dudati 'to play (on) the flute'.⁴⁰

The origin of the suffix -uk/juk is not clear. To judge from the data which were available, the surnames in -uk/juk do not occur regularly in the whole of the Ukraine; most of them are confined to the Volhynia region, the territory of which is adjacent to White Russia. It may be that this suffix came from the Lithuanian suffix -ukas/-iukas, often used in forming diminutives and endearing forms, and sometimes even patronymics and surnames, as arkliúkas 'little horse': arklys 'horse'; paršíukas (and paršíukas) 'sucking-pig' : paršas 'castrated male hog, barrow'; šuniúkas 'little dog, pup, puppy' : šuō (gen. sing. šuñs; 'dog'; Gauptukas 'son of Gauptys'; Barzdžiúkas 'surname'.⁴¹ Similar derivatives with the -uk suffix are also found in Lettish, e.g. Annuks, dim. of Aňna 'Ann'; Ievuks, dim. of lēva 'Eve'; Jānuks, dim. of Jānis 'John'; Līžuks, dim. of Līze 'Elize'; Maruks, dim. of Mare 'Mary'; etc.⁴² On the other hand, in Ukrainian there are a number of words of Turko-Tatar origin which clearly show the -uk suffix, e.g. bašybzuk 'bashibazouk'; bunčuk 'staff of hetman'; burdjuk 'wineskin, winebag, skin'; Buzuk 'surname'; kabluk 'heel'; kajuk 'canoe'; kapšuk 'bag; moneybag, purse'; klobuk 'cowl, hood'; kurdjuk 'fat tail (of a certain kind of sheep)'; runduk 'porch'; etc.⁴³ It may be that after being taken over in complete Turkish words,

³⁹ For more examples in WR, see V. Lastoŭski, *Padručny rasjyska-kruški (bielaruski) sloūnik*, pp. 761-771; J. Stankievič, op. cit., p. 55.

⁴⁰ W. Vondrák, op. cit., p. 617.

⁴¹ P. Skardžius, op. cit., pp. 137-138.

⁴² J. Endzelin, *Lettische Grammatik*, pp. 263-264.

⁴³ Ilarion, *Ukrain's'kyj literaturnyj naholos*, pp. 105, 243; W. Entwistle, op. cit., pp. 260-261.

the Turkish suffix -uk was abstracted and added to native roots. Examples of the latter process are found, for instance, in Serbocroat (-luk < T. -lek): bezobrāzluk ‘impudence’ (bezobraz-an ‘impudent’); hriščānluk ‘Christendom, Christianity’ (hrišéan-in ‘Christian’); etc.⁴⁴

In Ukrainian the suffix -uk/-juk is diminutive in character and is used to designate adolescents, apprentices, and often the relationship of son to father according to the occupation or the name of the father (patronymics).

If the suffix -uk was attached to a word ending in the suffix -ec or -ko, the suffix -čuk resulted, and then this was also used as an independent suffix, e.g. švec ‘shoemaker’ : ševčuk ‘shoemaker’s apprentice’; Pan’ko ‘Pantelejmon’ : Pančuk ‘surname’ (cf. Pańko Panczuk, 1564-65, ŽUR II, p. 127); čaban ‘shepherd’ : čabančuk ‘shepherd’s boy, young shepherd’; miščanyn ‘townsman’ : miščančuk ‘son of a townsman’.⁴⁵

5. Suffix -ak/jak.

It is assumed that originally the suffix -ak was abstracted and then generalized from nouns like OChSl. težakъ ‘agricola’ (těža-ti ‘to work’), Russ. edak ‘a great eater’ (edat ‘to eat’), etc.⁴⁶ The IE. equivalent of this suffix is -ā-ko, cf. Lith. -okas, used in forming nouns designating things and living beings of medium size, as berniōkas ‘boy, lad’ : bérnas ‘fellow; servant’; tēvōkas ‘daddy’ : tēvas ‘father’; also in surnames, as Simōkas (Simas ‘Simeon’), Naujōkas (naūjas ‘new’), etc.⁴⁷

The suffix -jak is identical with the above -ak, and the j has been generalized from the -io-stems, as OChSl. prosijakъ ‘beggar’ : prositi ‘to beg, to ask’ (*prosi-ako-); Russ. prošak (< *prosiako-).⁴⁸

With respect to surnames like Chvedak (Ivanъ Chvedakъ, KR, 1649, R, p. 205), Ščerbak (Prokorpъ Ščerbakъ, ČR, 1649, ibid., p. 41) Vesnjak (Antonъ Vesnjakъ, ČR, 1649, ibid., p. 47), the suffix -ak/jak seems to have been originally used to form diminutives and patronymics;

⁴⁴ A. Leskien, *Grammatik der serbo-kroatischen Sprache*, p. 318.

⁴⁵ R. Smal-Stockyj, *Abriss der ukrainischen Substantivbildung*, pp. 56-58; W. Vondrák, op. cit., p. 617.

⁴⁶ W. Vondrák, op. cit., p. 610.

⁴⁷ P. Skardžius, op. cit., pp. 132-136.

⁴⁸ W. Vondrák, op. cit., pp. 610-611.

cf. Konakъ Skorobohatčenko (Konakъ is a dim. of Konon), ČR, 1649, R, p. 32. Derivatives with the suffix ą are still used in Polish to designate diminutives, as chłopak ‘(a rough) boy’ dim. of chłop ‘peasant; fellow’,⁴⁹ and the relationship of son to father according to the name of the father, as Matusiak ‘son of Matus’ (Matthias), Jachimiak ‘son of Joachim’, etc.⁵⁰

Today, the suffix -ak/jak is used in Ukrainian to designate a man according to his action (spivak ‘singer’ : spivaty ‘to sing’; skrypak ‘violinist’ : skrypaty ‘to creak; fig. to play on the violin’), characteristic feature (prostak ‘simpleton’ : prostyj ‘simple, ordinary, common’) or place with which he is associated (volynjak ‘Volhynian, inhabitant of Volhynia’; podoljak ‘Podolian, inhabitant of Podolia’).⁵¹

6. Suffixes -ja/a, -enja, -at/jat.

The Ukr. -ja (-a after a sibilant) goes back to PSI. -ę (< IE. -ent), e.g. Ukr. telja ‘calf’ : OChSl. telę.⁵² It is a diminutive suffix of neuter gender originally used to designate children and the young of animals through which it gradually led to the development of patronymics and then surnames. The Ukr. -enja goes back to the same IE. suffix -ent, but in a reduplicated form -en-ent (see p.32). Here are a few examples of surnames ending in -ja/a/-enja:

Lukas Popowie, 1564-65, ŽUR II, p. 283⁵³

Iwan Hawrilczę, 1564-65, ŽUR III, p. 390

Stepan Ilczę, 1564-65, ŽUR II, p. 264

Lukasz Iurcze, 1564-65, ibid., p. 215

Iwan Petriczenię, 1564-65, ŽUR III, p. 390

Iwaniecz Teresczenie, 1564-65, ibid., p. 76

Ivanъ An̄tipenja, 1589, Arch VI, I, p. 201

Stepanъ Naumenja, 1649, R. p. 195.

⁴⁹ S. Szober, *Gramatyka języka polskiego*, p. 122.

⁵⁰ J. Bystroń, *Nazwiska polskie*, p. 26.

⁵¹ J. Šerech, op. cit., pp. 206-207.

⁵² Ilarion, op. cit., p.84; J. Rudnyc'kyj, *Narys hramatyky staro-cerkovno-slovjans'koj movy*, p. 91.

⁵³ In the sources which used Latin script, the suffixes -ja/a, -enja, -at/jat are written -ie/ę (-ie/e), -enie (-enie), -at/iat (-et/iet, -et/iet), i.e. in Polonized spellings.

The surnames in -ja/a/-enja were at one time frequent in Ukrainian. They were numerous in 16th-17th century sources, but have disappeared completely since then.

The surnames in -at/jat, as Wasil Korobczat, lac Łuczet (1649, ŽUR IV, p. 217), Daniło Maximiat (169, ibid., p. 281), Wasiuta Olexiąt (1649, ibid., p.177), Iartym Ryczeniąt (1649, ibid., p.217), etc. also belong to this category. They are derived from the genitive plural of the forms in -ja/a/-enja (cf. telja : gen. pl. teljat). The original meaning of the forms in -at/jat may best be understood from the following examples: Wasko z Jaczkiem Borissowiętha (1565, ŽUR II, p. 281); Hryc y Iwan Burzowięta (1649, ŽUR IV, p. 215); Filewięta bracia, Maxim, Iwan, Fedur, Fedyna (1649, ibid., p. 178); Kuriłowięta, ktorich yest braczyey pięcz (1564-65, ŽUR III, p. 375); Tymko, Misko, Iwaszko, Fedyna Popowięta (1649, ibid., p. 178), etc. As is seen from these examples, every surname in -jata refers to a group of persons. On the basis of this, the surnames in -at/jat seem to have been originally used to designate separate and distinct persons of a certain group (cf. Danilo Maximicząt y Iwan, 1649, ŽUR IV, p. 215).

Today, the surnames in -at/jat are very rare, but can still be found in Galicia.⁵⁴

⁵⁴ 1. Franko, op. cit., pp. 194-195.

Chapter III

Characteristics of Patronymic Surnames

1. *Surnames Derived from Christian Names.*

The broad distribution of patronymic surnames is noticed, first of all, in the large quantity of those which originate from Christian names. In most of the cases, these are surnames from the Christian name of the father, for example, the father is Ivan, the son Ivanenko, Ivaniv or Ivanovyč, etc. However, surnames often occur which are derived from the Christian name of mother, for example, the mother is Kateryna ‘Catherine’, the son Katerynjuk, etc. The reason for the letter case is usually associated with illegitimate birth, or, if a child had both a mother and father, and the mother was the dominant character in the family, she was the more noticeable to people with whom the family was associated.⁵⁵

It is interesting to note one other kind of surname belonging to this group – this was one which was formed from the name of the father, by way of interposition of the name of the mother, rather than directly. Surnames of this type are Pavlyšyn, Petryšyn. It is apparent that the son obtained this surname of the mother, who, in the village, was known by the name Pavlycha, Petrycha, after the name of her husband, Pavlo ‘Paul’, Petro ‘Peter’.

V. Simovyč says these are surnames which evolved in jest or mockery for “mamma’s boys” or for legitimate, but fatherless children who were reared by a windowed mother.⁵⁶ V. Ochrymovyč considered these surnames to be a transition from the maternal to the paternal sys-

⁵⁵ V. Simovyč, *Ukrajins’ki prizvyšča z chresnykh imen*, p. 13.

⁵⁶ Op. cit.

tem, and to be an expression of legal right, since the wife belongs to the husband, but their children belong to her, rather than to him.⁵⁷

Most of the Christian names in Ukrainian are of Byzantine Christian origin, either Greek or Hebrew, e.g. Andrij : Gr. ‘Andréas; Danylo : Heb. Daniel; Davyd : Heb. David; Fedir : Gr. Theódoros; Jivha, Jevhenija : Gr. Eúgenia; Kuz'ma: Gr. Kósmas; Sydir : Gr. Isídōros; Ovram : Heb. Abraham; Vasyl' : Gr. Basileios, etc. There are also a few names of Latin origin, e.g. Anton : L. Antonius; Natalija : L. Natalia; Pavlo : L> Paulus; Uljana : L. Juliana, etc.

Among the surnames of this group, some are derived from the literary or ecclesiastical forms of the Christian names, as Aleksandrenko (< Aleksander), Avramenko (< Avram), Fylypovyc (< Fylyp), (Stefanenko (< Stefan), and others from purely popular forms, as Oleksandrovyc (< Oleksander), Ovramenko (< Ovram), Pylypenko (< Pylyp), Stepanenko (<Stepan).

The following is a list of surnames derived from Christian names:

<u>Adám</u> ‘Adam’	Adamenko, ĆyhR, 1649, R, p. 5 Odamenko, ĆyhR, 1649, ibid., p. 13 Adamowicz, LvS, 1564-65, ŽUR III, p. 355 Adamow, LvS, 1564-65, ibid., p. 347
<u>Adamýcha</u> ‘Adam’s wife’	Adamišynъ, ĆyhR, 1649, R, p. 13
<u>Adámko</u> , dim.	Adamčenko, UmR, 1649, ibid., p. 138 Adamčuk, UUARC Adamčak, ibid.
<u>Akúlja</u> , dim. of <u>Akulýna</u> ‘Aquilina’	Akulenko, ČR, 1649, R, p. 43 Akuličъ, MC, 1552, Arch VII, I, p. 627
<u>Aleksánder</u> ‘Alexander’	Aleksandrenko, ČR, 1649, R, p. 46 Alexandrowicz, LvS, 1564-65, ŽUR III, p. 343 Alexandrow, LvS, 1564-65, ibid., p. 349
<u>Andrij</u> ‘Andrew’	Andrienko, ĆyhR, 1649, R, p. 2 Anđdréjevičъ, 1385, UH, p. 28 Andrijuk, UUARC
<u>Andrijícha</u> ‘Andrew’s wife’	Andrijišyn, ibid.

⁵⁷ Op. cit., pp. 304-305.

Andrijáš, dim.	Andrejašenko, KalnR, 1649, R, p. 188
Andrijko, dim.	Andrijčenko, Kharkov obl., JH
	Andreikow, PS, 1564-65, ŽUR II, p. 74
	Adrějčinъ, BCR, 1649, R, p. 108
	Andrijčuk, UUARC
Andrúch, augm.	Andrušenko, ĆyhR, 1649, R, p. 3
	Andruchiv, UUARC
Andrús', dim.	Andrusiv, ibid.
	Andrusjak, ibid.
Andrusýcha ‘wife of Andrus’	
	Andrusyšyn, ibid.
Andrúško, dim.	Andruščenko, Sumy obl., JH
	Andruščenko, ĆyhR, 1649, R, p. 2
	Andruškiv, UUARC
	Ivanъ Andruščenja, KalnR, 1649, R. p. 195
<u>Antín</u> ‘Anthony’	Antónenko, Černihiv obl., JH
	Antonenko, ĆyhR, 1649, R, p. 10
	Antonovyč, UUARC
	Antoniv, ibid.
	Antonjuk, ibid.
	Antonjak, ibid.
	Antončak, ibid.
Antinko, dim.	Antipenko, ĆyhR, 1649, R, p. 4
<u>Antýp</u> ‘Antippus’	Ivanъ Anštipenja, 1589, Arch VI, I, p. 201
<u>Arcýp</u> ‘Archippus’	Archýpenko, Poltava obl., JH
<u>Artém</u> ‘Artemius’	Artémenko, Zaporizžja obl., JH
	Artemenko, ĆyhR, 1649, R, p. 6
	Artimovičъ, KC, 1552, Arch VII, I, p. 113
	Artymiv, UUARC
	Artymjuk, ibid.
Artemýcha ‘Artem’s wife’	
	Artymyšyn, ibid.
Artjúch, augm.	Artjušenko, Poltava obl., JH
	Artjušenko, ČR, 1649, R, p. 29
	Artišenko, ĆyhR, 1649, ibid., p. 11
<u>Avrám</u> ‘Abraham’	Avrámenko, Zaporizžja obl., JH
	Avramenko, ĆyhR, 1649, R, p. 25
<u>Bohdán</u> ‘divinely given’	Bohdanenko, ČR, 1649, ibid., p. 43
	Въhdановъчъ, 1422, UH, p. 98

	Kostiuk Bohdanowicz, LC, 1552, Arch VII, I, p. 175
Bohdánko, dim.	Bohdaniv, UUARC
Bohdáško, dim.	Bohdančenko, ĆyhR, 1649, R, p. 8
<u>Borýs</u> ‘Boris’	Buhdanъčičа (gen. sing.), 1390, UH, p. 176
	Bohdaščenko, ĆyhR, 1649, R, p. 5
	Borysenko, Poltava obl., JH
Borýsko, dim.	Borysenko, ČR, 1649, R, p. 55
<u>Charytíń</u> ‘Chariton’	Borisenokъ, KC, 1552, Arch VII, I, p. 114
Char, short form	Borisovičъ, MC, 1552, ibid., p. 631
Charýcha ‘Char’s wife’	Borysiv, UUARC
Charkó, dim.	Borysjuk, ibid.
<u>Chomá</u> ‘Thomas’	Andrusъ Borisjenja, UmR, 1649, R, p. 154
Chomýcha ‘Thomas’s wife’	Boriščenko, ĆyhR, 1649, ibid., p. 18
Chomýč, UUARC	Charytónenko, Sumy obl., JH
Chomyn, ibid.	Charenko, UmR, 1649, R, p. 154
Chomýč, UUARC	Charuk, UUARC
Chomýč, UUARC	Charyšyn, ibid.
Chomýč, UUARC	Chárčenko, Poltava obl., JH
Chomýč, UUARC	Charčenko, ĆyhR, 1649, R, p. 9
Chomýč, UUARC	Charčuk, UUARC
Chomýč, UUARC	Sitka Charčenja (gen. sing.), 1604, Arch VI, I, p. 295
Chomýč, UUARC	Chomenko, ĆyhR, 1649, R, p. 8
Chomýč, UUARC	Chomyč, UUARC
Chomýč, UUARC	Chomyn, ibid.
Chomýč, UUARC	Jana Chomenja (gen. sing.), 1619, Arch VI, I, p. 398
Chomýč, UUARC	Chomišynъ, KanR, 1649, R, p. 62
<u>Chýma</u> ‘Euphemia’	Chýmenko, Poltava obl., JH
Chýmka, dim.	Chymyč, UUARC
Chrýstja ‘Christine’	Chimčenko, ĆyhR, 1649, R, p. 7
Ćurýlo (<Kyrýlo? ‘Cyril’) ⁵⁸	Chrýstenko, Poltava obl., JH
	Senko Ćurilenko, VC, 1552, Arch VII, I, p. 606

⁵⁸ A. Sobolevskij in his *Zamétki o sobstvennych imenachъ vъ velikorusskikhъ bylinach* (p. 95) considered the name Ćurylo to be a diminutive form of Ćuroslav or similar to it.

	Senko Ćurilovič, VC, 1552, <i>ibid.</i>
<u>Danýlo</u> ‘Daniel’	Danýlenko, Poltava obl., JH
	Daniľevičь, 1386, UH, p. 30
	Danyliv, UUARC
	Danyljuk, <i>ibid.</i>
	Danyljak, <i>ibid.</i>
Danylýcha ‘Daniel’s wife’	Danylyšyn, <i>ibid.</i>
Dac’, dim.	Dacenko, ĆyhR, 1649, R, p. 3
	Hricko Dacenja, 1647, Arch VI, I, p. 546
Dac’kó, dim.	Dac’kiv, UUARC
	Dac’kevyč, K, JH
Dánja, dim.	Danovičemъ (instr. sing.), 1458, UH, p. 169
	Danyč, UUARC
	Daniv, <i>ibid.</i>
Dan’kó, dim.	Dančenko, KanR, 1649, R, p. 61
	Dančyč, K, JH
	Danškovičь, KC, 1552, Arch VII, I, p. 116
	Dankiv, UUARC
	Dančuk, <i>ibid.</i>
	Dančak, <i>ibid.</i>
Danyléc’, dim.	Danýl’čenko, Poltava obl., JH
	Danyl’civ, UUARC
Danýlko, dim.	Wasiel Daniłczuk, 1649, ŽUR IV, p. 242
Daškó, dim.	Danyl’čak, UUARC
<u>Davýd</u> ‘David’	Daščenko, KanR, 1649, R, p. 60
	Davydenko, Sumy obl., JH
	Davydenko, ĆyhR, 1649, R, p. 21
	Davydovič, 1446, UH, p. 154
	Davydiv, UUARC
	Davydjuk, <i>ibid.</i>
	Davydjak, <i>ibid.</i>
Davýdko, dim.	Davydčenko, VC, 1552, Arch VII, I, p. 606
<u>Demján</u> ‘Damianus’	Demjanenko, ĆyhR, 1649, R, p. 9
	Demjanjuk, UUARC
Demjánko, dim.	Demjančuk, <i>ibid.</i>
Demkó, dim.	Démčenko, Poltava obl., JH
	Demčenko, ĆyhR, 1649, R, p. 11
	Demkovyč, UUARC

	Demkiv, <i>ibid.</i>
	Demčuk, <i>ibid.</i>
	Demčák, <i>ibid.</i>
Demčýcha ‘Demko’s wife’	Demčyšyn, <i>ibid.</i>
<u>Demýd</u> ‘Diomedes’	Demýdenko, Zaporizžja obl., JH
	Demidenko, ĆyhR, 1649, R, p. 3
<u>Denýs</u> ‘Dionysius’	Denýsenko, Sumy obl., JH
	Denisenko, ĆyhR, 1649, R, p. 3
	Denysowicz, ŽC, 1552, Arch VII, I, p. 149
	Denysjuk, UUARC
<u>Dmytró</u> ‘Demetrius’	Dmytrénko, Poltava obl., JH
	Dmitrovič, ĆyhR, 1649, R, p. 2
Dmytráš, dim.	Dmitrašenko, ĆyhR, 1649, <i>ibid.</i>
Mýtja, dim.	Procykъ Mitjukъ, BCR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 108
<u>Domácha</u> ‘Dominica, Domicella’	Dómenko, Kiev obl., JH
Dómа, dim.	Domčenko, ĆyhR, 1649, R, p. 12
Dómka, dim.	Dorošénko, Černihiv obl., JH
<u>Doroš</u> ‘Dorotheus’	Dorošenko, ĆyhR, 1649, R, p. 1
	Dorošovъ, ĆyhR, 1649, <i>ibid.</i>
<u>Dúnja</u> , dim. of Javdócha ‘Eudoxia’	Dunenko, 1672, LV, p. 317
Dún’ka, dim	Dunčenko, ĆyhR, 1649, R, p. 22
<u>Fédir</u> ‘Theodore’	Fedorénko, Sumy obl., JH
	Chvedorenko, ĆyhR, 1649, R, p. 2
	Fedorovič, 1388, UH, p. 42
	Krivecь Fedorovъ, 1385, <i>ibid.</i> , p. 28
	Fedoruk, UUARC
Fed’, dim.	Fedénko, Poltava obl., JH
	Fediv, UUARC
	Chweduk, 1564-65, ŽUR III, p. 197
	Ivanъ Chvedakъ, KR, 1649, R, p. 205
Fed’kó, dim.	Fédčenko, Sumy obl., JH
	Fed’kovych, Ukr. poet
	Fed’kiv, UUARC
	Chwedcza, HrS, 1564-65, ŽUR III, p. 98
	Chwedczenia, 1651, Arch VI, I, p. 578
	Chwedczenęę, LvS, 1564-65, ŽUR III, p. 391

Fedorénko ‘surname’	Fedorenčuk, UUARC
Fedús’, dim.	Fedusiv, ibid.
<u>Féna</u> , Chvéna ‘Theodosia’	Chvenenko, ĆyhR, 1649, R, p. 13
Fén’ka, dim.	Fenčenko, ČR, 1649, ibid., p. 54
<u>Fylýp</u> ‘Philip’	Fylypovyc, Ukr. poet Fylypiv, UUARC
<u>Hálka</u> , dim. of Hánna ‘Anna’	Halčenko, KorR, 1649, R, p. 80 Halkiv, UUARC Halčuk, ibid. Potapъ Halъčenja, 1626, Arch VI, I, p. 463
Hándzja, dim. of Hanna	Handzjuk, UURAC
Hánja, dim. of Hanna	Hanenko, ĆyhR, 1649, R, p. 17
Hánka, dim.	Hankowicz, 1564-65, ŽUR II, p. 216
<u>Hapón</u> “Agathon”	Hapónenko, Kharkov obl., JH Haponenko, ĆyhR, 1649, R, p. 7
<u>Harasým</u> ‘Gerasimus’	Haponovičъ, KsnC, 1552, Arch VII, I, p. 104 Harasimenko, ĆyhR, 1649, R, p. 1 Harasimovičъ, VC, 1552, Arch VII, I, p. 604 Harasymiv, UUARC Harasymjuk, ibid.
Harás’, dim.	Harasenko, ČR, 1649, R, p. 31 Harasevyč, Ukr. poet
Harás’ko, dim.	Harasjuka (gen. sing.), 1582, Arch VI, I, p.125 Haráščenko, Poltava obl., JH
Harasýmko, dim.	Haraščuk, UUARC Harasymčuk, ibid.
<u>Havrýlo</u> ‘Gabriel’	Chweš Harasimczenie, 1631, Arch VI, I, p. 477 Havrilenko, ĆyhR, 1649, R, p. 1 Havryliv, UUARC
Havrylýcha ‘Gabriel’s wife’	Havrylyšyn, ibid.
Havró = Havrylo	Fedorъ Havrukъ, ĆyhR, 1649, R, p. 3
<u>Horpýna</u> ‘Agrippina’	Horpynenko, ĆyhR, 1649, ibid., p. 14 Horpynjuk, UUARC
<u>Hrýhir</u> ‘Gregory’	Hryhorénko, Poltava obl., JH Hryhorovyč, UUARC

Hryc' dim.	Hricenko, ĆyhR, 1649, R., p. 2 Hryciv, UUARC Hrycjuk, ibid.
Hrycjúta, dim.	Hricjutenko, KR, 1649, R, p. 207 Hričkovič, ČR, 1649, ibid., p. 45 Hryc'kiv, UUARC
Hryn', dim.	Hrinenko, UmR, 1649, R, p. 146 Hrinevič, ČC, 1552, Arch VII, I, p. 88 Hrynewicz, ŽC, 1552, ibid., p. 149
Hryn'kó, dim.	Hrínčenko, Poltava obl., JH Hrinčenko, ĆyhR, 1649, R., p. 10 Hryn'kiv, UUARC
Hryškó, dim	Hriščenko, ĆyhR, 1649, R., p. 2 Hryščuk, UUARC
<u>Isáj</u> 'Isaiah'	Andrej Isaenokъ/Isaenko, 1672, LV, p. 317 Isajiv, UUARC
Isájko, dim.	Isajenko, KalnR, 1649, R, p. 194
<u>Iván</u> 'John'	Ivanenko, VC, 1552, Arch VII, I, p. 605 Ivanovič, 1386, UH, p. 31
Ivanýcha 'John's wife'	Ivanyšyn, UUARC
Ivánko, dim.	Ivánčenko, Poltava obl., JH Iwanczuk, 1564-65, ŽUR II, p. 127
Iványk, dim.	Ivanykiv, UUARC
Ivás', dim.	Ivasív, ibid. Ivasjuk, ibid.
Ivasýcha 'wife of Ivas'	Ivasyšyn, ibid.
Ivasjúta, dim.	Ivasjutyn, ibid. Ivasjutjak, ibid.
Ivásyk, dim.	Ivasykiv, ibid.
Ivaško, dim.	Ivaščenko, Sumy obl., JH Ivaščenko, ĆyhR, 1649, R, p. 6 Ivaškovič, ČR, 1649, ibid., p. 30 Ivaškiv, UUARC Ivaščuk, ibid.
Ivaščýcha 'Ivaško's wife'	Ivaščyšyn, ibid.
Van'kó, dim.	Wanczuk, 1564-65, ŽUR I, p. 199
<u>Jákiv</u> 'Jacob'	Jakovénko, Poltava obl., JH Jakovenko, ĆyhR, 1649, R, p. 2

Jac', dim.	Jakovovič, MC, 1552, Arch VII, I, p. 635 Jacenko, Černihiv obl., JH Jacenko, ĆyhR, 1649, R, p. 11 Jacevyc, UUARC Jaciv, ibid.
Jacýcha ‘wife of Jac’	Jacyšyn, ibid.
Jac'kó, dim.	Hriško, Ćyčenko, Jackovič, ĆR, 1649, R, p. 28 Jackevič, ĆyhR, 1649, ibid., p. 10 Jac'kiv, UUARC
Jas', dim.	Jasenko, ĆyhR, 1649, R, p. 8
Jas'kó, dim.	Jaščenko, ĆR, 1649, ibid., p. 56 Jaščuk, UUARC
Jaščýcha ‘Jas'ko's wife’	Jaščyšyn, ibid.
<u>Jakým</u> ‘Joachim’	Jakýmenko, Poltava obl., JH
<u>Jívha</u> ‘Evgenia’	Jívženko, Poltava obl., JH
<u>Juchým</u> ‘Euphemius’	Juchýmenko, Poltava obl., JH Juchimenko, ĆyhR, 1649, R, p. 15
<u>Karpó</u> ‘Carpus’	Karpénko, Poltava obl., JH Karpenko, ĆyhR, 1649, R, p. 17 Karpowicz, 1565, Arch VII, II, p. 137 Karpiv, UUARC Karpjuk, ibid., Archipъ Karpenja, 1623, Arch VI, I, p. 444
Karpýcha ‘Karlo's wife’	Karpyšyn, UUARC
<u>Katerýna</u> ‘Catherine’	Katerynjuk, ibid.
Kás'ka, dim.	Káščenko, Poltava obl., JH Kaška Vaščenko, Polt. Hovory, p. 520 Ivanъ Kasťcupъ, KR, 1649, R, p. 205
Kátrja, dim.	Katryč, UUARC
Katrúša, dim.	Katrinъ, BCR, 1649, R, p.112 Katrúšenko, BrR, 1649, ibid., p. 156
<u>Kindrát</u> ‘Gr. Kondratos’	Kondrátenko, Poltava obl., JH Kondratenko, ĆyhR, 1649, R, p. 1 Klimenko, ĆyhR, 1649, ibid., p. 7 Klimovič, ĆC, 1552, Arch VII, I, p. 88 Klymjuk, UUARC
<u>Klym</u> ‘Clement’	

Klymýcha 'Clement's wife'	Klymyšyn, <i>ibid.</i>
Klymkó, dim.	Klimčenko, ČR, 1649, R, p. 54
	Klymkiv, UUARC
	Klymčuk, <i>ibid.</i>
Konon	Kononenko, <i>ibid.</i>
<u>Korníj</u> 'Cornelius'	Korněenko, ĆyhR, 1649, R, p. 13
	Semenъ Kornienja, KanR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 57
<u>Kost'</u> , short form of Kostjantyn 'Constantine'	Kostenko, ĆyhR, 1649, R, p. 3
	Kostiv, UUARC
	Kostjuk, <i>ibid.</i>
Kostjúk 'surname'	Kostjučenko, ĆyhR, 1649, R, p. 2
	Kostiukowicz, LC, 1552, Arch VII, I, p. 175
	Martina Kostjučenjati (gen. sing.), 1619, Arch VI, I, p. 407
<u>Kulýna</u> 'Aquilina'	Kulinenko, ČR, 1649, R, p. 58
<u>Kuz'má</u> 'Cosmas'	Kuzmenko, VC, 1552, Arch VII, I, p. 607
	Kuzmyčъ, 1366, UH, p. 12
	Kuzmičenko, ČR, 1649, R, p. 31
	Kuz'miv, UUARC
	Kuz'myn, <i>ibid.</i>
Kuz', dim.	Kuzenko, ČR, 1649, R, p. 60
	Kuzevič, UUARC
	Kuziv, <i>ibid.</i>
Kuz'kó, dim.	Kuzčenko, KanR, 1649, R, p. 69
<u>Larión</u> 'Hilarion'	Larionenokъ, KC, 1552, Arch VII, I, p. 116
<u>Lavrín</u> 'Laurence'	Lavrinenko, Sumy obl., JH
Lavró= Lavrin	Lavríninko, ĆyhR, 1649, R, p. 6
	Lavrénko, Poltava obl., JH
	Lavrovyc, UUARC
	Lavriv, <i>ibid.</i>
	Lavruk, <i>ibid.</i>
Lavrús', dim.	Lavrusenko, ĆyhR, 1649, R, p. 10
Lávryk, dim.	Lavričenko, ĆyhR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 8
<u>Ljúba</u> 'Amanda'	Ljúbenko, Kryvyj Rih area, JH
Ljúbka, dim.	Ljúbčenko, Ukr. writer
<u>Lukján</u> 'Lucian'	Lukъjanenko, ĆyhR, 1649, R, p. 2
	Lukianowicz, LC, 1552, Arch VII, I, p. 175

Lukjánko, dim.	Lukjančuk, UUARC
Luc', dim.	Lucénko, Sumy obl., JH
	Lucenko, ĆyhR, 1649, R, p. 7
	Luciv, UUARC
Luc'kó, dim.	Luččenko, ČR, 1649, R, p. 54
	Luc'kovič', ČR, 1649, ibid., p. 45
	Luc'kiv, UUARC
Luččýcha 'Luc'ko's wife'	Luččyšyn, ibid.
<u>Maksým</u> 'Maximus'	Maksýmenko, Sumy obl., JH
	Maksimenko, ĆyhR, 1649, R, p. 9
	Maximowicz, ŽC, 1552, Arch VII, I, p. 149
	Maksymiv, UUARC
	Maksymjuk, ibid.
	Maksymjak, ibid.
Maksýmko, dim.	Maksymčuk, ibid.
<u>Marija</u> 'Mary'	
Marijka, dim.	Marijčyn, ibid.
Marúnja, dim	Marunenko, ibid.
Marúsja, dim.	Marusenko, ibid.
	Marusyn, ibid.
Marús'ka, dim.	Marusčenko, KanR, 1649, R, p. 199
	Maruščak, UUARC
Másja, dim.	Masevyč, ibid.
	Masjuk, ibid.
<u>Markó</u> 'Marcus'	Márčenko, Sumy obl., JH
	Ivanъ Markovenja, KorR, 1649, R, p. 84
<u>Matvíj</u> 'Matthew'	Matvíjenko, Sumy obl., JH
	Matfějevič', P. 1366, UH, p. 12
	Matvijiv, UUARC
Matíj = Matvij	Matěenko, ĆyhR, 1649, R, p. 11
	Matienko, ĆyhR, 1649, ibid., p. 6
Matíjko, dim.	Matejčenko, VC, 1552, Arch VII, I, p. 605
	Matěičiča (gen. sing.), 1349, UH, p. 3
Matjúch, augm.	Matjušenko, ĆyhR, 1649, R, p. 8
<u>Mychájlo</u> 'Michael'	Michajlenko, ĆyhR, 1649, ibid., p. 1
	Michailovič, 1392, UH, p. 46
	Michailovъ, 1392, ibid., p. 47
Mychajlýcha 'Michael's wife'	

<u>Mychál'</u> , dim.	Mychajlyšyn, UUARC
<u>Mychal'ók</u> , dim.	Mychaljuk, <i>ibid.</i>
<u>Mychnó</u> , dim.	Mychal'čuk, <i>ibid.</i>
<u>Mys'</u> , dim.	Michnenko, VC, 1552, Arch VII, I, p. 607
<u>Mysjúra</u> , augm.	Chwedko Michniuk, 1650, ŽUR V, p. 119
<u>Mysjúta</u> , dim.	Iwasko Misziuk, PS, 1564-65, ŽUR II, p. 113
<u>Mys'kó</u> , dim.	Mysjurak, UUARC
<u>Myškó</u> , dim.	Misjutenko, KorR, 1649, R, p. 92
<u>Myščýcha</u> ‘Myško’s wife’	Ozarъja Mišjutinъ, 1392, UH, p. 47
<u>Mykýta</u> ‘Nicetas’	Mys'kiv, UUARC
<u>Mykýtka</u> , dim.	Miščenko, Poltava obl., JH
<u>Mýna</u> ‘Menas’	Myščyčia (gen. sing.), 1438, UH, p. 138
<u>Myrón</u> ‘Myron’	Myščyšyn, UUARC
<u>Nástja</u> , popular form of Anastasija ‘Anastasia’	Mikitenko, ĆyhR, 1649, R, p. 2
<u>Natálka</u> , popular form of Natalija, ‘Natalia’	Mikiticъ, KC, 1552, Arch VII, I, p. 118
<u>Naúm</u> ‘Nahum’	Mikitovičъ, ĆyhR, 1649, R, p. 27
<u>Nazár</u> ‘Nazarius’	Mykytiv, UUARC
<u>Nycýpir</u> ‘Nicephorus’	Mykytyn, <i>ibid.</i>
<u>Ochrim</u> ‘Ephraim’	Mykytjuk, <i>ibid.</i>
	Masko Nikitenja, 1582, Arch VI, I, p. 114
	Mikiczenie, 1564-65, ŽUR II, p. 51
	Mynenko, Sumy obl., JH
	Myrónenko, Sumy obl., <i>ibid.</i>
	Nástenko, Sumy obl., <i>ibid.</i>
	Nastyč, UUARC
	Nastjuk, <i>ibid.</i>
	Natalčenko, KR, 1649, R, p. 214
	Naúmenko, Sumy obl., JH
	Timošь Naumenja, KanR, 1649, R, p. 64
	Stepanъ Naumenja, KalnR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 195
	Nazárenko, Sumy obl., JH
	Nazarenko, ĆyhR, 1649, R, p. 15
	Nazaruk, Ukr. writer
	Nyčyporénko, Zaporížja obl., JH
	Iwan Nikiporenie, 1631, Arch VI, I, p. 477
	Ochrímenko, Poltava obl., JH

Odárka, popular form of Darija ‘Daria’

Odárčenko, Poltava obl., JH

Odarčenko, KalnR, 1649, R, p. 190

Oleksánder ‘Alexander’

Oleksandrovičь, 1456, UH, p. 164

Oleksandriv, UUARC

Oléksa ‘Alexis’

Oléksenko, Poltava, obl., JH

Olekseenko, UmR, 1649, R, p. 135

Oleksiv, UUARC

Oleksyn, ibid.

Oleksjuk, ibid.

Oleksýcha ‘Aleksis’ wife

Oleksyšyn, ibid.

Olechnó, dim.

Olechnovičь, 1359, UH, p. 10

Oléško, dim.

Oleščenko, UmR, 1649, R, p. 135

Oléna ‘Helen’

Olenenko, KorR, 1649, R, p. 102

Olenevičь, KC, 1552, Arch VII, I, p. 119

Onýsym ‘Onesimus’

Onýsymko, dim.

Onisim'koвъчь, 1385, UH, p. 28

Oný's'ko = Onysym

Onýščenko, Poltava obl., JH

Opanás ‘Athanasius’

Wasko Onisczenia, 1651, Arch VI, I, p. 578

Orýna ‘Irene’

Opanasenko, 1636, Arch VII, I, p. 415

Orýnka, dim.

Opanasovičь, KanC, 1552, ibid., p. 105

Orýška, dim.

Iwan Opanasenia, 1651, Arch VI, I, p. 578

Orynyč, UUARC

Ostáp ‘Eustace’

Oryńčuk, ibid.

Ostápkо, dim.

Oriščenko, VC, 1552, Arch VII, I, p. 604

Oryščyn, UUARC

Oryščuk, ibid.

Oryščak, ibid.

Ostápenko, Kiev obl., JH

Ostapovyč, UUARC

Ostapiv, ibid.

Ostapjuk, ibid.

Ostapjak, ibid.

Ostápkо, dim.

Ostapčenko, BrR, 1649, R, p. 168

Ostapčuk, UUARC

- Ostáško, dim. Ostašovič, 1392, UH, p. 47
- Stas', dim. Stášenko, Poltava obl., JH
- Ovrám 'Abraham' Ovrámenko, Poltava obl., ibid.
- Panás = Opanas Panášenko, Kiev obl., ibid.
- Panasjuk, ibid.
- Pan'kó, popular form of Pantaleimon Pánčenko, Poltava obl., ibid.
- Pánčenko, ĆyhR, 1649, R, p. 2
- Pankovič, VC, 1552, Arch VII, I, p. 604
- Pan'kiv, UUARC
- Pańko Panczuk, PS, 1564-65, ŽUR II, p. 127
- Evtucha Pančenja (gen. sing.), 1600, Arch VI, I, p. 275 (Suppl.)
- Pančýcha 'Pan'ko's wife' Pančyšyn, UUARC
- Parchím 'Parthenius' Parchómenko, Černihiv obl., JH
- Parchomovič, MC, 1552, Arch VII, I, p. 627
- Pavló 'Paul' Pavlénko, Poltava obl., JH
- Pavlenko, ĆyhR, 1649, R, p. 1
- Pavlovič, ĆC, 1552, Arch VII, I, p. 88
- Pavliv, UUARC
- Pavljuk, ibid.
- Pavlýcha 'Paul's wife' Pavlyšyn, ibid.
- Paškó, dim. Paščenko, ĆR, 1649, R, p. 56
- Ivan Paškov, ĆC, 1552, Arch VII, I, p. 87
- Paščuk, UUARC
- Pavlóvs'kyj 'surname' Pavlovščenko, ĆR, 1649, R, p. 45
- Pavlúško, dim. Pavluščenko, VC, 1552, Arch VII, I, p. 607
- Pavlukovych, UUARC
- Pávlyk, dim. Pavlyčenko, Kirovohrad obl., JH
- Pédir = Fedir Pedorenko, ĆR, 1649, R, p. 54
- Ped', dim. Pedéňko, Kharkov obl., JH
- Ped'kó, dim. Péđčenko, Poltava obl., ibid.
- Pedčenko, KorR, 1649, R, p. 92
- Pedusenko, KalnR, 1649, ibid., p. 181
- Petró 'Peter' Petrénko, Sumy obl., JH
- Petrovič, 1388, UH, p. 38
- Petriv, UUARC
- Stasťko Petrenja, 1647, Arch VI, I, p. 546

Petrýcha ‘Peter’ wife	Petryšyn, UUARC
Petráš, dim.	Petrašenko, ČyhR, 1649, R, p. 13
Petraško, dim.	Senj Petrašenja, UmR, 1649, ibid., p. 138
Petrúch, augm.	Petrašenko, ČR, 1649, ibid., p. 31
Petrún’o, dim.	Petušenko, KanR, 1649, ibid., p. 58
Petrús’, dim.	Petuševyč, UUARC
Pétryk, dim	Petruniv, ibid.
<u>Potáp</u> ‘Potapius’	Petrusenko, Sumy obl., JH
Potápkо, dim.	Petryčenko, Poltava obl., ibid.
<u>Prís’ka</u> , popular form of Frosýna, Jevfrosýnija ‘Euphrosine’	Petričenko, KorR, 1649, R, p. 79
Prínja, dim.	Petrikovič, ČornC, 1552, Arch VII, I, p. 591
<u>Prókip</u> ‘Procopius’	Petrykiv, UUARC
Prokopýcha ‘Prokip’s wife’	Iwan Petriczenię, LvS, 1564-65, ŽUR III, p. 390
Proc’, dim.	Potápenko, Černihiv obl., JH
Pylýp ‘Philip’	Potapovič, KC, 1552, Arch VII, I, p. 114
Pylýpko, dim.	Potapčenko, VC, 1552, ibid., p. 605
	Potapčič, VC, 1552, ibid.
	Prisčenko, ČyhR, 1649, R, p. 1
	Pronenko, BCR, 1649, ibid., p. 110
	Prokopenko, ČR, 1649, ibid., p. 31
	Prokopjevičju (dat. sing.) and Prokofjevič, 1451, UH, p. 156
	Prokopiv, UUARC
	Prokopjuk, ibid.
	Petro Prokopięt, 1649, ŽUR IV, p. 177
	Prokopyšyn, UUARC
	Procenko, ČyhR, 1649, R, p. 2
	Procevič, 1411, UH, p. 80
	Prociv, UUARC
	Procjuk, ibid.
	Pylýpenko, Kharkov obl., JH
	Pilipenko, ČyhR, 1649, R, p. 1
	Pilipovič, ČornC, 1552, Arch VII, I, p. 590
	Pylypiv, UUARC
	Pylypjuk, ibid.
Pylýpko, dim.	Pylypčuk, ibid.
	Pylypčak, ibid.

<u>Román</u> ‘Romanus’	Romanenko, ĆyhR, 1649, R, p. 8 Romanovič, 1438, UH, p. 141 Romaniv, UUARC Romanjuk, <i>ibid.</i> Romanjak, <i>ibid.</i> Romanenčuk, <i>ibid.</i>
Romanenko ‘surname’	Romanenčuk, <i>ibid.</i>
Románko, dim.	Románčenko, Černihiv obl., JH Romankovič, 1388, UH, p. 42 Romankiv, UUARC
Sáva ‘Sabbas’	Iwaszko Romanczuk, 1649, ŽUR V, p. 190 Sávenko, Poltava obl., JH Hrycukъ Savenko, ČR, 1649, R, p. 43 Savjuk, UUARC
Sávka, dim.	Savčenko, VC, 1552, Arch VII, I, p. 607 Savkiv, UUARC Savčyn, <i>ibid.</i> Savčuk, <i>ibid.</i> Stec'ko Savčenja, UmR, 1649, R, p. 140
Savčýcha ‘Savka’s wife’	Savčyšyn, UUARC
<u>Semén</u> ‘Simeon’	Siminenko, VC, 1552, Arch VII, I, p. 604 Semenovič, KanC, 1552, <i>ibid.</i> , p. 105 Semeniv, UUARC Ihnatъ Semenjukъ, 1590, Arch VI, I, p. 205 Semenjak, UUARC
Semkó, dim.	Semčenko, ĆyhR, 1649, R, p. 1 Semkovyč, UUARC Semkiv, <i>ibid.</i> Semčuk, <i>ibid.</i>
Semčýcha ‘Semko’s wife’	Semčyšyn, <i>ibid.</i>
Seménko, dim.	Semenkiv, <i>ibid.</i> Semenčuk, <i>ibid.</i>
Sen’, dim.	Senenko, VC, 1552, Arch VII, I, p. 604 Seniv, UUARC
Sen’kó, dim.	Senčenko, ĆyhR, 1649, R, p. 3 Sen'koviča dva michailo a ivaško, 1378, UH, p. 26 Sen'kiv, UUARC

	Kirilo Senčuk, ĆyhR, 1649, R, p. 2
Senčýcha ‘Sen’ko’s wife	Senčýsyn, UUARC
Senjúta, dim.	Senjutenko, ĆyhR, 1649, R, p. 2
<u>Stepán</u> ‘Stephen’	Stepanenko, ĆyhR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 7 Stefanenko, PeR, 1649, <i>ibid.</i> , p.220 Stepanovič, KC, 1552, Arch VII, I, p. 113 Stepaniv, UUARC Stefaniv, <i>ibid.</i> Stefanjuk, <i>ibid.</i>
Stefanýcha ‘Stephen’s wife’	Stefanyšyn, <i>ibid.</i>
Stepánko, dim.	Stepančenko, KanR, 1649, R, p. 60 Stepankovič, VC, 1552, Arch VII, I, p. 604 Stepankiv, UUARC Stephanczuk, 1649, ŽUR IV, p. 222
Stec’, dim.	Stecenko, ĆyhR, 1649, R, p. 2 Stecevyč, UUARC Steciv, <i>ibid.</i> Stecjuk, <i>ibid.</i>
Stechnó, dim.	Stechnovyč, <i>ibid.</i>
Stec’kó, dim.	Stecčenko, ĆyhR, 1649, R, p. 7 Steččenko, KalnR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 196 Stepan’ Stec’kova, BCR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 125
<u>Suprún</u> ‘Sophron’	Suprunenko, VC, 1552, Arch VII, I, p. 604
<u>Sýdir</u> ‘Isidore’	Sydorénko, Poltava obl., JH Sidorenko, ĆyhR, 1649, R, p. 1 Sidorovič, ĆyhR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 18
Sydorénko, ‘surname’	Sidorenčenko, KorR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 103
<u>Sýla</u> ‘Silas’	Sýlenko, Poltava, obl., JH Silenko, ĆyhR, 1649, R, p. 18
<u>Tarás</u> ‘Taras’	Tarasenko, Sumy obl., JH Tarasenko, ĆyhR, 1649, R, p. 20 Tarasovič, VC, 1552, Arch VII, I, p. 605
<u>Tóma</u> ‘Thomas’	Ivan’ Tarasenja, BCR, 1649, R, p. 127 Tomyč, UUARC Tomyn, <i>ibid.</i> Tomjak, <i>ibid.</i>

Tomán? = Toma (like Pedan = Pedir, Petran = Petro, etc. ⁵⁹)	Tomanenko, VC, 1552, Arch VII, I, p. 607
Tomkó, dim.	Tomčenko, BCR, 1649, R, p. 113
Tomýlo, augm.	Tomilenko, ĆyhR, 1649, ibid., p. 1
<u>Trochým</u> ‘Trophimus’	Trochýmenko, Sumy obl., JH Trochimenko, ĆyhR, 1649, ibid., p. 3 Trochimovč, ČC, 1552, Arch VII, I, p. 88
<u>Tyt</u> ‘Titus’	Titenko, VC, 1552, ibid., p. 606
<u>Ulýta</u> ‘Julitta’	Ulitenko, KR, 1649, R, p. 201
<u>Ustým</u> ‘Justin’	Ustýmenko, Zaporížja obl., JH Ustimenko, ĆyhR, 1649, R, p. 19
<u>Vasyl’</u> ‘Basil’	Vasylénko, Poltava obl., JH Vasilenko, ĆyhR, 1649, R, p. 1 Vasyliv, UUARC Vasyljuk, ibid.
Vasylýcha ‘Basil’s wife’	Vasylýsyn, ibid.
Vasyl’ko, dim.	Vasyl’čenko, Sumy obl., JH Vasyl’kiv, UUARC Vasyl’čuk, ibid.
Vas’, dim.	Vasiv, ibid. Vasjuk, ibid.
Vasjúk ‘surname’	Vasjučenko, ČR, 1649, R, p. 43
Vasjúta, dim.	Vasjutenko, BCR, 1649, ibid., p. 119
Vas’ko, dim.	Váščenko, Poltava obl., JH Vas’kovič, ĆyhR, 1649, R, p. 23 Vas’kiv, UUARC Vaščuk, ibid.
Vaščýcha ‘Vas’ko’s wife’	Vaščyšyn, ibid.
<u>Vékla</u> ‘Thecla’	Véklenko, Poltava obl., JH
<u>Zachár</u> ‘Zacharias’	Zachárenko, Poltava obl., ibid. Zacharenko, ĆyhR, 1649, R, p. 3
Zachárko, dim.	Jacukъ Zacharič, MC, 1552, Arch VII, I, p. 629 Zachárchenko, Zaporížja obl., JH Zacharčenko, ĆyhR, 1649, R, p. 3 Kuzma Zacharčenokъ, KC, 1552, Arch VII, I, p. 115

⁵⁹ V. Simovyč, *Ukrains’ki prizvyšča z chresnych imen*, p. 13.

Zacharkiv, UUARC
Zacharčuk, <i>ibid.</i>
Zacharčýcha ‘Zacharko’s wife’
Zacharčyšyn, <i>ibid.</i>
<u>Zin’kó</u> , popular form of Zynovij ‘Zenobius’
Zinčenko, Poltava obl., JH
Zinčenko, ĆyhR, 1649, R, p. 17
Zěnčenko, ĆyhR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 8
Zinkovičъ, KanC, 1552, Arch VII, I, p. 104
Zem’kevičъ, KanC, 1552, <i>ibid.</i>

2. *Surnames Derived from Names Designating Occupation and Social Status.*

The father’s occupation and his social status played an important role in the formation of patronymic surnames. This was a convenient way of distinguishing different persons, as there were generally only a few sons (or daughters) whose fathers had identical occupations or material wealth in one village or town.

In rural society, the shoemaker and smith trades were the most characteristic in contributing to the creation of surnames, and there is hardly a village where there was neither a Kovalénko, Kovalív, Kovalýsyn (< kovál’ ‘smith’), nor Sevčenko, nor a Sevčuk (< švec’ ‘shoemaker’). There is also a very frequent occurrence of surnames like Krávčenko, Kravčuk, Kravčýsyn (< kravéć’ ‘tailor’); Bondárenko, Bondarčuk (< bón-dar ‘cooper, hooper’); Tkačenko, Tkačuk (< tkač’ ‘weaver’), etc.

It is interesting to note that some words from which surnames in this group evolved (surnames in existence even today) are now obsolete in the Ukrainian language. An example of this is Berdnyčenko (< bér-dnyk ‘weaver’s reed-maker’), Budničenko (= Budnyčenko < búdnyk ‘pot-ashseether’).⁶⁰

The following are the surnames derived from names designating occupation and social status:

Arendár ‘lessee, tenant, land-(lease-)holder’
Arendárenko, Sumy obl., JH

⁶⁰ The words bér-dnyk and búdnyk are listed in Hrinčenko’s *Dictionary*, but excluded from the new *Academy Ukrainian-Russian Dictionary*.

Atáman ‘hetman’	Atamanenko, BCR, 1649, R, p. 125 Atamanovičъ, KanC, 1552, Arch. VII, I, p. 105
Bahatýr ‘rich man’	Bahatyrénko, Poltava obl., JH
Bakaljár ‘bachelor, schoolmaster’	Bakljarenko, 1686, Arch. VII, I, p. 540
Batrák ‘drudge, hired man’	Batračénko, Zaporizžja obl., JH Hrinъ Batrakovъ, ČC, 1552, Arch. VII, I, p. 87
Bérdnyk ‘weaver’s reed-(comb-)maker’	Berdnyčénko, K, JH Berdničenko, BCR, 1654, AJZR X, p. 787 Fedor Berdniczenia, 1651, Arch. VII, I, p. 468
Bódnar = bóndar	Bodnaruk, UUARC
Bodnaréc’, dim. of bóndar	Bodnarčuk, ibid.
Boháč ‘rich man’	Bohačenko, 1670, AJZR IX, p. 291 Bohačuk, UUARC
Bóndar ‘cooper, hooper’	Bondarénko, Poltava obl., JH Bondarenko, ČyhR, 1649, R, p. 8
Bondaréc’, dim. of bóndar	Sawka Bondarczuk, Radomyšl’, 1631, Arch. VI, I, p. 477
Búdnyk ‘potashseether’	Budničenko, ČR, 1649, R, p. 54
Chorúžyj = chorúnžyj ‘standard-bearer’	Chorúženko, Poltava obl., JH Čabanénko, Poltava obl., ibid. Čabanjuk, UUARC
Čabán ‘shepherd’	Čeredár = čerednýk
Čerednýk ‘herdsman, shepherd, cowherd’	Čeredarčuk, ibid. Čerednyčénko, Poltava obl., JH
Černýcja ‘nun’	Černičenko, ČR, 1649, R, p. 47 Dacъko Černičenja, KorR, 1649, ibid., p. 99
Čobotár ‘shoemaker’	Čobotarénko, Poltava obl., JH Čobotarenko, KorR, 1649, R, p. 100 Čobotarevičъ, ČC, 1552, Arch. VII, I, p. 88 Čobotariv, Poltava obl., JH
Čumák ‘chumak (Olad Ukr. carter having a yoke of oxen to his cart and bringing salt and other goods from the Crimea)’	

	Čumačenko, Poltava obl., JH Čumačenko, ČyhR, 1649, R, p. 6
Dihtjár (<dehtjár) 'tar-dealer'	Dihtjarénsko, Kiev obl., JH Dehtjarenko, K, 1545, Arch. I, VI, p. 44 Dechtjarenko, VC, 1552, Arch. VII, I, p. 607 Dihtjaruk, UUARC
Djak 'deacon'	Djačenko, Poltava obl., JH Djačenko, ČyhR, 1649, R, p. 21 Djakovyč, UUARC Djakiv, ibid. Djačuk, ibid.
Dolotár 'chiseller'	Dolotarénsko, Poltava obl., JH
Dóvbyš 'kettle-drummer'	Dovbyšenko, <u>Ukrajins'ki visti</u> (newspaper) No. 85 (237) (1948)
Dudár 'pipe-maker; piper'	Dudarénsko, Sumy obl., JH Dudarenko, ČR, 1649, R, p. 45 Dudničenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 11 Dvornýk 'janitor'
Dúdnyk = dudár	Dvorničenko, Poltava obl., JH
Dvornýk 'janitor'	Dvorničenko, KanR, 1649, R, p. 64
Fúrman 'coachman, driver'	Furmanenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 10 Furmanjuk, UUARC
Hajdár 'shepherd'	Hajdarénsko, Poltava obl., JH
Hajdúk 'haiduk'	Hajdučenko, ČyhR, 1649, R, p. 14 Padъko Hajdukovъ, ČyhR, 1649, ibid., p. 3
Hét'man 'hetman'	Het'manénko, Poltava obl., JH Het'manjuk, UUARC
Hončár 'potter'	Hončarénsko, Poltava obl., JH Hončarenko, ČyhR, 1649, R, p. 2 Hončariv, UUARC
Horčár = hončár (both are derived from an older <u>hornъčar</u> < hъrnъčаръ: OChSl. grъnъčаръ ⁶¹)	Horčerenko, VC, 1552, Arch. VII, I, p. 605

⁶¹ See M. Hruns'kyj and P. Koval'ov, op. cit., p.96; P. Černych, op. cit., p. 37; P. Diels, *Altkirchenslavische Grammatik*, Pt. I, p. 167.

- Horódnyk ‘gardener’ Horodničenko, UmR, 1649, R, p. 135
 Hrábar ‘navvy; grave-digger’ Hrabarenko, KanR, 1649, ibid., p. 72
 Hrebennýk ‘comb-, hemp-comb-maker’ Hrebenničenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 11
 Kljúčnyk ‘steward’ Ključnyčenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 7
 Kobzár ‘an itinerant player on the kobza (a kind of lute with 8 strings)’ Kobzarenko, 1677, AJZR XIII, p. 249
 Kolisnýk ‘wheelwright’ Kolisničenko, Poltava obl., JH Kolesničenko, ČyhR, 1649, R, p. 15
 Komisár ‘commissar’ Komysárenko, Sumy obl., JH
 Kónjuch ‘groom, stable-man’ Konjušenko, 1656, AJZR III, p. 525
 Konovál ‘farrier’ Konovalenko, KR, 1649, R, p. 202
 Konovaliv, UUARC
 Konoval’čuk, ibid.
 Kosár ‘mower’ Kosarenko, ibid.
 Kotél’nyk = kotljár Kotelničenko, ČyhR, 1649, R, p. 31
 Kotljár ‘coppersmith; kettle-maker’ Kotljarénko, Černihiv obl., JH
 Kotljarenko, ČyhR, 1649, R, p. 1
 Ivanъ Kotljarovъ, BCR, 1649, ibid., p. 116
 Kotljarčuk, UUARC
 Kováč = kovál’ Kovačenko, KR, 1649, R, p. 209
 Kovál’ ‘smith’ Kovalénko, Sumy obl., JH
 Kovalenko, VC, 1552, Arch VII, I, p. 607
 Kovaliv, UUARC
 Nały Chwedynka Kowalczuk, 1649, ŽUR IV, p. 156
 Kovalévs’kyj ‘surname’ Kovalevščenko, BCR, 1649, R, p. 114
 Kozák ‘Cossack’ Kozačenko, Poltava obl., JH
 Kozačenko, ČyhR, 1649, R, p. 51
 Kozačenokъ, KC, 1552, Arch. VII, I, p. 115
 Kozakovičъ, KanC, 1552, ibid., p. 104
 Kozár ‘goatherd’ Kozarenko, KalnR, 1649, R, p. 187
 Kozolúp ‘goat-skinner’ Kozolupenko, KR, 1649, ibid., p. 213
 Kozoríz ‘goat-butcher’ Kozorizenko, ČR, 1649, ibid., p. 29
 Kramár ‘retailer, shopkeeper’ Kramarénko, Poltava obl., JH

Kravéc' 'tailor'	Kramarenko, ČyhR, 1649, R, p. 15 Kramarčuk, UUARC Krávčenko, Sumy obl., JH Kravčenko, VC, 1552, Arch VII, I, p. 606 Kravciv, UUARC Demko Krawczuk, Radomyšl', 1631, Arch VI, I, p. 478 Kravčyšyn (< kravčýcha 'tailor's wife'), UUARC
Kúchar 'cook'	Kucharenko, Zaporizžja obl., JH Kucharenko, KalnR, 1649, R, p. 182 Kucharuk, UUARC Kucharčuk, ibid.
Kúchta 'kitchen-boy, scullion'	Kuchtenko, ibid. Kuchtyn, ibid.
Kúčer 'coachman, driver'	Kučerénko, Poltava obl., JH
Kupéc' 'tradesman; merchant'	Kúpčenko, Sumy obl., ibid. Kupčenko, ČyhR, 1649, R, p. 23
Kušnír 'furrier, fur-dresser'	Kušnirénko, Sumy obl., JH Kušnerenko, ČyhR, 1649, R, p. 2 Kušnerevič, ČC, 1522, Arch VII, I, p. 87 Kušnirčuk, UUARC
Lisnýk 'forest-guard, forester'	Lisnyčenko, Černihiv obl., JH Lesničenko, KanR, 1649, R, p. 58
Lýmar, dissimilative form of rýmar 'saddler, saddle-(harness-) maker'	Lymarénko, Poltava obl., JH
Lýnnyk 'ropemaker'	Lynnyčenko, Zaporizžja obl., ibid.
Májster 'master'	Majstrénko, Poltava obl., ibid. Majstriv, UUARC
Maljár 'painter'	Maljarénko, Poltava obl., JH Maljarenko, UmR, 1649, R, p. 154 Maljarčuk, UUARC
Máršal 'marshal'	Maršálénko, Poltava obl., JH
Mél'nyk 'miller'	Mel'nyčenko, Kiev obl., ibid. Melničenko, ČyhR, 1649, R, p. 11

Miróšnyk ‘miller’	Michajlo Dem'janovъ synъ Mel'ničenko, 1654, AJZR X, p. 828
Mukosíj ‘flour-sifter’	Melnikovičъ, KanC, 1522, Arch VII, I, p. 103
Muzýka ‘musician’	Mel'nyčuk, UUARC
Mužýk ‘peasant’	Mirošnyčenko, Poltava obl., JH
Mužýlo, augm. of mužýk	Mukoschenko, KorR, 1649, R, p. 79
Olijnyk ‘oil-miller; oil-presser’	Muzyčenko, Poltava obl., JH
Olindár, dissimilative form of <u>arendár</u> ‘lessee, tenant’; see arendar.	Mužičenko, 1654, AJZR X, p. 784
Oprýšok ‘robber, bandit’	Mužikovič, P, 1390, UH, p. 175
Ovčár ‘sheperd’	Mužilenko, ČR, 1649, R, p. 44
Palamár ‘sexton, sacristan’	Olijničenko, Dnipropetivs'ke, JH
Osavúl ‘captain of the Cossacks’	Olijničenko, ČyhR, 1649, R, p. 18
Pásičnyk ‘bee-master, apiarist’	Olindárenko, Kiev obl., JH
Pastúch ‘herdsman’	Opriščenko, ČyhR, 1649, R, p. 6
Pékar ‘baker’	Organistenko, BrR, 1649, ibid., p. 156
Pip ‘priest’	Osavúlenko, Zaporiz̄ja obl., JH
	Ovčarénko, Poltava obl., ibid.
	Ovčaruk, UUARC
	Palamarénko, Poltava obl., JH
	Palemarensko, KorR, 1649, R, p. 99
	Palamarčuk, UUARC
	Pasičnyčenko, Kiev obl., JH
	Pasěčničenko, BCR, 1649, R, p. 118
	Pasičničenko, 1664, Arch VI, I (Suppl.), p. 50
	Pastušenko, Dnipropetivs'ke, JH
	Pastušenko, ČyhR, 1649, R, p. 15
	Pastuchovičъ, MC, 1552, Arch VII, I, p. 628
	Pastuchiv, UUARC
	Pekarenko, ČyhR, 1649, R, p. 17
	Popenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 6
	Popovičъ, ČC, 1552, Arch VII, I, p. 87

	Popovičenko, ČR, 1649, R, p. 42 (<Popovyč, 'surname')
Pluhátar 'ploughman, plougher'	Pluhatorenko, KanR, 1649, ibid., p. 63
Ponomár = palamár	Ponomarénko, Sumy obl., JH
Postryháč 'barber'	Ponomarevičъ, KC, 1552, Arch VII, I, p. 113
Prásol 'horse-dealer'	Postryhačenko, VC, 1552, ibid., p. 606
Prysjážnyj 'juror, juryman'	Prasolenko, KR, 1649, R, p. 208
Puškár 'gunner, cannoner'	Prysjážnjuk, UUARC
Pýsar 'clerk'	Puškarénko, Sumy obl., JH
Pyvovár 'brewer'	Puškarenko, ČyhR, 1649, R, p. 20
Rešetnýk 'sieve-maker, sieve-dealer'	Puškarevičъ, ČyhR, 1649, ibid., p. 10
Riznýk 'butcher'	Ostapъ Puškarevъ, ČC, 1552, Arch VII, I, p. 87
Rybák 'fisher(man)'	Pysarénko, Poltava obl., JH
Rybálka 'fisher(man)'	Pisarenko, ČyhR, 1649, R, p. 14
Rybolóv = rybálka	Pysarčuk, UUARC
Rýmar 'saddler, saddle-(harness-)maker'	Pivovarenko, ČyhR, 1649, R, p. 13
Sičkár 'chaff-cutter'	Rešotničenko, KanR, 1649, ibid., p. 65
Siváč 'sower'	Rešetnikovičъ, MC, 1552, Arch VII, I, p. 626
Skljar 'glazier; glass-cutter'	Riznyčenko, Poltava obl., JH
	Rezničenko, ČyhR, 1649, R, p. 17
	Rězničenko, ČR, 1649, ibid., p. 30
	Rybáčuk, UUARC
	Rybál'čenko, Sumy obl., JH
	Rybalčenko, ČR, 1649, R, p. 49
	Rybołovenko, KanR, 1649, ibid., p. 61
	Rymaréenko, K, JH
	Rymarenko, ČyhR, 1649, R, p. 26
	Rimarowicz, DrS, 1564-65, ŽUR I, p. 202
	Rymaruk, UUARC
	Sěčkarenko, KorR, 1649, R, p. 80
	Sivačénko, Poltava obl., JH
	Skljarénko, Poltava obl., ibid.
	Skljarenko, KanR, 1649, R, p. 71

Skrýpnyk ‘violinist’	Skripničenko, UmR, 1649, ibid., p. 147
Sljúsar ‘locksmith’	Sljusarénko, Kiev obl., JH
	Sljusarenko, ČyhR, 1649, R, p. 18
	Sljusarčuk, UUARC
Sótnyk ‘sotnik (lieutenant of Cossacks); centurion’	Sotničenko, KorR, 1649, R, p. 85
	Sotnyčuk, UUARC
Spivák ‘singer’	Spivačénko, Poltava obl., JH
	Spěvačenko, ČR, 1649, R, p. 48
	Spivačuk, UUARC
Stádnyk ‘horseherd’	Stadnyčenko, Poltava obl., JH
Stél’mach ‘cart-wright’	Stelmašenko, KorR, 1649, R, p. 79
Stóljar ‘joiner; cabinet-maker’	Stoljarénko, Poltava obl., JH
	Stoljarenko, KanR, 1649, R, p. 64
	Stoljariv, UUARC
	Stoljarčuk, ibid.
Stórož ‘watchman’	Storožénko, Kiev obl., JH
	Storoženko, ČyhR, 1649, R, p. 11
Striléc ‘shooter, gunner’	Stríl’čenko, Kiev obl., JH
Stril’nýk = striléc’	Stril'bničenko, ČyhR, 1649, R, p. 12
	Strelnikovič, ČC, 1552, Arch VII, I, p. 87
Surmáč ‘trumpeter’	Surmačenko, ČR, 1649, R, p. 41
Svynár ‘swineherd’	Svinarenko, BCR, 1649, ibid., p. 113
Sýtnyk ‘sieve-maker’	Sitničenko, ČR, 1649, ibid., p. 44
	Sytnikovič, VC, 1552, Arch VII, I, p. 606
Šapár ‘steward; capmaker’	Šaparénko, Poltava obl., JH
Šapovál ‘wool-carder; fuller’	Šapoválenko, Kryvyj Rih, ibid.
	Šapovalenko, ČyhR, 1649, R, p. 7
	Šapovaliv, UUARC
Školjár ‘schoolboy, pupil’	Školjarénko, Poltava obl., JH
Švec’ ‘shoemaker’	Ševčénko, Sumy obl., ibid.
	Ševčenko, UmR, 1649, R, p. 134
	Ševciv, UUARC
	Ševčuk, ibid.
Ševčýcha ‘shoemaker’s wife’	

	Ševčyšyn, <i>ibid.</i>
Šynkár ‘tavern-keeper, publican’	Šynkarénko, Kiev obl., JH Šynkarenko, KanR, 1649, R, p. 67 Šynkaruk, UUARC Szynkarczyk, 1649, ŽUR IV, p. 277
Tachtár ‘ottoman-(divan-, sofa-)maker’	Tachtarénko, Černihiv obl., JH
Teljátnyk ‘calfherd’	Teljatničenko, UmR, 1649, R, p. 147
Tésľja ‘carpenter’	Teslénko, Poltava obl., JH Teslenko, ČyhR, 1649, R, p. 8 Tesljuk, UUARC
Tkač ‘weaver’	Tkačénko, Sumy obl., JH Tkačenko, ČyhR, 1649, R, p. 20 Iwan Tkaczyk, 1649, ŽUR IV, p. 275
Tkačýcha ‘weaver’s wife’	Tkačyšyn, UUARC
Tókar ‘turner’	Tokarenko, KanR, 1649, R, p. 71 Tokarevyč, UUARC Tokarčuk, <i>ibid.</i>
Trubáč ‘trampeter, horn-blower’	Trubačenko, ČR, 1649, R, p. 43
Týtar ‘churchwarden’	Tytarénko, Poltava obl., JH
Verchovódec ‘chief; ringleader; boss’	Verchovodčenko, ČyhR, 1649, R, p. 20
Vijt ‘bailiff, prefect’	Vijtéňko, Poltava obl., JH Vojtenko, ČR, 1649, R, p. 59
Vijtéňko ‘surname’	Vyjtěnčenko, KanR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 60 Vojtovyč, UUARC Vojtiv, <i>ibid.</i> Vojtjuk, <i>ibid.</i>
Volováč ‘neatherd’	Volovačenko, VC, 1552, Arch VII, I, p. 604
Vorótnyk ‘gatekeeper, porter’	Vorotničenko, BCR, 1649, R, p. 125
Vorožbýt ‘fortuneteller’	Vorožbitenko, ČyhR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 1
Voskobíjnyk ‘wax-refiner’	Voskobojničenko, KalnR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 185
Výnnyk ‘distiller’	Vynnyčenko, Černihiv obl., JH

	Vinničenko, KR, 1649, R, p. 205 Vynnyčuk, UUARC
Znáchar ‘sorcerer; quack’	Znachorenko, KR, 1649, R, p. 212
Zolotár ‘gilder; goldsmith’	Zolotarénko, Poltava obl., JH Zolotarenko, ČR, 1649, R, p. 49 Zolotariv, UUARC
Žóvnir ‘soldier’	Žovnirenko, ibid. Žovnirčuk, ibid.

3. Surnames Derived from Names of Ethnic Origins.

In this group, although comparatively less numerous, there are surnames which clearly indicate that the Ukrainians maintained a close contact with their neighbors, the Tatars, Moldavians, Poles and Great Russians. Surnames show that there were many foreigners in the Ukraine in 16th-17th centuries: Greeks, Bulgarians, Serbians, Romanians, Germans, Jews, etc.

Surnames like Turčenko or Turčynenko, it must be noted, frequently were nicknames given to persons who had returned from Turkish prisons. One of these cases is described by A. Lazarevskij in his *Oписание старой Малороссии* (Vol. I, p. 65) with respect to an envoy, Dmitro Žurman, who, after returning from Turkish imprisonment, acquired the nickname, Turčinenko.

The following is a list of surnames derived from names designating ethnic origin:

Aráp ‘Arab, Negro’	Arápenko, Poltava obl., JH Vasko Arapčukъ, 1631, Arch VII, I, p. 477
Basaráb ‘Bessarabian’	Basarabenko, KR, 1649, R, p. 208
Bójko ‘Ukrainian mountaineer of Galicia, inhabitant of the Carpathians between the Limnycja and Aslava rivers’	Bojčenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 26 Bojkevyč, UUARC Bojkiv, ibid.
Bolháryn, bolhár ‘Bulgarian’	Bulharinenko, KanR, 1649, R, p. 62 Bulharowicz, HS, 1564-65, ŽUR I, p. 72

Cýhan ‘Gypsy’	Cyhanenko, KR, 1649, R, p. 199
Čech ‘Czech’	Stepanъ Cyhančukъ, BrR, 1649, ibid., p. 167
Čerkés ‘Circassian’	Čečovičъ, ČyhR, 1649, ibid., p. 20
Hrek ‘Greek’	Čerkesenko, UmR, 1649, ibid., p. 137
Hucúl ‘Hutzul’	Hrečenko, KorR, 1649, ibid., p. 85
Ljach ‘Pole’	Petrъ Hrečukъ, 1654, AJZR X, p. 784
Lotýš ‘Lett’	Huculjak, UUARC
Lytóvec’ ‘Lithuanian’	Ljašenko, ČyhR, 1649, R, p. 25
Lytvýn = Lytóvec’	Ljachiv, UUARC
Lytvynéć’, dim. of lytvýn	Lotyšenko, KanR, 1649, R, p. 65
Mázur ‘Pole of Masuria’	Lotisenko, ČR, 1649, ibid., p. 45
Mordvýn ‘Mordovian’	Lytóvčenko, Kharkov obl., JH
Moskál’ ‘Muscovite’	Litovčenko, ČR, 1649, R, p. 46
Nímc’ ‘German’	Lytvynénko, Poltava, obl., JH
Podolják ‘Podolian’	Litvinenko, VC, 1552, Arch VII, I, p. 605
Polovéc’ ‘Polovets’	Litvinovičъ, MC, 1552, ibid., p. 628
Rumýn ‘Romanian’	Lytvynčuk, UUARC
Sérbyn ‘Serbian’	Mazurénko, Poltava, obl., JH
Švab ‘Swabian’	Mordvinovičъ, KanC, 1552, Arch VII, I, p. 104
Sved ‘Swede’	Moskalénko, Poltava, obl., JH
Tatár, tatáryn ‘Tatar’	Moskalenko, 1655, AJZR XIV, p. 561
	Moskaljuk, UUARC
	Nimčenko, ČyhR, 1649, R, p. 4
	Nimčuk, UUARC
	Podoljačenko, BCR, 1649, R, p. 107
	Polovčenko, ČR, 1649, ibid., p. 59
	Iwan Połowczenie, 1631, Arch VI, I, p. 477
	Ruminenko, KanR, 1649, R, p. 65
	Serbinenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 2
	Serbijnuk, UUARC
	Švabenko, KanR, 1649, R, p. 72
	Švedénko, Poltava, obl., JH
	Švedenko, KanR, 1649, R, p. 72
	Harasimъ Švedovъ, BCR, 1649, ibid., p. 124
	Švedjuk, UUARC
	Tatárenko, Poltava, obl., JH
	Tatariv, UUARC

Tatárko, dim. of tatár	Ostapъ Tatarynovъ, ČR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 52
Túrčyn ‘Turk’	Tatarčenko, ČyhR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 18
	Turčynenko, ČyhR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 6
	Turčinovičъ, KC, 1552, Arch VII, I, p. 113
	Turčynjak, UUARC
Úhryny ‘Hungarian, Magyar’	
	Uhrinenko, UmR, 1649, R, p. 154
Venkhr (< Pol. Węgier) = úhryny	Venkhrenko, ČR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 54
Volóch ‘Wallach, Wallachian’	Vološenko, ČR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 28
Volóško, dim. of volóch	Vološenko, VC, 1552, Arch VII, I, p. 605
	Vološčuk, UUARC
Volóšyn = volóch	Vološynenko, ČyhR, 1649, R, p. 16
	Vološinovičъ, 1407, UH, p. 72
Volýnec’ ‘Volhynian’	Volynčenko, KR, 1649, R, p. 211
	Volynčuk, UUARC
Žydók, dim. of žyd ‘Jew’	Židčenko, KanR, 1649, R, p. 62

4. *Surnames Derived from Names of Local Origins.*

The surnames of this type contain instances of two different classes: a) those which are derived from names denoting a person according to the place from where he comes, b) those which are derived from names denoting the place where a person lives. To the former class belong the surnames conferred on the sons of newcomers to a town or a village, e.g. Poltavčenko = surname, originally given to the one whose father was poltávec' ‘an inhabitant of the Poltava region’; to the latter those given to the sons of the natives, e.g. Majdanenko = surname, originally given to the one whose father lived near or on a certain majdán ‘square’.

The following is a list of surnames which belong to class a):

Bilocerkóvec’: Bila Cérvka

Bilocerkovčenko, ČyhR, 1649, R, p. 7
Bělocerkovčenko, PeR, 1649, *ibid.*, p. 218

Braslávec' : Braslav	Braslavčenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 11
Bučányn: Búčač	Bučaninenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 21
Čyhyrýnec' : Čyhyrýn	Čihirinčenko, BCR, 1649, ibid., p. 120
Kanivec' : Kániv	Vaščenko, p. 523
Kolomýjec' : Kolomýja	
Kórsunec' : Kórsun'	Kolomyjčenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 5
Krákovec' : Krákiv	Korsunčenko, KorR, 1649, ibid., p. 101
Lebedýnec' : Lebedýn	Krakovčenko, ČR, 1649, ibid., p. 27
Mózyrec' : Mózyr	Lebedinčenko, KorR, 1649, ibid., p. 84
Ostrijec' : Ostér	Mozyrčenko, ČR, 1649, ibid., p. 51
Perejaslávec' : Perejáslav	Ostreečenokъ, KC, 1552, Arch VII, I, p. 115
Poltávec' : Poltáva	Perejaslavčenko, ČR, 1649, ibid., p. 58
Rotóvec': Rotóv	Pultavčenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 26
Úmanec' : Úman'	Rostovčenko, KR, 1649, ibid., p. 212
Zbórovec' : Zbóriv	Umančenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 9
	Matjaš Zborovčenja, BCR, 1649, ibid., p. 118

The following is a list of surnames which belong to class b):

Bajrák 'gully, ravine'	Bajračenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 8
Bakáj 'hollow, pit, rut'	Bakaenko, ČR, 1649, ibid., p. 45
Béreh 'shore; bank'	Bereženko, KR, 1649, ibid., p. 209
Dolýna 'valley'	Dolinenko, KalnR, 1649, ibid., p. 199
Dubróva 'oak-grove, oak-wood'	Dubrovenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 13
Horá 'mountain; hill'	Horenko, KanR, 1649, ibid., p. 71
Kaljúža 'pool, puddle, slop'	Kaljuženko, KanR, 1649, ibid., p. 71
Krúča 'steep slope, precipice'	Kručenko, KorR, 1649, ibid., p. 97
Majdán 'square; place'	Majdanenko, BCR, 1649, ibid., p. 109
Mohýla 'grave; hillock, tumulus'	Mohilenko, KR, 1649, ibid., p. 209
Riká 'river, stream'	Rěčenko, UmR, 1649, ibid., p. 143
Špýl' 'peak; spire'	Špylenko, KalnR, 1649, ibid., p. 181
Zálisok 'outskirts of a forest'	Špilenko, BCR, 1649, ibid., p. 114
	Zalisčenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 27

5. *Surnames Derived from Various Nicknames.*

The surnames of this class are the most diverse, since nicknames – pleasant or unpleasant – were taken from almost any domain. The different types of nicknames which served for the formation of patronymic surnames are divided into eight groups:

a) Nicknames from physical and mental peculiarities.

These seem to form one of the most obvious sources of nicknames, since nothing would be more natural, at the first assumption of nicknames, than for a person of dark complexion to take the name of Čórnyj ‘Black’, a pale one that of Bílyj ‘White’, a tawny one of Búryj ‘Brown’, etc.

From nicknames of this type are derived the following patronymic surnames:

Bezpálec ‘a man without fingers or toes’

Bezpalčenko, KorR, 1649, R, p. 83

Bílyj ‘white’ Bilenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 10

Bósyj ‘barefoot(ed)’ Bosenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 12

Búryj ‘brown’ Burenko, Kiev obl., JH

Chval’kó ‘boaster, swaggerer’

Chvalčenko, ČR, 1649, R, p. 58

Chýtryj ‘sly, cunning’ Chitrenko, ČR, 1649, ibid., p. 53

Čórnyj ‘black’ Cornenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 9

Dóvhyj ‘long’ Dovženko, Sumy obl., JH

Dovženko, ČyhR, 1649, R, p. 1

Hluchýj ‘deaf’ Hlušenko, ČR, 1649, ibid., p. 42

Hluškó ‘deaf person’ Hluščenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 2

Horbáč = horbán Horbačevič, 1388, UH, p. 38

Horbán ‘humpback, hunchback’

Horbanenko, ČyhR, 1649, R, p. 14

Hun’kó ‘snuffling person’

Hunčenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 24, see Hun’ka
(Kharkov Regist of 1660)

Koverzá ‘capricious person’

Koverzenokъ, KC, 1552, Arch VII, I, p. 113

Kýpa ‘clumsy person’ Kipenko, KanC, 1552, ibid., p. 104

Lýsyj ‘bald-headed, bald’

	Lýsenko, Sumy obl., JH
Morhún ‘blinkard’	Morhunenko, ČR, 1649, R, p. 43
Movčán ‘a taciturn (silent, reticent) person’	Movčanenko, ČR, 1649, ibid., p. 32
Nedbályj ‘negligent, careless’	Nedbalenko, ČR, 1649, ibid., p. 47
Neznájko ‘ignorant person’	Neznajčenko, KorR, 1649, ibid., p. 100
Pláksa ‘cry-baby, weeper’	Plaksenko, ČR, 1649, ibid., p. 43
Samochvál ‘self-praiser, boaster, blusterer’	Samochvalenko, KorR, 1649, ibid., p. 80
Skorochód ‘runner’	Skorochodenko, BCB, 1649, ibid., p. 111
Slyn’kó ‘slaverer, slobberer’	Slinčenko, KanR, 1649, ibid., p. 75
Starúch ‘old man’	Staruščenko, Poltava obl., JH
	Starušenko, KR, 1649, R, p. 214
Šépel ‘lisper?’	Šepelenokъ, KC, 1552, Arch VII, I, p. 115
Šókalo ‘one who often uses the word <u>šo</u> (assimilated and contracted form of <u>ščo</u> ‘what; which, that’)’	Šokalenko, ČR, 1649, R, p. 28
Šul’há ‘left-handed person’	Šul’ženko, ČyhR, 1649, ibid., p. 8
Tovstýj ‘stout, fat’	Tovstenko, ČR, 1649, ibid., p. 42
Velýkyj ‘great; big; tall’	Veličenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 16

b) Nicknames from the animal and vegetable kingdom.

This group of nicknames comprises all kinds of beasts, birds, fishes, insects, reptiles, plants, etc. A clear illustration of these may be seen in the following surnames classified according to various genera:

From four-footed creatures.

Barán ‘ram’	Baranénko, Černihiv obl., JH Baranenko, ČyhR, 1649, R, p. 3
	Baranowycz, LC, 1552, Arch VII, I, p. 175
	Waszczko Baranow, SS, 1564-65, ŽUR II, p. 253
	Baranjuk, UUARC
	Petro Baranja, UmR, 1649, R, p. 138

Baranéc', dim. of barán	Barančenko, BCR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 109
Bílka 'squirrel'	Chwedko Baranczuk, DrS, 1565, ŽUR I, p. 207
Bobér 'beaver'	Bilčenko, KanR, 1649, R, p. 73
Bóbryk, dim. of bobér	Bobrenka (gen. sing.), 1586, Arch VI, I, p. 154
Bórsuk 'badger, brock'	Bobrenko, KanR, 1649, R, p. 61
Buháj 'bull'	Bobrowicz, ChS, 1564-65, ŽUR III, p. 61
Byk 'bull'	Bobrikovič, KC, 1552, Arch VII, I, p. 114
Cap 'goat, he-goat'	Borsučenko, KalnR, 1649, R, p. 183
Hornostáj 'ermine'	Borsukowicz, ZS, 1564-65, ŽUR II, p. 220
Jahnýcja 'a young ewe'	Buhajénko, Poltava obl., JH
Kabán 'boar'	Buhaenko, ČR, 1649, R, p. 28
Kin' 'horse'	Buhaiovicz, HS, 1564-65, ŽUR I, p. 55
Kíška 'cat, she-cat'	Byčenko, Poltava obl., JH
Kit 'he-cat'	Ivanъ Bykovъ, ČC, 1552, Arch VII, I, p. 88
Kobýla 'mare'	Capenko, ČyhR, 1649, R, p. 12
Kobýlka, dim. of kobýla	Doroško Hornostaevъ, ČornC, 1552, Arch VII, I, p. 591
Konjáka, augm. of kin'	Jahničenko, BrR, 1649, R, p. 160
Korívka, dim. of koróva 'cow'	Kabanenko, ČyhR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 21
Kozá 'goat, she-goat'	Kabaniv, UUARC
Kozél 'he-goat'	Konenko, KorR, 1649, R, p. 88
Konjačenko, ČyhR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 2	Koščenko, 1654, AJZR X, p. 787
Kotiv, <i>ibid.</i>	Koščičъ, VC, 1552, Arch VII, I, p. 605
Kotiv, <i>ibid.</i>	Kotenko, Poltava, obl., JH
Kotiv, <i>ibid.</i>	Kotenko, ČyhR, 1649, R, p. 11
Kotiv, <i>ibid.</i>	Kotovyč, UUARC
Kotiv, <i>ibid.</i>	Kotiv, <i>ibid.</i>
Kobylčenko, KanR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 59	Kobylenko, ČyhR, 1649, R, p. 4
Kozélenko, L, 1575, Arch I, I, p. 56	Konjačenko, ČyhR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 2
Kozélenko, L, 1575, Arch I, I, p. 56	Korovčenko, KorR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 102
Kozélenko, L, 1575, Arch I, I, p. 56	Kozénko, Poltava, obl., JH
Kozélyč, UUARC	Kozevyč, UUARC
Kozuk, LvS, 1564-65, ŽUR III, p. 378	Kozuk, LvS, 1564-65, ŽUR III, p. 378
Jurkovi kozenęti (dat. sing.), 1424, UH, p. 102	Jurkovi kozenęti (dat. sing.), 1424, UH, p. 102
Kozlénko, Poltava, obl., JH	Kozlénko, Poltava, obl., JH

Kozúlja ‘roe, roebuck’	Kozlenko, ČyhR, 1649, R, p. 6 Kozulenko, Ghmel’nyk, 1565, Arch VII, II, p. 148
Krit ‘mole’	Krotjuk, UUARC
Krýsa ‘rat’	Krisenko, ČyhR, 1649, R, p. 12 Krysjuk, UUARC
Kunýcja ‘marten’	Kuničenko, KanR, 1649, R, p. 72
Los’ ‘elk’	Losénko, Poltava, obl., JH
Lošák ‘foal, colt’	Lošačenko, KorR, 1649, R, p. 87
Lysýcja ‘fox’	Lisičenko, ČR, 1649, ibid., p. 30
Medvíd’ ‘bear’	Medvedenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 4 Medvedevič, MC, 1552, Arch VII, I, p. 628 Medvediv, UUARC
Rýnda, rýndja ‘pig, hog’	Ryndenko, VC, 1552, Arch VII, I, p. 607 Ryndyč, UUARC
Sobáka ‘dog’	Sobačenko, ČyhR, 1649, R, p. 19
Sóbol’ ‘sable’	Sobolenko, ČR, 1649, ibid., p. 56
Ščur ‘rat’	Ščurenko, 1673, AJZR XI, p. 371 Ščurovič, MC, 1552, Arch VII, I, p. 631
Tchir ‘polecat, foumar, fitchew’	Tchoruk, UUARC
Teljá ‘calf’	Teljuk, ibid.
Telját, gen. pl. of teljá	or teljáta, nom. pl. of teljá Tiljatenko, KR, 1649, R, p. 213
Teljátko, dim. of teljá	Teljatič, MC, 1552, Arch VII, I, p. 626
Telycja ‘heifer’	Teljatčenko, KanR, 1649, R, p. 71
Telyčka, dim. of telycja	Tiličenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 8
Tur ‘aurochs, bison’	Telitčenko, KR, 1649, ibid., p. 201
Vil ‘ox; bullock’	Turovič, MC, 1552, Arch VII, I, p. 633
Vólyk, dim. of vil	Volovyč, UUARC
Vovk ‘wolf’	Voličenko, 1654, AJZR X, p. 792 Vóvčenko, Kiev obl., JH
Zájec’ ‘hare’	Vovčinko, VC, 1552, Arch VII, I, p. 607 Vovčuk, UUARC Vovčak, ibid. Zájčenko, Poltava obl., JH Zajčenko, BCR, 1649, R, p. 128

Zajciv, UUARC	
Zajčuk, <i>ibid.</i>	
Žerebýlo, augm. of žéreb(ec') 'stallion; colt'	
Žerebilenko, KanR, 1649, R, p. 62	
Žubr (< Pol. <u>żubr</u>) = zubr ' bison, aurochs'	
Žubrenko, VC, 1552, Arch VII, I, p. 605	
<i>From birds.</i>	
Čájka '(sea-)gull, mew(-gull)'	
Čajčenko, KorR, 1649, R, p. 87	
Čaplja 'heron'	
Čaplénko, Poltava obl., JH	
Čaplenko, KanR, 1649, R, p. 64	
Čyž 'siskin, greenfinch'	
Čyženko, KanR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 61	
Čiženko, ČR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 42	
Čyžovyč, UUARC	
Derkáč 'landrail, corncrake'	
Derkačenko, KanR, 1649, R, p. 62	
Drizd 'ouzel, thrush'	
Drozdenco, ČyhR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 9	
Drozdovyc'ь, MC, 1552, Arch VII, I, p. 626	
Hólub 'pigeon'	
Holubénko, Poltava obl., JH	
Holubenko, ČyhR, 1649, R, p. 17	
Holubovyč, UUARC	
Holubéc', dim. of hólub	
Holubčenko, UmR, 1649, R, p. 134	
Horobéc' 'sparrow'	
Horóbčenko, Poltava obl., JH	
Húska 'goose'	
Husčenko, UmR, 1649, R, p. 132	
Indýk 'turkey'	
Indičenko, KalnR, 1649, <i>ibid.</i> , p 186	
Kačá 'duckling'	
Kačenko, KR, 1649, <i>ibid.</i> , p 211	
Kóbec' 'hoppy, sparrow-hawk, merlin'	
Kóbčenko, Sumy obl., JH	
Kobčenko, KorR, 1649, R, p. 98	
Korostíl' 'corn-crake'	
Korostelenko, ČyhR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 14	
Kúhút 'cock'	
Kuhutenko, KalnR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 194	
Kulýk 'snipe; sandpiper; woodcock'	
Kuličenko, ČR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 42	
Kúrka 'hen'	
Kurčenko, Kiev district, 1686, Arch VII, I, p. 540	
Kurčičъ, MC, 1552, <i>ibid.</i> , p. 630	
Kvóčka 'clucker, clucking hen'	

Lástivka ‘swallow’	Kvotčenko, UmR, 1649, R, p. 141
Lébid’ ‘swan’	Lastovčenko, 1654, AJZR X, p. 806
	Lebedénko, Černihiv obl., JH
	Lebedenko, ČyhR, 1649, R, p. 15
	Lebedovyč, UUARC
Leléka ‘stork’	Lelečenko, ČR, 1649, ibid., p. 51
Lun’ ‘hen-harrier, right-tail’	Lunenko, 1672, AJZR IX, p. 910
	Luniv, UUARC
Orél ‘eagle’	Orlénko, Kryvyj Rih, JH
	Orliv, UUARC
Pérepel ‘quail’	Perepeljuk, ibid.
Petúch=píven’	Petušenko, ČyhR, 1649, R, p. 17
Piven’ ‘cock, rooster’	Pětuchovič, MC, 1552, Arch VII, I, p. 629
Pívnyk, dim. of píven’	Pivnenko, ČyhR, 1649, R, p. 8
Púhač ‘horn-owl, horn-coot, eagle-owl, screach owl’	Pěvničenko, KorR, 1649, ibid., p 91
Sélezen’ ‘drake’	Puhačenko, UmR, 1649, ibid., p. 132
Snihúr ‘bullfinch’	Seleznenko, UmR, 1649, ibid., p. 133
Sójka ‘jay’	Snihurovyč, UUARC
Sókil ‘falcon’	Sojkovič, ČC, 1552, Arch VII, I, p. 87
Sokolýcha ‘Sókil’s wife’	Sokolénko, Kiev obl., JH
Solovéj ‘nightingale’	Sokolenko, KalnR, 1649, R, p. 183
Soróka ‘magpie’	Sokoljuk, UUARC
Sorokopud ‘shrike, butcherbird’	Sokolyšyn, ibid.
Sová ‘owl’	Soloveenko, KR, 1649, R, p. 201
	Solovijiv, UUARC
Syč ‘brown owl, screech owl, barn owl’	Trochimъ Solovenja, BCR, 1649, R, p. 108
	Soročenko, KanR, 1649, ibid., p. 73
	Sorokopudenko, KalnR, 1649, ibid., p. 180
	Sovénko, Cherson district, JH
	Sovyc, UUARC
	Sovyn, ibid.
	Syčenko, VC, 1552, Arch VII, I, p. 604
	Sičenko, ČR, 1649, R, p. 55

Synýcja 'tomtit, titmouse'

Siničenko, VC, 1552, Arch VII, I, p. 606

Ščur 'martlet; sand-martin; pine-finch; swift'

Ščurenko, 1673, AJZR XI, p. 371

Špak 'starling'

Ščurrovič, MC, 1552, Arch VII, I, p. 631

Špačenko, Krakov obl., JH

Špačenko, ČR, 1649, R, p. 51

Špakovyč, UUARC

Šulíka 'kite (black kite)'

Šuličenko, ČR, 1649, R, p. 44

Šúlják = šulíka

Šuljačenko, KorR, 1649, ibid., p. 101

Tetérga 'black grouse, black game, moor cock, prairie-chicken'

Teterenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 2

Teterič, BCR, 1649, ibid., p. 126

Teterjukъ Timošъ, 1664, Arch VI, I (Suppl.), p. 50

Vorobéc' = horobéc'

Vorobčenko, ČR, 1649, R, p. 47

Voróna 'crow'

Voronenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 3

Zozúlja 'cuckoo'

Woronycz, ŽC, 1545, Arch VII, I, p. 126

Zozulenko, ČR, 1649, R, p. 30

Zazulyn, UUARC

Zazuljak, ibid.

Žuravéc' = žuravél'

Žurávčenko, Kirovohrad obl., JH

Žuravél' 'crane'

Žuravčenko, KanR, 1649, R, p. 60

Žuravlenko, ČR, 1649, ibid., p. 59

From fishes.

Karás' 'crucian carp'

Karasenko, KanR, 1649, ibid., p. 57

Hričko Karasjukъ, KorR, 1649, ibid., p. 97

Krasnopérka 'roach, gordon'

Krasnoperčenko, 1677, AJZR XIII, p. 505

Lyn 'tench'

Lynénko, Poltava obl., JH

Men'ók 'burbot'

Menčenko, UUARC

Men'kóvyč, K, JH

Semen Minczuk, Ž, 1537, Arch VII, II, p. 222

Ókun' 'perch'

Okunenko, PčR, 1649, R, p. 215

Rak 'crawfish, crayfish'

Račenko, ČR, 1649, ibid., p. 32

Rakovyc, K, JH

Rýba ‘fish’	Kurilo Rakovъ, KanR, 1649, R, p. 64
Rýbka, dim. of rýba	Rybovičъ, ČR, 1649, ibid., p. 30
	Rybčenko, BCR, 1649, ibid., p. 116
	Rybčyn, UUARC
	Rybčuk, ibid.
Somók, dim. of som ‘sheatfish’	Somčenko, 1658, AJZR IV, p. 156
Taránja ‘sea-roach, species of carp’	Таран, Ващенко, “Полт. говори”, p. 518
	Taranénko, Poltava obl., JH
	Taranenko, ČR, 1649, R, p. 50
	Taranjuk, UUARC
Taranúcha, augm. of taránja	Taranušenko, Kharkov obl., JH
Vjun ‘loach; groundling’	Vjunenko, Poltava obl., JH

From insects.

Hnýda ‘nit’	Hnydénko, Donets Basin, JH
Hnýdka, dim. of hnýda	Hnidčenko, UmR, 1649, ibid., p. 144
Komár ‘mosquito’	Komarenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 22
Komáryk, dim. of komár	Komaričenko, 1655, AJZR XIV, p. 719
Metíl ‘moth, butterfly’	Metelenko, KalnR, 1649, R, p. 187
Múcha ‘fly’	Mušenko, 1667, AJZR VI, p. 170
	Muševeyč, UUARC
Muráška ‘ant’	Muraščenko, ČyhR, 1649, R, p. 20
	Muraščuk, UUARC
Sarančá ‘locust’	Sarančenko, UmR, 1649, ibid., p. 151
	Sarančuk, JH
Tarhán ‘cockroach; black-beetle’	Tarhanenko, KorR, 1649, R, p. 79
Žuk ‘beetle’	Žučenko, Poltava obl., JH
	Žučenko, ČyhR, 1649, R, p. 16

From reptiles and amphibia.

Veretíl’nyk ‘slowworm, blindworm’	Vretelničenko, BCR, 1649, ibid., p. 126
Zmija ‘snake’	Zmijénko, Zaporizžja obl., JH

	Zmienko, BrR, 1649, R, p. 161
Žába ‘frog, toad’	Žabenko, UmR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 139
<i>From the vegetable world.</i>	
Barvínok ‘periwinkle’	Barvínčenko, Poltava obl., JH
Beréza ‘birch, birch-tree’	Berezenko, ČyhR, 1649, R, p. 12 Berezjuk, UUARC
Bib ‘bean, pod, pulse’	Bobenko, ČyhR, 1649, R, p. 8
Buk ‘beech (-tree)’	Bučenko, UmR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 133 Bukovičъ, KC, 1552, Arch VII, I, p. 113
Búl’ba ‘tuber; potato’	Bul’bénko, Kiev obl., JH
Burják ‘beet’	Burjačenko, Kirovohrad obl., JH Buračuk, UUARC
Burjan ‘wee(s)’	Buržjanenko, ČR, 1649, R, p. 44
Buz ‘lilac’	Buzenko, UUARC
Buzyná ‘elder(tree); sambucus’	Buzinenko, ČyhR, 1649, R, p. 24
Chmil’ ‘hop’	Chmelenko, ČyhR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 12 Chmelovičъ, KC, 1552, Arch VII, I, p. 115
Chrin ‘horse-radish’	Chrinenko, ČyhR, 1649, R, p. 2
Cybúlja ‘onion’	Cybulenko, ČyhR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 13 Cybuličъ, MC, 1552, Arch VII, I, p. 629
Čerém(u)cha ‘bird-cherry; rock-cherry’	Čeremšenko, ČR, 1649, R, p. 28
Dub ‘oak, oak-tree’	Dubenko, KanR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 61
Harbúz ‘pumpkin’	Harbuzenko, KanR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 68
Hrab ‘hornbeam’	Hrabovyč, UUARC
Hrabók, dim. of hrab	Hrabčenko, UmR, 1649, R, p. 148
Hréčka ‘buckwheat’	Hreččenko, ČyhR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 1
Hryb ‘mushroom’	Hribenko, KanR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 67 Hribovičъ, MC, 1552, Arch VII, I, p. 626
Jávir ‘platane; sycamore (maple)’	Javorénko, Poltava obl., JH Javoriv, UUARC
Kapústa ‘cabbage’	Kapustenko, ČyhR, 1649, R, p. 2 Kapustičъ, MC, 1552, Arch VII, I, p. 627
Konópli ‘hemp, cannabis’	Konoplenko, ČR, 1649, R, p. 31

Kropývka, dim. of kropyvá ‘nettle’	Kropivčenko, KorR, 1649, ibid., p. 98
Kyzýl ‘cornel, cornelian cherry; dogberry’	Kizilenko, KR, 1649, ibid., p. 214
Lobodá ‘orach, goosefoot’	Lobodenko, Poltava obl., JH Lobodenko, ČR, 1649, R, p. 41 Lobodyč, UUARC
Lýpa ‘linden-tree’	Lypyn, ibid.
Lýpka, dim. of lýpa	Lipčenko, KanR, 1649, ibid., p. 76
Osokir ‘black poplar’	Osokorenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 8
Réd’ka ‘radish’	Redčenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 6
Rípa ‘turnip’	Rěpenko, 1674, AJZR X, p. 419
Rokyta ‘broom, osier’	Rokitenko, KanR, 1649, R, p. 69
Slývka, dim. of slýva ‘plum’	Slivčenko, UmR, 1649, ibid., p. 149
Struk ‘pod, cod; siliqua’	Stručenko, KanR, 1649, ibid., p. 133
Šaprán ‘saffron’	Šapranenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 24
Verbá ‘willow-tree’	Verbyn, UUARC
Vynohrád ‘grapes; vine’	Vinogradenko, BrR, 1649, R, p. 179
Výšnja ‘cherry; cherry-tree’	Višnenko, KR, 1649, ibid., p. 204

c) Nicknames from social relationships, time periods, etc.

There are several nicknames derived from consanguinity, alliance, and other social relationships; as Brat ‘Brother’, Djád’ko ‘Uncle’, Druh ‘Friend’, Svat ‘Matchmaker’, etc. The following surnames have been found which originated from nicknames of this type:

Bábá ‘peasant woman; old woman, grandmother; milksop, sissy’	Babénko, Kiev obl., JH Babenko, ČyhR, 1649, R, p. 20 Babyč, UUARC Babyn, ibid. Babjuk, ibid.
Bajstrjá ‘bastard’	Hriczko Babiak, PS, 1564-65, ŽUR II, p. 122 Bajstrénko, Poltava obl., JH

Blyznjá ‘twin’	Stepanъ Bliznjakъ, BrR, 1649, R, p. 159
Blyznjukъ ‘twin brother’	Blyznučenko, Černihiv obl., JH
Brat ‘brother’	Bratenko, BCR, 1649, R, p. 124
Bratók, dim. of brat	Bratkowicz, LvS, 1564-65, ŽUR III, p. 396
Did ‘grandfather; old man’	
	Didenko, Poltava obl., JH
	Dědenko, ČyhR, 1649, R, p. 17
	Didovičъ, ČR, 1649, ibid., p. 27
	Didiv, UUARC
	Didjuk, ibid.
Dívka, ‘girl’	Děvčenko, KorR, 1649, R, p. 80
Djád’ko ‘uncle’	Djádčenko, Kirovohrad obl., JH
Druh ‘friend’	Druženko, ČyhR, 1649, R, p. 19
Kum ‘godfather’	Macko Kumenko Voronovickoho, VC, 1552, Arch VII, I, p. 607
Kúmc’o, dim. of kum	Kumčenko, BrR, 1649, R, p. 175
Máma ‘mamma, mother, ma’	
	Mamenko, BCR, 1649, ibid., p. 110
Mámka, dim. of mama	Mamčenko, BrR, 1649, ibid., p. 180
	Mamčyn, UUARC
	Mamčuk, ibid.
Nájda ‘foundling’	Najdenko, ČR, 1649, R, p. 33
	Najdyč, UUARC
Onúk ‘garndson’	Onučenko, UmR, 1649, R, p. 136
Onúčok, dim. of onúk	Unučkovičъ, VC, 1552, Arch VII, I, p. 606
Svat ‘matchmaker; father of a son-(daughter-)in-law’	
	Svatovenokъ, OC, 1552, ibid., p. 596
Udovyk ‘widower’	Vaščenko, Polt. hovory, p. 518
Vdovýcja ‘widow’	Vdovičenko, ČR, 1649, R, p. 26

Nicknames from time periods are found in surnames like Vesnják < vesná ‘spring’ (cf. Antonъ Vesnjakъ, ČR, 1649, R, p. 159), Zyménko < zymá ‘winter’ (cf. Zimenko, K, 1677, AJZR XIII, p. 139).

Closely connected with them are the nicknames derived from the days of the week and festivals of the church, e.g. seredá ‘Wednesday’, subóta ‘Saturday’, práznyk ‘holiday’, etc. Most of these probably originated from the date of birth of the persons to whom they were first assigned, or from some notable event which occurred to those persons on the particular day or festival of the church. From nicknames of this kind are derived the following surnames:

Nedílja ‘Sunday’	Nedělenko, BCR, 1649, R, p. 126
Pist ‘fast(ing)’	Postenko, KR, 1649, ibid., p. 203
Pokróva ‘the Feast of the Intercession of the Holy Virgin’, 1 October (Old Style), commemorating an event which occurred in Constantinople in the tenth century, when, during war between Byzantium and the Saracens, a vision was seen of the Holy Virgin, attended by Saints, spreading a cover over the Byzantine troops to protect them.	The world <u>pokróva</u> means ‘cover, protection’.
	Pokrovenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 10
Práznyk ‘holiday, feast’	Pražničenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 8
Seredá ‘Wednesday’	Seredenko, UmR, 1649, ibid., p. 138
Subóta ‘Saturday’	Sobotenko, KalnR, 1649, ibid., p. 184
	Subotič, MC, 1552, Arch VII, I, p. 641

d) Nicknames from foods and beverages.

Craving for certain foods or beverages was probably the main reason for nicknames of this kind to arise. The following are the surnames derived from nicknames of this group:

Boršč ‘borshch (soup made of beetroot, cabbage, meat, etc.)’	Borščenko, ČyhR, 1649, R, p. 3
	Borszowicz, 1564-65, ŽUR II, p. 7
	Borščák, JH
Bórščyk, dim. of bošč	Borščičenko, KalnR, 1649, R, p. 192
	Borszczikovicz, HS, 1564-65, ŽUR I, p. 68
Búblyk ‘boublík (bagle)’	Bublyčenko, Poltava obl., JH
	Bubličenko, ČR, 1649, R, p. 56
Halúška ‘small boiled dumpling’	Haluščenko, ČR, 1649, ibid., p. 54
	Haluščák, UUARC
Hrečányk ‘buckwheat patties’	Hrečaničenko, KorR, 1649, R, p. 104
Jábluko ‘apple’	Jablučenko, UmR, 1649, ibid., p. 142
Káša ‘porridge’	Kašenko, KanR, 1649, ibid., p. 68
Knyš ‘kind of bread’	Knyšenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 12
Korovájec’, dim. of korováj ‘wedding cake’	Korovajčenko, UmR, 1649, ibid., p. 142
	Korovajčuk, UUARC

- Korž ‘flat cake’ Korženko, ČyhR, 1649, R, p. 13
 Kovbasá ‘sausage’ Kovbasenko, KorR, 1649, *ibid.*, p. 94
 Kovbáska, dim. of kovbasá Kovbaščenko, KalnR, 1649, *ibid.*, p. 187
 Kulíš ‘(kind of) thick soup’ Kulešenko, ČyhR, 1649, *ibid.*, p. 24
 Kvasnýcja ‘crab apple; ropy sour sheep’s milk’ Kvasničenko, KanR, 1649, *ibid.*, p. 66
 Kysil’ ‘a kind of jelly’ Kiselenko, Vinnycja, 1552, Arch VII, II, p. 187
 Kislilenko, ČyhR, 1649, R, p. 14
 Kyslják ‘clotted milk’ Kislačenko, 1595, Arch VI, I, p. 248
 Lemíška ‘a kind of dish made of flour; meal-pap’ Leměščenko, UmR, 1649, R, p. 146
 Máslo ‘butter’ Máslenko, Poltava obl., JH
 Maslenko, VC, 1552, Arch VII, I, p. 606
 Maslovyc, UUARC
 Masljuk, *ibid.*
 Med ‘honey; mead (drink)’ Meděnko, Kharkov obl., JH
 Ovsjanýk ‘oatcake’ Ovsjaničenko, KR, 1649, R, p. 206
 Paljanýcja ‘loaf’ Paleničenko, ČR, 1649, *ibid.*, p. 55
 Pampúch ‘puff, doughnut’ Pampušenko, BCR, 1649, *ibid.*, p. 107
 Próskura ‘host, wafer’ Proskurenko, 1672, AJZR IX, p. 731
 Pyríh ‘pie, pastry; tart’ Piroženko, ČyhR, 1649, R, p. 2
 Pyrižók ‘patty, pâté; puff’ Pirožčenko, KalnR, 1649, *ibid.*, p. 197
 Pývo ‘beer’ Pivenko, ČR, 1649, *ibid.*, p. 50
 Sálo ‘fat; leaf lard; bacon’ Salenko, BCR, 1649, *ibid.*, p. 109
 Smetána ‘sour cream’ Smetanyn, UUARC
 Smetanjuk, *ibid.*
 Suchár dried bread; fig. dried-up (prosy) man’ Sucharovič, MC, 1552, Arch VII, I, p. 627
 Sýrnyk ‘cheese cake’ Syričenko, BrR, 1649, R, p. 166
 Syróvatka ‘whey, buttermilk’ Prokopъ Syrovatčenko Klešcovskoho, VC, 1552,
 Arch VII, I, p. 607
 Sirovatčenko, BrR, 1649, R, p. 156

Varényk ‘meat, fruit, potato or curd dumpling’

Vareničenko, UmR, 1649, R, p. 150

Verhún ‘doughnut’

Verhunenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 3

e) Nicknames from domestic articles and items of clothing.

Boroná ‘harrow’ Boronenko, KalnR, 1649, ibid., p. 187

Chomút ‘collar, hames’ Chomutenko, KorR, 1649, ibid., p.82

Čerevýk ‘shoe’ Čerevičenko, KanR, 1649, ibid., p. 62

Čobotók, čobotéc’, dim. of čobit’

Čobotčenko, ČR, 1649, ibid., p. 28

Dýšel’, dýšlo ‘shaft, pole, beam’

Dyšlenko, BCR, 1649, ibid., p. 129

Kočerhá ‘poker’

Kočerženko, KanR, 1649, ibid., p. 71

Kosá ‘scythe’

Kosenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 24

Kožušók, dim. of kožúch ‘sheepskin coat; pelt’

Kožuščenko, ČR, 1649, ibid., p. 54

Kúžil’ ‘tow’

Kuželenko, 1672, LV, p. 312

Kvač ‘brush’

Kvačenko, KorR, 1649, R, p. 80

Lápot’ ‘bastshoe’

Laptenko, KanC, 1552, Arch VII, I, p. 104

Lopáta ‘shovel, spade’ Lopatenko, KanR, 1649, R, p. 61

Motovýlo ‘reel, swift’ Motovilenko, BrR, 1649, ibid., p. 159

Nahájka ‘whip, scourge’

Nahajčenko, KalnR, 1649, ibid., p. 185

Pral’nýk ‘battledore (for clothes-washing)’

Pralničenko, UmR, 1649, ibid., p. 139

Prjádka ‘distaff; spinning wheel’

Prjadčenko, BCR, 1649, ibid., p. 113

Roháč ‘oven-fork, oven-prongs’

Rohačenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 10

Svérdel, svérdlo ‘auger, drill, borer’

Sverdlenko, BrR, 1649, ibid., p. 180

Svýtka, dim. of svýta ‘peasant’s (drab) overcoat’

Svitčenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 20

Šúba ‘fur coat’

Šubenko, KanR, 1649, ibid., p. 73

Šýlo ‘awl’

Šylenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 16

Telíha ‘cart, waggon’

Telželenko, ČR, 1649, ibid., p. 88

Vívna ‘wool’

Vovnenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 18

Župán ‘warm coat, ancient Ukrainian overcoat’

Županenko, KalnR, 1649, ibid., p. 184

f) Nicknames from names designating the body and its anatomical parts.

Borodá ‘beard’	Borodenko, ČyhR, 1649, R, p. 7
Chvist ‘tail’	Chvosténko, Poltava obl., JH
Chvóstyk, dim. of chvist	Chvostičenko, ČR, 1649, R, p. 57
Čemér = čub	Čemerenko, UUARC
Čérep ‘skull’	Čerepenko, KorR, 1649, R, p. 85
Čérevo ‘belly, abdomen’	Čerevenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 2
Čub ‘forelock, tuft of hair’	Ostapko Čubinъ, ČC, 1552, Arch VII, I, p. 88
Hórlo ‘throat’	Hórlenko, Poltava obl., JH
Hubá ‘lip’	Horlenko, 1665, AJZR V, p. 234
Kulák ‘fist’	Hubénko, Poltava obl., JH
Kúper ‘coccyx’	Hubenko, KanR, 1649, R, p. 57
Lýtka ‘calf’	Hubičś, MC, 1552, Arch VII, I, p. 639
Mórda ‘muzzle’	Kulačenko, BCR, 1649, ibid., p. 110
Mázok ‘brain; cerebrum’	Kulakovičь, MC, 1552, Arch VII, I, p. 631
Nis ‘nose’	Kuprenokъ, KC, 1552, ibid., p. 114
Pjatá ‘heel’	Lytčenko, 1694, Arch III, II, p. 301
Púzo ‘belly, paunch’	Mordenko, ČyhR, 1649, R, p. 17
Puzýr ‘bladder’	Mozkovičь, MC, 1552, Arch VII, I, p. 643
Ruká ‘hand; arm’	Nósenko, Kiev obl., HJ
Škúra ‘hide, skin’	Nosenko, ČyhR, 1649, R, p. 19
Túlub ‘trunk, body’	Nosovičь, MC, 1552, Arch VII, I, p. 638
Us ‘moustache’	Pjaténko, Černihiv obl., JH
Vólos ‘hair’	Puzenko, 1686, Arch VII, I, p. 540
Zub ‘tooth’	Puzyénko, Žytomyr obl., JH
	Ručenko, 1683, Arch III, II, p. 36
	Škurenko, ČR, 1649, R, p. 54
	Lucko Škurinъ, ČC, 1552, Arch VII, I, p. 87
	Tulubenko, PeR, 1649, R, p. 215
	Usénko, Kiev obl., JH
	Usenko, ČyhR, 1649, R, p. 11
	Usovičь, MC, 1552, Arch VII, I, p. 638
	Volosenko, ČyhR, 1649, R, p. 26
	Zubénko, Poltava obl., JH

Zubenko, ČyhR, 1649, R, p. 4

Žýla ‘vein; sinew, tendon’

Žylenko, ČyhR, 1649, ibid, p. 21

Žilenko, VC, 1552, Arch VII, I, p. 606

Žilovič, KC, 1552, ibid., p. 114

Kurilo Žilenja, UmR, 1649, R, p. 147

g) Nicknames from names designating natural phenomena.

Chólod ‘cold; coldness’ Cholodenko, BCR, 1649, R, p. 124

Chmára ‘cloud’ Chmarenko, UmR, 1649, ibid., p. 133

Doždž ‘rain’ Doždženko, KorR, 1649, ibid., p. 98

Doždženko, BCR, 1649, ibid., p. 116

Hrad ‘hail; sleet’ Hradenko, 1654, AJZR X, p. 788

Hrim ‘thunder’ Hromovyč, K, JH

Hromovyc, Žytomyr obl., JH

Ískra ‘spark(le), flash’ Iskrenko, 1650, AJZR VII, p. 342

Moróz ‘frost’ Morozénko, Poltava obl., JH

Morozenko, ČyhR, 1649, R, p. 17

Morozovič, KanC, 1552, Arch VII, I p. 104

Hryszko Moroženia, 1651, ibid., p. 469

Ohón’ ‘fire’ Ohnenko, BCR, 1649, R, p. 115

Snih ‘snow’ Sniženko, UUARC

Suchovíj ‘dry (hot) wind(s)’

Suchověnko, KorR, 1649, R, p. 100

Túča ‘(black) cloud’ Tučenko, BrR, 1649, ibid., p. 159

h) Nicknames from numerals.

Nicknames from numerals are not as persistent as nicknames from other sources. This is easy to understand since the identification of a first-born, etc. is of significance in identification of a person in his immediate family, but is practically without meaning to people outside the family circle.

From nicknames of this group are derived the following patronymic surnames:

Četvértyj ‘the fourth’ Kuzma Četvertakъ, KC, 1552, Arch VII, I, p. 116

Devjátka ‘nine’ Devyatčenko, KanR, 1649, R, p. 71

Odynéc ‘lone person, solitary; single, unmarried’

Os'mák 'the eight?'	Odinčenko, ČR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 31
Pjaták 'the fifth?'	Osmačenko, ČyhR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 13
Pjátero 'five'	Pjatačenko, BrR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 161
Polovýnka 'half'	Pjaterenko, BCR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 119
Sémero 'seven'	Polovinčenko (N. Sumcov, <i>op. cit.</i> , p. 220)
Šosták 'the sixth?'	Semerenko, KorR, 1649, R, p. 105
Šóstyj 'the sixth'	Šostačenko, ČyhR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 15
Tretják 'the third?'	Šostakovičъ, KanR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 64
	Šostenko, KorR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 32
	Šostičъ, KR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 204
	Šestjukъ, KR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 198
	Vasko Tretjakъ, KanC, 1552, Arch VII, I, p. 104
	Tretjačenko, ČyhR, 1649, R, p. 8
	Tretjakovičъ, KanR, 1649, <i>ibid.</i> , p. 61

Chapter IV

Characteristics of Basic Phonetic Features in Surnames of the 14th-17th Centuries

According to data gathered on surnames of the 14th-17th centuries, highly characteristic is the pronunciation of old ē as the sound i. This is well evidenced in the frequency of cases where the old ē is graphically designated with an i, and where i, whatever its origin (from etymological e and o in the syllables newly closed or from i in foreign borrowings), is designated with an ē. In literary tradition, old ē is usually rendered by both ē and e. Therefore, deviation from this rule, i.e. designating old ē by means of i (и), is one of the most important indications of the pronunciation of old ē as the sound i in the Ukrainian dialects of the 14th-17th centuries. So, for example, the pronunciation of ē as i is disclosed in the following surnames: olhirdovičь, 1386, UH, p. 33; olhrēdo-vičь 1388, ibid., p. 43; kirdievičь L, 1445, ibid., p. 151; kirdēevičь L, 1366, ibid., p. 14; Zinkovičь, KanC, 1552, Arch VII, I, p. 104; Zinčenko, ČyhR, 1649, R, p. 17; Zěnčenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 8; Bilocerkovčenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 7; Bělocerkovčenko, PeR, 1649, ibid., p. 218; Kornienja, KanR, 1649, ibid., p. 57; Korněenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 1; Pivnenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 8; Pěvnenko, UmR, 1649, ibid., p. 147; Matienko, ČyhR, 1649, ibid., p. 6; Matěenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 11, etc.

The sound y and i were not differentiated. Instead of them, one must assume, a sound characteristic for literary Ukrainian as well as for the majority of dialects appeared. This is the sound which is midway between y and i (и). The merging of y, i, is attested by their confusion which is often seen in surnames of the 14th-17th centuries, e.g. Olech-

novič, P, 1359, UH, p. 10; Ivanovyč, P, 1366, ibid., p. 12; Kuzmyč, P, 1366, ibid. : Kuzmič, P, 1390, ibid., p. 176; Berisenok, KC, 1552, Arch VII, I, p. 114 : Borysenko, ČR, 1649, R, p. 55; Cyženko, KanR, 1649, ibid., p. 61 : Čiženko, ČR, 1649, ibid., p. 42; Lotyšenko, ČR, 1649, ibid., p. 46 : Lotišenko, ČR, 1649, ibid., p. 45; Rěznyčenko, ČR, 1649, p. 30; Rězníčenko, ČR, 1649, ibid., p. 17; Spylenko, KalnR, 1649, ibid., p. 181 : Špilenko, BCR, 1649, ibid., p. 114; Žylenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 21 : Žilenko, BCR, 1649, ibid., p. 127, etc.

The liquid l of old combinations of yl and yl between consonants is changed to y, e.g. hrin'kom sočiv'čič'ть (instr. sing.), H, 1409, UH, p. 74; Pedor' Vovčinko, Snitko Vovčkovъ pasynokъ, Laško Vovčkovъ pasynokъ, Laško Vovčkovъ synъ, Vovčokъ Ljaškovъ synъ, VC, 1552, Arch VII, I, p. 607; Dovženko, ČyhR, 1649, R, p. 1; Kovbaščenko, KalnR, 1649, ibid., p. 187; Movčanenko, ČR, 1649, ibid., p. 32; Tovstenko, ČR, 1649, ibid., p. 42, etc.

It is important to note that this change of l to y, while frequent in surnames, is not too numerous in common words. For example, in the description of the City Castles of Vinnycja and Kiev in 1552, the following words were used: polna (VC, Arch VII, I, p. 600), poltora (VC, ibid., p. 599), stol'bami (KC, ibid., p. 106), tolsto (VC, ibid., p. 599), tol'osto (KC, ibid., p. 106), ydolž (VC, ibid., p. 599; KC, ibid., p. 107), etc.

The examples cited to show the change from l to y make it possible to conclude that surnames were less influenced by the official language of that time, therefore they are more reliable in a study of the historical dialectology of the Ukrainian language.

The Greek sounds Φ(ph) and Θ(th) are usually rendered by the popular sounds p, t, ch and the combination chv, e.g. stepan'ča (gen. sing.), 1349, UH, p. 3 (< Stepán : Gr. Stéphanos); chodorič, Lv, 1368, ibid., p. 16 (< Chódor : Gr. Theódōros); choměkovič, Kol, 1398, ibid., p. 57 (< Chomjak ‘surname’ < Chomá : Gr. Thōmas); Pilipovič, CornC, 1552, Arch VII, I, p. 590 (< Pylýp : Gr. Phílippos); Suprunenko, VC, 1552, ibid., p. 605 (< Suprún : Gr. Sóphrōn); Chwedorczyę, LvS, 1564-65, ŽUR III, p. 391 (< Chved'kó, dim. of Chvedir : Gr. Theódōros; cf. Chvedorenko, ČyhR, 1649, R, p. 2); Pedorenko, ČR, 1649, ibid., p. 54 (< Pedir = Chvedir); Tomčenko, BCR, 1649, ibid., p. 113 (< Tomkó, dim. of Tóma : Gr. Thōmas), etc.

The initial a in surnames from words of foreign origin is often changed to o, e.g. olechnovič, P, 1359, UH, p. 10 (< Olechnó, dim. of Oleksij : Gr. 'Aléxios); oleksandrovič, 1456, ibid., p. 164 (< Oleksánder

: Gr. ‘Aléxndros’; Opanasovičъ, KanC, 1552, Arch VII, I, p. 105 (< Opanás : Gr. ‘Athanásios’); Odamenko, ČyhR, 1649, R, p. 13 (< Odám : Heb. Adam); Oleksievičъ, ČyhR, 1649, ibid., p. 5 (< Oleksíj : Gr. ‘Aléxios’); Oleščenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 1 (< Oléškó, dim. of Oleksíj), etc.

In a few cases unstressed o is represented by u, e.g. buhdančiča (gen. sing.), P, 1390, UH, p. 176 (< Bohdánko, dir. of Bohdán ‘divinely given’); Kuhutenko, KalnR, 1649, R, p. 194 (< Kuhút < Kohút : Pol. kogut ‘cock’); Pultavčenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 26 (< Poltávec’ ‘an inhabitant of the Poltava region’), etc.⁶²

The vowel e is confused with y because of its unstressed position, since unstressed e in Ukrainian tends to be pronounced y, e.g. Artimovičъ, KC, 1552, Arch VII, I, p. 113 : Artenienko, ČyhR, 1649, R, p. 6 (< Artém ‘Artemius’); Siminenko, VC, 1552, Arch VII, I, p. 604 : Semenovičъ, KanC, 1552, ibid., p. 105 (< Semén ‘Simeon’); Vovčinko, VC, 1552, ibid., p. 607 : Vovčenko, Kiev obl., JH (< vovk ‘wolf’); Tiličenko, ČyhR, 1649, R, p. 8 (< telýcja ‘heifer’), etc.

There are a few cases where unstressed vowels are either lost or added in initial position, e.g. Larionenokъ, KC, 1552, Arch VII, I, p. 116 (< Larión < Ilarión ‘Hilarion’); Wanczuk, 1564-65, ŽUR I, p. 199 (< Van'kó < Iván'ko/Ivánko, dim. of Iván ‘John’); Chimčenko, ČyhR, 1649, R, p. 7 (< Chýmka, dim. of Chýma < Juchýma ‘Euphemia’); Haponenko, ČyhR, 1649, R, p. 7 (< Hapón < Ahapón ‘Agathon’); Odarčenko, KalnR, 1649, ibid., p. 190 (< Odárka, popular form of Dárija ‘Daria’); Prisčenko, ČyhR, 1649, R, p. 1 (< Prís'ka, popular form of Jevfrosínija ‘Euphrosine’); Sidorenko, ČyhR, 1649, ibid. (< Sýdir < Isidor ‘Isidore’). etc.

Occasionally, surnames from Christian names exchange m for initial n, e.g. Mikiczenie, 1564-65, ŽUR III, p. 51; Mikitenga, 1582, Arch VI, I, p. 114; Mikitenko, ČyhR, 1649, R, p. 2; Mikitovičъ, ČR, 1649, ibid., p. 27 (< Mykýta : Gr. Nikétēs).

Among the other phonetic features disclosed in surnames, it is necessary to note:

a) The distinction of the guttural fricative sound h and the velar occlusive g. The velar occlusive g was used almost exclusively in foreign words and was written by a combination of the letter kr (=kh), e.g. Bekhičъ, 1393, UH, p. 48; Idikhne, 1393, ibid.; khouriheševič, 1421,

⁶² With this phenomenon of substitution of u for o, there is associated a gradation of unaccented o, u in verbal suffixes: bud-uvá-ty ‘to build’ and bud-ova-nyj ‘built (past passive participle)’.

ibid., p. 95; ol'kherdovič, K, 1446, ibid., p. 154; ol'khirdovič, L, 1446, ibid., p. 152; Khermanenko, BrR, 1649, R, p. 173; Kherusenko, BCR, 1649, ibid., p. 113; Hrihorij Khrikhorčenko, UmR, 1649, ibid., p. 133; Venkrenko, ČR, 1649, ibid., p. 54, etc. The guttural fricative sound h was represented by Г (h in the official documents which used Latin script), e.g. horbačevič, 1388, UH, p. 38; Harasimovič, VC, 1552, Arch VII, I, p. 604; Bohdanowicz, LC, 1552, ibid., p. 175; Hrynewicz, ŽC, 1552, ibid., p. 149; Hankowicz, 1564-65, ŽUR II, p. 216. etc.

b) The simplification of consonant groups. The usual patterns of simplification are: (1) Double consonants became single, e.g. Semerenko, KorR, 1649, R, p. 105 (< sémero < sedmero ‘seven’). (11) Three-consonant groups are simplified by loss of the middle or first consonant, e.g. Horčerenko, VC, 1552, Arch VII, I, p. 605, and Hončarenko, ČyhR, 1649, R, p. 2 (< horčár/hončár < hornyčar < hъrnъčарь : OchSl. гърнъчарь ‘potter’); Prazničenko, ČyhR, 1649, ibid., p. 8 (< prážnyk < prazdnyk : OchSl. prazdňníkъ ‘holiday’); Skljarenko, KanR, 1649, ibid., p. 71 (< skljar < stekljar ‘glazier; glass-cutter’, cf. OchSl. стъкло ‘glass’), etc.

These phonetic features must be considered fundamental to that which can be evidenced in surnames. Many examples which are connected with the assimilation and dissimilation of consonants, vowel gradation and consonant gradation, the so-called full vocalism, etc. could have been added to those given above. However, this kind of detailed analysis of all the phonetic phenomena as well as their distribution according to different dialectological groups is not within the scope of this study.

Chapter V

Accentuation of Patronymic Surnames

As has already been pointed out in the Introduction, surnames in old sources were not accented. For this reason, contemporary surnames have been the only names which were considered in formulating certain conclusions on the question of accentuation.

The accentuation of patronymic surnames is conveniently divided into the following two groups:

a) Surnames in the declension in which the accent is movable; here belong all those which end in -uk/juk, -čuk, -ak/jak. They are always accented on the ultimate, except in the dative and locative singular and instrumental plural when the accent is on the penultimate (see the declension of Kostjúk and Borščák, p. 114).⁶³

b) Surnames in the declension of which the accent remains unchanged; here belong all those which end in -enko/jenko, -ovyc/evyč/jevyč, -iv/jiv, -yn/jin, -yšyn/jišyn, and -at/jat. Of these, surnames in -ovyc/evyč/jevyč, constantly bear the accent on the vowel o/e/je, e.g. Maksymóvyc, Konašévyc;⁶⁴ surnames in -iv/jiv have the same accent as in the genitive singular of the appropriate names, e.g. Andrijiv : Andrija (gen. sing. of Andrij ‘Andrew’), Kovalív : kovaljá (gen. sing. of kovál ‘smith’);⁶⁵ surnames in -yn/jin, -yšyn/jišyn, preserve the accent of the

⁶³ Ilarion, op. cit., pp. 87, 105; P. Kovaliv, *Naholos v ukrajins'kij literaturi* movi, pp. 5-6; L. Bulachovs'kyj, *Ukrainins'kyj literaturnyj naholos*, p. 13.

⁶⁴ Ilarion, op. cit., p. 80.

⁶⁵ For similar accentuation in possessive adjectives, see J. Šerech, op.

names from which they are derived, e.g. Prokopyšyn < Prokopyčha ‘wife of Prokopius’; surnames in -at/jat are always accented on the vowel a/ja, e.g. Chronovját, Ščurát.⁶⁶

Surnames in -enko/jenko are often less rigid in following this pattern of accentuation. In 1943, V. Simovyč wrote a special article on this subject entitled “Jak nahološuvaty naši prizvyšča na -enko?” According to his views, the accent in surnames in -enko, historically, should fall on the penultimate, as in the diminutive nominal adjectives of neuter gender. However, since there are many deviations, he attempts to associate the accent with the number of syllables of the word or proper name from which the surname in -enko was derived.

Surnames from monosyllabic words, in his opinion, without exception, have the accent on the penultimate, but if someone stresses Lýsenko (< lys ‘dog fox’), then here it might be a newer accent-shift under the influence of other surnames in which the antepenultimate accent is due to their origin from words of more than one syllable, e.g. Pid-kóvenko (< pidkóva ‘horseshoe’), or from words extended with diminutive suffixes -ko, -ka, -ok, -ec, -ce, e.g. Lévčenko (< Levkó, dim. of Lev ‘Leo’), Zúbčenko (< zubéc’, dim. of zub ‘tooth’), etc.

In looking over a register of surnames, one can easily observe that this is true in the majority of cases of surnames from monosyllabic names. However, not only Lýsenko has the stress on the third syllable from the end. In the Kharkov area, for example, only Čýnčenko (< čynč = čynš ‘quitrent’) is pronounced; in the Poltava area (Dibrivka) Stásenko (< Stas’, dim. of Stach, Ostáp ‘Eustachius’); in the Kiev area Nósenko (< nis ‘nose’), Vóvčenko (< vovk ‘wolf’), cf. Pedorъ Vovčinko, VC, 1552, Arch VII, I, p. 607, where i is spelled instead of e because of its unstressed position.⁶⁷

According to V. Simovyč, the stress on the penultimate also exists in surnames originating from dissyllabic words, regardless of whether the stress was on the ultimate or the penultimate. Here are some of his examples:

a) <u>vedmíd</u> ‘bear’	: <u>Vedmedénko</u> ‘surname’
<u>hubár</u> ‘thick-lipped man’	: <u>Hubaénko</u> ‘surname’

cit., p. 228; Ilarion, op. cit., p. 171; P. Kovaliv, op. cit., pp. 21-22.

⁶⁶ See Ilarion, op. cit., p. 66, for accentuation of nouns in -enjá.

⁶⁷ For details on pronunciation of unstressed e in Ukrainian, see J. Šerech, op. cit., p. 366; Ilarion, *Ukrajins'ka literaturna mova*, p. 12; O. Panejko, op. cit., pp. 20-21.

Davýd 'David'	: Davydéńko 'surname'
b) výnnyk 'distiller'	: Vynnyćénko 'surname'
týtar 'churchwarden'	: Tytaréńko 'surname'
Dóroš 'Dorotheus'	: Dorošénko 'surname'
Sýdir 'Isidore'	: Sydoréńko 'surname'

If the surnames are derived from dissyllabic words extended with diminutive suffixes **-ko**, **-ka**, **-ok**, **-ec'**, **-ce**, the stress has usually moved to the third syllable from the end, e.g. Vasyl' Basil' : Vasylénko 'surname', but Vasyl'ko : Vasyl'čenko; Fésja, dim. of Feodósija 'Theodosia' : Fesénko 'surname', but Fés'ka : Féščenko, etc.

V. Simovyč also points out that in some areas the position of the accent in surnames from dissyllabic words often fluctuates, e.g. Juchym 'Euphemius' : Juchyménko and Juchýmenko 'surname'; Martýn 'Martin' : Martynénko and Martýnenko 'surname'; Demján 'Damianus' : Demjanénko and Demjánenko 'surname', etc.

An analysis of factual data shows, however, that there is a large number of surnames from dissyllabic words for which the antepenultimate accent alone is current. The following surnames with the antepenultimate accent have been recorded:

a) Surnames derived from dissyllabic names with the stress on the ultimate:

Antín 'Anthony'	: Antónenko 'surname' (ernihiv obl.)
Archýp 'Archippus'	: Archýpenko (Poltava obl.)
Artém 'Artemius'	: Artémenko (Zaporížžja obl.)
Borys 'Boris'	: Borysenko (Poltava obl.)
Davýd 'David'	: Davýdenko (Sumy obl.)
Demýd 'Diomedes'	: Demýdenko (Zaporížžja obl.)
Denýs 'Dionysius'	: Denýsenko (Sumy obl.)
Hapón 'Agathon'	: Hapónenko (Kharkov obl.)
Jakým 'Joachim'	: Jakýmenko (Poltava obl.)
Juchým 'Euphemius'	: Juchýmenko (Poltava obl.)
Kondrát 'Gr. Kodratos'	: Kondrátenko (Poltava obl.)
Lavrin 'Laurence'	: Lavrínenko (Sumy obl.)
Maksým 'Maximus'	: Maksýmenko (Sumy obl.)
Myrón 'Myron'	: Myrónenko (Sumy obl.)
Naúm 'Nahum'	: Naúmenko (Sumy obl.)
Nazár 'Nazarius'	: Nazárenko (Sumy obl.)
Ochrím 'Ephraim'	: Ochrímenko (Poltava obl.)

Ostáپ ‘Eustachius’	: Ostápenko (Kiev obl.)
Ovrám “Abraham”	: Ovrámenko (Poltava obl.)
Panás ‘Athanasius’	: Panásenko (Kiev obl.)
Parchím ‘Parthenius’	: Parchómenko (Černihiv obl.)
Potáp ‘Potapius’	: Potápenko (Černihiv obl.)
Pylýp ‘Philip’	: Pylýpenko (Kharkov obl.)
Tarás ‘Taras’	: Tarásenko (Sumy obl.)
Trochým ‘Trophimus’	: Trochýmenko (Sumy obl.)
Ustým ‘Justinus’	: Ustýmenko (Zaporížžja obl.)
Zachár ‘Zacharias’	: Zachárenko (Poltava obl.)

b) Surnames derived from dissyllabic names or words with the stress on the penultimate:

Chrýstja ‘Christine’	: Chrýstenko (Poltava obl.)
Chýma ‘Euphemia’	: Chýmenko (Poltava obl.)
dólja ‘fate, lot’	: Dólenko (Kharkov obl.)
Jívha ‘Eugenia’	: Jívzenko (Poltava obl.)
kýpa ‘clumsy person’	: Kýpenko (Donets Basin area)
Ljúba ‘Amanda’	: Ljúbenko (Kryvyj Rih area)
máslo ‘butter’	: Máslenko (Poltava obl.)
Mýna ‘Menas’	: Mýnenko (Sumy obl.)
Nástja ‘Anastasia’	: Nástenko (Sumy obl.)
Sáva ‘Sabbas’	: Sávenko (Poltava obl.)
Sýla ‘Silas’	: Sýlenko (Poltava obl.)
Vékla ‘Thecla’	: Véklenko (Poltava obl.)

It should be noted that in declension all the names or words in the left column, do not have the position of the accent changed. On the other hand, if the surnames bear the penultimate accent, the original dissyllabic names or words usually demonstrate another stress in declined forms, e.g.

Artjúch (gen. sing. Artjuchá), augm. of Artém ‘Artemius’	: Artjušenko (Poltava obl.)
hajdár (gen. sing. hajdarjá) ‘shepherd’	: Hajdarénko (Poltava obl.)
hončár (gen. sing. hončarjá) ‘potter’	: Hončarénko (Poltava obl.)
kovál’ (gen. sing. kovaljá) ‘smith’	: Kovalénko (Sumy obl.)
lytvýn (gen. sing. lytvyná) ‘Lithuanian’	: Lytvynénko (Poltava obl.)
Petrús’ (gen. sing. Petrusjá), dim. of Petró ‘Peter’	: Petruséenko (Sumy obl.)

Vasyl' (gen. sing. Vasyljá) 'Basil' : Vasylénko (Poltava obl.), etc.

Analyzing the surnames which came from trisyllabic words, V. Simovyč says that here a tendency to preserve the accent on the accented syllable of the word is perceptible (e.g. Samijlo 'Samuel' : Samijlenko 'surname'; Mykýta 'Nicetas' Mykýtenko 'surname', etc.), since, in the people's consciousness, it is as though the word itself from which the surname in -enko was derived is more important than the suffix with its original meaning. There may be exceptions in surnames from words which end in -ylo (e.g. barylo 'barrel' : Barylénko 'surname'; Danýlo 'Daniel' : Danylénko 'surname'; Havrylo 'Gabriel' : Havrylénko 'surname', etc.), or -yk, -nyk (e.g. Mychajlyk 'Michael' : Mychajlyčenko 'surname', kolisnýk 'wheelwright' : Kolisnyčenko 'surname', etc.).

Nevertheless, Simovyč's premises do not explain the accent in the following surnames: Čobotárenko (< čobotár, gen. sing. čobotarjá 'shoemaker'), Bahatyréenko (bahatýr, gen. sing. bahatyrjá 'rich man'). Here, one does not see either a concurrence of accents or of endings -ylo, -yk, -nyk.

To accept V. Simovyč's statements that, without exception, surnames of five syllables and more are accented on the third syllable from the end, again meets some contradictions; for example, in the Poltava and Sumy areas nobody will say Nyčypórenko (< Nyčýpir, gen. sing. Nyčýpora 'Nicephorus'), Palamárenko (palamár, gen. sing. palamarjá 'sexton'), Zolotárenko (< zolotár, gen. sing. zolotarjá 'gilder'), but only Nyčyporéenko, Palamaréenko, Zolotaréenko. Similarly, in the Kiev area people pronounce Horodovénko (< horodovýj, ger.. sing. horodovóho 'of town').

In summarizing the foregoing, it should be noted that V. Simovyč's attempts to associate the accent of Ukrainian surnames in -enko with the number of syllables in words from which they originated result in contradictions, since both accents, the penultimate and the ante-penultimate, occur in surnames derived from monosyllabic words (e.g. žuk 'beetle' : Žučénko 'surname'; vovk 'wolf' : Vóvčenko 'surname'), and in surnames from dissyllabic (e.g. Javtúch 'Eutychiue' : Javtušénko; Naúm : Naúmenko; pýsar 'clerk' : Pysaréenko; Sáva 'Sabbas' : Sávenko) and trisyllabic (e.g. lobodá 'orach, goosefoot' : Lobodénko; šapovál 'wood-carder; fuller' : Šapoválenko).

From the contemporary practice of accenting surnames, it appears that for the most part they retain the accent of words from which they originated in the oblique singular cases, e.g. djak 'deacon', gen.

sing. djaká : Djačenko; Stas', gen. sing. Stásja : Stásenko; vovk, gen. sing. vóvka : Vóvčenko; barán ‘ram’, gen. sing. baraná : Baranénko; Petró ‘Peter’, gen. sing. Petrá : Petrénko; Nástja, gen. sing. Násti : Nástenko; komisár ‘commissar’, gen. sing. komisára : Komysárenko; zolotár, gen. sing. zolotarjá : Zolotarénko, etc.

The exceptions to this general pattern are chiefly observed:

a) In surnames derived from words which end in a consonant and have the stress on the penultimate (or antepenultimate), e.g. Dorošénko, (< Dóroš ‘Dorotheus’, gen. sing. Dóroša), Nyčyporénko (< Nyčýpir, gen. sing. Nyčýpora), Mirošnyčénko (< miróšnyk ‘miller’, gen. sing. miróšnyka), etc. These always have the stress on the penultimate instead of where expected on the fourth (or fifth) syllable from the end.

b) In surnames from words extended with diminutive suffixes -ko, -ka, -ok, -ec', -ce, where the stress is always on the antepenultime, e.g. Chárčenko (< Charkó, dim. of Charytin, ‘Chariton’, gen. sing. Charká), Démčenko (< Demkó, dim. of Demján ‘Damianus’, gen. sing. Demká), Hríncenko (< Hrynkó, dim. of Hryhir ‘Gregory’, gen. sing. Hrynká), etc.

c) In the majority of surnames from monosyllabic and in some from dissyllabic words, e.g. Švedénko (< šved ‘Swede’, gen. sing. švéda), Vijtéňko, (< vijt ‘bailiff, prefect’, gen. sing. víjta), Teslénko, (< téslja ‘carpenter’, gen. sing. téslí), etc. These are always stressed on the penultimate.

The exceptions described under a) and c) are probably remnants of the original accent on -én-, which corresponds to an old accent in names for children and the young of animals in -ja/a, -enja (< -ent, -en-ent), cf. Ukr. jahnjá (OchSl. agnē), kozljá (OchSl. kozbile), osljá (OchSl. osbile), etc.

Declension of Patronymic Surnames

1. The masculine surnames in -enko/jenko, -yn/jin, yšyn/jišyn, -uk/juk, -čuk, -ak/jak, -at/jat are declined in the following manner:

Singular

N.	Fedénk-o	Senýšyn	Kostjúk	Borščák	Ščurát
G.	Fedénk-a	Senýšyn-a	Kostjuk-á	Borščak-á	Ščurát-a
D.	-ovi	-ovi	-óvi	-óvi	-ovi

A.	-a	-a	-á	-á	-a
V.	-u	-e	-ú	-ú	-e(-u)
I.	-om	-om ⁶⁸	-óm	-óm	-om
P.	-ovi	-ovi	-óvi	-óvi	-ovi

Plural

N.	Fedénk-y	Senýšyn-y	Kostjuk-ý	Borščak-ý	Ščurát-y
G.	-iv	-iv	-ív	-ív	-iv
D.	-am	-am	-ám	-ám	-am
A.	-iv	-iv	-iv	-iv	-iv
V.	-y	-y	-ý	-ý	-y
I.	-amy	-amy	-ámy	-ámy	-amy
P.	-ach	-ach	-ách	-ách	-ach

It is important to note that:

a) The regular vocative singular ending of hard masculine nouns is -e. However, if a noun is ending in k (-ko, -ok, -uk, -yk, -ak), the vocative singular is -u. Surnames follow this pattern.

b) In addresses, when the surname is preceded by a common word like pan ‘Mr.’ or druh ‘friend’, the vocative ending in contemporary Ukrainian is retained only by this common word, while the surname has the nominative case form, e.g. páne Kostjúk!, drúže Fedénko!⁶⁹

2. The masculine surnames in -(ov)yč/(εv)yč/(jev)yč belong to the group of nouns ending in a sibilant (-č, -š, šč or ž). They follow the above declension, except that the dative and locative singular are -evi, the instrumental singular is -em, and the nominative and vocative plural are -i.⁷⁰

⁶⁸ In *Ukrajins'kyj pravopys* ‘Ukrainian orthography’ (p. 113) which was published in Kiev in 1946, the instrumental singular and all the plural cases, except the nominative, of the surnames in -yn/jin have adjective endings (i.e. like in Russian). It is, however, contrary to the popular usage where these surnames follow the declension of nouns; cf. Ilarion, *Ukrajins'ka literaturna mova*, pp. 75, 145; J. Šerech, op. cit., p. 231; P. Kovaliv, *Hramatyka ukrajins'koji movy*, p. 43; V. Simovyč, *Hramatyka ukrajins'koji možy*, p. 202; P. Oksanenko, *Ukrajins'kyj pravopys*, p. 42.

⁶⁹ *Ukrajins'kyj pravopys*, p. 74; see also V. Simovyč, *Hramatyka ukrajins'koji movy*, p. 150; S. Smal-Stockyj und Th. Gartner, *Grammatik der ruthenischen (ukrainischen) Sprache*, p. 204.

⁷⁰ Cf. the declension of hrač ‘player’ in J. Rudnyc’kyj’s *Ukrajins'kyj pravopys*, pp. 26-27.

3. The feminine surnames in -enko/jenko, -(ov)yč/(ev)yč/(jev)yč, -uk/juk, -čuk, -ak/jak, -at/jat (generally, ending in -o or a consonant) are indeclinable.⁷¹

4. The masculine surnames in -iv/jiv partly follow the nominal declension and partly, the adjectival declension, e.g.

	<i>Singular</i>		<i>Plural</i>
N.	Hlíbiv	Kovalív	Hlíbov-y
G.	Hlíbov-a	Kovalév-a	-ych
D.	-u	-u	-ym
A.	-a	-a	-ych
V.	Hlíbiv	Kovalív	-y
I.	Hlíbov-ym	Kovalév-ym	-ymy
P.	-i	-i	-ych ⁷²

5. The feminine surnames in -ova/eva/jeva, -yna/jina follow the declension of hard adjectives with the exception of the nominative plural which ends in -y, e.g.

	<i>Singular</i>		<i>Plural</i>
N.	Hlíbov-a	Volóšyn-a	Hlíbov-y
G.	-oji	-oji	-ych
D.	-ij	-ij	-ym
A.	-u	-u	-ych
V.	-a	-a	-y
I.	-oju	-oju	-ymy
P.	-ij	-ij	-ych ⁷³

⁷¹ O. Panejko, op. cit., p. 59.

⁷² J.W. Stechishin, *Ukrainian Grammar*, pp. 297-298; P. Kovaliv, *Hramatyka ukrajins'koji movy*, p. 43; O. Panejko, op. cit., pp. 101-102.

⁷³ P. Kovaliv, op. cit., pp. 43-44; O. Panejko, op. cit., p. 102.

Chapter VI

Chronological and Geographic Distribution of Patronymic Surnames

Of the historical data which were available for the present study, Rozov's Ukrains'ki hramoty (1341-1459) must be considered as one of the oldest sources in which surnames begin to appear fairly frequently. The majority of the patronymic surnames documented in UH end in -(ov)yč, -(ev)yč; there is only a scattered amount of those which end in -ov (e.g. krivecь fedorovъ, 1385, p. 28; michailovъ, 1392, p. 47), -yn (ozarе mišjutinъ, = 1392, p. 47), -enja (jurkovi kоzeneti, dat. sing., Kol, 1424, p. 102), -ak (ivanoko tučnекъ, H, 1418, p. 89), Turdučakъ, 1393, UH, p. 48.

The surnames in -enko/enok, -uk/juk, -čuk do not seem to have existed at that time, since no examples have been found in UH. Of these, the surnames in -enok are met for the first time in the mid-15th century, e.g. Feodorъ Basenokъ, M, 1446, N. Tupikovъ, op. cit., p. 97; Nikiforъ Basenokъ, 1474, NL, p. 308; Senъko Polozenokъ, 1480, AJZR II, p. 110.

The surnames in -enko, -uk/juk, -čuk originated later. First evidences of these are in the monuments written in the 16th century, e.g. Chodko Dehtjarenko, K, 1545, Arch I, VI, p. 44; Šeško Kudrenko, Br, 1545, Arch VI, I, p. 19; Semen Minczuk, Ž, 1537, Arch VII, I, p. 73; Fedorъ Punьčukъ, K, 1552, ibid., p. 116; Danko Iwanczuk, DrS, 1564-65, ŽUR II, p. 125.

The so-called castle descriptions of 1552 (Arch VII, I) document the fact that surnames in -enko/enok, at first, were found in the territory of the Vinnycja, Kaniv, Kiev, Oster, Čornobyl' and Žytomyr districts (cf.

Overlay 1). Surnames in -enko occurred most frequently in the description of the Vinnyčja castle, and those in -enok, in the description of the Kiev castle.

For detailed illustrations of the spread of patronymic surnames as they appear in the castle descriptions of 1552 (Arch VII, I), see Tables 1 and 2.

In the 16th century, surnames in -uk/juk, -čuk are met sporadically in both the western and eastern parts of the Ukraine.⁷⁴ However, on the basis of sources which have been analyzed, it is not possible to decide on the area where they were most prevalent. A high rate of frequency of these surnames is noticed for Volhynia considerably late. For instance, M. Kornylovych in his Ohljad narodnich rodovych prizvyš na Cholmščyni j Pidljašci (p. 114) points out that the Cholm land descriptions of 1564-65 (ŽUR III; Arch VII, II) contain only rare examples of surnames in -uk/juk, but in the 19th century sources, these same surnames in -uk/juk are very frequent. According to him, most instances are found in the regions of Bil's'k, Vlodava, Kostjantyniv, and many also in Hrubešiv and Cholm.

It is characteristic that the descriptions of Western Ukrainian lands of 1564-65 (ŽUR I-III) do not show any evidence of surnames in -enko/enok, and on the other hand, not a single surname in -(en)ja, -yat(a) occurs in the castle descriptions of 1552 (Arch VII, I). The latter, i.e. surnames in -(en)ja, -yat(a), are often met in the descriptions of the starosties of Cholm, Hrubešiv, Sjanok, Peremyšl', L'viv, Sambir, Drohobych, Stryj, Halyč, Snjatyn and Zamohiv.

It is noticeable that at the end of the 16th century surnames in -enko become more numerous, and the frequency increases by the mid-17th century. So, for instance, in the 1649 register of the 16 Cossack Regiments (R), the territory in which the -enko surnames were prevalent was large: on the west were the Horyn' River with its Sluč tributary and the Dnister as far as the mouth of the Jahorlyk; in the North, the Prypjat', Dnipro at the mouth of the Iput', Desna and the Sejm at the mouth of the Klevan'; in the East, the upper courses of the Sejm, Sula, Ps'ol and Vorskla; and in the South, the upper courses of the Inhul, Inhulec', Tylyhul and the Kujalnyk as far as the mouth of the Jahorlyk (cf. Overlay 2).

⁷⁴ This statement is primarily based on ŽUR I-III (for Western Ukraine) and Arch VII, I (for Eastern Ukraine).

Table 1.
Quantitative Analysis of Patronymic Surnames Documented
in the Castle Descriptions of 1552 (Arch VII, I).

Castle	Total Number of Patronymic Surnames	Percentage of Patronymic Surnames Ending in									
		-enko	-enko ^b	-(ov)ič ^b	-ev ^b	-im ^b	-uk ^b	-juk ^b	-čuk ^b	-ak ^b	-jak ^b
ČC	107	0	0	54.2	24.3	18.7	2.8	0			
ČomC	108	1.9	1.9	64.8	17.6	12.9	0	0	0.9		
KanC	74	5.4	4.0	70.4	4.0	13.5	0	0	2.7		
KC	213	0.9	7.5	52.6	15.5	16.0	7.0	0.5			
LC	230	0.4	0	78.8	14.8	5.2	0.4	0.4	0.4		
MC	202	0	0.5	87.6	2.5	8.4	0.5	0.5	0.5		
OC	38	0	5.3	55.2	5.3	26.3	2.6	5.3			
VC	184	38.1	0	34.2	11.4	15.2	0	0	1.1		
ŽC	94	0	1.1	85.1	6.4	5.3	0	0	2.1		
Total	1250	6.3	2.0	65.1	11.9	12.0	1.7	1.0			

Table 2.
Quantitative Analysis of Names Documented in the Castle Descriptions of 1552 (Arch VII, I).

Castle	Total Number of Names	Patronymic Surnames Ending in						Others		
		-enko	-enokъ	-(ov)jčъ	-ovъ	-imъ	-ukrъ	-jakъ	Non-Patronymic Surnames	Single Names
ČC	274	0	0	21.2	9.5	7.3	1.1	0	56.5	4.4
ČornC	206	1.0	1.0	34.0	9.2	6.8	0	0.5	40.7	6.8
KanC	235	1.7	1.3	22.1	1.3	4.3	0	0.8	54.5	14.0
KC	463	0.4	3.5	24.2	7.1	7.3	3.2	0.2	48.0	6.1
LC	694	0.1	0	26.1	4.9	1.7	0.1	0.1	55.0	12.0
MC	319	0	0.3	55.5	1.6	5.3	0.3	0.3	35.4	1.3
OC	129	0	1.5	16.3	1.5	7.8	0.8	1.5	70.6	0
VC	432	16.2	0	14.6	4.9	6.5	0	0.5	56.4	0.9
ŽC	206	0	0.5	38.8	2.9	2.4	0	1.0	26.2	28.2
Total	2958	2.7	0.8	27.5	5.0	5.1	0.7	0.4	49.8	8.0

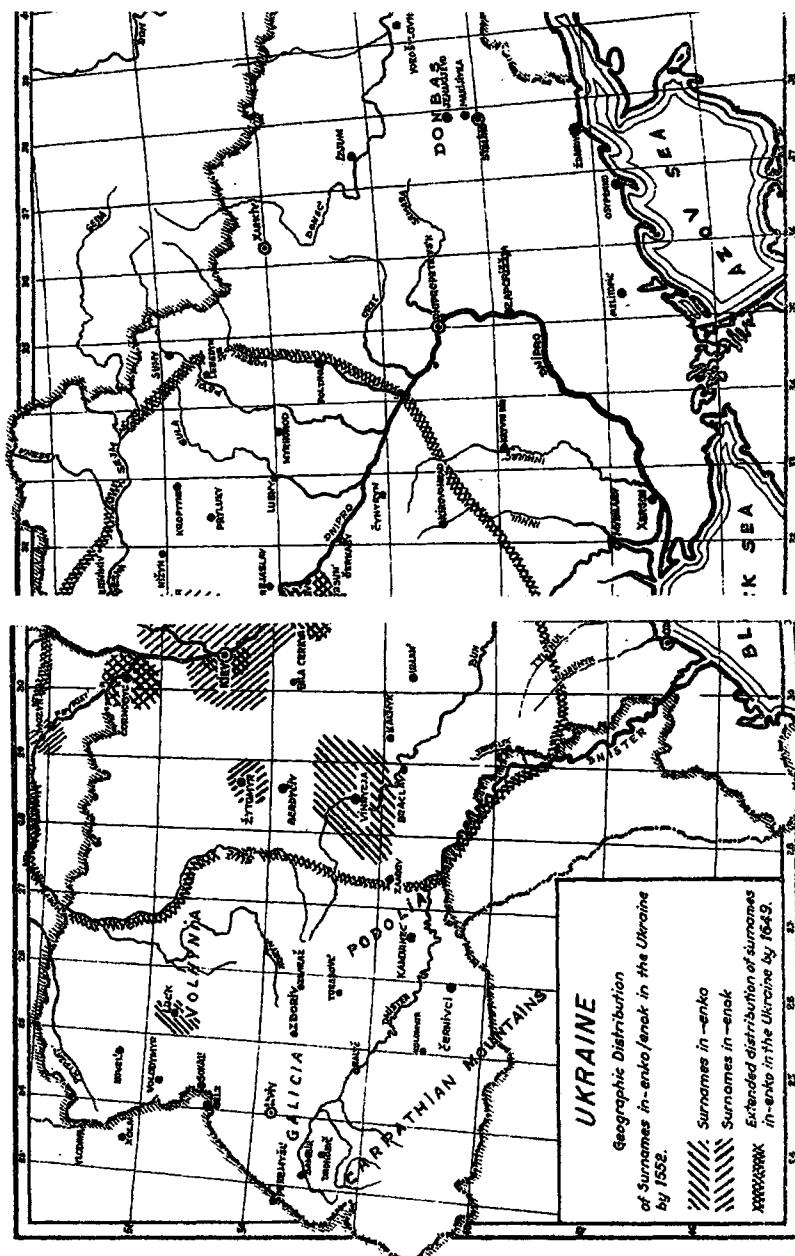
V. Simovyč, in *Ukrajins'ki jmennky čolovičoho rodu na -o v istoryčnomu rozvýtku j osvitlenni* (p. 323), mentions that the surnames in -enko occur also in West Ukrainian sources of the 17th century, and as an example, he cites the surname Paweł Wołczenko (ŽUR IV, p. 337). This does not mean, however, that these were local surnames. An examination of the sources from which V. Simovyč cited his example shows that there are more than a dozen of them, e.g. Hryc Eörenko, 1649, ŽUR IV, p. 296; Iwanko Derenko, L, 1648, ibid., p. 114; Iwan Dorobenko, Kaluš, 1649, ibid., pp. 176-177; Doroszenko, 1650, ŽUR V, p. 125; Fedenkow syn, 1649, ŽUR IV, p. 235; Hrehorenko Fedor syn, Roh, 1649, ibid., p. 233; Ihnatenkow, Kaluš, 1649, ibid., p. 179; Ihnat et Kus Iryenki, 1649, ibid., p. 337; Makarenko, Misczenko, Philipenko Sknurk, 1649, ibid., p. 233; Petro Szelenko, 1649, ibid., p. 285, etc.

The date to which these surnames (including Simovyč's example) are ascribed is 1649-1650. However, historical evidence shows that Bohdan Chmel'nyc'kyj and his Cossacks had already been to Galicia two times by 1649: the first time (i.e. in 1648) near Lvov and the second (1649), near Zbaraž and Zboriv.⁷⁵ Therefore, it is natural that some of the Cossacks did not return to their native homes, but remained in Galicia, and in this way their surnames happened to get into the local records.

Surnames in -(ov)yč/(ev)yč, -ov/ev, -(yš)yn by the 17th century are abundant everywhere, however, they are most frequent in Western Ukraine.

On the basis of recent informal personal communications with the former inhabitants of various regions in the Ukraine, which took place both in Displaced Persons Camps in Germany and in the Ukrainian community of Philadelphia, it was established that 1) surnames in -enko/jenko occur most frequently in Eastern and Central Ukraine; 2) surnames in -(ov)yč/(ev)yč/(jev)yč, -iv/jiv, -yn/jin, -yšyn/jišnyn, in Galicia; and 3) surnames in -uk/juk, -čuk, in Volhynia (especially north of Luc'ke), and Podolia. There are some linguistic islands which have surnames in -uk/juk, -čuk in the Hutzul Land in the region of Kołomyja.

⁷⁵ See ŽUR IV, p. v.

Conclusions

The following conclusions may be drawn from the surname data investigated for this study:

1. Most of the patronymic surnames which are now in common use in Ukrainian were introduced in the course of the 14th-17th centuries. (The period in which they began to assume an hereditary character varies so greatly that it is impossible to estimate the date more precisely.)

2. The introduction of patronymic surnames was caused by the necessity of identification when more and more bearers of a certain personal name came into being and that name therefore was insufficient to distinguish them.

3. The patronymic surnames in Ukrainian were formed by means of the suffixes -enko/jenko/enok, -(ov)yč/(ev)yč/(jev)yč, -iv/jiv, -yn/jin, -uk/juk, -čuk, -ak/jak, -ja/a, -enja, -at/jat. Originally, the vast majority of these suffixes served to form diminutives, and only later did they acquire patronymic character.

4. Today, the most common patronymic surnames are those which end in -enko/jenko, uk/juk, -čuk, -(ov)yč/(ev)yč/(jev)yč. On the other hand, surnames in -ja/a, -enja, -enok, frequent in 16th-17th century sources, seem to have disappeared completely.

5. Patronymic surnames, in relation to the meaning of the words from which they are derived, may be grouped under the following five main heads:

- i) Surnames derived from Christian names.
- ii) Surnames derived from names designating occupation and social status.
- iii) Surnames derived from names of ethnic origins.
- iv) Surnames derived from names of local origins.
- v) Surnames derived from various nicknames. (Of these there is an immense variety including names designating physical and mental peculiarities, animals and plants, social relationships, time periods, foods and beverages, domestic articles and items of clothing, the body and its anatomical parts, natural phenomena, numerals, etc.)

6. In view of their variations patronymic surnames – like other surnames – are of great value for the study of the life, conditions, customs, national character, and the standard of civilization of people in the Ukraine at the time when these surnames began to come into use. Apart from this, they are of the greatest significance for Ukrainian lexicography and for linguistic studies in general.

7. Phonetic features show that in the patronymic surnames of the 14th-17th centuries both the sound-changes characteristic of all dialectal groups of the Ukrainian language (change of ě to і; merging of ъ, і; change of ъl, ьl to ъ, etc.) and the sound-changes characteristic only of limited areas (confusion of e, y in unstressed position; occasional change of o to u in unstressed position, etc.) had taken place. Most of the phonetic features disclosed in patronymic surnames, however, were not isolated from the common sound-changes, but rather conformed with the Ukrainian language system as a whole.

8. Surnames ending in -enko/jenko are the only patronymic surnames whose accent is not uniform. Originally, the accent was used on the penultimate (i.e. -éndo); later, it merged, in most of the cases, with the accent of words in oblique singular cases from which the surnames originated.

9. Contemporary patronymic surnames conform with the flexion of nouns, except that those ending in -iv/jiv, -ova/eva/jeva, -yna/jina have partly the nominal and partly the adjectival flexions.

10. From the standpoint of their geographic distribution nearly all types of contemporary patronymic surnames occur within each of the regional areas of the Ukraine, but not in the same proportion: the -enko/jenko type is very common in Central and Eastern Ukraine, while the surnames ending in -(ov)yč/(ev)yč/(jev)yč, -yn/jin, -yšyn/jišyn, -iv/jiv are of most frequent occurrence in Galicia, and those ending in -uk/juk, -čuk in Volhynia and Podolia.

Bibliography

A. Sources

- AJZR *Akty, otnosjaščiesja kъ istorii Južnoj I Zapadnoj Rossii, sobrannye i izdannye Archeografičeskoju Kommissieju.* Vols. I-XIV. S. Petersburg, 1862-92.
- Arch *Archivъ Jugo-Zapadnoj Rossii, izdavaemiy Kommissieju dlja razbora drevnichъ aktovъ.* Pt. I, Vol. VI; Pt. III, Vol. II; Pt. VI, Vol. I; Pt. VII, Vol. I (Description of the 9 castles). Kiev, 1859-86.
- AK *Akty, otnosjaščiesja do juridičeskago bytъ drevnej Rossii.* Izdany Archeografičeskoju Kommissieju, podъ redakciei člena kommissii Nikolaja Kalačeva. 3 vols. S. Petersburg, 1857-84.
- JH Personal collection of data: Displaced Persons Camps Augsburg, Munich (1948-49); Ukrainian community in Philadelphia, Pa. (1954-55).
- LV Samoilъ Veličko. *Lětopisъ sobytij vъ jugozapadnoj Rossii vъ XVII věkѣ.* Vol. II. Kiev, 1856.
- NL *Novgorodskija Lětopisi.* Izdanie Archeografičeskoj Kommissii. S. Petersburg, 1879.
- PVL Academy of Sciences. *Povest' vremennych let po Lavrent'evskoj letopisi 1377 g.* Edited by Adrianova-Peretc. Vol. I. Moscow-Leningrad, 1950.
- R *Reestra vsego vojska zaporožskago poslě Zborovskago dogovora sъ korolemъ pol'skimъ Janomъ Kazimiromъ, sostavленnye 1649 goda, oktyabrja 16 dnja, i izdannye po podlinniku O. M. Bodjanskimъ.* Čtenija vъ Imperatorskomъ obščestvѣ istorii i drevnostej rossijskichъ pri Moskovskomъ universitetѣ. 1874, Aprěl'-Iyunъ, kniga vtoraja (pp. 1-214); Ijul'-Sentjabrъ, kniga tretъja (pp. 215-337). Moscow, 1874. (Register of the 16 Cossack Regiments).
- UH Prof. Vol. Rozov. *Ukrajins'ki hramoty. XIV v. i perša polovyna XV v.* Vol. I. Kiev, 1928.
- UUARC Current index-cards of the United Ukrainian American Relief Committee, Inc., P.O. Box 1661, Philadelphia 5, Pa. (1955).
- WK Władysław Kuraszkiewicz. *Gramoty Halicko-Wołyńskie XIV-XV wieku.* Prace Polskiego Towarzystwa dla badań Europy wschodniej i bliskiego Wschodu. Cracow, 1934.

- ŽUR Žerela do istoriji Ukrajiny-Rusy. Edited by M. Hruševs'kyj. Vols. I-V. Lvov, 1897-1901. (Vols. I-III: description of the 22 starosties in Western Ukraine in 1564-65).

B. Works Consulted

- Academy of Sciences. *Grammatika russkogo jazyka*. Edited by Vinogradov and others Vol. I. Moscow, 1953.
- Andrusyshen, C. H. and Krett, J. N. *Ukrainian-English Dictionary*. Saskatoon, 1955.
- Bulachovskij, L. *Istoričeskij kommentarij k russkomu literaturnomu jazyku*. 3rd ed. Kiev, 1950.
- Bulachovs'kyj, L. *Ukrajins'kyj literaturnyj naholos* (Charakterystika. Normy). Ufa, 1943.
- Bystroń, Jan St. *Nazwiska polskie*. 2nd ed. Lwów-Warszawa, 1936.
- Černych, P. J. *Istoričeskaja grammatika russkogo jazyka*. 2nd ed. Moscow, 1954.
- Diels, P. *Altkirchenslavische Grammatik*. Pt. I. Heidelberg, 1932.
- Endzelin, J. *Lettische Grammatik*. Heidelberg, 1923.
- Entwistle, W. J. and Morison, W. A. *Russian and the Slavonic Languages*. London, 1949.
- Franko, I. "Pryčynky do ukrajins'koji onomastyky". *Naukovyj Zbirnyk*, prysvjačenyj prof. M. Hruševs'komu učenymy j prychyl'nykamy z nahody joho desyatiln'oji naukovojoj praci v Halyčyni (1894-1904). Edited by Committee. Lvov, 1906.
- Holoskevyc̄, H. *Pravopisnyj slovnyk*. 8th ed. New York, 1952.
- Holub, J. and Kopečný, F. "Etymologický přehled přípon a koncovek". *Etymologický slovník jazyka českého* (pp. 449-479). Prague, 1952.
- Hrinčenko, B. D. *Slovar' ukrajins'koji movy*. 2 vols. Berlin, 1924.
- Hrun's'kyj, M. K. and Koval'ov, P. K. *Narysy z istoriji ukrajins'koji movy*. Lvov, 1941.
- Ilarion, Metropolitan. *Ukrajins'ka literaturna mova*. Vol. I. Saskatoon, 1951. — . *Ukrajins'kyj literaturnyj naholos*. Winnipeg, 1952.
- Jakubinskij, L. P. *Istoriya drevnerusskogo jazyka*. Moscow, 1953.
- Karnovič̄, E. P. *Rodovyja prozvanija i tituly v Rossii i slijanie inozemcev sъ russkimi*. S. Petersburg, 1886.
- Karskij, E. F. Razborъ truda N. M. Tupikova. *Slovarъ drevne-russkichъ ličnyxъ sobstvennyxъ imenъ*. S. Petersburg, 1900.
- Kornylovyc̄, M. "Ohlad narodnich rodovych prizvyš na Cholmščyni j Pidljašši". Ukrainian Academy of Sciences. *Etnohrafičnyj Visnyk*.

- Vol. II (pp. 113-123). Kiev, 1926.
- Kovaliv, P. *Hramatyka ukrajins'koji movy*. Munich, 1946.
- _____. *Istorija ukrajins'koji movy*. Munich, 1948.
- _____. *Naholos u ukrajins'kij literaturnij movi*. New York, 1952.
- Kuzela, Z. and Rudnyc'kyj, J. *Ukrainisch-Deutsches Wörterbuch*. Leipzig, 1943.
- Kuznecov, P. S. *Istoričeskaja grammatika russkogo jazyka. Morfologija*. Moscow, 1953.
- Lastoūski, V. *Padručny rasijska-kryūski (bielaruski) sloūnik*. Kaunas, 1924.
- Lazarevskij, A. M. *Opisanie staroj Malorossii*. 2 vols. Kiev, 1888-93.
- Leskien, A. *Grammatik der serbo-kroatischen Sprache*. Pt. I. Heidelberg, 1914.
- Matthews, W. "The Latinisation of Cyrillic Characters". *The Slavonic and East European Review*. Vol. XXX, No. 75, 1952 (pp. 531-548).
- Mikkola, J. J. *Urslavische Grammatik*. Vol. III. Heidelberg, 1950.
- Moroškinъ, M. *Slavjanskij imenoslovъ ili Sobranie slavjanskichъ ličnychъ imenъ vъ alfavitnomъ porjadkѣ*. S. Petersburg, 1867.
- Ochrymovyč, V. "Pro sil's'ki prозвыšča". *Žytje i Slovo*. Vistnyk literatury, istoriji i fol'kloru. Edited by I. Franko. Vol. III (pp. 302-307). Lvov, 1895.
- Oksanenko, P. *Ukrajins'kyj pravopys*. Augsburg, 1946.
- Panejko, O. *Hramatyka ukrajins'koji movy*. Augsburg, 1950.
- _____. Pravopysnyj slovnyk. Lvov, 1941.
- Podvesko, M. L. *Ukrainian-English Dictionary*. New York, 1954.
- Rudnyc'kyj, J. *Narys hramatyky staro-cerkovno-slovjans'koji movy*. Munich, 1947.
- _____. "Pro ukrajins'ki osobovi jmennja". *Na čužyni. Ukrajins'kyj kalendar na 1947 rik* (pp. 38-43). Augsburg, 1947.
- _____. *Ukrajins'kyj pravopys*. 3rd ed. Winnipeg, 1949.
- Simovyč, V. *Hramatyka ukrajins'koji movy*. 2nd ed. Kiev-Leipzig, 1919.
- _____. "Jak nahološuvaty naši prizvyšča na -enko?". *Naši dni*. No. 11. Lvov, 1943.
- _____. "Ukrajins'ki jmennky čolovičoho rodu na -o v istoryčnomu rozvýtku j osvitlenni". *Praci Ukrajins'koho Vysokoho Pedahohičnoho Instytutu im. M. Drahomanova u Prazi. Naukovyj Zbirnyk*. Vol. I (pp. 305-369). Prague, 1929.
- _____. "Ukrajins'ki prizvyšča z chresnych imen". *Naši dni*. No. 8. Lvov, 1943.
- Skardžius, Pranas. *Lietuvių kalbos žodžių daryba*. Vilnius, 1943.

- Smal-Stockyj, R. *Abriss der Ukrainischen Substantivbildung*. Wien, 1915.
- _____. "Narys slovotvoru prykmetnykiv ukrains'koji movy" (Vidbytka iz Juvilejnogo Naukovoho Zbirnyka Ukr. Universytetu v Prazi, prysvjačenoho p. Prez. Čes. Slov. Republiky Prof. D-rovi T. H. Masarykovi dlja všanuvannja 75 rokovyn joho narodžennja). Prague, 1923.
- Smal-Stockyj, S. and Gartner, T. *Grammatik der ruthenischen (ukrainischen) Sprache*. Wien, 1913.
- Sobolevskij, A. I. "Zamětki o sobstvennych imenach v velikorusskikh bylinach". *Živaja Starina*. Vypusk 2. S. Petersburg, 1890.
- Stankievič, J. *Padručnik krywickaje (bielaruskaje) movy*. Pts. I-III. Regensburg, 1947.
- Stechishin, J. W. *Ukrainian Grammar*. Winnipeg, 1951.
- Sumcovъ, N. F. "Malorusskija familiyanya prozvanija". *Kievskaja Starina*. Vol. XI (pp. 15-28). Kiev, 1885.
- Synjavs'kyj, O. *Normy ukrains'koji literaturnoji movy*. Lvov, 1941.
- Szober, S. *Gramatyka jezyka polskiego*. 3rd ed. Warszawa, 1953.
- Šachmatovъ, A. A. *Kursъ istorii russkago jazyka*. (Čitanъ v SPB Universitetě v 1910/11 g.). Pt. III. Litogr.
- Šerech, J. *Narys sučasnoji ukrains'koji literaturnoji movy*. Munich, 1951.
- Ternivs'kyj, P. "Nahološennja ukrains'kych prizvyšč na 'enko', 'jenko'". *Ukrains'ki Visti* (periodical). No. 70-80 (646-647). Neu Ulm, 1952 (September).
- Tupikovъ, N. M. *Slovarъ drevne-russkikh ličnykh sobstvennych imen*. S. Petersburg, 1903.
- Ukrainian Academy of Sciences. *Rosijs'ko-ukrains'kyj slovnyk*. Edited by M. J. Kalynovyc and others. Moscow, 1948.
- _____. *Ukrains'ko-rosijs'kyj slovnyk*. Edited by I. M. Kyryčenko and others. Vol. I. Kiev, 1953.
- Ukrains'kyj pravopys*. Kiev, 1946.
- Umanec', M. and Spilka, A. *Slovar' rosijs'ko-ukrains'kyj*, Berlin, 1924.
- Vaillant, A. *Rukovodstvo po staroslovjanskemu jazyku*. Translated from French by V. V. Borodič. Moscow, 1952.
- Vondrak, W. *Vergleichende slavische Grammatik*. Vol. I. Göttingen, 1924.

ARTICLES

The Origin of Patronymic Surnames in Ukrainian*

The pattern of personal nomenclature which is officially used in the Ukraine today is based on three names. The first, *imjá*, is a personal or „Christian” name, e.g., *Myxájlo* (Michael). The second name, *pobát'kovi*, is a patronymic—a name formed by the addition of the suffix *-ovyč* (m.) or *-ivna* (f.) to the personal name of one's father, as *Myxájlovyc* ‘son of Myxajlo’, *Myxájlivna* ‘daughter of Myxajlo’.¹ The third name, *prízvyšče*, indicates the family to which the individual bearing it belongs; hence it is a family name or surname.

N. Sumcov showed how this attitude was applied to the Ukrainians: “Not many persons, and only with the permission of the tsar, could use their patronymic in *-vič*. For the common people, this *-vič* was set aside, and, instead, *-ov* was used as an expression of their subordinate position. If the family name ended in *-vič*, then this, too, was treated in the same way. The celebrated politicians of Little Russian history of the

* This is a revised version of part of the author's unpublished doctoral dissertation, “The Patronymic Surnames in Ukrainian” (University of Pennsylvania, 1957).

¹ To be named after one's father is an old custom which was observed by princes and their servants at the time of the Kievan principality; later on this was applied to the nobility. Common people, however, formerly had used only Christian names and individual nicknames. In Russia at the end of the sixteenth century the tsar himself determined to whose names *-ovyč* should be ascribed. Peter I in 1697 permitted Prince Jakov Fedorovyč Dolgorukij to write his patronymic with *-vič*, and in 1700 granted the same permission to Grigorij Stroganov. During the reign of Empress Catherine the order was given that individuals of the first five grades of the Civil Service should write the patronymics in their full form (i.e. with *-vič*); individuals of the sixth down to the eighth grade, a semipatronymic (i.e., with *-ov*, *-ev*); and the remaining persons, only the first name without a patronymic. See E.P. Karnovič, *Rodovye prozvanija i tituly v Rossii i slavianie inozemcev s russkimi* (St. Petersburg, 1886), pp. 34-35.

seventeenth century, Bishop Methodius *Filimonovič* and archpriest *Adamovič*, are designated in Moscow seventeenth-century acts as *Filimonov* and *Adamov*. In exactly this way, *Samojlovič* was called *Samojlov* after he was dismissed from his hetmanship.” N.F. Sumcov, “Malorusskie famil’nye prozvanija,” *Kievskaja Starina* (Kiev), XI (1885), 227-28.

I. The Rise of Surnames

In the earliest period of Ukrainian history each individual generally had only one name. On almost every page of the Primary Chronicle there are examples of the use of a single name, even when the text refers to princes of the House of Rjurik: e.g., *Ol’ga*, princess (945, p. 40), *Jaropolk*”, prince (973, p. 53), *Volodimer*”, prince (1019, p. 97), *Georgi*, servant (1015, p. 91), *Svatopolk*”, prince (1019, p. 97), *Vsevolod*”, prince (1076, p. 132), *D’mitr*”, groom, stableman (1097, p. 173).²

Although not frequently, the use of a second name is evidenced in the same Chronicle. In most cases it is an addition of a patronymic to a proper name: e.g., *Svěnaldičju* (dat. sg.), *imenem” Ljut”* ‘Ljut the son of Svěnald’ (975, p. 53), *M’stislavič’ Eustafij* ‘Eustafij the son of Mstislav’ (1033, p. 101), *Ivan” Tvorimirič* ‘Ivan the son of Tvorimir’ (1043, p. 103), *Igorevič’ Davyd*“ ‘David the son of Igor’ (1081, p. 135), *Vjačeslav” Jaropolčič* ‘Vjačeslav the son of Jaropolk’ (1103, p. 183).

Sometimes the first name was followed by a description: *Volodimer*”, *syn” Jaroslavl’* (1042, p. 103); *Jan*’, *syn” Vyšatin*” (orig., dat. sg.; 1071, p. 117); or *dšči Volodareva* (1104, p. 185). Morphologically, the forms *Jaroslavl’*, *Vyšatin*”, *Volodareva* are the short possessive adjectives in *-ji* (-ja, -je), *-inū*, *-evū* derived from personal names, i.e., *Jaroslav*”, *Vyšata*, *Volodar*’.

In Ukrainian, as well as in other Slavic languages, the forms in *-ji* died out, except in a few nouns designating place names, e.g., *Dobromyśl’* (near Xolm), *Peremyl’* (near Berestja), *Peremyšl’*.³ Forms in *-in-*,

² *Povest’ vremennyx let*, ed. V. Adrianova-Peretc (Moscow and Leningrad, 1950), Vol. I.

³ See J. Rudnyćkyj, “Pro ukrajins’ki osobovi jmennja,” *Na čužyni: Ukrains’kyj kalendar na 1947 rik* (Augsburg, 1947), p. 39; P.J. Černyx, *Istoricočeskaja grammatika russkogo jazyka* (2d ed.; Moscow, 1954), pp. 193-94; P.S. Kuznecov, *Istoricočeskaja grammatika russkogo jazyka: Morfologija* (Moscow, 1953), p. 143.

-ov/ev-, used without the words *syn* "son" and *dšči* 'daughter', in time lost the possessive meaning and became patronymics first and, later, surnames.⁴

To judge from the Chronicle, the second names and various descriptions were necessary when a single name was insufficient to identify the person: e.g., *Davyd' Igorevič*, i *Vasilko Rostislavič*, i *Davyd' Svjatoslavič* (1097, p. 170); *Jaroslav' Svjatopolčič Jarosława Jaropolčiča* (1102, p. 182); *Davyd' Svjatoslavč'*, i *Davyd' Vseslavič* (1103, p. 183).

For the same reason, there are also instances in which a person is defined by three or even more names, e.g., *Svjatoša, syn' Davydov' Svjatoslavičā* 'Svjatoša the son of David, the son of Svjatoslav' (1097, p. 179); *Aepina dšči, Oseneva vnuka* (orig., acc. sg.) 'the daughter of Aepa, the granddaughter of Osen' and *Aepina dšči, Girgeneva vnuka* (orig., acc. sg.) 'the daughter of Aepa, the granddaughter of Girgen' (1107, p. 187);⁵ *Brjačislav', syn' Izjaslav', vnuk' Volodimer', otec' Vseslav'* 'Brjačislav the son of Izjaslav, the grandson of Volodimer, the father of Vseslav' (1044, p. 104).⁶

The designation of the grandfather's name in such instances (*Svjatoslavičā, Oseneva, Girgeneva, or Volodimer'*) – applying as it did to many members of the same family – was gradually developing into a permanent patronymic title. How early surnames formed in this way reached a stage of permanency, it is difficult to decide. It is generally believed that patronymics with -ič- (> *yč-*), -ovič- (> *ovyč-*), -evič- (> *evyč-*) began to be used as hereditary surnames in the fourteenth cen-

⁴ *Surname* is used in the wide sense of *last name*, whether hereditary or not, because it is generally impossible to decide whether a surname appearing in old records was a family name or belonged merely to one person.

⁵ Although neither of the two daughters is mentioned by her first name, the very presence of patronymics proves that such a name existed.

⁶ One may suspect that descriptions of this kind were invented by the scribe, but for a reason other than actual need for more names. Cf. the following quotation: "Knjaz' Vladimir" *Svjatoslavič*", *vnuk' Vsevoloz'*, *pravnuk' Olgov'*, *pravnuk' Svjatoslavl'*, *praprvnuk' Jaroslavl'*, *praščir' velikago Vladimira'* (Prince Vladimir the son of Svjatoslav, the grand sor. of Vsevolod, the great-grandson of Oleg, the great-grandson of Svjatoslav, the great-great-grandson of Jaroslav, the great-great-great-grandson of Vladimir the Great), 1176, in N.M. Tupikov, *Slovar' drevnerusskix ličnyx sobstvennyx imen* (St. Petersburg, 1903), p. 23.

tury.⁷ However, only a few surnames in *Ukrajins'ki hramoty* (the basic source of data for the study of this period)⁸ appear to be hereditary: *ot brexoviča dub'ja* ‘from Brexovič’s oak forest’, (1349, p. 3); *ot šjulžičjuv' ot xlipļe i ot brata jeho zaxar'ě i ot jex* “*dětij* ‘from the Šul’žyčes, from Xlypl’, and from his brother Zaxarij, and from their children’ (1366, p. 12); *sen'koviča dva mixailo a ivaško* ‘the two Sen’kovyčes, Mixajlo and Ivaško’ (1378, p. 26); *lopatič', ivan jurjiev" syn* “*Lopatyč*, Ivan the son of Jurij’ (1421, p. 93; repeated on p. 94), etc.

The frequent usage of patronymics in *Ukrajins'ki hramoty* (about 150 different names) might, however, attest to their heredity to a certain extent. But there are examples which testify rather to the opposite. In one instance a scribe identified himself as *popovič' bolestrašickii, imenem' dejáčkovič' vasiljuv' s(y)n" popov' kost' pruzviščem' soročič'* ‘the priest’s son from Bolestrašyči by the name of Dejačkovyč, Kost’ the son of priest Vasyl’, nicknamed Soročyč (1366, p. 12). This description shows that the scribe probably had no set surname and therefore put down his personal relations and his nickname as well. Another example: *xod'ko holoven'čič' i svoim" bratom" is žjurž'm" pereroskim"* ‘Xod’ko Holovenčyč with his brother George Pererosky’ (=Pererosl’s’ky) (1424, p. 106).⁹

Hereditary surnames occur more frequently in sixteenth- and seventeenth-century records. For example (a key to the abbreviations used is given at the end of the article):

xvedka paškova dočka doxnoviča, 1490 (WK, p. 134); cf. xvedce paškovo doxnoviča (*ibid.*, p. 136)
fedor” ivanovič jaroslavič, prince 1504 (*ibid.*, p. 137)

⁷ Tupikov, p. 26; A.I. Sobolevskij, “Zametki o sobstvennyx imenax v velikorusskix bylinax,” *Živaja Starina*, No. 2 (St. Petersburg, 1890), p. 94; V. Simonovič, “Ukrajins’ki jmennyyky čolovičoho rodu na -o v istoryčnomu rozvytku j osvitlenni,” *Praci Ukrajins'koho Vysokoho Pedahohičnoho Instytutu im. M Drahomanova u Prazi, Naukovyj Zbirnyk*, I (Prague, 1929), p. 323.

⁸ Vol. Rozov, ed., *Ukrajins'ki hramoty*, Vol. I: XIV v. i perša polovyna XV v. (Kiev, 1928).

⁹ L.L. Humec’ka, “Narysy z istoriji ukrajins’koji movy.” *Movoznavstvo* (Kiev), X (1952), 98-109, states that in the Ukrainian chancery language of this period the names in -yč were used in three ways: as nicknames (*kost' pruzviščem' soročič'* ‘Kost’ by the nickname Soročyč), as surnames (*dvorisče žavoronkoviča* ‘homestead of Žavoronkovyč’), and as patronymics (*panu Petrakšu Laneviču Mylskomu* ‘to Mr. Petraško Lanevyč Mylsky’).

Ivaško Fedkovič” Polozoviča, Pyrjatyn, 1517¹⁰

Andreja Jakuboviča Nemiroviča (gen. sg.), vojevoda, 1531 (AJZR, VII, Part 1, 69); cf. Ivan” Neměryč” and Ivan” (*ibid.*, p. 70)

Nikifor” Sidorov” syn” Miljuk”, 1542¹¹

Stepan” Jackovič” Tinkovič”, boyar, ČC, 1552 (AJZR, VII, Part 1, 89)

Mitko Tomanenko Oksakovov”, VC, 1552 (*ibid.*, p. 607)

(Feodosij Hulevič”, bishop of the Luc’k and Ostrij regions, writes:) “synom” moim” Hrihoriju, Mixajlu, Romanu, Vasiliju Hulevičom”, 1555¹²

Petr” Bohdanovič” Xrebtovič”, 1560 (AJZR, VII, Part 1, 24); Petr” Xrebtovič”, 1560 (*ibid.*)

Fedor” Kydianovič” Čaplič”, boyar, 1565 (*ibid.*, pp. 219-20)

Hriško Čycenko Jackovič”, ČR, 1649 (R, p. 28)

Mixajlo Dem’janov” syn” Mel’ničenko, Nižyn, 1654 (AAK, X, 828).

In the sixteenth century, however, only noblemen and landowners had surnames which could descend to their sons. Common people either were identified only by Christian names or had individual surnames which, for the most part, neither came from an ancestor nor descended to an heir. Thus, for instance, in the descriptions of the so-called zamky (*castles*) of 1552 (AJZR, VII, Part 1), which cover the regions of Čerkasy, Čornobyl’, Kaniv, Kiev, Luc’k, Mozyr, Oster, Vinnytsja, and Žytomyr, there are over 200 single names (see Table 1, page ...). I. Franko, who investigated the surnames in Galicia, came to similar conclusions.¹³

In lists in which the male members of a family were recorded together, the father’s name appeared in the basic form; other members of the family were recorded under their personal names and their father’s surname (or Christian name) with a patronymic suffix, e.g.:

¹⁰ M.K. Hrunskuj and P.K. Koval’ov, *Narysy z istoriji ukrains’koji movy* (Lviv, 1941), p. 313.

¹¹ Tupikov, s.v. *Miljuk*.

¹² Čtenija v Imperatorskom obščestve istorii i drevnostej rossijskix pri Moskovskom universitete (Moscow), V, Part 3 (1874), p. 158.

¹³ See I. Franko, “Pryčynky do ukrajins’koji onomastyky,” in *Naukovyj Zbirnyk prysvjačenyj prof. M. Hruševs’komu učenymy j pryxyln’ykamy z nahody joho desyatlytin’oji naukovojoj praci v Halyčyni (1894-1904)* (Lviv, 1906), p. 216; reprinted in *Onomastica*, No. 14, ed. J.B. Rudnyékyj (Winnipeg, 1957), p. 42.

- Maksim” *Konisov*”, Semen” *Konis*”, ČC, 1552 (AJZR, VII, Part 1, 87)
 Fedko *Parfonovič*’, Parxon” Il’ič”, MC, 1552 (*ibid.*, p. 631)
 Protus Hrynewicz, Tyszko *Protusowicz*, Roman *Protusowicz*, ŽC (*ibid.*,
 p. 149)
 Iwan Danko, Hricz *Dankow*, SnS, 1564-65 (ŽUR, II, 269)
Drozdowicz, Jakub Drozd, Lež, 1564-65 (*ibid.*, p. 196)
 Ihnat *Kukalowicz*, _, Iwan Kukalo, RohS, 1564-65 (ŽUR, I, 163)
 Młynarss, Mikitha *Mlinarzowicz*, HS, 1564-65 (*ibid.*, p. 64)
 Hawriło *Proskurniczic*, Luczka Proskurnik, SnS, 1564-65 (*ibid.*, p. 31)
 Marko *Telepowicz*, Klimko Telepa, DrS, 1564-65 (*ibid.*, p. 207)
 Evsěj *Lisičenko*, Bohdan Lisica, ČR, 1649 (R, p. 30)
 Kérěj *Konoval*”, Andrěj *Konovalenko*, KorR, 1649 (*ibid.*, p. 84)
 Semen” *Pasěčník*”, Matěj *Pasěčničenko*, BrR, 1649 (*ibid.*, p. 162)
 Klimko Rak”, Les’ko *Račenko*, BrR, 1649 (*ibid.*, p. 171)
 Soy Daniło, Demian *Daniłow*, Luhiny, 1651 (AJZR, VII, Part 1, 467)
 Oleksey Moroz, Hryszko *Morożenia*, 1651 (*ibid.*, p. 469).

On the basis of the surname material investigated, it seems that the various types of patronymic surnames became fixed at different times. Those ending in *-ič-* (> *yč-*), *-ovič-* (> *-ovyč-*), *-evič-* (> *-evyč-*) were probably the first to adopt the hereditary function. Surnames in *-ov* (> *-iv*), *-ev* (> *-iv*), *-in* (> *-yn*) adopted this function somewhat later, and surnames in *-enko/-enok*, *-uk/-juk*, *-čuk*, *-ak/-jak* were the last to become fixed. Surnames in *-ja* (-*a* after a hushing consonant), *-enja*, frequent in sixteenth- and seventeenth-century sources, seem to have gradually disappeared completely.

There are several reasons why surnames became hereditary. The necessity for written agreements seems to have been the primary factor stimulating the nobility to adopt permanent surnames. Common people tend to imitate those who are socially above them, and therefore they, too, started to have permanent surnames. One might also think that a need was felt to unite the members of a family by means of a common surname. But probably only compulsory maintenance of records in government institutions and parishes completed the process of fixation of surnames.

II. Patronymic Suffixes

(1) *-enko* (*-jenko*). The development of the suffix *-enko* is not quite clear. According to V. Simovyč,¹⁴ the surnames in *-enko* arose from the nominal (short) form of the diminutive (or endearment) adjectives of neuter gender in *-en'ko* (<masc. pronominal form *-en'kyj*). Later this suffix denoted “son” (who was smaller than his parents), “descendant”; and finally, when its original diminutive meaning was no longer felt and the origin became forgotten, the suffix acquired a new designation: it was used to form more and more family surnames. To support his view, Simovyč points out that “the traces of such adjectives are retained in surnames of ours which are still common, such as *Mylenko* (cf. *mylen'kyj*), *Suxenko* (cf. *suxen'kyj*), *Čornenko*, *Bosenko*, *Zlenko*, *Zelenko*, *Lisenko* (cf. *lisnyj*), *Čubatenko*, *Ponjatenko* (cf. *ponjatyj*), etc.”¹⁵

Simovyč’s argument, however, is not valid. First, the earliest surnames in *-enko* show no traces of adjectives. Of the total of 104 such surnames that have been found in sixteenth-century documents, two can be regarded as having been derived from substantives based on adjectives: *Xoroš"čenko* (<*xoroško* < *xorošyj* ‘good, nice’), KC, 1552 (AJZR, VII, Part 1, 115); *Staryščenko* (< **staryško* < *staryj* ‘old’), VC, 1552 (*ibid.*, p. 606).

Second, in Simovyč’s concept, the fact of depalatalization of *-en'ko* into *-enko* is puzzling. His affirmation that the *-n-* in surnames often preserves palatalization is unfounded. It is more probable that palatalization of *-n-* in such cases is secondary, having been influenced by diminutive adjectives like *mylen'kyj* and *suxen'kyj*. The very fact of depalatalization cannot be explained either phonologically or morphologically.

Third, the surnames in *-enko* are not necessarily connected with the neuter gender, because in the fifteenth-, sixteenth-, and seventeenth-century records they frequently end in *-enok*. The final *-o*, a characteristic feature of the neuter gender, is then missing. Out of one hundred surnames containing *-enok* that have been collected, a few typical examples will suffice:

Fedor" Basenok", Moscow, 1446¹⁶
Nikifor" Basenok", 1474¹⁷

¹⁴ “Jak nahološuvaty naši prizvščya na -enko?”, *Naši dni* (Lviv), No. 11 (1943), p. 12; see also his “Ukrajins'ki jmennky,” pp. 322-24.

¹⁵ “Jak nahološuvaty,” p. 12.

¹⁶ Tupikov, p. 97.

- Sen'ko Polozhenok", 1480 (AAK, II, 110)
 Makarej Borisenok", KC, 1552 (AJZR, VII, Part 1, 114)
 Ostap"ko Dudičenok", KanC, 1552 (*ibid.*, p. 104)
 Ivan"ko Koverzenok", KC, 1552 (*ibid.*, p. 113)
 Havrilo Svatovenok", OC, 1552, (*ibid.*, p. 596)
 Harasim" Šepelenok", KC, 1552, (*ibid.*, p. 115)
 Kuzma Zaxarčenok", KC, 1552 (*ibid.*)
 Stepan" Zoščenok", 1653 (AAK, X, 44)
 Ermola Ponomarenok", Nižyn, 1654 (*ibid.*, p. 837)
 Karněj Zajčenok", Nižyn, 1654 (*ibid.*, p. 836)
 Fedor" Seredenok", 1655 (*ibid.*, XIV, 553)

Taranovskij points out that in Černihiv region one and the same person is called *Vasil'čenok* and *Vasil'čenko*, *Hromičenok* and *Hromičenko*.¹⁸ According to him, the Ukrainian suffix *-enko* is diminutive in character and corresponds to Belorussian *-enok*.

Here it may be added that in Belorussian the suffix *-enok* in its phonetically conditioned forms *-ěnak*, *-onak* or *-anok*, *-anak* is still in use at present, e.g., *kavalěnak* or *kavaljonok* 'son of a smith', *Semčanok* 'son of *Sěmka*', *Turonak* or *Turanok* 'son of *Tur* (surname)', *Ivanowščanak* (surname).¹⁹ Structurally, the Russian forms in *-ěnok*, *-onok*, *-ěnka*, (<*-ěnko* as a result of *ákan'e*) also belong to this category of surnames, e.g., *kozlěnok* 'kid', *kotěnok* 'kitten', *povarěnok* 'kitchenboy', *mal'čonka* 'little boy'.²⁰

The suffix *-enok* is by origin a compound suffix. Its second component part *-uk(ü)* is a diminutive suffix of masculine gender originally found in words like *domükü* 'little house' (*domü* 'house'), *synükü* 'sonny' (*synü* 'son').²¹ With regard to the nature of its first component

¹⁷ Novgorodskie Letopisi (St. Petersburg, 1879), p. 308.

¹⁸ "Soobraženija o suffiksax, vchodjaščix v sostav zapadnorusskix familij i nazvanij sel i dereven' v Belorussii," *Filologičeskie zapiski*, II (Voronež, 1892), 9.

¹⁹ See J. Stankevič *Padručnik kryvickae (belaruskae) movy* (Regensburg, 1947), pp. 92-93, 120.

²⁰ Academy of Sciences of the USSR, *Grammatika russkogo jazyka*, ed. V. Vinogradov et al. (Moscow, 1953), I, 228-29, 271.

²¹ V. Vondrák, *Vergleichende slavische Grammatik*, I (Göttingen, 1924), 617.

part *-en-*, Bulaxovs'kyj²² assumes that the formations in *-enükü* developed from forms like Ukr. *kozenjá* 'kid, goatling', *košenjá* 'kitten' (originally, neuter *-ent- stems denoting children and the young of animals; cf. gen. sg. *kozenjátý*, *košenjátý*). Words like *košenjá* had a double suffix *-en-ent-. In the prehistoric period the single suffix *-ent-* resulted in -ät (afterwards -at) in East Slavic.²³

In contrast to Bulaxovs'kyj's views are those of O.B. Tkachenko,²⁴ who considers the suffix *-enok* (<*-enükü*) to be of earlier origin than the suffix *-enja*. The latter, in his opinion, resulted from contamination of *-ja* and *-enok* in forms like *husja*, *husenok* 'gosling', possibly under influence of the forms *olenja* 'dear-fawn', *ščenja* 'pup', mistakenly taken as a model with the suffix *-enja*.

In the material which has been analyzed there were no apparent examples which would indicate a direct change of forms in *-enja* into forms in *-enok/-enko*. However, from the frequent occurrence of surnames in *-enja* in sixteenth- and seventeenth-century records and their complete oblivion afterwards, it appears that Bulaxovs'kyj's assumption is not only possible but most probable.

In the formation *-enko*, the second element, *-ko*, is a diminutive suffix found in early proper names of masculine gender like *Sinko* (945, *Povest' vremennyx let*, p. 35), *Varjaž'ko* (980, *ibid.*, p. 55), *Rad'ko* (1086, *ibid.*, p. 136), *Vasilko/Vasil'ko* (1097, *ibid.*, p. 171), *Ivanko* (orig., *Ivanka*, acc. sg.; 1106, *ibid.*, p. 186). Derivatives with the suffix *-ko* become frequent at the time when the surnames in *-enok* began to appear, and on this basis it may be assumed that the suffix *-enko* developed later along with the suffix *-enok* under the influence of these derivatives in *-ko* (i.e., words like *Sinko*, *Varjaž'ko*).²⁵

²² *Istoričeskij kommentarij k russkomu literaturnomu jazyku* (5th ed.; Kiev, 1958), pp. 168-69.

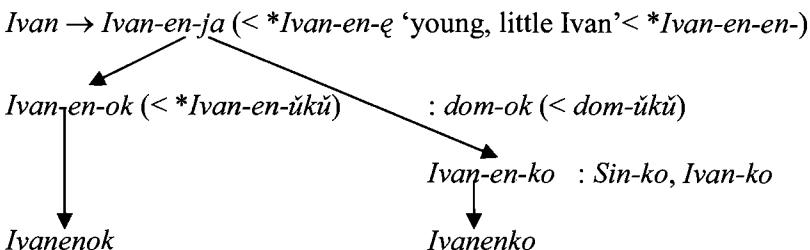
²³ See Kuznecov, p. 89; also his *Očerki istoričeskoj morfologii russkogo jazyka* (Moscow, 1959), p. 35. See also A.A. Šaxmatov, *Istoričeskaja morfologija russkogo jazyka* (Moscow, 1957), pp. 348-49.

²⁴ "Ukrajins'ki prizvyšča z sufiksom *-enko* ta sporidneni utvorennja (pytannja poxodžennja)," in *Slovjans'ke movoznavstvo*, ed. L.A. Bulaxovs'kyj et al. (Kiev, 1958), II, 50; see also Tkachenko, "Ukrajins'ki prizvyšča z sufiksom *-enko* ta sporidneni utvorennja," in *Ukrajins'ka mova v školi*, I (Kiev, 1958), 62-63.

²⁵ Tkachenko, "Ukrajins'ki prizvyšča," in *Slovjans'ke movoznavstvo*, p. 52, assumes that the formations in *-enko* resulted from contamination of forms like *tel'enok* and substantives in *-ko* like Ukrainian *ševko* 'shoernaker', *xval'ko* 'boaster'.

There is no definite answer concerning the origin of the final *-o* in words like *Sinko*, but the most commonly accepted theory is that originally it was a vocative singular ending of masculine *a*-stem substantives, the vocative being often used in place of the nominative, e.g., *slugo* (nom. sg. *sluga* ‘servant’), *vojevodo* (nom. sg. *vojevoda*).²⁶

The gradual development of the suffixes *-enok*, *-enko* may be summarized schematically:

The suffixes *-enok*, *-enko* went through all the stages of development only until they became abstracted. Thereafter, instead of developing gradually, surnames developed analogically to the final stage: *Borys* : *Borysenok/Borysenko*; *Vasyl'ko* (dim. of *Vasyl'*) : *Vasyl'čenok/Vasyl'čenko*, etc.

(2) *-yč*, *-ovyč*, *-evič*. Ukr. *yč* (< *-iči*), OCS *-ištī*, and SC *-ic* are varieties of the same suffix **-ῆjo-*.²⁷ According to Vondrák²⁸ this suffix originally served to form diminutives, from which, with respect to living beings, the concept of a young person could be developed, and, consequently, patronymics and matronymics; later this suffix was used for the designation of other descendants (or relatives). This is in agreement with the Lith. *-ytis* (declined like *io*-stems), which also forms both diminutives and patronymics.

Surnames in *-yč* (like those in *-enko*) are mostly patronymics in

²⁶ A.A. Šaxmatov, *Kurs istorii russkogo jazyka* (St. Petersburg, 1910-11), III (lithograph), 65-66; L.P. Jakubinskij, *Istorija drevnerusskogo jazyka* (Moscow, 1953), p. 186; Vondrák, I, 503. See also A.I. Stepovič, “Zametka o proisxoždenii I sklonenii malorusskix familij,” *Filologičeskie zapiski*, VI (Voronež, 1882), 5-6.

²⁷ See R. Smal-Stocki, *Abriss der Ukrainischen Substantivbildung* (Vienna, 1915), pp. 78-79; J. Holub and F. Kopečný, “Etymologický přehled přípon a koncovek,” *Etymologický slovník jazyka českého* (Prague, 1952), p. 459.

²⁸ Vondrák, I, 598.

origin.²⁹ They were formed from personal names, either common or proper, as well as from the possessive adjectives in *-ovū/-evū* derived from them. In the latter case the suffix *-yč* was extended to *-ovyč* /*-evyč*. In modern Ukrainian both forms are still productive. However, *-ovyč* (*-jovyč/-'ovyč* < *-evyč*) is used exclusively to form patronymics, while *-yč* can also be used to denote males of animals, and, rarely, persons as agents or according to the place from which they come, e.g.:³⁰

- ovyč* : Andríj : Andríjovyč ‘son of Andríj’
- yč* :
 - (a) sultán ‘sultan’ : sultányč ‘son of sultan’
 - sestrá ‘sister’ : séstryč ‘sister’s son’
 - (b) drxvá ‘bustard’ : droxvýč ‘cock-bustard’
 - jižák ‘hedgehog, urchin’ : jižáčyč ‘he-hedgehog, he-urchin’
 - (c) pohónyty=pohanjátý ‘to drive, to whip on’ : pohónyč ‘driver’
 - (d) Moskvá ‘Moscow’ : moskvýč ‘inhabitant of Moscow, Muscovite’

(3) *-iv* (*-jiv*), *-yn* (*-jin*), *-yšyn* (*-jišyn*). The designation “patronymic” for the suffixes *-iv* (*-jiv*), *-yn* (*-jin*), *-yšyn* (*-jišyn*) is conditional, since their main function is to form possessive adjectives. It is used here with regard to surnames which, before being substantivized and turned into use as family names, were preceded or followed by the word mean-

²⁹ J. Red'ko (“Osnovni slovotvořci typy sučasnyx ukrajins'kyx prizvyšč u porivnjanni z inšymy slovjans'kymy,” in *Filologičnyj zbirnyk*, ed. I. Bilodid et al. [Kiev, 1958], pp. 121, 123), remarks that there is a small group of surnames in *-yč*, *-enko*, which, one may think, originated from place names, e.g., *Vytkóvyč* (< *Vytkiv*, village in the L'viv region), *Žolkévyč* (< *Žovkva*, town in the L'viv region), *Zahajévyč* (< *Zahaj*, village), *Myrhoródčenko* (< *Myrhorod*, city in the Poltava region), *Oxtyrčenko* (< *Oxtyrka*, town in the Sumy region). Most of these examples, however, appear to be of patronymic origin. They were probably derived from other surnames: *Vytkóvyč* < *Vytkiv*, (< *výtka* ‘hoop’), *Myrhoródčenko* < *Myrhoródeč* (originally, denoting an inhabitant of *Myrhorod* or its district), *Oxtyrčenko* < *Oxtýrec*. Cf. the following surnames in modern Ukrainian: *Kolomýjec'* and *Kolomýjčenko*, *Perejasláveč'* and *Perejaslavčenko*, *Umanec'* and *Umančenko*. For non-patronymic examples with *-ic* (< *-ījo-) in Polish see W. Taszycki, *Rozprawy i studia polonistyczne*, I (Wrocław-Kraków, 1958), 205 ff.

³⁰ See Smal-Stocki, pp. 78-79; O. Synjavskyj, *Normy ukrajins'koji literaturnoji movy* (Lviv, 1941), p. 122; *Narysy sučasnosti ukrajins'koji literaturnoji movy* (Munich, 1951), pp. 206, 208; O.P. Bezpal'ko et al., *Istoryčna hramatyka ukrajins'koji movy* (Kiev, 1957), pp. 221, 270.

ing “son” or “daughter”.

The suffix *-iv* in Ukrainian goes back to *-ovū (-evū)*, which originated from oblique cases of former nominal u-stems, as in OCS *synū* ‘son’: *synovū* ‘son’s’, *volū* ‘ox’ : *volovū* ‘ox’s’; from u-stems it spread over the *o-/io-*stems: Ukr. *Petriv* < *Petrovū* ‘Peter’s’, *učyteliv* < *učitelevū* ‘teacher’s’, etc.³¹

The suffix *-yn* (*-jin* after a vowel) is a modification of an older *-inū*; cf. OCS *materinū* ‘mather’s’, *vojevodinū* ‘pertaining to the vojevoda’, *golobinū* ‘pertaining to a dove’, and Ukr. *máteryn*, *vojevódyn*, *holubýn-yyj*. The termination *-inū* is equated with a common Indo-European suffix **-īno-*; cf. Lith. *-ynas* in surnames of patronymic origin like *Adomýnas* (<*Adōmas*), *Jonýnas* (<*Jōnas*). It was originally added to the masculine and feminine *-a-/ja-*, *-i-*, and feminine consonantal (r-) stems.³²

In connection with the above suffixes, it is noteworthy that in Old Church Slavonic the usage of the two is not strictly delimited; e.g., *Ijudā* (Judas), possessive adjectives *Ijudovū* (Ev., Ps.) and *Ijudinū* (Ev., Supr.); *Mosii* (Moses), possessive adjectives *Mošeovū* (Ev., Ps.) and *Mousiino* (Supr. 383²³).³³ Similar pairs are also found in contemporary Ukrainian surnames: *Kuz'miv* and *Kuz'myn* (<*Kuz'mā*), *Mykytiv* and *Mykytyn* (<*Mykýta*), *Oleksiv* and *Oleksyn* (<*Oléksa*), *Savkiv* and *Savčyn* (<*Sávka*, dim. of *Sáva*), etc.³⁴ This interchangeable usage of *-ev*, *-yn* was caused by a tendency to match the suffix to the gender of the substantive: *-iv* for masculines (*Kuz'ma* : *Kuz'miv*), and *-yn* for feminines (*Jivha* : *Jivžyn*).³⁵

(4) *-uk* (*-juk*, *-č-uk*). Only Ukrainian and Belorussian are notable for their use of the suffix *-uk* (*-juk*, *-č-uk*), e.g., Ukrainian surnames *Fedorík* (*Fédir*) and *Pavljúk* (<*Pavló*); *orljúk* ‘young eagle’ (<*orél* ‘eagle’);

³¹ Smal-Stocki, “Narys slovotvoru prykmetnykiv ukrajins’koji movy,” in *Naukovyj Zbirnyk Ukr. Universytetu v Prazi*, for T.G. Masaryk at his 75th anniversary (Prague, 1923), pp. 21-22; Vondrák, I, 523; Kuznecov, *Istoričeskaja grammatika*, p. 144.

³² See J.J. Mikkola, *Urslavische Grammatik*, III (Heidelberg, 1950), p. 27; Pranas Skardžius, *Lietuvių kalbos žodžių daryba* (Vilnius, 1943), p. 267; Vondrák, I, 540-41.

³³ A. Vaillant, *Manuel du vieux slave*, I Paris, 1948), 130.

³⁴ All from current (1955) index cards of the United Ukrainian American Relief Committee, Inc., P.O. Box 1661, Philadelphia 5, Pa.

³⁵ Šerech, p. 228.

Br. *Antúk*, dim. of *Antón*; *Janúk*, dim. of *Jan*; *Pjatrúk*, dim. of *Pjatró*.³⁶ In other Slavic languages, this suffix seldom occurs, and never in patronymics: Church Slavonic *piljukū* ‘Milvus’, SC *duduk* ‘flute’ : *dudati* ‘to play (on) the flute’.³⁷

The origin of the suffix *-uk* (-*juk*) is not clear. To judge from the data available, the surnames in *-uk* (-*juk*) are not distributed evenly throughout the Ukraine; most of them are confined to the Western Ukraine. In the Volynia region, which is adjacent to Belorussia, this suffix may have come from the Lith. suffix *-ukas* (-*iukas*), often used in forming diminutives and endearment forms, and sometimes even patronymics and surnames, as *arkliúkas* ‘little horse’ : *arklýs* ‘horse’; *paršiúkas/paršúkas* ‘suckling pig’ : *paršas* ‘castrated male hog, barrow’; *Gauptúkas* ‘son of Gauptýs’; *Barzdžiúkas* (surname).³⁸ Similar derivatives with the *-uk*-suffix are found in Lettish, e.g. *Annuks*, dim. of *Añna*; *Ievuks*, dim. of *Iēva*; *Jānuks*, dim. of *Jānis*.³⁹ On the other hand, in Ukrainian there are a number of words with *-uk* (-*juk*) of Turko-Tatar origin, e.g., *bašybuzúk* ‘bashibazouk’, *burdjiúk* ‘wineskin, winebag, skin’, *Buzúk* (surname), *kablúk* ‘heel’, *kajúk* ‘canoe’, *kapšúk* ‘bag, moneybag, purse’, *klobúk* ‘cowl, hood’, *kurdjúk* ‘fat tail (of a certain kind of ship)’.⁴⁰ A few names in *-uk* (-*juk*) of Turko-Tatar origin are found in the Primary Chronicle: *Bjandjuk*”, page (1095, p. 149); *Asaduk”* and *Sauk”* (orig., in the acc. sg.), princes (1096, p. 159). A suffix *-uk* may have been abstracted from these words.

In Ukrainian the suffix *-uk* (-*juk*) is diminutive in character and is used to designate adolescents, apprentices, and often the relationship of son to father according to the occupation or the name of the father (patronymics).

If the suffix *-uk* was attached to a word ending in *-ec*’ or *-ko*, the suffix *-čuk* resulted, and then this was also used as an independent suffix, e.g., *švec*’ ‘shoemaker’: *ševčúk* ‘shoemaker’s apprentice’; *Pan’ko* : *Pančúk* (cf. *Pańko Panczuk*, 1564-65, ŽUR, II, 127); *miščanýn* ‘town-

³⁶ For more Belorussian examples, see V. Lastowski, *Padručny rasjisk-ska-krywski (belaruski) słownik* (Kaunas, 1924), pp. 761-71; Stankevič, p. 55.

³⁷ Vondrák, I, 617.

³⁸ Skardžius, pp. 137-38.

³⁹ J. Endzelin, *Lettische Grammatik* (Heidelberg, 1923), pp. 263-64.

⁴⁰ See Metropolitan Ilarion, *Ukrain's'kyj literaturnyj naholos* (Winnipeg, 1952), pp. 105, 243.

man' : *miščančuk* 'son of townman'.⁴¹

(5) *-ak* (-*jak*). It is assumed that originally the suffix *-ak* was abstracted and then generalized from substantives like Serbian Church Slavonic *težak* 'agricola' (*teža-ti* 'to work'), R. *edak* 'a great eater' (*edat* 'to eat').⁴² The Indo-European equivalent of this suffix is *-ā-ko; cf. Lith. *-okas*, used in forming substantives designating things and living beings of medium size, as *berniōkas* 'boy, lad' : *bérnas* 'fellow, servant'; and also in forming surnames, as *Simōkas* (<*Simas*), *Naujōkas* (<*naujas* 'new').⁴³

The suffix *-jak* is identical with the above *-ak*, and *j* has been generalized from the *-io*-stems, as Church Slavonic *prosijak* 'beggar' : *prositi* 'to beg, to ask' (**prosi-ako-*); Bg. *prósjak*; Ukr. *prošák* (< **prosíako-*), etc.⁴⁴

With respect to surnames like *Xvedak* (Ivan" Xvedak", KR, 1649, R, p. 205), *Šcerbak* (Prokop" Šcerbak", ČR, 1649, *ibid.*, p. 41), *Vesnjak* (Anton" Vesnjak", ČR, 1649, *ibid.*, p. 47), the suffix *-ak* (-*jak*) seems to have been used originally to form diminutives and patronymics; see *Konak*" *Skorobohatčenko* (*Konak*) is a dim. of *Konon*, ČR, 1649 (R, p. 32). Derivatives with the suffix *-ak* (-*jak*) are still used in Polish to designate diminutives, as *chłopak* '(rough) boy', dim. of *chłop* 'peasant; fellow', and the relationship of son to father according to the name of the father, as *Matusiak* 'son of *Matus*', *Jachimiak* 'son of *Jachim*'.⁴⁵

Today, the suffix *-ak* (-*jak*) is used in Ukrainian appellations, to designate a man according to his action (*spivák* 'singer' : *spiváty* 'to sing'; *skrypák* 'violinist' : *skrypaty/skrypity* 'to creak'; fig., 'to play on the violin'), characteristic feature (*prosták* 'simpleton' : *próstyj* 'simple, ordinary, common'), nationality or place with which he is associated (*polják* 'Pole'; *volynák* 'Volynian, inhabitant of Volynia'; *podolják* 'Podolian, inhabitant of Podolia').⁴⁶

(6) *-ja/-a*, *-enja*, *-at/-yat*. The Ukr. *-ja* (-*a* after a hushing consonant) goes back to Proto-Slavic *-ę* (< IE *-ent); cf. Ukr. *teljá* 'calf', Bg. *telé*, OCS *agnę* 'lamb'.⁴⁷ It is a diminutive suffix of neuter gender which

⁴¹ See Smal-Stocki, *Abriss*, pp. 56-58; Vondrák, I, 617.

⁴² Vondrák, I, 610.

⁴³ Skardžius, pp. 132-36.

⁴⁴ See Vondrák, I, 610-11.

⁴⁵ S Szober, *Gramatyka języka polskiego* (3d ed.; Warsaw, 1953), p. 122; J. S. Bysroń, *Nazwiska polskie* (2d ed.; Lviv and Warsaw, 1936), p. 26.

⁴⁶ Šerech, pp. 206-7.

⁴⁷ See Metropolitan Ilarion, p. 84; J. Rudnyćkyj, *Narys hramatyky staro-ckerkovno-slovjans'koj movy* (Munich, 1947), p. 91.

originally designated children and the young of animals, hence gradually developed to patronymics and then surnames. About Ukr. *-enja* see p. 12. Here are a few examples of surnames ending in *-jal/-al/-enja*:⁴⁸

- Lukas Popowieę, 1564-65 (ŽUR, II, 283)
- Iwan Hawrilczę, 1564-65 (*ibid.*, III, 390)
- Stepan Ilczę, 1564-65 (*ibid.*, II, 264)
- Lukasz Iurcze, 1564-65 (*ibid.*, p. 215)
- Iwan Petriczenię, 1564-65 (*ibid.*, III, 390)
- Ivan" An'tipenja, 1589 (AJZR, VI, Part 1, 201)
- Stepan" Naumenja, KalnR, 1649 (R, p. 195)
- Semen" Kornienja, KanR, 1649 (*ibid.*, p. 57)

Surnames in *-jal/-al/-enja* were frequent in Ukrainian in sixteenth- and seventeenth-century sources, but have gradually disappeared since then.

Surnames in *-at/-jat*, such as Wasil Korobcząt, Iac Luczetz (1649, ŽUR, IV, 217), Daniło *Maximiqt* (1649, *ibid.*, p. 281), Wasiuta *Olexiq̄t* (1649, *ibid.*, p. 215), and Petro *Procopiq̄t* (1649, *ibid.*, p. 177), also belong to this category. They are derived from the gen. pl. of the forms in *-jal/-al/-enja* (cf. *teljá* : gen. pl. *telját*). The original meaning of the forms in *-at/-jat* may best be understood from the following examples:

- Wasko z Jaczkiem *Borissowiętha*, 1565 (ŽUR, II, 281)
- Hryc y Iwan *Burzowięta*, 1649 (*ibid.*, IV, 215)
- Filewienda* bracia, Maxim, Iwan, Fedur, Fedyna, 1649 (*ibid.*, p. 178)
- Kuriłowięta*, ktorich yest braczyey pięcz, 1564-65 (*ibid.*, III, 375)
- Tymko, Misko, Iwaszko, Sawka, *Lewkowięta*, 1649 (*ibid.*, IV, 253)
- Iwanko, Fedyna *Popowięta*, (*ibid.*, p. 178)

As is seen from these examples, every surname in *-enja* refers to a group of persons. On the basis of this use, the surnames in *-at/-jat* seem to have arisen to designate separate and distinct persons of a certain group (cf. *Danilo Maximicq̄t y Iwan*, 1649, ŽUR, IV, 215).

Today surnames in *-at/-jat* are rare, but can still found in Galicia.⁴⁹

⁴⁸ In the sources which used Latin script, the suffixes *-jal/-al/-enja*, *-at/-jat* are written: *-iel-e* (-ie/-e), *-enię* (-enie), *-atł-ięt* (-etł-ięt, -et/-iet), i.e. in Polonized spellings.

⁴⁹ Franko, pp. 194-95.

III. Chronological and Geographic Distribution of Patronymic Surnames

The materials dating from 1341-1459 which were published in Rozov's *Ukrajins'ki hramoty* – and which provided the earliest historical data available for this study – must be among the oldest sources in which surnames began to appear fairly frequently. The majority of the patronymic surnames documented in *Ukrajins'ki hramoty* end in -yc, -ovyč, -evyč; there is only a scattering of those which end in -ov (e.g., *krivec' fedorov'*, 1385, p. 28; *knęz' mixailov'*, ~ 1392, p. 47), -yn (*ladomir' vološin'*, 1377, p. 24; *xoma biljurmin'*, 1388, p. 38; *ozar'ę mišjutin*, ~ 1392, p. 47), -enja (*jurkovi kozeneti*, dat. sg., Kolomyja, 1424, p. 102), -ak/-jak (*maksak*, Lučica, 1388, p. 38; *tučnęk ivan/ivanoko tučnęk'*, Halyč, 1418, p. 89; *korčak*" z *lipicę*, 1419, p. 90). With regard to forms in -ak/-jak, the earliest examples have been noted in the Primary Chronicle: e.g., *Turjak'*, 1097, p. 177. No examples of surnames in -enok/-enko, -uk/-juk/-čuk have been found in *Ukrajins'ki hramoty*. Surnames in -enok are met for the first time in the mid-fifteenth century (for examples, see p. 10). Surnames in -enko, -uk/-juk/-čuk originated later. First evidences of these are in the records of the sixteenth century, e.g., *Xodko Dehtjanenko*, Kiev, 1545 (AJZR, I, Part 6, 44); *Šeško Kudrenko*, Braclav, 1545 (*ibid.*, VI, Part 1, 19); *Senko Čurilenko*, VC, 1552 (*ibid.*, VII, Part 1, 606); *Lapten'ko*, KanC, 1552 (*ibid.*, p. 104); *Kozulenko*, Xmel'nyk, 1565 (*ibid.*, Part 2, p. 148); *Semen Minczuk*, Žytomyr, 1537 (*ibid.*, Part 1, p. 73); *Fedor" Pun'čuk'*, Kiev, 1552 (*ibid.*, p. 116); *Danko Iwanczuk*, DrS, 1564-65 (ŽUR, II, 125); *Pańko Panczuk*, PS, 1564-65 (*ibid.*, p. 127); *Kozuk*, Lvs, 1564-65 (*ibid.*, III, 378).

The so-called castle descriptions of 1552 (AJZR, VII, Part 1) document the fact that surnames in -enko/-enok were first found in the territory of the Vinnycja, Kaniv, Kiev, Oster, Čornobyl', and Žytomyr districts (see the map added). Surnames in -enko occurred most frequently in the description of the Vinnycja castle, and those in -enok, in the description of the Kiev castle.

For detailed illustration of the spread of patronymic surnames as they appear in the castle descriptions of 1552, see Table 1.

In the sixteenth century, surnames in -uk/-juk/-čuk, -ak/-jak are sporadically met in both the western and eastern parts of the Ukraine.⁵⁰ A

⁵⁰ This statement is based primarily on ŽUR, Vols. I-III (for Western Ukraine) and AJZR, Vol. VII, Part 1 (for Eastern Ukraine).

high rate of frequency of surnames in *-ukl/-juk/-čuk* is noticed for Volynia considerably later. M. Kornylovyč points out that the Xolm land descriptions of 1564-65 (ŽUR, III; AJZR, VII, Part 2) contain only rare examples of surnames in *-ukl/-juk/-čuk* but that in nineteenth-century sources these same surnames are very frequent. According to him, most instances are found in the regions of Bil's'k, Volodava, Kostjantyniv, and many also in Hrubešiv and Xolm.⁵¹

It is characteristic that the descriptions of Western Ukrainian lands of 1564-65 (ŽUR, I-III) show no evidence of surnames in *-enko/-enok* and that, on the other hand, not a single surname in *-ja/-enza*, *-at(a)/-yat(a)* occurs in the castle descriptions of 1552 (AJZR, VII, Part 1). The latter surnames – i.e., in *-ja/-enza*, *-at(a)/-yat(a)* – are often met in the descriptions of the *starostva* of Xolm, Hrubešiv, Sjanok, Peremyšl', L'viv, Sambir, Drohobyc, Stryj, Halyč, Snjatyn, and Zamxiv.

In the seventeenth century, surnames in *-ja/-enza* are frequently found also in Central Ukrainian sources, e.g., *Petro Baranja, Sen' Petrašenja*, UmR, 1649 (R, p. 138); *Kurilo Žilenja*, UmR, 1649 (*ibid.*, p. 147); *Ivan" Andruščenja, Stepan" Naumenja*, KalnR, 1649 (*ibid.*, p. 195); *Dac'ko Černičenja, Ivan" Markovenja*, KorR, 1649 (*ibid.*, pp. 99, 84); *Semen" Kornienja, Timoš" Naumenja*, Kan R, 1649 (*ibid.*, pp. 57, 64); *Troxim" Solovenja, Ivan" Tarasenja*, BCR, 1649 (*ibid.*, pp. 108, 127);

Surnames in *-enko* become more numerous at the end of the sixteenth century, and the frequency increases by the mid-seventeenth century. Thus, for instance, in the 1649 register of the sixteen Cossack Regiments (R), the territory in which the *-enko* surnames were prevalent was large: on the West were the Horyn' River with its Sluč tributary and the Dniester as far as the mouth of the Jahorlyk; on the North, the Pryp'jat', the Dnieper at the mouth of the Iput', the Desna and the Sejm at the mouth of the Klevan'; on the East, the upper courses of the Sejm, Sula, Ps'ol, and Vorskla; and on the South, the upper courses of the Inhul, Inhulec', Tylyhul, and the Kujalnyk (see map).

Simovyč mentions that surnames in *-enko* occur also in West Ukrainian souces of the seventeenth century and, as an example, cites Paweł Wołczenko (ŽUR, IV, 337).⁵² This does not mean, however, that these were local surnames. An examination of the sources from which Simovyč cites his example shows that there are more than a dozen such

⁵¹ "Ohljad narodnix rodovyx prizvyšč na Xolmščyni j Pidljašsi," *Etnohrafičnyj Visnyk*, II (Kiev, 1926), 114.

⁵² "Ukrain'ski jmennky", p. 323.

names, e.g., *Hryc Borenko*, 1649 (*ŽUR*, IV, 296); *Iwan Dorobenka*, Kaluš, 1649 (*ibid.*, pp. 176-77); *Doroszenko*, 1650 (*ibid.*, V, 125); *Fedenkow syn*, 1649 (*ibid.*, IV, 235); *Hrehorenko Fedor syn*, Rohatyn, 1649 (*ibid.*, p. 233); *Ihnatenkow*, Kaluš, 1649 (*ibid.*, p. 179); *Ihnat et Kus Iryienki*, 1649 (*ibid.*, p. 337); *Makarenko*, *Misczenko*, *Philipenko Sknurk*, 1649 (*ibid.*, p. 233); *Petro Szelenko*, 1649 (*ibid.*, p. 285).

These surnames (including Simovyč's example) are recorded as of 1649-50. By that time Bohdan Xmel'nyc'kyj and his Cossacks had already been to Galicia twice: the first time (1648) near L'viv, and the second (1649) near Zbaraž and Zboriv. It is natural that some of the Cossacks remained in Galicia, and in this way their surnames happened to get into the local records. On the other hand, one may think that some of the Galicians joined the Cossacks, and in this way West Ukrainian surnames (like those in *-ja/-enja*) happened to get into the 1649 register of the sixteen Cossack Regiments.

By the seventeenth century surnames in *-yč/-ovyc/-evyč*, *-ov/-ev*, *-yn/-yšyn* are abundant everywhere, but most frequent in the Western Ukraine. Here are a few typical surnames in *-ov/-ev*, *-yn/-yšyn* taken from a Cossack Regimental Register (R): *Dorošov*", *Rad'ko Hajdukov*", *Adamišyn*", ČyhR, 1649 (PP. 1, 3, 13); *Stepan" Stec'kov*", *Harasim" Švedov*", *Ivan" Kotlyarov*", *Andréjčin*", *Katrin*", BCR, 1649 (pp. 125, 124, 116, 108, 112); *Kurilo Rakov*", *Xomišyn*", KanR, 1649 (pp. 64, 62); *Ostap" Tatarynov*", ČR, 1649 (p. 52); *Ivan" Kas'čyn*", KR, 1649 (p. 205).

On the basis of postwar personal communications with former inhabitants of various regions in the Ukraine, which took place both in Displaced Persons camps in Germany (Augsburg, Munich; 1948-49) and in the Ukrainian community of Philadelphia, Pennsylvania (1954-55), it was established that nearly all types of contemporary patronymic surnames occur within each of the regional areas of the Ukraine, but not in the same proportion: the *-enko/-enko* type is very common in Central and Eastern Ukraine, while the surnames ending in *-yč/-ovyc/-evyč*, *-yn/-jin*, *-yšyn/-jišyn*, *-iv/-jiv*, *-ak/-jak* are of most frequent occurrence in Galicia, and those ending in *-uk/-juk/-čuk* in Volynia (especially north of Luc'k) and Podolia. There are some linguistic enclaves with fairly frequent surnames in *-uk/-juk/-čuk* the Hutzul Land in the region of Kolo-myja.⁵³

Syracuse University

⁵³ See Red'ko, pp. 115-23; E. Borschak, "Les noms de famille ukrainiens", *Revue Internationale d'Onomastique*, No. 3, 1952.

Abbreviations Used

AAK	<i>Akty, otnosjašciesja k istorii Južnoj i Zapadnoj Rossii, sobrannye i izdannye Arxeologičeskoju Komissieju</i> (St. Petersburg, 1862-92)
AJZR	<i>Arxiv Jugo-Zapadnoj Rossii, izdavaemiy Komissieju dlja razbora drevnix aktov</i> (description of the nine castles) (Kiev, 1859-86)
BCR	Bila Cerkva Regiment
BrR	Braclav Regiment
ČC	Čerkasy Castle
ČyhR	Čyhyryn Regiment
ČR	Čerkasy Regiment
DrS	Drohobyc' Starosty
HS	Halyč Starosty
KalnR	Kal'nyk Regiment
KanC	Kaniv Castle
KanR	Kaniv Regiment
KC	Kiev Castle
KorR	Korsun' Regiment
KR	Kiev Regiment
Lež	Ležajs'k
LvS	L'viv Starosty
MC	Mozyr Castle
OC	Oster Castle
PS	Peremyšl' Starosty
R	"Reestra vsego vojska zaporožskogo posle Zborovskogo dogovora s korolem pol'skim Janom Kazimirom" (drawn up October 16, 1649), ed. O. Bodjanskij, in <i>Čtenija v Imperatorskom obščestve istorii i drevnostej rossijskix pri Moskovskom universitete</i> (Moscow), V, Part 3 (1874).
RohS	Rohatyn Starosty
SS	Sjanok Starosty
SnS	Snjatyn Starosty
UmR	Uman' Regiment
VC	Vinnycja Castle
WK	Władysław Kuraszkiewicz, "Gramaty Halicko-Wołyńskie XIV-XV wieku", in <i>Prace Polskiego Towarzystwa dla badań Europy wschodniej i bliskiego Wschodu</i> (Kraków, 1934)
ŽC	Žytomyr Castle
ŽUR	Žerela do istoriji Ukrayiny-Rusy, ed. M. Hruševs'kyj (Lviv, 1897-1901) (Vols. I-III: descriptions of the 22 starostva in Western Ukraine in 1564-65).

До питання наголосу в українських патронімічних прізвищах

Дослідженню української антропонімії останнім часом надається все більшої уваги. Чимало питань, зв'язаних з походженням та історією різних типів прізвищ, словотворчою їх будовою та географічним поширенням, більш-менш з'ясовано. Однак мало вивчене ще або й зовсім залишилося поза увагою дослідників питання наголосу в прізвищах.

У цій статті робиться спроба простежити основні акцентологічні типи серед сучасних українських патронімічних прізвищ. Матеріалом до статті були приклади з неопублікованої докторської дисертації автора,¹ доповнені його рукописними записами 1957-1967 рр. та даними з “Української Радянської Енциклопедії”, тт. I-XVII (АН УРСР, Київ, 1960-1965).

Щодо наголосу українські патронімічні прізвища можна поділити на дві головні групи:

а) Прізвища, що мають, як правило, кінцевий наголос. Сюди належать прізвища з наростками -ук(-'ук), -чук, -ак(-'ак), -чак та наголошеним -ин. Наголос у них завжди на наростку в називному відмінку, а в непрямих відмінках на закінченні: *Кост'юк, Костюка, Костюківі; Борщак, Борщака, Борщакові; Кузьмін, Кузьмина, Кузьминіві*. Винятки з наголосом на передостанньому складі, що часом зустрічаються в західноукраїнських говірках (*Годованюк, Пелешак*), імовірно зумовлені впливом польської мови.²

б) Прізвища, що мають наголос постійно на основі. Сюди належать прізвища з наростками -ам (-'ам), -ович/-евич/-ич, -шин,

¹ Jacob P. Hursky, *The Patronymic Surnames in Ukrainian* (University of Pennsylvania, 1957).

² Див. Ю. К. Редько, *Сучасні українські прізвища*, Київ, 1966, ст. 154; його ж, “Основні словотворчі типи сучасних українських прізвищ у порівнянні з іншими слов'янськими”, *Філологічний збірник*, Вид-во АН УРСР, Київ, 1958, ст. 119.

-ів/-ов/-ев,³ ненаголошеним -ин, -енк(о).

Прізвища з наростком *-ат* ('-am) (< *-ent) у сучасній українській мові зустрічаються рідко і мають наголос завжди на наростку: *Хронов'ят*, *Хронов'ята*, *Хронов'ятові*; *Королев'ят*, *Королев'ята*, *Королев'ятові*. Відхилення в непрямих відмінках становить двоскладове *Щурат* Тр (з діялектним отвердінням р: пор. *щур'я*, наз. мн. *щур'ята*), *Щуратá*, *Щуратóvi*.⁴ Прізвища з цим же наростком типу іменників середнього роду на -(ен)'а (< *-(en) ent), що раніше мали наголос на наростковому *-а* (*Петрен'я*, *Наумен'я*), перейшли в розряд основ на *-'а* і тепер частіше наголошуються на передостанньому складі: *Кривчéна* УРЕ VII 371, *Верéскля*, *Глушéня*, *Зубéня*, *Крупéня*, *Кубíр'я*, *Кучéря*, *Любéня*, *Хитréня*, *Шешéня*, але *Чевельчá*.⁵

Прізвища з наростками *-ович/-евич/-ич*, *-шин* завжди мають сталий наголос на складі перед наростковими *-ич*, *-ин*: *Максимóвич*, *Павлусéвич*, *Антóнич*, *Карпíшин*.⁶

³ Українській мові властиві тільки прізвища з наростком *-ів*, у якому звук [i] в непрямих відмінках чергується з [o], [e]: *Гнáтів*, род. *Гнáтова* (від *Гнат*); *Лéсів*, род. *Лéсева* (від *Лесь*). Проте багато носіїв прізвищ цього типу з української території, що входила до складу Росії, зберігають етимологічне *о*, *е* в формі називного відмінка з причини фіксації саме такої форми прізвищ у документах, виписуваних російською мовою. Тому прізвища на *-ов/-ев* не виключно російські, а можуть бути також українські, і при розмежуванні їх, як правильно зауважує Ю. К. Редько в цит. праці *Сучасні українські прізвища* (ст. 92), “Treba vважati їх російськими, якщо їх носії росіяни, і українськими, якщо їх носії – українці”.

⁴ Перенесення наголосу на флексію тут викликане, очевидно, тим, що прізвищ *Щурат* двоскладове. На заході України, де прізвища на *-ат* знаходимо, двоскладові іменники – особові назви чоловічого роду з кінцевим наголосом у наз. відмінку одн. мають тенденцію зберегати цей кінцевий наголос і в непрямих відмінках: *Назáр*, *Назарá*, *Назарóви*; *Тарáс*, *Тарасá*, *Тарасóви* (Див. Ф. Т. Жилко, *Нариси з діалектології української мови*, Вид. 2-е, Київ, 1966, ст. 107).

⁵ Див. Л. Л. Гумецька, “Ономастичний формат *-ят*- в українській мові”, *Слов'янське мовознавство*, IV, Київ, 1962, ст. 31; ії ж, “З приводу особової назви *гостята* в новгородській берестяній грамоті № 9”, *Територіальні діалекти і власні назви*, АН УРСР, Київ, ст. 245; Ю. К. Редько, *Сучасні українські прізвища*, ст. 114.

⁶ Одинокий виняток становить прізвище *Милорáдович*, УРЕ IX 131. Наголос на третьому складі від кінця тут, очевидно, пояснюється тим, що за походженням це прізвище не українське, а сербське.

Прізвища на *-ів/-ов/-ев* переважно зберігають наголос родового відмінка однини того слова, від якого постали. Серед них можна виділити такі акцентологічні типи (тут і далі виділення акцентологічних типів основане виключно на зібраному нами матеріалі):

1. *Дý-бів* (від дуб, род. дý-ба)
Бóй-ків (*бóй-ко, бóй-ка*)
Зáй-ців (*зá-ець, зáй-ця*)
2. *По-пíв* (*nin, po-ná*)
Пет-рóв (*Пет-ró, Пет-rá*)
Ор-лóв (*o-réл, ор-лá*)
3. *Í-го-рів* (*Í-гор, Í-го-ря*)
Ю-реч-ків (*Ю-реч-ко, Ю-реч-ка*)
4. *Сe-мé-нів* (*Ce-mé-ná*)
О-лéк-сів (*O-лéк-са, O-лéк-си*)
Да-нý-лів (*Да-нý-ло, Да-нý-ла*)
I-вáн-ців (*I-вáн-цьо, I-вáн-ци;*
 I-вá-нець, I-вáн-ци)
Мор-дóв-цев (*мор-дó-вець, мор-дóв-ци*)
5. *Ко-ва-лів* (*ко-вáль, ко-ва-л'я*)
6. *Пá-січ-ни-ків* (*ná-січ-ник, ná-січ-ни-ка*)
7. *I-вá-си-ків* (*I-вá-сик, I-вá-си-ка*)
8. *Ко-но-вá-лів* (*ко-но-вáл, ко-но-вá-ла*)
Ти-мо-фí-їв (*Ти-мо-фíй, Ти-мо-фí-я*)
Ка-те-рý-нів (*Ка-те-рý-на, Ка-те-рý-ни*)
Хо-ро-ши́-лів (*хо-ро-ши́-ло, хо-ро-ши́-ла*)
9. *Чо-бо-та-рів* (*чо-бо-tár, чо-бо-та-r'я*)
10. *[Не-нá-вид-ни-ків]⁷* (*не-нá-вид-ник, не-нá-вид-ни-ка*)
11. *Кра-ше-нýн-ні-ков* (*кра-ше-нýн-ник, кра-ше-нýн-ни-ка*)
12. *Чер-во-но-лá-пов* (*чер-во-но-láp, чер-во-но-лá- па*)
 [Пан-те-лей-мó-нів] (*Пан-те-лей-móн, Пан-те-лей-мó-на*)

Співвідносність наголосу часто порушується в прізвищах другого і рідше п'ятого типів, а особливо в тих, що утворені від двоскладових імен чоловічого роду на *-о* або *-а* та від зменшених

⁷ Приклади в квадратних дужках значать, що теоретично такі типи прізвищ можливі, але в зібраному матеріалі вони не зафіксовані.

імен з демінутивним наростком *-к(о)*: *Д'яків* Лв Тр (від *дяк*, род. *дяка*), *Попів* Тр I-Ф (*nin, попá*), *Ткачів* I-Ф (*ткач, ткачá*), *Шевців* Тр I-Ф (*швець, шевц'я*), *Кравців* Лв (*кравéць, кравц'я*), *Гриньків* Тр (*Гринькó, Гринькá*), *Дмітрів* I-Ф (*Дмитрó, Дмитрап*), *Кúзьмів* Тр (*Кузьмá, Кузьмíй*), *Луцьків* I-Ф (*Луцькó, Луцькá*), *Миськів* Рв (*Миськó, Миськá*), *Павлів* Тр (*Павлó, Павлá*), *Сеньків* Тр (*Сенькó, Сенькá*), *Федьків* Лв (*Федькó, Федькá*), *Хárків* Вл (*Харкó, Харкá*), *Барапів* I-Ф (*бараń, баранá*), *Васíлів* Вл (*Васíль, Васил'я*), *Кабáнів* Лв (*кабáн, кабанá*).

Прізвища з ненаголошеним наростком *-ин* зберігають наголос відповідних власних імен та загальних назв. Разом з прізвищами на наголошенні *-ин* вони виділяються приблизно такими ж акцентологічними типами, як і прізвища на *-ів/-ов/-ев*:

1. <i>Гá-син</i>	(від <i>Гá-ся</i> , род. <i>Гá-ci</i>)
2. <i>Шуль-гýн</i>	(<i>шуль-гá, шуль-гý</i>)
3. <i>Йó-си-фин</i>	(<i>Йó-си-фа, Йó-си-фи</i>)
4. <i>Ма-рýй-чин</i>	(<i>Ма-рýй-ка, Ма-рýй-ки</i>)
5. <i>Ве-ре-дýн</i>	(<i>ве-ре-дá, ве-ре-дý</i>)
8. <i>I-ва-с'ю-тин</i>	(<i>I-ва-с'ю-та, I-ва-с'ю-ти</i>)
9. <i>[Ско-во-ро-дýн]</i>	(<i>ско-во-ро-дá, скo-во-ро-дý</i>) ⁸

Вагання в наголосі тут буває лише в прізвищах другого і третього типів. Так, наприклад, Ю. К. Редько в праці “Сучасні українські прізвища” (ст. 93, 63) подає подвійний наголос у прізвищах *Кúзьмíн* (від *Кузьмá*), *Хóмíн* (від *Хомá*), а також *Вéрбин*, *Смо́лин*, *Мельнічин* замість сподіваних *Вербíн* (*вербá*), *Смолíн* (*смолá*), *Мéльничин* (*мéльнициá*). Наголос на передостанньому складі цих прізвищ, як і подібні приклади порушення наголосу в прізвищах на *-ів*, зумовлений, очевидно, впливом західноукраїнських говірок, де прізвища на *-ів*, *-ин* найпоширеніші⁹ і де система наголосу часто відбиває особливості давньої вимови або ж порушена впливом

⁸ Із 12 акцентологічних типів, відмічених для прізвищ з наростком *-ів/-ов/-ев*, в проаналізованих прізвищах на *-ин* чч. 6-7 і 10-12 не зустрілися, а ч. 9 дається в дужках як можливе.

⁹ Пор. Ю. К. Редько, “Географія основних типів українських прізвищ”, *Питання ономастики*, Київ, 1965, ст. 81-82; його ж, *Сучасні українські прізвища*, ст. 207-208.

польської мови.¹⁰ А в тім про прізвища цього типу немає можливості докладно говорити, бо в “Українській Радянській Енциклопедії”, що була використана з метою дослідження акцентологічних типів, властивих східній частині України, вони пишуться традиційно за законами російської мови з наростками *-ов/-ев, -ин*, і часто важко визначити українську національність носія прізвища. Питання прізвищ цього типу взагалі стає все ускладненішим, бо сучасні підручники української мови не дають чітких правил як їх вимовляти і писати. Обговорюючи український правопис, І. В. Глинський, наприклад, ще в 1963 році писав, що “обидва післявоєнні правописи та всі шкільні граматики чомусь неохоче говорять або й зовсім обминають прізвища на *-ів* та *-ин*, хоча розмову про їхніх тезок – присвійні прикметники з цими суфіксами не обминають. І тому багато хто з учнів ще й сьогодні б'ється над тим, як писати і відмінювати такі прізвища, як *Ковалів, Яцків* і ім подібні. Б'ються, на жаль, не лише учні. У Києві за останні роки вийшло в світ два видання творів Якова Щоголєва – і в обох прізвище поета пишеться по-різному: то *Щоголів*, то *Щоголев*. У подібному становищі опинилися й українські прізвища – присвійні прикметники з суфіксом *-ин*. Газети й журнали пишуть їх, як хто хоче”¹¹.

Прізвища з наростком *-енк(о)*, що вважаються найтиповішими для українців, відзначаються найбільшою неусталеністю свого наголосу. В одних бо із них наголос падає на наростковий голосний

¹⁰ На давніший кореневий наголос в українській мові та на його більше збереження в західноукраїнських говірках указує, наприклад, Митрополит Іларіон (Див. Митрополит Іларіон, *Український літературний наголос*, Вінніпег, 1952, ст. 32), а Я. О. Пура і М. І. Дорошенко з цього приводу пишуть: “У південнозахідному діалекті наголос в іменах на відміну від літературної мови часто падає на перший склад (на зразок польської мови): «Адам», «Богдан», «Хома», «Юрко» та ін.” (Я. О. Пура, М. І. Дорошенко, “Подолання діалектного наголосу”, *Українська мова і література в школі*, 3, Київ, 1965, ст. 56). На розмовний варіант імен типу *Антось, Ва́силь, Ва́сько, Грицько, Іван* (замість літературних *Анто́сь, Васи́ль, Васи́ко, Грицько, Іва́н*) вказує і П. П. Чучка. (Див. П. П. Чучка, “Особові імена в усному мовленні”, *Українське усне літературне мовлення*, Київ, 1967, ст. 183).

¹¹ І. В. Глинський, “Про походження і написання власних імен”, *Українська мова і література в школі*, 8, Київ, 1963, ст. 76-77. Див. ще й о. г. о. ж., “Морока з цими прізвищами...” (*Літературна Україна*, ч. 53 (2647), Київ, 4 липня 1969, ст. 3), де знаходимо це ж саме зауваження автора.

-е-, в інших – на переднаростковий склад, причому всі дотеперішні спроби встановити якісь правила його розмежування натрапляли на труднощі, бо в практиці існує багато відхилень.

Найповажнішою спробою з'ясувати це питання треба вважати статтю В. Сімовича “Як наголошувати наші прізвища на -енко?” (*Нові дні*, 11, Львів, 1943, ст. 12-13), де автор пробував зв'язати наголос у прізвищах з кількістю складів слів, від яких вони утворилися. З багатьма думками автора сьогодні не можна погодитися (наприклад, щодо самого походження прізвищ на -енк(о) та наголошення багатьох із них, що ледве чи єживається в народній мові серед селянської і маломістечкової людності так, як це подає автор), але є в нього і слушні зауваження, що не викликають застережень (наприклад, зауваження про залежність наголосу прізвищ від деяких наростків у відповідних іменах та загальних назвах).

В. Сімовичуважав, що прізвища від односкладових і двоскладових слів мають наголос на передостанньому складі (*Горбénko* – від *горб*, *Кушnérénko* – *кушнір*, *Писарénko* – *пісар*, *Чапlénko* – *чапля*), а прізвища від слів, що мають більше, ніж два склади, зберігають, ніби, наголос тих первісних слів (*Підкóvenko* – *підкóвá*, *Веретénenko* – *веретéно*, *Опанásenko* – *Опаchás*). Виняток становлять лише прізвища від слів з наростом -ил(о), -ик або -ник (наголос у них завжди на передостанньому складі: *Копилéنko* – *копýло*,¹² *Михайлíchenko* – *Михáйлик*, *Різничéнko* – *різníл*) та прізвища від слів, поширеніх здрібнілими наростками -к(о), -к(а), -ок, -еу', -ү(е) (тут наголос переважно на третьому складі від кінця: *Лéвченko* – *Левkó*, здрібніле від *Лев*; *Фéщенko* – *Фéська*, *Фéся*; *Зубчénko* – *зубéць*, *зуб*; *Барýтъchenko* – *барýльце*, *барýло*¹³). Якщо ж дехто наголошує *Лýсенko* (замість *Лисéнko* від *ліс* або *лýсий*), *Юхýменko* (замість *Юхимéнko* від *Юхýм*), то тут може бути новіше переміщення наголосу під впливом інших прізвищ з наголосом на третьому від кінця складі.

Думка В. Сімовича щодо наголошення прізвищ від односкладових слів в основному не викликає заперечень. Наголос тут чи не найбільше зі всіх прізвищ на -енк(о) відповідає давньому наголосу імен малих звірят і дітей на -'а (< -*ent), що дало -ен-, пор.

¹² В. Сімович подає, очевидно, говіркову форму цього слова, бо в літературній мові має бути *копил*, род. одн. *копилá*.

¹³ Як винятки, В. Сімонович помилково (імовірно, за Українським правописом І. Зілинського) подає: *Гринчéнko*, *Тимчéнko*, *Зінчéнko*, *Грищéнko*, *Гнатчéнko*, *Журчéнko* (ст. 12).

*Котёнко – кот'я, Биченко – бичá.*¹⁴ Однак, не одне лише Лісенко має наголос на третьому складі від кінця. На Харківщині, наприклад, наголошують тільки Чýнченко (від чинч = чини); на Полтавщині – Влáсенко (Влас), Стáсенко (Стасъ, здрібніле від Стах, Остáн); на Чернігівщині – Фýрсенко (Фурс = Фíрс); на Київщині – Вóвченко (вовк), пор. Педоръ Вовчинко (в описі Винницького замку 1552 року, *Архивъ Юго-Западной Россii*, ч. VII, т. 1, К., 1886, ст. 607), де -и- замість сподіваного -е- пояснюються його ненаголошеною позицією.¹⁵

Не натрапляє, загально, на якісь значні протиріччя і міркування В. Сімовича про наголошення прізвищ від слів, що мають більше, ніж два склади. Але і тут потрібні деякі спростування та уточнення. Так, не можна погодитися з твердженням автора, що прізвища від слів на -ило завжди мають наголос на передостанньому складі. На Чернігівщині і Сумщині, наприклад, наголошують навпаки: Гаврýленко (Гаврýло, род. одн. Гаврýла), Данýленко (Дани́ло, Данýла). Крім того, не в усіх п'ятискладових прізвищах, як це твердить В. Сімович, наголос падає на третій склад від кінця і збігається з наголосом слів, від яких вони утворилися. Наприклад, на Полтавщині, Чернігівщині і Сумщині ніхто не скаже Золотáренко (золотár, золотар'я), Ничипóренко (Ничíпíр, Ничíпора), Паламáренко (паламár, паламар'я), а тільки Золотарéнко, Ничипорéнко, Паламарéнко. Так само на Харківщині наголошують лише Онуфri'енко (Онúфрій, Онúфрія); на Полтавщині – Оникéнко (Оникíй, Оникíя), Онопрíenko (Онóпрíй, Онóпрíя); а на Київщині – Городовéнко (городовíй, городовóго). Усі ці приклади, як і ті, що на них покликається В. Сімович, свідчать, що прізвища зберігають наголос переважно не називного, а родового відмінка слів, від яких вони походять. На це вказують і прізвища від слів, що мають меншу кількість складів, наприклад: Дячéнко Пл (дяк, дякá), Шпачéнко Пл Хрк (шпак, шпакá), Василéнко Дп Пл (Васíль, Василя). Винятки ж

¹⁴ Щодо компонента -ен- у наростку -енк(о) див. Jacob H. Hursky, "The Origin of Patronymic Surnames in Ukrainian", *The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S.*, VIII, 1-2 (25-26), New York, 1960.

¹⁵ Про вимову ненаголошеного звука [e] в українській мові див. Ю. Шерех, *Нарис сучасної української літературної мови*, Мюнхен, 1951, ст. 365-366; його ж, *Головні правила українського правопису*, [Новий Ульм], 1946, ст. 6; Ф. Т. Жилко, *Нариси з діалектології української мови*, Вид. 2-е, Київ, 1966, ст. 53.

типу *Ничипорéнко*, *Онуфрíєнко* або *Оникієнко*, *Онопрієнко*, правдоподібно, зумовлені двома паралельними тенденціями: з одного боку, наголошувати наросток *-енк(о)* (за аналогією до прізвищ від слів з рухомим наголосом або до прізвищ з наголошеним наростком взагалі), з другого, – наголошувати серединний склад прізвища.¹⁶ Вплив цих двох тенденцій простежується і в прізвищах від двоскладових слів, що закінчуються на приголосний і мають сталий наголос на першому складі: *Бондарéнко* Зп Кв Пл (*бóндар*), *Голубéнко* Пл (*гóлуб*), *Дорошéнко* Пл Чрг (*Дорош*), *Йосипéнко* Чрг (*Йóсип*), *Кононéнко* Чрг Пл (*Кónін*), *Кухарéнко* Зп (*кухáр*), *Кучерéнко* Пл (*кучér*), *Лазарéнко* Пл (*Лázар*), *Лебедéнко* Чрг Хрк (*лéбідь*), *Лимарéнко* Пл Хрк (*лýмар*), *Мазурéнко* Пл (*мázур*), *Нестерéнко* Пл См Чрг (*Нéстір*), *Осипéнко* Зп (*Óсип*), *Педорéнко* Пл (*Пéдір* = *Фéдір*), *Пимонéнко* Кв (*Пýмін*), *Писарéнко* Зп Пл Вн (*пýсар*), *Сидорéнко* Зп Пл (*Сýдір*), *Симонéнко* Пл Хрк (*Сýмон*), *Сторожéнко* Кв (*стóрож*), *Титарéнко* Кв Мк Пл (*тýтар*), *Федорéнко* Зп Пл (*Фéдір*), *Холодéнко* Пл (*хóлод*), *Ярошéнко* Пл (*Ярош*).

Щождо інших прізвищ від двоскладових слів, твердження В. Сімовича видається досить узагальненим і непереконливим, бо дуже часто наголос у них зустрічається на переднаростковому складі. Як правило, це буває:

а) у прізвищах від слів, що закінчуються на приголосний і мають сталий наголос на останньому складі: *Авра́менко* Зп (*Авра́м*), *Антóненко* Чрг (*Антін*), *Арапéнко* Пл (*арáп*), *Артéменко* Зп (*Артéм*), *Архíпенко* Пл Чрг (*Архýп*), *Борýсенко* Пл (*Борýс*), *Бурмýстенко* Кв (*бурмýст*), *Гапóненко* Хрк (*Гапóн*), *Гудýменко* Пл (*гудýм*), *Давýденко* См (*Давýд*), *Демýденко* Зп (*Демýд*), *Денýсенко* Кв См (*Денýс*), *Єфýменко* Дон (*Єфýм* = *Юхýм*), *Єфрéменко* Чрг (*Єфрéм* = *Охрýм*), *Захáренко* Пл (*Захáр*), *Івáсенко* Пл (*Івáсь*), *Іgnáтенко* Чрг (*Іgnáт*), *Кондрáтенко* Пл (*Кіндрáт*), *Корнієнко* Зп Пл (*Корній*), *Лаврínenko* Чрг (*Лаврíн*), *Леóненко* Чрг (*Леóн*), *Лук'яnenko* Чрг (*Лук'ян*), *Максýменко* См (*Максýм*), *Мартíненко* Пл См (*Мартíн*), *Мар'яnenko* Чрг (*Мар'ян*), *Матвієнко* Чрг (*Матвій*), *Мирóненко* См (*Мирóн*), *Мойсéєнко* Хрк (*Мойсéй*), *Назáренко* Пл См

¹⁶ Пор. твердження В. Г. Скляренка про існування такої тенденції в українській мові в акцентуації багатоскладових (у тому числі трискладових) похідних іменників першої відміни (Див. В. Г. Скляренко, “Наголошування іменників першої відміни”, *Українська мова і література в школі*, 5, Київ, 1966, ст. 24-25).

(Назár), Наўменко Зп Пл Чрг (Наўм), Оврáменко Пл (Оврám), Остáпенко Кв (Oстán), Охрíменко Пл (Oхrím), Панáсенко Кв Чрг (Панás), Панфíленко Чрг (Панфíл = Памфíл), Пархóменко Дп Зп См Чрг (Пархím), Пілітэнко Пл Хрк (Піліт), Потáпенко См Пл (По-tán), Свиры́денко См (Свиры́д), Сизóненко Чрг (Сизóн), Тара́сенко Пл См (Тара́с), Тригúбенка Зп Мк Пл (*тригúб*), Трохýменко См (Трохýм), Устíменко Зп (Устíм), Філóненко Зп См (Філón), Черкáсенко Зп (чекáс), Юхýменко Пл (Юхýм), Якýменко Пл (Якýм);

б) у прізвищах від слів на голосний з наголосом на першому складі: Вéкленко Пл (Вéкла), Дóленко Хрк (dóля), Dúленко См (dúля); Dúля, здрібніле від Явдоха), Dúменко См (dúma), Івжéнко Пл (Івга), Kýпенко Дон (kýpa), Kýксенко Дон (kýksa), Láпенко Кв Пл (lápa), Лю'бенко Зп (Лю'ба), Máсленко Пл (máslo), Mýпенко См (Mýna), Móтренко Хрк (Móтря), Hástенко См (Hástя), Cáвенко Пл (Cáva), Cáленко Хрк (cálo), Cíленко Пл См (cýla), Xýменко Пл (Xýma), Христенко Пл (Хríстя), Шíленко См (šílo);

в) у прізвищах, утворених від прикметників з наголосом на першому складі: Бíленко Пл (bíлий), Бóсенко Кв Пл (bóсий), Kóсенко Пл (kóсий), Lásенко Пл (lásий), Чáленко Пл См (cháлий).

Часті випадки відхилення від цього правила зумовлені різними причинами. Так, наголос на наростковому -e- в прізвищах від слів з основою на -áń- (Іванéнко См Чрг замість Iвáненко – від Iвáн, Романéнко Зп замість Ромáненко – Ромáн, Степанéнко Пл замість Степáненко – Степáн) міг постати за аналогією до подібних прізвищ від слів, в яких наголос при відмінюванні переміщався на закінчення (Баранéнко Чрг – барáń, род. баранá; Личманéнко Жт – личмáń, личманá; Таранéнко Пл – тарáń, таранá; Чабанéнко Пл – чабáń, чабанá). В інших випадках порушення даної закономірності могло бути завдяки тенденції до уодноманітнення місця наголосу і закріплення його на наростку -енк(o) (Бабéнко Кв Пл – бáба, Чаплéнко Пл – чáпля; Жовтéнко Кв – жóвтий, Чорнéнко Пл – чóрний). Та найчастіше відхилення бувають внаслідок впливу російської мови, в якій є тенденція ставити наголос у прізвищах на -енк(o) на передостанньому складі.¹⁷ Цей вплив повсюдний, а

¹⁷ Пор. зауваження А. В. Суперанської: “Русский язык «обходится» с этими фамилиями по своему «сустмотрению», не всегда следуя законам украинского языка. В русском преобладает ударение на предпоследнем слоге: Горбéнко, Демéнко, Доцéнко, Климéнко, Косéнко...” (А. В. Суперанская, Ударение в собственных именах в современном русском языке, Москва, 1966, ст. 158).

особливо засвідчується він у великих містах та індустріальних центрах, де відбувається дедалі більше змішування населення.

Виходячи з вищесказаного, прізвища з наростком *-енк(о)* можна звести до таких акцентологічних типів:

1. Злéн-ко	(від злий, род. злó-го)
3. Лí-сен-ко	(ліс, лí-са; лí-сий, лí-со-го)
Чá-лен-ко	(чá-лій, чá-ло-го)
Їв-жен-ко	(Їв-га, Їв-ги)
Кá-щен-ко	(Кáсь-ка, Кáсь-ки; кáши-ка, кáши-ки)
Бóй-чен-ко	(бóй-ко, бóй-ка)
Тú-щен-ко	(Тиши-кó, Тиши-кá)
Єм-чен-ко	(é-мець, éм-чя)
Кráв-чен-ко	(кра-вéць, крав-ц'я)
4. Дí-дéн-ко	(дід, ді-да)
Тка-чéн-ко	(ткач, тка-чá)
Чор-нéн-ко	(чóр-ний, чóр-но-го)
Ру-дéн-ко	(ру-дíй, ру-дó-го)
Буль-бéн-ко	(бúль-ба, бúль-би)
Хо-мéн-ко	(Хо-мá, Хо-мíй)
Пав-лéн-ко	(Пав-лó, Пав-лá)
Ор-лéн-ко	(o-рéл, ор-лá)
7. Та-рá-сен-ко	(Ta-rác, Ta-rácsa)
Гар-кá-венко	(гар-кá-вий, гар-кá-во-го)
Я-рé-мен-ко	(Я-рé-ма, Я-рé-ми)
На-тál-чен-ко	(На-тál-ка, На-тál-ки)
Te-рé-щен-ко	(Te-réim-ко, Te-réim-ка)
Ва-сíль-чен-ко	(Ba-sílъ-ко, Ba-sílъ-ка;
Ba-си-лéць, Vasíль-ц'я;
Ba-си-льóк, Ba-силь-кá)
Го-лóв-чен-ко	(го-лов-кó, го-лов-кá)
Го-лу́б-чен-ко	(го-лу-бéць, го-луб-ц'я)
8. До-ро-шéн-ко	(Дó-рош, Дó-ро-ша)
I-ва-нéн-ко	(I-вáн, I-вá-на)
Ва-си-лéн-ко	(Ba-sílъ, Ba-си-l'я)
Гур-то-вéн-ко	(гур-то-вий, гур-то-вó-го)
Ло-бо-дéн-ко	(ло-бо-дá, ло-бо-дíй)
Пет-ри-чéн-ко	(Пет-рик, Пéт-ри-ка)
Но-ви-чéн-ко	(но-вýк, но-ви-кí)

<i>Мель-ни-чён-ко</i>	(мéль-ник, мéль-ни-ка)
<i>Різ-ни-чён-ко</i>	(різ-ник, різ-ни-ка)
<i>Жу-рав-лén-ко</i>	(жу-ра-вéль, жу-рав-л'я)
11. <i>O-па-нá-сен-ко</i>	(O-па-нáс, O-па-нáса)
<i>Ку-че-р'я-вен-ко</i>	(ку-че-р'я-вий, ку-че-р'я-во-го)
<i>O-до-кí-ен-ко</i>	(O-до-кí-я, O-до-кí-ї)
<i>Ве-ре-мíй-чен-ко</i>	(Ве-ре-мíй-ко, Ве-ре-мíй-ка; Ве-ре-мí-єць, Ве-ре-мíй-џя)
<i>Ко-ло-мíй-чен-ко</i>	(ко-ло-мíй-єць, ко-ло-мíй-џя)
<i>Ве-ре-тéн-чен-ко</i>	(ве-ре-тéн-це, ве-ре-тéн-џя)
12. <i>Пе-ре-пел-лен-ко</i>	(né-pe-pel, né-pe-pe-la)
<i>Ни-чи-по-рéн-ко</i>	(Ни-чý-píр, Ни-чý-по-ра)
<i>Зо-ло-та-рéн-ко</i>	(зо-ло-тár, зо-ло-та-р'я)
<i>Ми-хай-ли-чён-ко</i>	(Ми-хáй-лик, Ми-хáй-ли-ка)
<i>Па-січ-ни-чён-ко</i>	(ná-січ-ник, ná-січ-ни-ка)
<i>Mi-рош-ни-чён-ко</i>	(mí-róш-ник, mі-róш-ни-ка)
<i>Ко-ліс-ни-чён-ко</i>	(ко-ліс-ник, ко-ліс-ни-ка)
15. <i>Ря-бо-ко-бý-лен-ко</i>	(ря-бо-ко-бý-ла, ря-бо-ко-бý-ли)
<i>Не-у-ми-вáй-чен-ко</i>	(не-у-ми-вáй-ко, не-у-ми-вáй-ка)

За підрахунками Ю. К. Редька, “прізвищ на -енко з наголосом на суфіксі вдвое більше, ніж прізвищ з наголосом на корені. Крім того, чимало прізвищ має подвійний наголос”. “Ці факти, – пише далі автор, – дають... достатню підставу для того, щоб наголос на суфіксі вважати нормативним для всіх (підкреслення наше – Я. Г.) прізвищ на -енко”.¹⁸ До цього Ю. К. Редько додає, що він висуває цю пропозицію як дискусійну.

Немає сумніву, що встановлення вичерпних правил наголошування прізвищ буде можливим, як про це пише і сам автор, тільки після зібрання повного матеріалу з усіх областей України та опрацювання його у вигляді Словника сучасних українських прізвищ. Та поки такий словник побачить світ, є серйозні підстави не погоджуватися з пропозицією Ю. К. Редька. Поперше, статистичні дані, що на них він покликається, очевидно, включають численні приклади, що суперечать закономірному розвиткові наголосу в

¹⁸ Ю. К. Редько, “Вимова і правопис прізвищ”, *Українська мова і література в школі*, 2 Київ, 1964, ст. 28; його ж, “Відмінювання, правопис і наголос українських прізвищ”, *Про культуру мови*, Київ, 1964, ст. 208 [Та сама стаття, тільки з видозміненою назвою].

прізвищах на *-енк(о)*.¹⁹ Надавати перевагу таким даним і брати їх в основу, на нашу думку, не можна: треба зважати на традицію, зв'язану з наголошуванням прізвищ.

Подруге, як видно з прикладів 3, 7, 11 і 15 типів наголошення, прийняття пропозиції Ю. К. Редька означало б надмірне і неоправдане спрощення проблеми наголосу в прізвищах на *-енк(о)*.

Потрете, розглянуті акцентологічні типи виразно свідчать про те, що наголос переважної частини прізвищ на *-енк(о)* збігається з наголосом родового відмінка слів, від яких ці прізвища утворені. Саме цю закономірність, гадаємо, треба брати до уваги насамперед, бо якщо відхилень тут і багато, то вони своєю чергою мають характер певної закономірності, що її можна вважати сучасною нормою. Так, прізвища від слів з наголошеним наростком *-к(ó)*, *-óк* або *-éц'* мають завжди наголос на переднаростковому складі (*Тищенко*, *Васильченко*, *Кráвченко*; виняток: *Шевчéнко*). Прізвища ж від слів з ненаголошеним наростком *-ик* або *-ник* завжди мають наголос на наростку *енк(о)* (*Петричéнко*, *Мельничéнко*). Такий же ноголос у прізвищах від двоскладових імен і загальних назв, що закінчуються на приголосний і мають наголос на першому складі (*Дорошéнко*); у прізвищах від трискладових імен і загальних назв, що закінчуються на приголосний і мають наголос на першому або другому складі (*Перепелéнко*, *Ничипорéнко*); та в більшості прізвищ, утворених від односкладових слів (*Дідéнко*). Одиноче відхилення (від наголосу родового відмінка вихідних сліз), що в ньому трудно знайти якусь закономірність, спостерігається в прізвищах, утворених від двоскладових прикметників з наголосом на корені (*Чорнéнко* – *чóрний*) та від двоскладових імен і загальних назв, що закінчуються на голосний і мають накореневий наголос (*Бульбéнко* – *бульба*). Питання наголосу в прізвищах цього типу, як і в прізвищах, що походять від односкладових слів і за традицією наголошуються на переднаростковому складі (*Вóвченко*), потребує спеціального вивчення на матеріалі з усієї території України і тому тут не може бути висвітлене докладніше.

Syracuse University

¹⁹ Маються на увазі такі прізвища з не властивим їм наголосом на наростку, як: *Кравчéнко*, *Левчéнко* (від слів на *-ец'*, *-ко*), *Борисéнко*, *Гаврилéнко*, *Гаркавéнко*, *Денисéнко*, *Олександréнко* і ін. (від слів з наголошеним коренем). Пор. відповідні приклади у праці: Ю. К. Редько, *Сучасні українські прізвища*, ст. 35, 121, 122.

Умовні скорочення

Вл – Волинська область
Вн – Вінницька область
Дон – Донецька область
Дп – Дніпропетровська область
Жт – Житомирська область
Зп – Запорізька область
Кв – Київська область
Лв – Львівська область
Мк – Миколаївська область
Пл – Полтавська область
Рв – Ровенська область
См – Сумська область
І-Ф – Івано-Франківська область
Тр – Тернопільська область
Хрк – Харківська область
Чрг – Чернігівська область

The Language of “Bolgarski” Heirmologia of the Seventeenth-Eighteenth Centuries from the Manjava Velykyj Skyt Monastery in Galicia

The text to be discussed in this article was first published in photoreproduction in Sofia, May 1981, by Elena Tončeva.¹ It constitutes only a portion of three mixed-content seventeenth-eighteenth century heirmologia manuscripts of the so-called “Bolgarskij rospev”, which were discovered by Elena Tončeva in 1969 and 1971 in the Music Department of the Central State Library (under the call numbers MS. Slav No. 10846, dated from 1676 – henceforth H1, and MS. Slav No. 10845, dated from 1684 – henceforth H2) and in the Library of the Romanian Academy of Sciences in Bucharest (under the call number No. 525, dated from 1731-1733 – henceforth H3). According to the data of the manuscripts, the three discovered heirmologia originate from the Manjava Velykyj Skyt Monastery in Galicia,² which was founded in 1612 and was active until 1785.³

The content of SBI consists of 2 forewords, 4 title pages, 315 selected chants (nearly all of which are written in the square-type Kievan five-line staff notation and some, although transcribed in the Cyrillic

¹ Elena Tončeva, “Manastiršt Goljam Skit – škola na “Bolgarski rospev”. *Skitski “bolgarski” irmolozi ot XVII-XVIII v.* Čast II ([Sofia]: Muzika, 1981) – henceforth SBI. I wish to thank Prof. George Y. Shevelov for calling my attention to this publication, and the author Elena Tončeva for providing me with a copy of it.

² Cf. the title pages to each of the three heirmologia in SBI, pp. 14, 15, and 16.

³ For more information on the history of this monastery, see Čast I of E. Tončeva’s *Manastiršt...,* pp. 25-45; “Manjav’s’kyj Skyt”, *Encyklopedija Ukrains’koznavstva*, II, 4, NTŠ (Paris-New York: Molode Žytta, 1962), p. 1464; “Manjav’s’kyj Skyt”, *Ukrainins’ka Radjans’ka Encyklopedija*, 8 (Kiev: AN URSR, [1962]), p. 466.

script, belong linguistically to the Greek repertory), 18 miniatures, and a one-page document written in Polish – a permission for the transfer of two monks from Skyt to Moldavia.

Although the main interest of SBI is in the musical notation, it is of no less importance as a source for linguistic studies. A closer look into the text reveals that it abundantly represents the living Ukrainian language of the seventeenth-eighteenth centuries.

Elements of the living Ukrainian language are especially well attested in the two forewords – where the author addresses “the God-loving singer”, resorting, for better understanding, to the Ukrainian vernacular (*prostaja mova*) – and, to a lesser degree, in the chants which were sung during the divine services traditionally conducted in Church Slavonic.

The aim of this article is to analyze the most characteristic phonetic, morphological, syntactic, and lexical features of the Ukrainian language as evidenced in SBI. Except for the phonetic features the analysis of which will be based on the whole text, the discussion of the other features will be based almost exclusively on the two forewords where they are well documented.

PHONETIC FEATURE

The most notable phonetic features observed in SBI include the following:

1. The coalescence of the etymological *y* and *i* into a front-central [ý] sound, which is characteristic for Modern Ukrainian and for the majority of its dialects.⁴ This is evidenced by the very frequent confusion and interchange of the letters ы (*y*) and *u*, *i*, *ї* (*i*), e.g. *гўслы*: *гўсли* ‘psaltery’ (HI, 1);⁵ *вымислыль* : *вымысли(л)*⁶ ‘invent’ masc sg pret,

⁴ The merger of the etymological *y* and *i*, although with a different phonetic result, is also typical of Bulgarian and other South Slavic languages as well as of Czech and Slovak (cf. George Y. Shevelov, *A Historical Phonology of the Ukrainian Language* (= Historical Phonology of the Slavic Languages, IV) (Heidelberg: Winter, 1979), p. 379).

⁵ Each illustration in this article is followed by its English translation, grammatical characterization (if the illustration is not in citation form), reference to the manuscript, and reference to page in SBI. In the grammatical characterization, the following abbreviations are used: 1) grammatical terms: acc – accusative, act – active, C – consonant, dat – dative, du – dual, fem – feminine, fut –

ψа(л)тіры : *ψалтыры* ‘psalter’ loc sg, *музыки* : *музыки* ‘music’ gen sg (H2, 6; H1, 1); *моглы* : *моглі* ‘can’ pl pret (H2, 7, 6); *пустыны* : *пустыны* : *пустини* ‘desert, wilderness’ loc sg (H2, 8, 98, 270); *мý* : *мы* ‘we’ (H2, 9; H1, 1); *Сьюже книгу* : *Сюо книгу* : *Cio knígu* ‘this book’ acc sg (H2, 12; H1, 4); *Сину* : *Сыну* ‘son’ dat sg (H2, 31, 20); *нинѣ* : *нінѣ* : *нынѣ* ‘now’ (H2, 39, 32, 65); *молитви* : *моли(m)вы* ‘prayer’ gen sg (H2, 55, 81); *оусты* : *оусты* ‘mouth’ instr pl (H2, 36; H1, 3); *Землы* : *Зе(m)ли* ‘Earth’ loc sg (H2, 89; H1, 566); *Христа* : *Христъ* ‘Christ’ acc sg (H2, 91, 36); *похвальними* : *похвальными* ‘praiseworthy, laudable’ instr pl (H2, 184, 190, 193); *Апостоли* : *Апостолы* ‘apostle’ nom pl (H2, 209; H1, 520); *рабы* : *раби* ‘servant’ voc pl (H2, 250); etc.

2. The pronunciation of the etymological ē as the sound [i]. This is usually reflected by spellings of ꙗ instead of u, in several instances of u instead of ꙗ, and sporadically of ы instead of ꙗ, e.g. *лѣнѣахъ* ‘line’ loc pl (H1, 1) – cf. MStU *лініях*; *ψа(л) мѣста*: *ψалмѣста* ‘psalmist’ nom sg (H2, 6; H1, 2) – cf. P *psalmista*; *нѣчого* ‘nothing’ gen sg (H2, 7) – cf. MStU *нічого*; *нѣмало* ‘not at all’ (H2, 7) – cf. R *нимало*, MStU *німрѡхі*; *слѣчности* ‘grace, charm, beauty’ dat sg (H2, 9) – cf. P *slicznošci*; *поклонѣ(m)са* : *поклони(m)са* ‘bow down, worship’ 1 pl imp (H1, 510; H3, 235) – cf. OCS *поклонимъса*, MStU *поклонімся*; *благословѣте* : *благословите* ‘bless’ 2 pl imp (H1, 553; H2, 251, 252, 615) – cf. OCS *благословите*, MStU *благословіть*; *аповидѣль* ‘tell’ masc sg pret (H2, 7) – cf. OCS *повѣдѣль*, MStU *оповів*; *вѣры* ‘faith’ loc sg (H2, 611) – cf. OCS *вѣрѣ*, MStU *вірі*; *ты(x)* ‘that’ gen pl in acc function (H1, 1) – cf. OCS *тѣхъ*, MStU *тих*; *тымъ* ‘that’ dat pl (H2, 7) – cf. OCS *тѣмъ*, MStU *тим*; etc.

Examples of the confusion of ꙗ and u, ы are also found in Cyrillic transcriptions of the Greek chants, e.g. *атѣась* / *аутѣась* / *акгѣо(c)* : *атиась* / *ауниась* / *аріо(c)* ‘holy’ (H1, 304, 305, 306, 307, 308, 309...) –

future, gen – genitive, ger – gerund, imp – imperative, instr – instrumental, loc – locative, masc – masculine, neut – neuter, nom – nominative, part – participle, perf – perfective, pl – plural, pres – present (tense), pret – preterite, sg – singular, voc – vocative; 2) languages : Bg – Bulgarian, Br – Belorussian, ChSl – Church Slavonic, Gr – Greek, MStU – Modern Standard Ukrainian, OCS – Old Church Slavonic, OU – Old Ukrainian, R – Russian, U – Ukrainian, WU – West(er)n Ukrainian.

⁶ Letters in parentheses represent the supralinear symbols in the original text.

cf. Gr *αγιοῖς*; *μεγαλήνομενъ / меугалѣнномеенъ* ‘magnify’ 1 pl pres (H1, 403, 405, 407, 456) – cf. Gr *μεγαλύνωμεν*; *επίκαλεσομε* ‘call (upon)’ 1 sg fut (H1, 425, 426, 427, 438, 439; H3, 530, 531) – cf. Gr *επίκαλεσομαι; ενθме* ‘praise’ 2 pl imp (H1, 408, 409, 411, 415) – cf. Gr *αἰνεῖτε*; etc.

There are, however, instances of spelling with *e* instead of *ě* which seem to reflect the Bg ChSl pronunciation of the etymological *ě* as the sound [e]. In general, the *e* spellings are found in ChSl words or word forms, primarily in unstressed syllables, e.g. *чловеколюбецъ* ‘lover of mankind’ (H2, 23) : *чловѣкколюбѣ(у)* (H2, 626) / *чловеколюбче* voc sg (H3, 230; H2, 37) : *чловѣкколюбче* (H2, 591, 593, 598, 599, 604, 639); *чловеколюбые* ‘love of mankind’ acc sg (H2, 89); *члвеколюбное* ‘loving mankind’ acc sg neut (H2, 54); *члвек / чловекъ* ‘man’ (H2, 5; H3, 246) : *чловѣк(к)* (H1, 536, 569); *чловека* gen sg (H2, 90) : *чловѣка* acc sg (H3, 697); *чловеческий / чловеческий / чловечески(й)* ‘of man’ (H2, 449, 79) : *чловѣчески(й)* / *чловѣческое* acc sg (H3, 671; H2, 650); *въчловечитисѧ* ‘to become incarnate, to become a man’ (H2, 47) / *въчлове(ч)иша* past part act acc sg (H2, 132) : *вочловѣчиша* (H2, 628);⁷ *телесы / телеси* ‘body’ instr pl (H2, 185, 636) / *телесома* instr du (H1, 219; H2, 138) / *телесную* ‘bodily’ acc sg fem (H2, 297) / *телеснимъ* instr sg masc (H2, 12) : *тѣло* (H2, 36); *девицу* ‘girl’ acc sg (H1, 570; H2, 21) : *дѣвицу* (H2, 604) / *девицу* ‘maid’s’ gen du masc (H2, 628) : *дѣвичу* acc sg fem (H2, 618) / *дѣва* ‘virgin’ (H2, 31) / *дѣво* voc sg (H2, 27) / *дѣвиче(с)кое* ‘maid’s’ nom sg neut (H2, 627); *гробе(х)* ‘tomb’ loc pl (H1, 507) / *язычехъ* ‘tongue, language’ (H1, 515) / *пророце(х)* ‘prophet’ (H2, 121); *херувиме(х)* ‘cherub’ (H3, 547) / *мире(х)* ‘world’ (H2, 121); *ныне / нине / нїне* ‘now’ (H1, 496; H2, 180; H1, 20) : *нынѣ / нинѣ / нїнѣ* (H1, 549; H2, 39, 32); *бѣ(з) истлениѧ* ‘without reduction to dust’ (H2, 393) : *неплѣн(н)о* ‘immortal, eternal, imperishable’ nom sg neut (H1, 535); *обителi* ‘monastery’ loc sg (H1, 14) / *обытели* gen sg (H2, 15; H3, 16); a.o.⁸

⁷ It is interesting to note that all the *чловек* - (ChSl) forms recorded in SB1 are written with *e* instead of *ě*; on the other hand, the *чловѣк-* (“secularized”) forms show only *ě* spellings. From this we may conclude that, the letter, *ě* was read as [i].

⁸ All these examples seem to support Shevelov’s consideration of similar *e* (< *ě*)spellings in Middle Ukrainian texts as ChSl. See his *A Historical Phonology of the Ukrainian Language*, pp. 433-434, 195-196, 111-112.

The pronunciation of ē as [e] is also reflected in one spelling with ꙗ instead of e: *мѣбе* ‘thou’ gen sg (H2, 62) – cf. *тебе* (H2, 51, 79, 85, 95).

3. The use of [w] instead of the etymological u in the world-initial position before a consonant. This is evidenced by several spellings with ѿ in place of the original y after words ending in a vowel, e.g. *жесѧ не(в)чиле(м)* ‘which I have not studied’ (H1, 3) – cf. OCS *оучитисѧ*; Сѣ́(й) Рома(н) Пѣ́вецъ …неѡмѣ́ль… спѣ́вати ‘St. Roman the Singer did not know how to sing’ / *котóрый неѡмѣ́ю(м)* спѣ́вати ‘those who do not know how to sing’ (H1, 3) – cf. OCS *оумѣти*; абы … ср(д)це свое втолы ‘so that they would drown their heart’ (H2, 7) – cf. OCS *оумонити*.

4. The distinction of the pharyngeal spirant sound [h] and the velar stop [g]. The velar stop [g] is found exclusively in words of foreign origin and in Cyrillic transcriptions of Greek texts and is rendered in writing either by the letter г, or by the diagraph кг, or by the Greek letter γ, e.g. *іды* ‘when’ (H1, 1-4; H2, 7, 8, 11) – cf. P *gdy*; *Аε(ð)енаго* ‘Abednego’ (H1, 3) – cf. Gr *Αβνεναγω*; *Ієѡ(p)ти* ‘George’ voc sg (H2, 51) – cf. Gr *Γεѡргиος*; *Іаврии(л)* ‘Gabriel’ (H2, 57) – cf. Gr *Γαβրιὴλ*; *ігúмена* ‘abbot’ gen sg (H2, 12) – cf. Gr *ηγουμενος*; *атѣ́хъсъ / аиахъсъ / акгѣ́хъсъ* (H1, 304, 305, 309) – transcription of Gr *αγιος* ‘holy’; *ангеликесь* (H1, 361, 369, 376 ...) – transcription of Gr *αγγελικαις* ‘angelic’ dat pl; *лого(н) / логон / лиюо(н)* (H1, 403, 405, 455) – transcriptions of Gr *λόγον* ‘word’ acc sg; etc. Considering the fact that there are no instances of interchange of г, γ, кг with з in numerous transcriptions of Gr γ [g], one can conclude that the letter з, found in words of Slavic origin and in “secularized” loan words, represents the pharyngeal spirant sound [h], e.g. *голосо(м)* ‘voice’ instr sg (H1, 2), *огнистую* ‘fiery’ acc sg fem (H1, 3), *аглядáли* ‘examine’ 1 pl pret (H2, 5), *горы* ‘mountain, hill’ gen sg (H2, 8), *гнига* ‘book’ (H2, 11), *догмáтовъ* ‘dogma, tenet’ gen pl (H1, 1), *օրգáնъ* ‘organ (an instrument)’ (H2, 6), a.o.

5. The use of [o] instead of the original e after the sibilants ч, ш, ж before a non-palatalized consonant. This is attested only by a few spellings with o in the forewords: *спѧчому* ‘sleeping’ dat sg masc (H1, 3), *чогò* ‘that’ gen sg (H1, 4), *учónie* ‘learned’ nom pl (H2, 7), *нѣчого* *ишиого* ‘nothing else’ gen sg (H2, 7, 9), *прирожжоны(м)* ‘innate’ inst sg / *прирожжона* nom sg fem (H2, 5, 6). The last two of these spellings seem to reflect their P origin, cf. P *przyrodzony*.

6. The loss of the initial unstressed [i] in the following words: *мáю* ‘have’ 1 sg pres (H1, 3) / *мѣ́й* 2 sg imp (H2, 11) – cf. OCS *имати* /

имѣти, MStU *мáти* / dial. *міти*; Збавителi ‘Saviour’ loc sg (H2, 9) – cf. OCS *избавитель*, MStU *Збавитель*.

7. The loss of [w] from [l] before [v] in the original *CълC* sequences. This is seen in several spellings with *в* instead of *вв*: *Предмова* ‘foreword’ (H1, 1; H2, 5) – cf. MStU *передмόва*, OCS *мльва* ‘shouting, tumult’; *мóвити* ‘say’ / *мóви(m)* 3 sg pres / *мовачи* ger (H1, 4, 2 3, 6) – cf. OCS *мльвими*, MStU *мóвими*. The [w] < [l] before [v] here seems to have coalesced with the latter rather than dropping out completely.⁹

8. The assimilation of [j] to the preceding palatalized consonant and the change of [e] into [a] in the sequences [C’ + je] which arose after the loss of [ъ] / [i] between them. This is reflected by the following spellings: *спѣвáн1(м)* ‘singing’ instr sg (H1, 2), *доспѣвáна* ‘for singing’ (H1, 1, 4) / *доспѣвана* (H2, 6), *изспѣвáна(м)* / *изспѣвáна(м)* / *испѣвáна(м)* ‘with singing’ (H1, 1; H2, 6), *в спѣвáнию и выкладáнию* ‘in singing and interpreting’ / *в спѣвáнию* (H1, 3), *наспотыкáна* ‘for a meeting’ (H1, 2), *в тýмже створéнию егò* ‘in that creation of His’ / *естворéнию егò* (H2, 6, 7), *щáстя* ‘happiness’ acc sg (H2, 7). As a consequence of this assimilation, the palatalized post-vocalic dentals (except [r]) and post-dentals became geminated (lengthened) in MStU – cf. *співáння*, *викладáння*, *створéння*, but *щáстя*. The fact that the gemination of palatalized consonants from [j] clusters is not recorded in SBI suggests two possible explanations: a) that the non-geminated spellings are a reflection of the WU dialects to which the gemination was alien, or b) that the scribe of the text, due to his orthographical difficulties, failed to render the gemination in writing. Judging by the location of the monastery where the manuscripts were written and used, it is more logical to assume that the text reflects the WU feature. However, the second explanation should not be ruled out here, since the gemination is rarely marked in other manuscripts of the seventeenth-eighteenth centuries, including the manuscripts from the regions where only the forms with double (long) consonants are known.¹⁰

9. The use of the [ro] (< or) sequence in word-initial position be-

⁹ According to Shevelov, *A Historical Phonology of the Ukrainian Language*, p. 417, the U mov(a) forms developed under a strong influence of P.

¹⁰ Cf. S.P. Samijlenko, “Do xarakterystyky poltavs’ko-kyjivs’koho dialektu za pam’jatkamy XVII st.” *Poltavs’ko-kyjivs’kyj dialekt – osnova ukrajins’koji nacional’noji movy* (Kiev: AN URSR, 1954), pp. 34-35; Je. M. Markovs’kyj, “Do xarakterystyky movy ukrajins’kyx intermedij XVII-XVIII stolit,” *Pytannja istorycnoho rozvytku ukrajins’koji movy* (Kharkiv: XDU, 1962), p. 108.

fore a consonant, e.g. *зарóзумо(м) ты(л)ко прироjжóны(м)*, идучí ‘following only [their] innate intelligence’ (H2, 5) – cf. OCS *разоумъ*, MStU *рóзум*; *вróзныхъ цвéтовъ* ‘from different flowers’ (H2, 8) – cf. OCS *разъно*, MStU *рíзний* (< *роз(ъ)ный*); *вроспа(д)лына(x) скали* ‘in the clefts of the rock’ (H2, 9) – cf. OCS *распалина*, MStU *рознáдина* / dial. *рознáлина*; *пре(з)розмышлéниe устavíчное* ‘through ceaseless meditation’ (H2, 9) – cf. OCS *размышление*, MStU *рóзмисел*.

10. The dispalatalization of the original *r'*. It is evidenced by several spellings with *o* instead of *e*, *y* instead of *ю*, and *ъ* instead of *ь* after *p*, e.g. *Панамаро(м)* ‘sexton’ instr sg (H1, 3) – cf. OУ *помоpарь*; *усмóтруючи* ‘perceive’ ger, *усмóтрую(m)* 3 pl pres (H2, 6, 7) / *приусмóтруючиcä* ‘look attentively’ ger (H2, 7) – cf. R *смотретьь*, *смотрю* ‘look (at)’; *црь* ‘king’ (H1, 461, 491; H2, 89) / *цару* dat sg (H2, 128) / *царующи(m)* ‘ruling’ dat pl (H1, 492) – cf. R *царь*, MStU *цар*, but *царя*, *царовати*; *буry* ‘storm’ acc sg (H2, 606) – cf. MStU *буря*; etc. As seen from the comparisons, in MStU *r'* is not dispalatalized in the prevocalic position.

11. The use of [or] / [ol] / [er] sequences instead of the original *ъr* / *ыl* / *ыr* between consonants – a feature shared with R and Br, e.g. *торжестvé(м)* ‘celebrate’ 1 pl imp (H1, 2) – cf. OCS *тръжьство*, MStU *торжество*; *гóрло* ‘throat’ (H1, 4) / *гортáны* ‘larynx’ dat sg (H2, 8) – cf. OCS *грътанъ*, MStU *гóрло* / *гортáнь*; *бо(л)га(r)ского* ‘Bulgarian’ gen sg masc (H1, 101; H2, 11; H3, 103) / *болгáрское* nom sg neut (H2, 11) – cf. ChSl *блъгаринъ*, MStU *болгáрин*; *стóль* ‘pillar’ (H2, 10) – cf. OCS *стльть*, MStU *стовп*; *Червóномъ* ‘red’ loc sg neut (H1, 2) – cf. OCS *чръвенъ*, MStU *черьвóний*; *вцеркви* ‘in church’ (H2, 11) – cf. OCS *црквы*, MStU *цéркva*; etc.

12. The reflexes [č] < *tj*, [ž] / [d] < *dj*. They are attested by several spellings with *ч* and *ж/d* resp., e.g. *тысачу* ‘thousand’ acc sg (H1, 2) – cf. OCS *тысачити*, MStU *тисяча*; *върочалиcä* ‘return’ pl pret (H1, 2) – cf. ChSl *врациатися*, MStU *ворóчатися* ‘turn’; *пахнучи(й)* ‘smelling (good)’ acc sg (H2, 8); *плынучею* ‘running’ instr sg fem (H2, 9) – cf. OCS *плинжитеj*; *надымáючиx* ‘blowing’ gen pl (H2, 11) – cf. OCS *надыманжитиxъ*; *гудúчиx* ‘playing (psaltery)’ gen pl (H2, 13); *межи* ‘among’ (H2, 5) – cf. OCS *междоу*, MStU *між*, *межи*; *прироjжóны(м)* ‘innate’ instr sg masc / *прироjснаcä* nom sg fem (H2, 5, 6) / *родествé* ‘birth’ loc sg (H2, 645) – cf. OCS *родити* ‘gave birth (to)’, *рождóж* 1 sg pres, MStU *родити*, *роджú*, *побужса(m)* ‘induce’ 3 sg pres (H2, 6) – cf. OCS *боудити* ‘wake’, *боуждóж* 1 sg pres, MStU

*будіти, буджу́; оутве(р)женіє ‘affirmation’ acc sg (H2, 23, 632) / оутве(р)деніє voc sg (H2, 62) – cf. OCS *оутверъждение*, MStU *утвѣрдження*; etc.* The two spellings with *d*, the only of its kind found in SBl, are rather peculiar since the Ukrainian spelling required *ж* as the reflex of *dj*. If these are not erroneous spellings, the *d* in the words of this type could have resulted from an earlier *жc/dжc* (< *dj*) by analogy to other forms with *d* (cf. MStU *студéний* ‘cold’ / dial. *студю* ‘cool’ 1 sg pres < *студжений* past part pass / *студжу́* resp. by analogy to *студíти* ‘cool’ *студиш* 2 sg pres, etc., (*з’*)*їдений* ‘eaten’ < (*з’*)*їджений* by analogy to *їдять* ‘they eat’ *їдá* ‘meal, eating’, *їдéць* ‘eater’ etc.; Bg *родéн* ‘born’ < *ројждéн* by analogy to *родиши* ‘give birth (to)’ 2 sg pres, *родíт* 3 sg pres, etc.).¹¹

13. The changes in consonant clusters. These are confined to simplification, unvoicing and voicing, and assimilation in the articulation place.

Instances of the simplification of consonant groups are observed in a few isolated spellings with *эн*, *рц*, *реи* instead of *эн*, *рди*, *реи* resp., as in other Slavic languages: *пра(з)нуюцихъ* ‘celebrating’ gen pl (H2, 13)/ *оупра(з)нила есу* ‘abolish’ 2 sg perf (H2, 133) – cf. OCS *праздновати* ‘celebrate’ / *празднъ* ‘empty’; *се(р)це* ‘heart’ (H2, 586, 644, 648) / *се(р)ца* acc pl (H2, 626) – cf. OCS *сръдъце*; *наи́перше* ‘in the first place, first of all’ (H1, 1) – cf. OCS *пръвши*, MStU *нéрший* / dial. *néрвий*, P *pierwszy*.

Unvoicing and voicing are reflected in *пчéла* ‘bee’ (H2, 8) and *збыраючи* ‘gather’ ger (H2, 8) resp. – cf. OCS *бъчела* / *бъчела*, *събирати*. It is interesting to note that the prefix/preposition *з/з* (< *sъ*) also occurs before sonants and sometimes before vowels and voiceless consonants, e.g. *звитую* ‘rolled up’ acc sg fem (H1, 3) – cf. OCS *съвими*; *з музикою* ‘with music’ (H1, 4); *з нéба* ‘from the sky’ / *з вѣрою* ‘with faith’ (H2, 6); *з нымъ* ‘with him’ / *змигнетъ* ‘wink, blink’ 3 sg (H2, 7) – cf. OCS *съмѣжити* ‘close (the eyes)’; *зовсѣ(м)* / *зо(в)сѣми* ‘with all (his)’ (H1, 2; H2, 9); *зостаючъ* ‘remain’ ger (H2, 5); *з па(л)мами и (з) корóнами* ‘with palms and crowns’ (H2, 10); etc. In three spellings, the prepositions *з* (< *sъ*) appears as *uz* / *iz*, and in one

¹¹ On the reflexes [d'] < dj, [t'] < tj in U and BG, see P.O. Buzuk, *Narys istoriji ukrajins’koji movy* (Kiev, 1927), pp. 28-29; Je.K. Tymčenko, *Kurs istoriji ukrajins’koho jazyka* (Kiev, 1927), p. 147; St. Stojanov, *Gramatika na bôlgarskija knižoven ezik* (Sofia: Nauka i izkustvo, 1964), p. 103; S. Mladenov, *Istorija na bôlgarskija ezik* (Sofia: BAN, 1979), p. 156.

spelling as *и* [c] (i.e. with [z] fully assimilated to the following [s]): *из спѣвा�на(м)* / *из спѣвáна(м)* (twice) ‘with singing’ (H1, 1) / *испѣвана(м)* (H2, 6). The word-initial *и* in these examples apparently functioned as a cluster-breaker, cf. MStU *из/зи співами*, *из/зи страхом* ‘with fear’, *из/зи схóдом сónци* ‘with sunrise’, etc.

Assimilation in the articulation place is evident in *щáстя* ‘happiness’ acc sg (H2, 7) – cf. ChSl *съчастънъ* ‘participating’, R *счастье*, MStU *щáстя* (<**sъчестъе*).

14. The dispalatalization of word-final labials in substantives – a feature shared with Bg and other Slavic languages. This is evidenced by spellings with post-liabial *ъ* and *ы* instead of the original *ь*: *голубъ* ‘dove’ (H2, 7, 8) – cf. OCS *голубь*, MStU *голуб*; *црквъ* ‘church’ nom sg / *црквъ* acc sg (H2, 11, 620) – cf. OCS *цркви* / acc sg *црквъвъ*, MStU *цérква* / *цérкву*; *кровъ* ‘blood’ acc sg (H2, 9) – cf. OCS *кървь*, MStU *кров*; *любовью* ‘love’ instr sg (H2, 651) – cf. OCS *любы* / *любъвъи*, MStU *любóв* / *любóвъю*.

15. The pleophonic forms – a feature shared with Br and R, e.g. *перевыш(i)áе(м)* / *перевышáе(м)* ‘surpass’ 3 sg pres (H1, 1; H2, 6), *върочалиса* ‘return, come back’ 3 pl pret / *голосо(м)* ‘voice’ instr sg (H1, 2), *переходити* ‘pass, exceed’ (H1, 3), *дорогоучи́нных* ‘precious’ gen pl (H2, 10).

MORPHOLOGICAL FEATURES

Among distinctive morphological features found in SBl which are characteristic of U, the most important are:

1. The masculine noun ending *-у* (-ю) in the genitive singular, e.g. *триумфу* ‘triumph’ (H1, 2), *сну* ‘sleep’ (H1, 3), *чáсъ* ‘time’ (H2, 7), *дáръ* ‘gift’ (H2, 11), *тала(н)ы* ‘talent’ (H2, 12), *покóю* ‘peace, rest’ (H2, 12), *рóку* ‘year’ (H2, 15; H3, 16).

2. The ending *-ам* in the instrumental singular of the neuter nouns in *-я*: *спѣвáна(м)* ‘singing’ (H1, 2, 1; H2, 6).

3. The adjectival ending *-ого* in the genitive singular masculine, e.g. *старóго* ‘old’ (H1, 1), *новóго* ‘new’ (H1, 1), *né(в)ногó* ‘definite, certain’ (H2, 5), *бо(л)га(r)скогó* ‘Bulgarian’ (H2, 11), *великогó* ‘great’ gen sg in acc function (H1, 2), *правдивогó* ‘true’ gen sg in acc function (H2, 5), *проклятогó* ‘cursed, damned’ gen sg in acc function (H2, 9), *златогó азыко(м)* ‘golden-tongued’ gen sg in acc function (H2, 189).

4. The ending *-оў* in the genitive singular of feminine adjectives,

e.g. цркóвной и дхóвной ‘church and spiritual’ (H1, 1; H2, 6), прéтой ‘most holy’ (H1, 3), отíшиной ‘peceful’ (H2, 9), мóцной ‘strong, firm’ (H2, 9), вéчной ‘eternal’ (H2, 10, 12), агльской ‘angelic’ (H2, 12), нéйной ‘heavenly’ (H2, 12).¹²

5. The adjectival ending *-ий* in the accusative plural feminine, e.g. сегосéк(m)ний потéхи доchásnij ‘temporal pleasures of this world’ (H2, 7).

6. The use of the following pronominal forms: *ты(x)* ‘that’ acc pl (H1, 1) / [на]тóй ‘(at) that’ acc sg masc (H1, 2) / *ты(m)* instr sg (H2, 6) / *тымъ* dat pl (H2, 7), *своёю* ‘his, their, its’ instr sg fem (H1, 1; H2, 7, 12), *ко(j)дак* ‘every’ (H1, 1) / [на]кóждо(m) ‘(at) every’ loc sg neut (H1, 4), *жса(д)нóй* ‘no, not any’ gen sg fem (H1, 3), *чогó* ‘what’ gen sg (H1, 4), *котróго* ‘which’ gen sg neut (H2, 5) / *котры(m)* instr sg neut (H2, 6) / *котróв* nom sg neut (H2, 6) / [до]котроj gen sg fem (H2, 6) / *котрый* nom pl (H2, 7), *йниши(x)* ‘other’ acc pl (H1, 3) / *йниши(m)* dat pl (H1, 3) / *йнишии* instr pl (H2, 5) / *йниши(x)* gen pl (H2, 9), *собé* ‘themselves, himself’ dat (H2, 5, 7), *самоú* ‘itself’ gen sg fem (H2, 6), *ицо* ‘which’ (H2, 7) / [на]ицо ‘(at) something’ acc sg (H2, 7), *нéчного йншого* ‘nothing else’ gen sg (H2, 7, 9), *аки(m)* ‘which’ instr sg masc (H2, 11), [в]сíй ‘(in) these’ acc pl (H2, 12), a.o.

7. *-мо* as the ending of the 1st person plural present/future tense and imperative: *мóжемо* ‘we can’, *бýдемо хвалити* ‘we shall praise’, *ско(n)чимо* ‘we shall end’ (H1, 4); *приносимо* ‘we offer’, *пíвáемо* ‘we sing’ (H2, 10, 11); *спíвáимо* ‘let us sing’ (H1, 3, 1, 2; H2, 9); *выхвалáимо* ‘let us praise’ (H1, 2) – cf. MStU *мóжемо*, *бýдемо*, *скíнчимо*, *приносимо*, *спíвáемо*, *вихваляимо*.

8. The present gerund forms in *-чи*: *научáючи* ‘teaching’ (H1, 1), *хвалáччи* ‘praising’ (H1, 1, 2; H2, 5), *мовáччи* ‘saying’ (H1, 3; H2, 6), *будучù* ‘being’ (H1, 3; H2, 5), *наслéдуючи* ‘following, imitating’ (H1, 4), *похвалáючи* ‘praising’ (H1, 4), *спíвáючи* ‘singing’ (H1, 4), *зостаючи* ‘remaining’ (H2, 5), *усмотруючи* ‘perceiving, seeing’ (H2, 6), *присмотрючи* ‘looking closely (attentively) at’ (H2, 7), *не припúщаючи* ‘not admitting, not allowing’ (H2, 7, 9), *збыраючи* ‘gathering’ (H2, 8), *вспоминáючи* ‘remembering, thinking of’, *уступúючи*

¹² Judging by the symbols *u* and *ü* which are regularly used in SB1 to indicate the sounds [i] and [j] resp., one may assume that the letters *ü* (with the supralinear dot and the horizontal line over it) and *ü* (with the supralinear spiritus lenis and acute accent mark) in these spellings stand for the jotted i vowel, as *i* [ji] in MStU.

‘entering’ (H2, 9), *ш̄почивáючи* ‘resting’ (H2, 9), *побѣждáючи* ‘conquering’ (H2, 9).

9. The past gerund forms in *-шии*: *впустý(в)шии* ‘having left’, *просїáвши* ‘having shone’ (H2, 7); *врима(в)шии* ‘having received’, (H2, 10).

10. Verbs with the postfix *-са*, e.g. *върочалиса* ‘return’ 3 pl pret (H1, 2), *показáлиса* ‘appear’ 3 sg pret fem (H1, 3), *удáлиса* ‘go, follow’ 3 pl pret (H2, 7), *тѣшиштиса* ‘rejoice’ (H2, 7), *веселýтса* ‘rejoice’ (H2, 10), etc.

11. The past-tense verbs in *-ль*, e.g. Слáвны(й) Іова, который оучинилъ музыку інструме(н)талную... ‘Famous Job, who arranged the instrumental music...’ / Іоанъ Дамáскинъ... вымысли(л) нόту доспѣвáна ‘John Damascenus... invented the note(s) for singing’ / *Написáль Прркъ Дáдъ ...* ‘Prophet David wrote...’ / *Выполнi(л)* тое Пррчество Стый Іоанъ Дамáски(н) ‘St. John Damascenus fulfilled that prophecy...’ (H1, 1), Гды върóчалиса до домóвъ свои(х), натóй ча(с) змѣсть Илски(х) выходили люде, пан(н)ы и невѣсты наспотыкана Саула и Дáда, иволали велíки(м) гόлосо(м)... ‘When [they] were returning to their homes, at that time the people, girls and women, were coming out of the cities of Israel, hailing in a loud voice, to meet Saul and David’ (H1, 2), Теды показáласа ему спaчому въснѣ Пр: Дáа Бáя ‘Then the most Holy Lady, the Virgin Mary appeared in his dream when he was sleeping’ (H1, 3), etc.

12. The preservation of the infinitive suffix *-ти*, e.g. *хвалити* ‘praise’ (H1, 1, 4), *спѣвáти* ‘sing’ / *узѣстти* ‘eat’ / *переходити* ‘surpass’ (H1, 3), *мóвити* ‘say’ / *написáти* / ‘write’ (H1, 4), *видѣти* ‘see’ / *знáти* ‘know’ / *но(з)нáти* (H2, 5, 6), *оглядáти* ‘look at, examine’ / *шдавáти* ‘give’ (H2, 6), *выхвалáти* ‘praise’ (H2, 7), *пѣти* ‘sing’ (H2, 11, 13).

13. The use of the particle *нехай* ‘let’ in the analytic form of the third person imperative: *неха(и) прoса(т)* Прчтои Дéы ‘let them ask the Virgin Mary’ (H1, 1).

SYNTACTIC FEATURES

Among distinctive syntactic features attested in SBI which are characteristic of U, it is necessary to note:

1. The use of the preposition *do* with the genitive in the following functions: a) to denote the direction of a movement, e.g. *бо* гды

върочалиса до домоъвъ свои(х) ‘for as they were returning to their homes’ (H1, 2), *и зме(m) на(c) Хѣ до нѣа* ‘[Jesus] Christ will take us to Heaven’ (H1, 4); b) to express the meaning of approximation which does not exceed the named quantity, e.g. *тр(o)pare(й) и кондако(в)* ‘*до тысачи*’ ‘about one thousand troparions and kondakions’ (H1, 3); c) to convey the meaning of purpose, e.g. *Іѡанъ Дамаскинъ... вымысли(l) ноту до спѣвания* ‘John Damascenus... invented the note(s) for singing’ (H1, 1; H2, 6); d) to show the indirect object toward which an action or an attribute is directed, e.g. ... ‘*Прѣкъ Іѡана... спѣвалъ до Б҃га молвачу...*’ ‘...Prophet Jonah ... sang to God saying’, и *Сѣ(й) Рома(н) Пѣвецъ ... бы(l) набжны(й) до Прои Дѣы* ‘and St. Roman the Singer ... was devout to the most Holy Lady’ (H1, 3), *Паве(л) С в посланіи свое(m) до ри(m)ланъ* ‘St. Paul in his letter to the Romans’ (H2, 5); e) to render a temporal meaning, e.g. *тылко ту до часу, а поти(m) навѣкы* ‘here only for the time being, and then forever’ (H2, 7).

2. The use of such conjunctions and conjunctive words as *бо* ‘because’, *але* ‘but’, *абы* ‘in order that’, *такъ* ‘how’, *аким* ‘what, which’, *котрого* ‘which’, e.g. и *Сѣ(й) Прѣбный ѡцъ нїшъ Іѡанъ Дамаскинъ всѣхъ ты(x) авторо(в) славою своею перевыш(ш)ае(т), бо инъ е(ст) авторъ музыки цѣрковной и дѣбовной* ‘and our St. Reverend Father John Damascenus surpasses all those authors with his fame, because he is the author of sacred and spiritual music’ (H1, 1) – in this complex sentence, the conjunction *бо* is used to introduce the adverbial clause of cause; *на тое ѿповѣдаю: же и Сѣ(й) Рома(н) Пѣвецъ ... невмѣль жа(д)нои ноты и пѣсни спѣвати, але бы(l) набожны(й) до Прѣтои Дѣы* ‘to that I answer that St. Roman the Singer also did not know how to sing any note and song, but he was devout to the most Holy Lady’ (H1, 3) – in this sentence, the conjunction *але* joins two coordinate predicates; *Г҃дъ и Б҃гъ нашъ ... сътвори(l) свѣтъ видомы(й) на то ... абы члвек ... Б҃га хвалитъ* ‘Our Lord and God ... created the visible world so that man would glorify God’ (H2, 5) – in this complex sentence, the conjunction *абы* is used to introduce the adverbial clause of purpose; *Сѣ(й) Іѡанъ Дамаски(н) ... написалъ ноту на пате(x) лѣнѣахъ и пате(x) спаціахъ и постанови(l) на оны(x) такъ на десате(x) струна(x) хвалити Б҃га* ‘St. John Damascenus ... wrote the note(s) on five lines and five spaces and arranged on those how to glorify God on ten strings’ (H1, 1) – in this complex sentence, the conjunctive word *такъ* introduces the subordinate object clause; *невѣми что и аким(и) глашомъ и языко(м) пою(т)* ‘we do not know what and in what voice and tongue they sing’.

(H2, 11) – in this example, the conjunctive word *аким* introduces the subordinate object clause; *абы члвек, сотворен(н)ый на вышбражение и подобенство его, Бг а хвалыль, а хвалачи этог, заслуговалъ себк бблгословенство вѣчное, до котрого тако до конца своего пе(в)ногого е(ст) створен(н)ы(й)* ‘so that man created in the image and likeness of His would glorify God, and glorifying him would earn himself eternal blessedness, for which, just as for his definite end, he was created’ (H2, 5) – in this complex sentence, the conjunctive word *котрого* is used to introduce the subordinate attributive clause.

3. The use of the *л*-participles without the copula in the function of the past tense (for examples, see item 11 under “Morphological features”). It should be noted here that these seem to be the only past-tense forms used in the vernacular language of the two forewords. However, whenever there is a reference to the Holy Scriptures (i.e. psalmist, prophet, apostle, etc), ChSl is used and the past tense is, as a rule, rendered by the aorist, and sporadically, by the imperfect, e.g. *Такъ чини(л) Прѣкъ Іона: гды былъ вкуненій в море и пожерты(й) ѿ велюрыба, в то(м) теды фрасу(н)ку спѣвалъ до Бг а мовачи: Възопи(x) во печали моей къ Гду Бгу моему* ‘So did the prophet Jonah, when he was cast into the sea and was devoured by a whale, then in that sorrow he sang to God saying: I appealed in my sorow to my Lord God’ (H1, 3) – in this example, the vernacular *спѣвалъ* corresponds to the ChSl *възопи(x)* (aorist); *Тое(ж) чинили и три ѡброки, Сидра(x), Mica(x) и Ав(д)енаго. Гды были въ Вавилонѣ ввержены в пещь огнестую, на то(й) ча спѣвали хвалачи Бг а: та(к) мови(t) Прѣкъ Данійль: Тогда сиу трѣ тако единѣми оусты поаху и славаху Бг а* ‘And the three youths, Shadrach, Meshah, and Abed-nego, when they were cast into a burning fiery furnace in Babylon, at that time they sang glorifying God, so says the prophet Daniel: Then these three youths as though with one mouth were singing and glorifying God’ (H1, 3) – in this example, the vernacular *спѣвали хвалачи* corresponds to the ChSl *поаху и славаху* (imperfect forms).

4. The use of the particle *нечай* in combination with the third person indicative in the function of the third person imperative (for an illustration, see item 13 under “Morphological features”).

LEXICAL FEATURES

Although the text, on which our observations regarding lexicon are based, is limited to the two forewords, it still abundantly reflects vocabulary, which is characteristic of U, e.g. (for purposes of comparison, each illustration is provided with parallel forms in the present-day four standard(ized) languages: U, Bg, R, and P):

a) Words recorded in citation forms:

		U	Bg	R	P
найпéрше	'first of all' (H1, 1)	найпéрше	най-първо	прéжде всегó	<i>najpierw</i>
тe(ж)	'also, too' (H1, 1, 2)	тeж	същo	тóже	<i>też</i>
бo	'because' (H1, 1, 2, 3, a.o.)	бo	понéже, защóто	ибо	<i>bo</i>
якъ	'how; as, like' (H1, 1; H2, 7)	як	как, катó	как	<i>jak</i>
хвалýти	'glorify, praise' (H1, 1)	хвалýти	хвàля	хвалить	<i>chwalić</i>
той	'that' (H1, 2)	той	тòзи	том	<i>ten</i>
я	'I' (H1, 3)	я	аз	я	<i>ja</i>
спъвáти	'sing' (H1, 3)	спiváти	пèя	петь	<i>śpiewać</i>
неха(и)	'let' (H1, 3)	нехáй	нèка	пусть	<i>niech</i>
мóвити	'say' (H1, 4)	мóвити	говóря	говорить	<i>mówić</i>
написáти	'write' (H1, 4)	написáти	напíши	написáть	<i>napisać</i>
голубъ	'pigeon' (H2, 7)	гóлуб	гыльб	гóлубъ	<i>gołąb</i>
гóрло	'throat' (H1, 4)	гóрло	гырло	гóрло	<i>gardło</i>
знáти	'know' (H2, 5)	знáти	знàя	знать	<i>znać</i>
оглядáти	'look at, see, view' (H2, 6)	оглядáти	оглèждам	огляды- вать	<i>oglądać</i>
выхвалáти	'glorify, praise' (H2, 7)	вихваляти	възхвалявam	восхва- лять	<i>wychwalać</i>
щáстia	'happiness' (H2, 7)	щáстя	щàстие	счáстье	<i>szczęście</i>

<i>абы</i>	‘in order that, to’ (H2, 7)	<i>абў</i>	<i>за да</i>	<i>чтобы</i>	<i>aby</i>
<i>що</i>	‘what; that’ (H2, 7)	<i>що</i>	<i>що</i>	<i>что</i>	<i>co</i>
<i>ни(л)но</i>	‘alertly, intently, attentively’ (H2, 7)	<i>нільно</i>	<i>втрёнчено</i>	<i>пристыльно</i>	<i>pilno</i>
<i>здалека</i>	‘from afar’ (H2, 7)	<i>здалека</i>	<i>издалёко,</i> <i>издалеч</i>	<i>издали,</i> <i>издалекá</i>	<i>z daleka</i>

b) Words recorded in non-citation forms:

<i>старого</i>	‘old’ gen sg masc (H1, 1)	<i>старый,</i> <i>старого</i>	<i>стар</i>	<i>стáрый</i> <i>стáрого</i>	<i>stary,</i> <i>starego</i>
<i>нового</i>	‘new’ gen sg masc (H1, 1)	<i>новий,</i> <i>нового</i>	<i>нов</i>	<i>Нóвый,</i> <i>нóвого</i>	<i>nowy</i> <i>nowego</i>
<i>якýю</i>	‘some, any’ acc sg fem (H1, 1)	<i>якá, якý</i>	<i>каквà,</i> <i>коя</i>	<i>какáя,</i> <i>какýю</i>	<i>jaka,</i> <i>jaką</i>
<i>вдѧчную</i>	‘thankful’ acc sg fem (H1, 1)	<i>вдячна,</i> <i>вдячну</i>	<i>благодàрна</i>	<i>благодàр-</i> <i>ная,</i> <i>благодàр-</i> <i>ную</i>	<i>wdzięcz-</i> <i>na</i> <i>wdzięcz-</i> <i>ną</i>
<i>червóномъ</i>	‘red’ loc sg neut (H1, 2)	<i>червóне,</i> <i>червóному,</i> <i>червóним</i>	<i>червèно</i>	<i>червóнное,</i> <i>червóнном</i>	<i>czerwone</i> <i>czer-</i> <i>wonym</i>
<i>мѣст</i>	‘city’ gen pl (H2, 2)	<i>місто,</i> <i>міст</i>	<i>място</i> ‘place’	<i>мéсто</i> ‘place’ <i>мест</i>	<i>miasto,</i> <i>miast</i>
<i>гóлосо(м)</i>	‘voice’ inst sg (H2, 2)	<i>голос</i> <i>голосом</i>	<i>глас</i>	<i>гóлос</i> <i>голосом</i>	<i>glos,</i> <i>glosem</i>
<i>мáю</i>	‘have’ 1 sg pres (H2, 3)	<i>мáти,</i> <i>мáю</i>	<i>имам</i>	<i>имéть,</i> <i>имéю</i>	<i>mieć,</i> <i>mam</i>
<i>жса(ð)ной</i>	‘not any, no’ gen sg fem (H1, 3)	<i>жсáдна,</i> <i>жсáдної</i>	<i>никаквà</i>	<i>никакáя,</i> <i>никакóй</i>	<i>żadna,</i> <i>żadnej</i>
<i>ѡздóбѹ</i>	‘ornament’ gen sg (H1, 4)	<i>оздóба,</i> <i>оздóбѹ</i>	<i>украшèние</i>	<i>украшиé-</i> <i>ние</i> <i>украшиé-</i> <i>ния</i>	<i>ozdoba,</i> <i>ozdobę</i>
<i>комрóго</i>	‘which’ gen sg neut (H2, 5)	<i>комрé,</i> <i>комрóго</i>	<i>коè,</i> <i>коèто,</i>	<i>комрóгого</i>	<i>które,</i> <i>którego</i>

<i>ne(в)ного</i>	'definite' gen sg masc (H2, 5)	<i>нéвний,</i> <i>нéвного</i>	<i>определен</i>	<i>определённый,</i> <i>определён-</i> <i>ного</i>	<i>pewny,</i> <i>pewnego</i>
<i>рóзумо(m)</i>	'mind' inst sg (H2, 5)	<i>рóзум,</i> <i>рóзумом</i>	<i>разум</i>	<i>разум,</i> <i>разумом</i>	<i>rozum,</i> <i>rozumem</i>
<i>очки</i>	'eye' nom pl (H2, 7)	<i>óко, очи</i>	<i>око, очи</i>	<i>глáз,</i> <i>глазá</i> <i>arch óko,</i> <i>очки</i>	<i>oko, oczy</i>
<i>нéчого</i> <i>иншого</i>	'nothing else' gen sg neut (H2, 7, 9)	<i>нíцо</i> <i>інше,</i> <i>нічого</i> <i>іншого</i>	<i>нíцо</i> <i>друго</i>	<i>ничто</i> <i>иное</i> <i>ничего</i> <i>иного</i>	<i>nic inne-</i> <i>go</i> <i>nic inne-</i> <i>go</i>
<i>прокля-</i> <i>того</i>	'cursed, damned' gen sg masc in acc function (HH2, 9)	<i>прокля-</i> <i>тий,</i> <i>прокля-</i> <i>того</i>	<i>проклёт</i>	<i>прокля-</i> <i>тый</i> <i>прокля-</i> <i>того</i>	<i>przeklęty</i> <i>przek-</i> <i>łetego</i>
<i>приноси-</i> <i>мо</i>	'offer' 1 pl pres (H2, 10)	<i>приносити,</i> <i>приносимо</i>	<i>принáсям,</i> <i>принáсяме</i>	<i>принó-</i> <i>сить,</i> <i>принóсим</i>	<i>przynosić</i> <i>przyno-</i> <i>simy</i>
<i>рóку</i>	'year' gen sg (H2, 15; H3, 16)	<i>рíк, рóку</i>	<i>год</i>	<i>год, гóда</i>	<i>rok, roku</i>

It must be added that the analyzed text has a considerable quantity of Polish words.

* * *

The features which we have analyzed allow us to conclude that 1) the phonetic system of the Ukrainian language of the second half of the seventeenth and the first half of the eighteenth centuries, as well as the grammatical structure and the lexicon as a whole, were substantially the same as what we know of Ukrainian today, and 2) the analyzed text should be considered as an important source for the study of the history of the Ukrainian language and Ukrainian Church Slavonic.

ТВІРНІ ОСНОВИ УКРАЇНСЬКИХ ПРІЗВИЩ СЕРЕДИНИ XVII СТ.

(На матеріалі реєстрів запорізького війська Богдана Хмельницького,
складених після Зборівського договору 1649 р.¹)

*Назви осіб за професією, родом заняття, посадою,
чином або соціальним станом*

Серед багатогранних і разноманітних аспектів дослідження української ономастики, що часто є одним із неповторних і єдиним джерелом багатьох наук, на особливу увагу заслуговує виявлення багатства староукраїнської апелятивної лексики, відбитої у власних назвах. Загальні бо назви нерідко з різних причин не знайшли відображення в староукраїнських текстах, але зафіксовані як такі, що виконують функцію власних назв. Часто власні назви, створені на основі загальних, у пам'ятках фіксуються раніше від загальних і тому вони можуть бути єдиною основою наших суджень про хронологію й територіяльне поширення мовних явищ – лексичних, фонетичних і словотворчих.²

У цій статті ставиться завдання: на матеріалі, зібраному із запорізьких реєстрів 1649 р., реконструювати і подати в формі словника лексику на Означення назв професії, заняття, посад і соціальної приналежності, а також до певної міри дати лексико-логічний опис реконструйованої лексики.

¹ Див. *Реестры всего войска запорожского послѣ зборовскаго договора съ королемъ польскимъ Яномъ Казимиромъ, составленные 1649 года, октября 16 днѧ, и изданные по подлиннику О. М. Бодянскимъ, изданіе Императорскаго Общества Исторіи и Древностей Російскихъ при Московскому Университетѣ, Москва, 1875.*

² Пор. *борщик* – *Борщівка*, *чоботище* – *Чобіт*, *бриль* – *Бриляр*, *воловин* – *Воловин*, *гнида* – *Гнидкович* і ін., що їх наводить П. Д. Тимошенко в праці “Значення ономастики для досліджень з історичної граматики української мови” (в кн. *Питання ономастики*), Київ, 1965, с. 69-71. (Далі скорочуємо *ПО*).

Словник реконструйованої лексики

Реконструйовані слова подаються в словнику за абеткою.

Кожна словникова стаття має в собі дві частини: у першій частині подається реконструйоване слово за відповідниками літературної мови або описово розкривається його семантика, якщо воно не зафіковане в словниках; у другій (після двокрапки) – усі наявні в “Реєстрах...” прізвища, для яких реконструйоване слово є спільною основою, при чому – з міркувань заощадження місця – тільки по одному прикладові кожного фонетичного варіянту. Після кожного прізвища вказується полк³ і сторінка в “Реєстрах...”, де воно зустрічається.

А

аптикар - аптекар: Семенъ Аптикаръ, ЧП, 42.

асавул, асаул, савул – осавул: Огый Асавуль, КрП, 242; Дацько Асавуленко, ЧерП, 335; Васько Асавулець, ЧигП, 23; Куринь Асавульский, ЧигП, 2; Ясько Асауль, КрП, 246; Омелянь Асавуленко, МП, 256; Іван Асаулець, ПП, 289; Йосько Савуленко, ПерП, 231.

атаман, ватаман – отаман: Максимъ Атаманъ, МП, 265; Остапъ Атаманенко, БЦП, 125; Михайло Ватаманенко, БрП, 162.

Б

багач, богач: Игнать Багаченко, КорП, 91; Кирило Богачъ, БрП, 169; Остапъ Богаченко, ПерП, 222.

***баранник*: Гринько Баранникъ, УП, 135.

**баришко* – баришник: Юрко Барищенко, УП, 136.

батрак: Андрѣй Батракъ, МП, 278.

бацман, басман – боцман: Иванъ Бацманъ, БЦП, 119; Ивашко Бацманенко, ЧигП, 6; Иванъ Басманъ, КрП, 249; Семенъ Басманенко, ЧП, 46; Прокопъ Басманишинъ, МП, 273.

бердник, бередник: Лесько Бердникъ, МП, 256; Петро Бердниченко, КрП, 249; Романъ Бередниченко, УП, 145; Гаврило Бердня-

³ У статті прийнято такі скорочення: БрП – Брацлавський полк, БЦП – Білоцерківський полк, КалП – Кальницький полк, КанП – Канівський полк, КорП – Корсунський полк, КП – Київський полк, КрП – Кропивнянський полк, МП – Миргородський полк, НП – Ніжинський полк, ПерП – Переяславський полк, ПП – Полтавський полк, ПрП – Прилуцький полк, УП – Уманський полк, ЧерП – Чернігівський полк, ЧигП – Чигиринський полк, ЧП – Черкаський полк.

ченко, ЧигП, 7.

біскун, бискун: Максимъ Бискупенко, ПерП, 225; Гриць Быскупенко, МП, 265.

***бобровник*: Грицько Бобровникъ, ПП, 284; Галатъ Бобровниченко, КалП, 183; Климъ Бубровницкий, ПП, 284.

бог: Стась Богъ, ПерП, 237; Данило Боженко, БЦП, 116; Иванъ Божко, КорП, 85.

богатий – багатий: Максимъ Богатый, УП, 135.

богатир: Иванъ Богатиренко, БЦП, 130.

богатько – багач: Корнѣй Богатченко, ПрП, 312.

богач, див багач.

богородиця: Мартинъ Богородиченко, УП, 143.

бондар, боднар, бодник: Гаврило Бондарь, УП, 150; Иванъ Бондарь, КрП, 254; Хведъко Бондаренко, ЧигП, 8; Ярошъ Бондаровский, КрП, 252; Костюкъ Боднаровъ, МП, 277; Марко Бодниченко, НП, 322.

бортник: Грыцько Бортныкъ, ЧП, 45; Микита Бортницкий, БрП, 167.

босяк, босак: Иванъ Босякъ, МП, 258; Дмитро Босяченко, БрП, 175; Луцыкъ Босаченко, КрП, 253.

***бояр – боярин*: Семенъ Бояренко, КалП, 193; Иванъ Боярский, ЧигП, 12.

боярин: Данило Бояринъ, КП, 199; Лавринъ Бояриненко, ПерП, 237; Лесько Бояриновъ, УП, 145.

боярок, зменш. до бояр: Яцько Боярченко, МП, 275.

**брагар – продавець браги (?)*: Павло Брагаръ, БрП, 165.

бражник – продавець браги: Мисько Бражникъ, БЦП, 122; Демидъ Бражниченко, УП, 139.

бровар: Мартинъ Броварецъ, ПерП, 236; Хома Броварный, КП, 204.

**бубонник, *бубник – бубняр*: Андрушъ Бубонникъ, УП, 135; Остапъ Бубникъ, КанП, 76.

будник: Курило Будникъ, ПП, 258; Курило Будниковъ, УП, 143; Савка Будниченко, ЧП, 54.

бурмістр – бурмістер: Панько Бурмистръ, БрП, 175.

бурсак: Федоръ Бурсаковъ, КалП, 191.

бутник – будник: Яцько Бутнѣкъ, ЧигП, 26.

В

ватаг: Семен Ватаженко, НП, 323.

ватаман, див атаман.

веретельник – той, хто виготовляє веретена: Карпъ Веретелниченко, БЦП, 126.

верховод(а): Андрій Верховодка, ЧерП, 333; Степанъ Верховодченко, ЧигП, 20.

винник: Стець Винникъ, БрП, 177; Ярмола Винныкъ, ПерП, 231; Тимочко Винниченко, МП, 277; Максимъ Винницкий, ЧигП, 12.

вітязъ: Семен Вітязъ, КанП, 62; Мартинъ Вітязенко, ПерП, 238.

війт, вйт: Федоръ Выйтенченко (< Війтенко), КанП, 60; Дацько Войтенко, БЦП, 117; Охрѣмъ Войтовичъ, ЧП, 46; Кузма Войтченко, ПП, 295.

владика: Грицько Владыченко, БЦП, 127.

вовчар, овчар – вівчар: Савка Вовчарь, БрП, 174; Марко Овчарь, МП, 275; Тышко Овчаренко, КалП, 190.

водонос: Мисько Водоность, КрП, 251.

воєвода: Федоръ Воєвода, КорП, 93; Омелько Воеводенко, ПП, 281.

воєводка: зменш. до воєвода: Ясько Воеводченко, ЧП, 47.

возний: Василь Возненко, КалП, 191.

возник – візник: Лукашъ Возныченко, БЦП, 108.

**войник* – вояк: Самойло Войниченко, УП, 135.

войт, див. вйт.

воловик: Семенъ Воловиченко, УП, 142.

воловник – той, хто доглядає або пасе волів: Дмитро Воловникъ, ПерП, 224.

воловод – скототорговець (?): Уласъ Воловодъ, КрП, 250.

волостний – волосний староста: Богданъ Волостный, КРП, 241.

ворожбим: Иванъ Ворожбитъ, ПП, 286; Іосько Ворожбитенко, ЧигП, 1.

воротій – верховод; воротар (?): Иванъ Воротїенко, КалП, 194.

воротник – воротар: Иванъ Воротниченко, КалП, 196.

**воскач* – воскобійник (?): Павло Воскачъ, УП, 137.

воскобойник – воскобійник: Грицько Воскобойникъ, БЦП, 118; Іосько Воскобойниченко, КалП, 185.

**воскодав* – воскобійник: Уласъ Воскодавъ, КорП, 96.

**в'юнник* – той, хто ловить в'юнів: Пасько Вюнникъ, ЧерП, 337.

Г

**гадайка* – ворожбит: Степанъ Гадайка, МП, 272.

гайдар: Онупко Гайдаренко, КорП, 99.

*гайдій, **гайдей* – гайдар: Иванъ Гайдїко, БЦП, 112.

гайдук: Андрусь Гайдукъ, КалП, 187; Радько Гайдуковъ, ЧигП, 3;

- Васько Гайдученко, БЦП, 112.
 гарбар: Кѣрѣй Гарбаръ, КорП, 85.
 гармаш: Мисько Гармашъ, ЧигП, 22; Иванъ Гармашенко, ЧП, 30.
 *голаши, див. голяк.
 голий, див. голяк.
 **голик, див. голяк.
 *голобояр, *голобоярин: Семенъ Голобояринко, КалП, 182.
 голомата, збирн. до голяк – убога людина, злидар: Семенъ Голота, БрП, 176; Каленикъ Голотенко, КрП, 243.
 голубник – той, хто розводить, тримає голубів: Иванецъ Голубныченко, КалП, 183.
 голяк, *голаши, голий, **голик - убога людина, злидар: Семенъ Голякъ, МП, 267; Левко Голяченко, КрП, 250; Антонъ Голашенко, ПрП, 310; Иван Голикъ, УП, 144; Тимошъ Голый, ПП, 299.
 гончар: Пилипъ Гончаръ, БрП, 180; Кондратъ Гончаренко, ЧигП, 2.
 горлач – горлань, співак: Денисъ Горлачъ, БЦП, 118.
 городник: Іовко Городниченко, УП, 135.
 *городчанин – городянин: Богданъ Городчанинъ, ... Мусѣй Городчаненко, ПП, 281.
 грабар: Юрко Грабаренко, БЦП, 106.
 *грабач – грабар (?): Йоссько Грабаченко, УП, 144.
 гребенник, гребеник – гребінник: Тимко Гребенникъ, ПП, 291; Данило Гребенниченко, БрП, 175; Иванъ Гребеникъ, КанП, 72; Андрѣй Гребениченко, ЧП, 54.
 *гребивода – той, хто греbe воду: Федъко Кгребивода, БЦП, 118.
 гусар: Андрѣй Гусарь, МП, 271.
 гутник: Федоръ Гутниченко, БЦП, 122.

Г

гонтар: Ясько Кгонтаръ, КП, 206; Андрушко Кгонтаренко, УП, 145.

Д

- дверник: Ясько Дверниченко, МП, 266.
 дворник – двірник: Иванъ Дворникъ, УП, 147; Василь Дворниченко, БЦП, 128.
 *дерикорка – той, хто дере корок: Олексѣй Дарикорка, УП, 141.
 *дерипаска – той, хто дере паску (?): Лазоръ Дерипаска, КорП, 100.
 джсура: Мисько Джуренко, УП, 133.
 **добоши – довбиш, літаврист: Петро Добошъ, КорП, 99.
 *довбник – довбальник (?): Павло Довбниченко, ПрП, 314.

- драч* – пилиар трач: Романъ Драчъ, МП, 264; Грицько Драченко, МП, 256; Опанасъ Драцкий, ПерП, 221.
- дубонос*: Андрѣй Дубоносъ, ЧП, 43; Степанъ Дубоносенко, МП, 270.
- дудар*: Степанъ Дударевъ, КанП, 60; Иван Дударенко, ЧП, 45.
- **дудик* – дудар: Денисъ Дудыченко, МП, 262.
- **дудій* – дудар (?): Семенъ Дудѣй, МП, 260.
- дудник*: Пилипъ Дудникъ, ЧигП, 16; Кузьма Дудниченко, КалП, 195; Гаврило Дудницкий, ЧерП, 330.
- **дудукало* – дудар: Иванъ Дудукаленко, УП, 141.
- дука*: Кирикъ Дука, МП, 260; Мисько Дуковичъ, ПрП, 305; Иванъ Дученко, БЦП, 125.
- дюк*: Иванъ Дюкъ, ПП, 296.
- дяк*: Василь Дякъ, БЦП, 119; Иванъ Дяченко, ЧигП, 21.
- дъогтяр* – дігтяр: Иванъ Діогтяръ, БрП, 176; Ясько Діогтяренко, КП, 213; Сухина Догтяръ, ЧП, 52; Стецько Догтяренко, ЧерП, 329; Терешко Дегтяренко, НП, 324; Іосипъ Дѣгтяренко, БрП, 164; Иванъ Дѣхтяренко, ЧигП, 23; Процикъ Дюхтяренко, ПП, 293; Ясько Дюгтяренко, КрП, 239; Самойло Дюхтяренко, ПП, 290; Семенъ Дягтяренко, КанП, 74; Григоръ Дегтярчикъ, БрП, 164-165.

Ж

- железнjak*, *желізняк* – залізняк: Федъко Железнякъ, ЧП, 55; Тимко Желизняченко, ПрП, 307; Остапъ Желѣзнякъ, КалП, 188; Лавринъ Желѣзняченко, ПерП, 230; Тимко Железнichenko, КалП, 183; Омелянъ Желязнякъ, ЧигП, 5; Пилипъ Желязняченко, ЧигП, 7; Мусѣй Желязнечокъ, УП, 139.
- **житник* – селянин: Куцъ Житникъ, ПерП, 232; Степанъ Житниченко, УП, 132.
- **жорник* – мельник; той, кто меле зерно жорном: Олешко Жорникъ, УП, 139.

3

- залізняк* – бляхар; той, кто торгуэ залізом: Семенъ Залѣзняченко, ПерП, 235; Семенъ Зелѣзняченко, ПерП, 235; Иванъ Зелезнichenko, ЧерП, 335; Грицько Зелязнякъ, КанП, 76.
- заставний* – вартовий (?): Евхимъ Заставненко, ПрП, 306.
- **звонач* – дзвонар: Микита Звоначъ, ПерП, 234.
- злиденник*: Ясько Злыденникъ, МП, 274.
- знахор* – знахар: Мисько Знахоренко, КП, 212.
- золотар*: Иванъ Золотарь, МП, 273; Назарь Золотарь, МП, 255; Павель Золотаренко, ЧП, 49; Дмитро Золотарецъ, КорП, 90.

К

- **кадигроб* – той, хто кадить гріб; священик: Іванъ Кадигробъ, ПерП, 229.
- ***казнодай* – проповідник: Борисъ Казнодиенко, КП, 204.
- калачник, колачник*: Васъко Калачниченко, ПерП, 225; Ярема Калачныченко, ПерП, 231; Ярема Колачникъ, БЦП, 117.
- канцлір, канцлер*: Іванъ Канцлѣренко, БЦП, 129.
- капітан*: Терешко Капитаненко, ЧП, 32.
- ***картник*: Мартинъ Картниченко, ЧП, 48.
- катаржний* – каторжник: Терешко Катаржный, МП, 261; Супрунь Катаржненко, МП, 260.
- клепач*: Мисъко Клепачъ, ЧигП, 16.
- ***клепець* – клепач: Андрѣй Клепецъ, ЧерП, 333.
- ключник*: Кузьма Ключниченко, ЧигП, 7.
- кмета* – кмет, кметъ: Кирикъ Кмета, НП, 321; Артюхъ Кметѣвичъ, КрП, 242; Семенъ Кмитенко, НП, 321.
- княжич*: Ничипоръ Княжиченко, БЦП, 116.
- князь*: Пилипъ Князенко, КанП, 62.
- кобзар*: Яцько Кобзарь, УП, 134.
- коваль*: Стецько Коваль, МП, 263; Мисъко Коваленко, БЦП, 129; Иванъ Ковалецъ, КанП, 74; Стецько Ковалский, ПП, 295; Иванъ Ковалскій, ЧерП, 330; Максимъ Ковалльский, КорП, 87; Иванъ Ковалевщенко (<Ковалевський), БЦП, 114; Иванко Коваловский (<Ковальов<Коваль), ПерП, 229.
- ковач, *ковачка* – коваль: Філонъ Коваченко, КП, 209; Олешко Ковачка, ПП, 280.
- **коженик* – чинбар (?): Фесько Коженикъ, БЦП, 112.
- козак*: Петро Козакъ, НП, 327; Василь Козаченко, КорП, 104.
- козар*: Васъко Козарь, ПП, 300; Марко Козарь, БрП, 173; Яцько Козаревычъ, ПерП, 237; Василь Козаренко, КалП, 187; Ничипоръ Козарецкий, ... Ясько Козарыкъ, НП, 322.
- козачок*, зменш. до *козак*: Іванъ Козачковый, КорП, 95;
- ***козолуп* – той, хто вбиває кіз і здирає з них шкуру: Андрей Козолупенко, КП, 213.
- ***козоріз*, той, хто ріже (забиває) кіз: Федоръ Козорѣзъ, БЦП, 122; Демко Козорѣзенко, ПрП, 317; Сава Козоризенко, ЧП, 29; Йсай Козорѣженко, ЧерП, 330.
- колачник*, див. *калачник*.
- колесник* – колісник: Савка Колесникъ, БрП, 177; Мисъко Колес-

- ниченко, ЧигП, 15; Иванъ Колесничокъ, УП, 147.
- **коливіск* – той, хто коле віск: Васько Коливощенко, ПрП, 315.
- колійник*: Иванъ Колейникъ, ЧП, 31.
- коло́дій*: Степанъ Колодъенко, КрП, 247.
- коло́дник*: Ничипоръ Колодниченко, БЦП, 126.
- комісар*: Кульбака Комисарь, ЧигП, 4.
- комонник*: Остапъ Комоникъ, КорП, 89.
- коморний* – комірний, комірник: Лазоръ Коморненко, МП, 271.
- коно́вал*: Василь Коновалъ, МП, 256; Мисько Коноваленко, КалП, 183.
- **коно́кол* – коновал (?): Климко Коноколенко, ПП, 295.
- копач*: Дмитро Копаченко, БрП, 179; Хвесько Копачовский (<Копачов<Копач), Иванъ Копачовский, ПерП, 228.
- король*: Васько Король, МП, 269; Иванъ Короленко, БЦП, 115; Лукинь Королець, ПП, 296; Климъ Королько, МП, 258; Васько Куруленко, ЧП, 45.
- косач* – косар: Иванъ Косачъ, ПерП, 236; Иванъ Косаченко, ПерП, 238.
- ***костира* – костирип: Мартинъ Костыра, МП, 257; Иванъ Костиренко, ЧерП, 331; Олешко Костыренко, ЧигП, 28; Романъ Костыренко, ЧигП, 7.
- котельник*: Мисько Котелницкий, ЧигП, 9; Романъ Котелниченко, ЧП, 31.
- котляр*: Иванъ Котляръ, КрП, 242; Семенъ Котляренко, БЦП, 109; Иванъ Котляровъ, БЦП, 116.
- **коцар* – майстер, що виробляє коци: Василь Коцарь, ПП, 296.
- кошовий*: Кошовий, ПерП, 233; Васько Кошовенко, ЧигП, 26; Матвій Кошовский, УП, 135.
- **кошовник* – кошикар (?): Матяшъ Кошовниченко, ЧигП, 26.
- краве́ць*: Иванъ Краве́ць, КорП, 87; Грицько Краве́цкий, ЧигП, 9; Васько Кравченко, КП, 210.
- крамар*: Андрушко Крамарь, БЦП, 115; Гаврило Крамаренко; ЧигП, Микита Крамарчикъ, БЦП, 115; Матяшъ Крамарчукъ, КалП, 191.
- **красій* – той, хто красить: Васько Красій, МП, 256.
- **крилове́ць* – крилошанин: Карпъ Крилове́ць, КрП, 251; Семень Крылове́ць, ПрП, 320.
- ***крупідер* – круподер: Степанъ Крупидеренко, МП, 275.
- ксондз*: Павель Ксендзенко, ПерП, 317.

ктитор – титар: Ілляшь Ктиторъ, МП, 274.

**кулівар* – той, хто виготовляє свинцеві кулі, плавлячи (“варячи”)
свинець: Дмитро Куливарь, ПП, 283.

кульбачний – кульбачник, сідляр: Івашко Кулбачный, УП, 141.

куничник: Сахно Куничникъ, БЦП, 111.

купець: Данило Купченко, ЧигП, 23.

кухар: Грицько Кухарь, ПП, 295; Ясько Кухарь, КалП, 195; Шимко
Кухаренко, КалП, 182; Федоръ Кухарский, УП, 148.

кучер: Штепа Кучеръ, БрП, 179; Федоръ Кучоръ, ПП, 281.

кушнір: Гришко Кушнѣръ, БЦП, 113; Демко Кушнѣрчикъ, БЦП,
126; Матяшъ Кушнеръ, ЧП, 46; Семенъ Кушнеренко, ЧигП, 2.

Л

**лазебник* – лазник (?): Иванъ Лазебниченко, БЦП, 110.

**лантвойт* – ландвайт: Луць Лантвойть, БрП, 174; Яковъ Лантвой-
тенко, КалП, 181.

лісник: Павель Лисниченко, НП, 326; Мисько Лесниченко, КанП,
58.

***ловак* – ловець: Данько Ловаченко, ПП, 285.

**ломикожа* – той, хто ламає кожу: Григоръ Ломикожа, БрП, 180.

лучник – Яцько Лучникъ, КалП, 188; Павло Лучниченко, КорП,
100.

М

**мазник* – дігтяр: Мизынь Мазниченко, КорП, 89; Федоръ Маз-
ницкий, БЦП, 110.

**маликбаша*: Грицько Маликбаша,... Андрѣй Маликбашенко, ЧП,
32.

маляр: Федоръ Маляренко, УП, 154.

манах – монах: Василь Манащенко, КорП, 92.

маршалок: Иванъ Маршалковъ, зять, ПерП, 234.

мельник: Гаврило Мельникъ, КорП, 85; Мисько Мелникъ, БрП, 180;
Савка Мелниченко, ЧигП, 11.

митник: Семенъ Митныченко, КанП, 73.

міняйло: Федорі Міняйло, КП, 212; Лукянъ Миняйленко, ЧерП,
335; Гаврило Міняйленко, ЧерП, 333; Остапъ Меняйло, ПП,
300; Семенъ Меняйленко, МП, 259.

**мірвода* – той, хто міряє воду: Йосько Мирводенко, КрП, 254.

мірник: Фесько Мѣрникъ, Мисько Мѣрненко, ІП, 294.

міроочник – мірошник: Грицько Мирочныкъ, ... Олифѣръ Мѣро-
чикъ, КалП, 181.

мірошник: Андрій Мирошникъ, КорП, 90.

міський – городянин: Левко Міський, ПП, 279.

могильник: Мартинъ Могилниченко, КорП, 89.

москаль: Ивашко Москаль, КорП, 85; Остапъ Москаленко, ПерП, 238.

мужик: Иванъ Мужиченко, БЦП, 107.

**муковій* – той, кто віє (сіє) муку: Бажан Муковіченко, КорП, 96.

**муковоз* – возій, що возить муку: Лесько Муковозъ, БЦП, 117.

***мукосій* – той, кто сіє муку: Курило Мукосієнко, ПерП, 238.

**мукотряс* – той, кто трясе(сіє) муку: Протасъ Мукотрасъ, МП, 278.

мурза: Дмитро Мурза, БрП, 164; Васько Мурзенко, КанП, 57; Грыцько Мурдзенко, ПрП, 309.

Н

***найма* – наймит (?): Яцько Найменко, МП, 268.

неводник – невідник: Данило Неводниченко, КрП, 246; Василь Неводничий, ЧигП, 8.

**нивник* - той, кто прощює на ниві (?): Федоръ Нивникъ, БрП, 166.

нянька: Олексій Нянка, БрП, 174.

О

обозний: Фесько Обозный, БЦП, 118.

овчар, див. *вовчар*.

олійник: Василь Олийникъ, ЧигП, 14; Сидоръ Олийниченко, ЧигП, 18; Грицько Олійникъ, НП, 150; Андрусъ Олійниченко, БЦП, 128; Иванъ Олыйниченко, КрП, 243; Микита Олейникъ, БрП, 176; Грицько Олейниченко, КорП, 83; Васько Олійник, ПП, 296; Лесько Олійниченко, ПрП, 316.

опришко: Иванъ Опришко, МП, 271; Грыцько Оприщко, ... Грынець Опрыщенко, БЦП, 122; Ананко Опрыщенко, ЧП, 44; Микола Оприсченко, ПП, 298; Гаврило Опрыщенко, ЧигП, 6; Мисько Опришковичъ, ЧП, 29.

орач: Петро Орачъ, МП, 266.

органіст: Матвій Органістенко, БрП, 156.

**острижисиборода* – стрижій, голяр: Лесько Острижиборода, БЦП, 117.

**острогман* - той, кто вартує в острозі (?): Андрій Острогманъ, ПП, 303.

острожний – острожник: Матвій Острожный, БрП, 179-180.

осудар – государ: Иванъ Осударь, ПерП, 226.

отець – панотець: Лаврънъ Отецченко, БЦП, 130.

П

**пазач*⁴, сторож: Василь Пазяченко, УП, 149.

паламар: Михайло Паламаренко, МП, 266; Онысько Палемаренко, КорП, 99.

пан: Прокопъ Паненко, КанП, 60.

пана: Иванъ Папа, ЧП, 45.

***папірний* – папірник: Степанъ Папирный, ПрП, 314.

пасічний – пасічник: Бандоль Пасѣчненко, УГ., 147.

пасічник: Семень Пасѣчникъ, Матѣй Пасѣчниченко, БрП, 162; Левко Пасечникъ, ЧигП, 11; Демидъ Пасециникъ, КорП, 99.

настух: Иванъ Пастушенко, БрП, 175.

паша: Евхимъ Пашенко, ЧП, 43.

пекар: Демянъ Пекарь, БЦП, 120; Степанъ Пекаренко, ЧигП, 17; Андрей Пекарченко (<Пекарський<Пекар), КанП, 63.

**перевозибрата* – перевізник (?): Грицька Перевозыбрага, КорП, 88.

перевозник – перевізник: Иванъ Перевозникъ, ЧигП, 16; Игнатъ Перевозникъ, КП, 206.

пивовар: Яцько Пивоваръ, БрП, 167; Мисько Пивоваренко, ЧигП, 13.

писар: Иванъ Писарь, КП, 205; Ясько Писаренко, ЧигП, 14; Иванецъ Пысарайкъ, КП, 213.

nin: Игнатъ Попенко, ЧигП, 6; Дмитро Попко, ЧигП, 26; Максимъ Поповъ, КрП, 250; Федоръ Поповичъ, БрП, 171; Иванъ Поповычъ, БЦП, 121; Левко Поповиченко, ЧП, 42; Иванъ Поповский, ЧерП, 335; Луцько Поповский, ПерП, 222; Грицько Попокъ, ПерП, 230; Мартинъ Попченко, ЧигП, 7; Василь Попиковъ сынъ, ... Василь Попаченко, УП, 139; Яцько Попученко, МП, 268.

піхотинець, піший: Грицько Пехотынецъ, ЧерП, 334; Костя Пѣшый, ЧП, 32.

пластун: Стаха Пластунъ, КорП, 93; Степанъ Пластунъ, БЦП, 117.

плугатор – плугатар: Васько Плугаторенко, КанП, 63.

***плужник* – плугатар: Иванъ Плужникъ, ЧерП, 330; Павель Плужниченко, КП, 198.

**пляшечник* – пляшкар: Иванъ Пляшечникъ, КрП, 249.

⁴ Пор. болг. *пазач* ‘чоловек, който пази чужд или обществен имот’ (РСБКЕ, II, 462).

- **погребій* – погребник, погребар (?): Тымко Погребиенко, ПерП, 224.
- **подорожець, подорожній*: Максимъ Подорожченко, БрП, 178; Степанъ Подорожненко, ПП, 288.
- подстароста* – підстароста: Мартинъ Подстарostenko, БрП, 180.
- полковник*: Трохимъ Полковничокъ, ПрП, 314.
- **полукозак*: Курило Полукозакъ, ПрП, 319.
- **полупан*: Ясько Полупанъ, КорП, 99; Антонъ Полупаненко, КалП, 196.
- попадя*: Степанъ Попаденко, ПрП, 311.
- **пороховник* – майстер, що виготовляє порох: Матвій Опанасенко Пороховникъ, МП, 258; Мисько Пороховниченко, ПрП, 304.
- **постригач* – стрижій: Іванъ Постригачъ, ... Яцько Постригаченко, КанП, 61; Лесько Постригачъ, ПрП, 305; Михайло Постригаченко, ПерП, 222.
- **поташник* – будник: Матвій Поташникъ, ЧерП, 336.
- правосуд* – правосудець: Василь Правосудъ, МП, 257.
- пральник*: Мисько Пралниченко, УП, 139.
- prasол*: Васько Прасоленко, КП, 208.
- прач* – пральник (?): Мисько Прачъ, МП, 260.
- продавець, *продажко*: Іванъ Продавченко, ПрП, 304; Гордій Продайченко, БрП, 169.
- пкар – псяр*: Мисько Пкаренко, УП, 151.
- пташник*: Іванъ Пташникъ, ПП, 283; Мисько Пташниченко, ПП, 282.
- **пустовойт – пустовйт*: Григорець Пустовойтъ, БрП, 175; Стецько Пустовойтенко, ПП, 299.
- пушкар*: Іляшъ Пушкарь, ПрП, 312; Іванъ Пушкарь, ПерП, 225; Юрей Пушкаревичъ, ЧигП, 10; Данило Пушкаренко, КалП, 182.
- Р
- ратушний*: Семка Ратушный, БрП, 174; Іванъ Ратушненко, ЧигП, 4.
- **ребошляхта – рабошляхта* (?): Мисько Ребошляхта, МП, 275.
- реєстрівий*: Іляшъ Реєстровый, КрП, 244.
- **реторик – ритор*: Степанъ Реторыченко, КрП, 254.
- решетник – решітник*: Левко Решетниковъ, БЦП, 126; Процикъ Решотникъ, ПрП, 308; Игнатъ Решотниченко, КанП, 65; Максимъ Решутниченко, БЦП, 125.
- рибак*: Павло Рыбакъ, КалП, 196.
- **рибал – рибалка*: Лесько Рыбаленко, КалП, 188.

- рибалка*: Іванъ Рибалка, УП, 138; Фесько Рибалченко, ПП, 286;
Ігнать Рыбалка, КорП, 98; Грицько Рыбалченко, ЧП, 48.
- риболов*: Іванъ Рыболовъ, КП, 211; Тымошъ Рыболовенко, КанП, 61; Трохимъ Риболовский, БрП, 176.
- римар*: Семень Римаръ, УП, 133; Іванъ Римаренко, МП, 263; Йосько Римарчикъ, МП, 250; Тымко Рымаръ, КрП, 243; Іванъ Рымаренко, КалП, 192.
- рицер* – рицар: Кононъ Рицерь, ПП, 294; Андрей Рыцерь, КанП, 60; Іванъ Рыцеренко, КалП, 190.
- різник*: Каленикъ Рѣзникъ, ЧерП, 334; Семень Рѣзныченко, ЧП, 30; Васько Резникъ, КорП, 96; Левко Резныченко, КалП, 184; Зѣнець Розниченко, МП, 270.
- ***роговник* – майстер рогових виробів: Демкс Роговникъ, МП, 257.
- рудник*: Іванъ Рудниченко, БРП, 171.

C

- савул*, див. *асавул*.
- сагайдачний* – сагайдачник (?): Гаврило Сагайдачный, ... Лесько Сагайдаченко, МП, 265.
- **салітраник*, **селітреник* – власник підприємства, на якому виробляється салітра; той, хто виготовляє саліtru: Ярема Салитренникъ, БрП, 180; Романъ Салитренникъ, БрП, 180; Грицько Селитрениченко, ПерП, 216.
- салогуб*, *сологуб*: Фесько Салогубъ, МП, 270; Васько Сологубъ, ЧигП, 15.
- **сапар* – сапальник (?), шапар (?): Семень Сапарь, ЧерП, 336.
- свинар*: Кондрать Свинаренко, УП, 139; Омелянъ Свинарский, ПП, 303; Васько Свияренко, КП, 207.
- свистун*: Захаря Свистуненко, БрП, 180.
- **свічарний* – свічар: Петро Свѣчарний, МП, 268.
- **святка* – святец (?): Пархомъ Святка, ПП, 304; Хома Святченко, ПП, 295.
- **селітреник*, див. **салітраник*.
- селян(ин)*: Гринець Селяновичъ, УП, 141.
- ситник*: Потий Ситникъ, КП, 202; Супрунъ Ситниченко, МП, 260; Петро Ситнеченко, КрП, 249.
- сідельник*: Лесько Сіделниченко, КорП, 92-93.
- сікач* – січкар (?): Стецько Сікачъ, ... Павель Сікаченко, КорП, 100.
- сільський* – селянин: Остапъ Сілский, БЦП, 125.
- ***січкар* – той, хто ріже (січе) солому або сіно на січку: Іванъ

- Сичкаръ, КП, 211; Василь Сѣчкаръ, ЧП, 49; Федоръ Сѣчкаренко, КорП, 80; Лесько Сечкаренко, КП, 209.
- скляк, шкляр:* Андрусь Скляренко, ПерП, 233; Тымошъ Шкляръ, КрП, 254; Климъ Шкляренко, КорП, 105.
- **скоробагатий, скоробогатий:* Ясько Скоробагатый, ЧП, 51; Соzonъ Скоробогатенко, КП, 209.
- **скоробагатько, скоробагач, скоробогатько, скоробогач:* Иванъ Скоробагатько, КрП, 251; Демко Скоробагатченко, КорП, 86; Яцько Скоробогатко, ПП, 299; Степанъ Скоробогатченко, ЧигП, 2; Яцько Скоробогачъ, БрП, 162.
- **скрильник – скринник:* Фесько Скрилникъ, ПП, 303; Иванъ Скрыlnиченко, КрП, 251.
- скринник:* Костя Скринникъ, БрП, 177.
- скрипник:* Грицько Васько Скрипникъ, КалП, 192; Грицько Скрипниченко, УП, 147.
- **скубиборода – голяр:* Семенъ Скубибороденко, БрП, 163.
- слуга:* Скубъ Служка, БрП, 174.
- слюсар:* Ясько Слюсарь, КрП, 241; Петро Слюсарь, КП, 202; Васько Слюсаренко, ЧигП, 18; Иванъ Слисарь, ЧП, 30; Мисько Слѣсарь, ПерП, 217; Яцько Слѣсаренко, ПерП, 236.
- **смолій – смоляр:* Василь Смолїенко, ПерП, 230.
- собакар:* Васько Собакарь, ПП, 283.
- сокирник:* Кузь Сокирникъ, БрП, 171.
- солдат:* Мисько Солдатъ, КорП, 105.
- сологуб, див. салогуб.*
- солодовник:* Васько Солодовникъ, ПП, 299; Павло Солодовниченко, ЧП, 55.
- солтан – султан:* Грицько Солтаненко, КП, 209.
- **соляник, соленик, солоник, сольник – соляр:* Каленикъ, Соляникъ, МП, 268; Василь Соляниченко, ПерП, 226; Якимъ Солениченко, ПерП, 229; Лавринъ Солониченко, ПрП, 310; Данило Солникъ, БрП, 171.
- **сопільник:* Дмитро Сопѣлникъ, УП, 135.
- сотник:* Юрко Сотникъ, КалП, 197; Семенъ Сотниченко, КП, 212.
- співак:* Андрѣй Спѣвакъ, МП, 277; Матвій Спѣваченко, ЧП, 48; Андрей Спевакъ, ЧП, 30.
- **срiбр(я)ник – срiблянник;* багач, дука: Кудъ Срѣбрниченко, БЦП, 118.
- стадник:* Васько Стадницкий, КанП, 62; Данило Стадниченко, УП, 136.

староста: Крисько Старостка, МП, 271.

стельмах: Гринь Стелмахъ, БрП, 180; Максимъ Стелмаховичъ, ЧерП, 336; Гаврило Стелмашенко, КорП, 79.

**стодольник* – той, хто сторожує при стодолі (?): Панько Стодолниченко, ПрП, 317.

столяр: Яцько Столяренко, КанП, 64.

**стопан* – господар, власник⁵: Юрко Стопаненко, ПрП, 320.

сторож: Василь Сторожъ, БрП, 177; Романъ Сторожевичъ, БЦП, 118; Семенъ Сторожевский, ПП, 295; Тимко Стороженко, ЧигП, 11; Демко Сторожикъ, КалП, 192.

**стражний* – стражник: Гриць Стражненко, ПерП, 225.

**стрижисборода* – стрижай, голяр: Игнатъ Стрижибороденко, КорП, 78.

стрілець: Стецько Стрилченко, КорП, 102; Андрушко Стрѣлець, КорП, 104; Данило Стрѣлченко, МП, 274; Хвесько Стрелець, КанП, 76; Гаврило Стрелецкий, ПП, 293.

стрільник: Грицько Стрилникъ, ЧигП, 21; Ясько Стрилниченко, КП, 199; Грицько Стрильниченко, ЧигП, 12; Іванъ Стрѣльникъ, ЧП, 32; Мисько Стрѣльникъ, МП, 258; Василь Стрѣлниченко, УП, 138; Семенъ Стрелниченко, ЧигП, 20; Лесько Стрѣльницкий, ЧигП, 6.

**струбаляр* (?): Данчулъ Струбаларенко, БрП, 176.

суддя: Грицько Судинъ, ЧП, 44.

***сукач*: Мисько Сукачъ, ЧП, 255.

сурмач: Андрій Сурмачъ, КорП, 100; Павло Сурмаченко, КалП, 191.

Т

телятник: Стецько Телятниченко, УП, 147.

тесля: Сень Тесля, КорП, 90; Тимко Тесьля, ЧигП, 10; Мойсей Тесленко, БЦП, 130.

ткач: Михайло Ткачъ, ПрП, 304; Прокопъ Ткаченко, ЧигП, 20; Ярема Ткачовъ, ЧигП, 5.

**товкар* – товкач: Лесько Товкаренко, ЧП, 56.

товкач: Фесько Товкачъ, ПрП, 308; Яцько Тонкаченко, НП, 328.

тovмач, tolмач: Игнатъ Товмачъ, УП, 145; Иванашко Толмачъ, БрП, 164.

⁵ Пор. болг. *стопан*, *стопанин* ‘човек, който притежава и стопанисва къща, земя, добитък и под.; собственик’ (РСБКЕ, III, 310).

токар: Михайло Токаренко, КП, 202; Кондратъ Попенко Токаревский, МП, 278; Дацько Токаровский, ПП, 293.

торговецъ: Иванъ Торговецъ, ЧигП, 12.

трубач: Андрусь Трубачъ, КалП, 193; Грыцько Трубаченко, ЧП, 43; Степанъ Трубачовъ, ЧП, 42.

У

убогий: Иляшъ Убогый, НП, 328.

Ф

фурман, хурман: Кузьма Фурманенко, ЧигП, 10; Жаданъ Хурманенко, ПП, 283.

Х

хан: Лавринъ Ханенко, БЦП, 114.

хлібник: Васько Хлібниченко, КП, 209.

хмеляр: Иванъ Хмеляренко, КалП, 181.

хмельник – *хмеляр* (?): Томиши Хмельницкий, ЧигП, 1; Яковъ Хмельницкий, КрП, 242.

хоружий – *хорунжий*: Яковъ Хоружий, БрП, 162; Стасъ Хоружий, КалП, 184.

хурман, дим. *фурман*.

Ц

цар: Василь Царь, БрП, 175; Грицько Царенко, КП, 202; Харко Царикъ, ПерП, 237.

цесар, див. *цісар*.

цехмістер: Яцько Цехмистренко, НП, 328.

**цибульник* – той, хто вирощує цибулю, торгує нею: Харко Цибуличенко, ЧП, 31.

циліорик, цирулик: Семенъ Цилюрикъ, ЧерП, 336; Степанъ Целюрикъ, КорП, 96; Стефанъ Цируликъ, МП, 255; Василь Цируличенко, ЧП, 52; Фесько Цыруликъ, ЧигП, 17; Дацько Церулікъ, ПрП, 320; Васько Церулченко, МП, 261.

цимбалистий, цинбалиста, (<цимбалиста): Илляшъ Цимбалистого братъ, ПП, 281; Кузьма Цинбалиста, ЧигП, 22.

цилінник: Семенъ Цилинникъ, ПерП, 236.

**цимерман* (<нім. Zimmermann “тесляр”): Максимъ Цимерманъ, КорП, 92; Юрко Цымермановский, ЧигП, 14.

цісар, цесар: Курило Цісаренко, БЦП, 116; Иванъ Цысарский, ЧигП, 10; Васько Цесарским, МП, 278; Грицько Цецаренко, УП, 150.

Ч

- чабан, чобан:* Іванъ Чабанъ, ЧП, 32; Федоръ Чобанъ, БЦП, 107;
 Евстрать Чобаненко, НП, 326.
- чередник:* Дмитро Чередниченко, МП, 268.
- чернець:* Андрушко Чернець, БЦП, 114; Тишко Чернеченко, БЦП, 112; Лавринъ Чернichenko, БЦП, 107.
- черниця:* Левко Чернichenko, ЧП, 47; Дацько Чернichenя, КорП, 99.
- чобан, див. чабан.*
- чоботар:* Яцько Чоботаренко, КорП, 100.
- чумак:* Панько Чумакъ, ЧигП, 10; Хвесько Чумаченко, ЧигП, 6.
- чура – джура:* Есипъ Чура, ЧП, 28; Иляшъ Чуренко, БЦП, 125.

Ш

- шабельник:* Степанъ Шабельникъ, ЧигП, 7; Гаврило Шабелникъ, МП, 268; Уласъ Шабелниченко, КанП, 62.
- шапар:* Андрушко Шапарь, ПрП, 314; Павель Шеперенко, ПерП, 225.
- шаповал:* Дмитро Шаповалъ, КалП, 193; Семенъ Шаповаленко, ЧигП, 7.
- **шапочник – шапкар:* Ясько Шапочныкъ, ПерП, 230.
- шах:* Савка Шахъ, БЦП, 116.
- швець:* Іванъ Швець, КорП, 103; Педоръ Шевченко, УП, 134; Лукянець Шевчикъ, МП, 265.
- шептій, шептун, *шептур, *шептух, шептуха:* Васько Шептій, БЦП, 114; Лукянъ Шептуненко, МП, 269; Тимко Шептуренко, БЦП, 111; Яцько Шиптухъ, ЧП, 55; Ясиць Шептушенко, ПрП, 318.
- шимбар – чибар:* Хвесько Шимбаренко, ПрП, 312; Яцько Шимборенко, ПрП, 313.
- шинкар:* Іванъ Шинкаръ, МП, 261; Фаланець Шинкаръ, КалП, 196; Михайло Шинкаренко, КорП, 96; Степанъ Шынкаръ, КП, 213; Василь Шынкаренко, КанП, 67.
- шкляр, див. скляр.*
- шляхта:* Хвесько Шляхтенко, КП, 198.
- *шупник – шопник:* Панасъ Шупниченко, БЦП, 111.

Лексикологічний опис реконструйованої лексики

Словник реконструйованої лексики свідчить, що назви професії, заняття, різних посад, чинів тощо грали важливу роль в

формування прізвищ. Це був зручний спосіб розрізнення людей, бо звичайно було лише кілька осіб, що мали однакові заняття чи матеріальні достатки в тому самому селі або місті.⁶

У сільській місцевості шевство і ковальство були найхарактернішими ремеслами, що сприяли творенню прізвищ, і мало в якому селі не було прізвища *Коваль* або *Коваленко*, *Швець* або *Шевченко*. Досить поширені були також бондарство, гончарство, кравецтво, кушнірство і ткацтво, про що свідчать часті прізвища *Бондарь – Бондаренко*, *Гончар – Гончаренко*, *Кравець – Кравченко*, *Кушнір – Кушніренко*, *Ткач – Ткаченко*.

Розглядаючи українські прізвища, утворені в зв'язку з трудовою діяльністю та становістю, Ю. К. Редько прийшов на основі своїх матеріалів до висновку, що вони “досить правдиво відображають картину українського суспільства другої половини XVIII ст.” (розрядка наша – Я. Г.) в таких аспектах: 1) адміністрація країни, 2) клясове розшарування суспільства, 3) військо, 4) економічне життя країни (промисловість, ремесло, торгівля, сільське господарство, мисливство і рибальство, різні заробітки), 5) організація праці закріпачених селян, 6) життя суспільної верхівки, 7) наука і мистецтво, 8) церковне життя, 9) боротьба народу за визволення.⁷

На основі словника реконструйованої лексики можна твердити, що всі накреслені Ю. К. Редьком аспекти життя України другої половини XVIII ст. досить повно і більше як на століття раніше відображені в прізвищах запорізьких реєстрів 1649 р.

Аналіза реконструйованих апелятивів (біля 380 усіх разом) показує, що 85 з них зовсім ще не були засвідчені в словниках [в нашому словнику перед такими апелятивами вгорі стоять одна зірочка(*)] і 28 – були раніше зафіксовані в словниках, а тепер вилучені з них [у нашему словнику перед такими апелятивами вгорі

⁶ Звичайно, виникнення прізвищ розглядуваної групи не завжди пов’язане з діяльністю або становістю їх перших носіїв. Так, засвідчені в “Реєстрах...” прізвища *Богъ*, *Король*, *Царь*, *Шахъ* і под. виникли напевно з первісних прізвиськ (вуличних кличок), які надавалися з невідомих сьогодні причин. Про можливі причини виникнення деяких прізвищ цього типу див. пояснення Редька Ю. К. в кн. *Сучасні українські прізвища*, Київ, 1966, с. 35.

⁷ Редько, Ю. К.: *Довідник українських прізвищ*, Київ, 1969, с. 38-39. Див. також його ж: *Сучасні українські прізвища*, Київ, 1966, с. 34-62.

стоїть дві зірочки(**)]. Значна кількість цих апелятивів занепала у зв'язку з занепадом відповідних видів занять, професій, для називання яких вони служили, але переважна більшість їх замінені іншими структурно-синонімічними відповідниками. Найчастіше в таких відповідниках первісні наростики *-ник*, *-ач*, *-ий* замінені наростком *-ар*, напр., реконструйовані апелятиви *бубонник*, *воротник*, *грабач*, *дудій*, *звонач*, *картник*, *пляшечник*, *смолій* і под. зареєстровані в СУМ лише як *бубняр*, *воротар*, *грабар*, *дудар*, *дзвонар*, *картяр*, *пляшкар*, *смоляр*.

Деякі реконструйовані апелятиви зафіксовані в словниках, але з іншою або зміненою семантикою, напр.: 1) термін *брахнік* за словником Жел. (т. I, ст. 42) означав поняття “*Maischkufe*”; “*Schlemmer*”, “*Trunkenbold*”; за словником Гр. – “чань для браги”; “продавець браги”; а СУМ реєструє це слово з поясненням “великий метелик з різноманітним забарвлением”; 2) термін *веретельник* зареєстрований у словникук Гр. як *веретільник* з поясненням “зм'яя м'ядниця”, “ящерица”; на означення ж того, хто виготовляє веретена, знаходимо термін *веретенник* у СУМ і УРС; 3) термін *волоник* подається в словнику Гр., УРС та СУМ тільки в значенні “воловня”,⁸ поняття ж “той, хто доглядає або пасе волів” передається в них терміном *воловик*; 4) термін *воловод* зареєстрований у словнику Гр. як *воловід* з поясненням “налигач”; “воловій барышникъ”, “человѣкъ, продающій волы”, “воловід”; а в СУМ це слово реєструється тільки в значенні “налигач”; 5) термін *голубник* за свідченням словників означає тільки “приміщення для голубів”; на означення ж того, хто розводить, тримає голубів, СУМ реєструє новотвори *голубовод*, *голубар* та *голуб'ятник*; 6) термін *драч* за словником Гр. означав поняття “шомполь”; “пильщикъ”; “обдиralo, сборщикъ податей”; “колючий кустарникъ”; “родь удочки для крупной рыбы при ловлѣ зимой: оловянная гирька съ крючкомъ на шнуркѣ”; а в СУМ це слово зареєстроване в значенні “місце, де обирають кого-небудь; форма оббирання, здирства”, “просорушка”; 7) термін *куничник* у ССУМ подається як *коуничникъ* з поясненням “селянин, що платив подать феодалові шкурками куниць”, а за свідченням СУМ (XI, 692) та інших словників це слово

⁸ Пор. терміни *гусятник*, *корівник*, *пташник*, *телятник*, що за СУМ означають не тільки приміщення, будівлі для гусей, великої рогатої худоби, свійської птиці та телят, а й тих, хто доглядає або пасе цих свійських тварин.

означає “багаторічну кормову траву родини злакових з повзучим кореневищем і розлогим волотевим суцвіттям”, 8) термін *правосуд* зареєстрований у СУМ і УРС із значенням “правосуддя”, а поняття “справедливий суддя” передається терміном *правосудець*; 9) пермін *прач* за свідченням словників означає тільки поняття “праник”, а на означення того, хто пере близну, вживаються терміни *пральник* і *прачка*.

Зіставлення реконструйованих апелятивів із словниками дає підставу твердити, що абсолютна більшість апелятивної лексики, відбитої в розглянутих прізвищах середини XVII ст., широко використовується (з незначними фонетичними та структурно-семантичними відмінностями) і в сучасній українській мові.

За структурою реконструйовану лексику можна поділити на дві групи: іменникову і прикметникову.

ІМЕННИКОВІ НАЗВИ

Серед іменниківих назв виділяються наросткові, безнаросткові, приростково-наросткові та складні утворення.

Наросткові утвореня

Серед іменниківих наросткових назв найпоширеніші утворення з наростком *-ник*, що звичайно приєднується до іменниківих основ (68 утворень): *бердник* (< бедро), *бортник* (< бортъ), *брахник* (< брага), *будник* (< буда), *винник* (< вино) та ін. Вісім апелятивів з наростком *-ник* утворені від прикметниківих основ: *бобровник* (< бобровий), *воловник* (< воловий), *кошовник* (< кошовий), *полковник* (< полковий), *пороховник* (< пороховий), *роговник* (< роговий), *солодовник* (< солодовий), *соляник* (< соляний). П'ятьма прикладами засвідчені віддіслівні утворення з наростком *-ник*: *мазник* (< мазати), *мельник* (< молоти), *мірник* (< мірити, міряти), *різник* (< різати); *скрипник* (< скрипіти).

Другу за кількістю групу іменниківих наросткових назв складають утворення з наростком *-ар* (-яр), що звичайно додається до іменниківих і зірдка до дієслівних основ (46 утворень): *боднар*, *бондар* (< бодня), *золотар* (< золото), *пекар* (< пекти), *писар* (< писати), *пушкар* (< пушка), *собакар* (< собака), *столяр* (< стіл), *токар* (< точити), *хмеляр* (< хміль), *чоботар* (< чобіт) та ін. Сюди віднесено також назви на *-ар* чужомовного походження, що не

піддаються словотворчій аналізі: *бояр, бровар, гусар, коміsar, ри-мар, слюсар, ціsar, шапар* та ін. У кількох запозиченнях виділяються форманти *-er, -ip, -or*: *кучер, рицер, цехмістер, канцлір/канцлер, кушнір, ктитор, плугатор*.

Третю іменниковоу наросткову групу становлять утворення з наростком *-ach* (-яч), що виступає звичайно з дієслівними і один раз із приметниковою основами (20 утворень): *багач/богач* (< *багатий*), *клепач* (< *клепати*), *ковач* (< *ковати*), *косач* (< *косити*), *орач* (< *орати*), *пазяч* (< *пазити*), *сурмач* (< *сурмити*), *трубач* (< *трубити*) та ін.

Четверту іменниковоу наросткову групу утворюють назви з наростком *-ak* (-як), що поєднується з дієслівними, іменниковими і прикметниковоими основами (11 утворень): *босяк/босак* (< *босий*), *бурсак* (< *бурса*), *голяк* (< *голий*), *залізняк* (< *залізний*), *ловак* (< *ловити*), *рибак* (< *риба*), *співак* (< *співати*). Сюди віднесено також назви на *-ak* чужомовного походження, що не піддаються морфологічній аналізі: *батрак, козак, чумак*.

П'яту групу становлять апелятиви з наростком *-ець / -инець / -овець*, що звичайно виступає з дієслівними і зрідка з прикметниковоими та іменниковоими основами (10 утворень): *клепець* (< *клепати*), *кравець* (< *крайти*), *криловець* (< *крило*), *купець* (< *купувати*), *піхотинець* (< *піхота*), *продавець* (< *продажати*), *стрілець* (< *стріляти*), *торговець* (< *торгувати*), *чернець* (< *чорний*), *швець* (< *шити*).

Шосту групу складають утворення з наростком *-ик*, що виступає з дієслівними, іменниковими і прикметниковоими основами (9 утворень): *бодник* (< *бодня*), *бубник* (< *бубнити*), *воловик* (< *воловий* < *віл*), *голик* (< *голий*), *дудик* (< *дудіти*), *мужик* (< *муж*), *реторик* (< *ретор*), *сотник* (< *сотня*), *цилюржк/цирулик* (< *цилюрня/цирульня*).

Сьома група – це апелятиви з наростком *-ий*, що звичайно додається до дієслівних і зрідка до іменниковоих основ (6 утворень): *воротій* (< *ворота, воротити*), *гайдій* (< *гайда*), *дудій* (< *дудіти*), *красій* (< *красити*), *смолій* (< *смолити*), *шептій* (< *шептати*).

Крім цих головних груп, є ще утворення з багатьма іншими наростками, що представлені заледве кількома, або й – частіше – одним прикладом: *-алк(a)* (*рибалка*), *-аль* (*коваль, москаль, рибаль*), *-альник* (*тральник*), *-ан* (*стопан*; сюди відносимо також *солтан* і *чабан*, будова яких неясна), *-анин* (*городчанин*), *-аши* (*гарманя*,

голаш), -ей (гайдей), -ельник (веретельник), -ик(а) (владика), -ильник (скрильник), -ин (боярик), -ир (богатир), -ир(а) (костира), -ист(а) (цимбалиста), -иц(я) (черниця), -ич (княжич), -ильник (сопільник), -ист (органіст), -к(а) (воєводка, гадайка, нянька, святка, служка), -к(о) (баришко, богатько, отришко, продайко), -л(о) (дудукало, мінайло), -л(я) (тесля), -ок (боярок, козачок, маршалок), -ост(а) (староста), -ом(а) (голота), -ош (добош), -ук (гайдук), -ун (пластун, свистун, шептун), -ур (шептур), -ух (настух, шептух), -ух(а) (шептуха).

Безнаросткові утворення

Безнаросткові іменникові назви у порівнянні з наростковими засвідчені значно менше (біля 30 утворень). Переважно – це назви посад, чинів або слова, що вказують на соціальний стан, військовий чин, духовний стан або на звання володаря держави: *бог, войт, дука, дяк, кмета, князь, король, пан, піп, сторож, цар* ... До цієї групи зараховуємо також подібні назви чужомовного походження, що не завжди піддаються морфологічній аналізі: *асавул/ асаул/ савул, біскуп/ бискуп, джура/ чура, дюк, ксьондз, мурза, пана, паша, солдат, хан, шах* тощо.

Приростково-наросткові утворення

Приростково-наросткові іменникові назви становлять зовсім незначну кількісно групу (7 утворень). Серед них засвідчені такі три способи словотвору:

1) наросток поєднується з основою приросткового дієслова: *перевозник (< перевозити), погребник (< погребати), подорожець (< подорожувати), продавець (< продавати), продайко (< продавати)*;

2) наросток поєднується з основою приросткового іменника: *подорожній (< подорож);*

3) приросток поєднується з основою наросткового іменника: *подстароста (< староста).*

Складні утворення

Складні іменникові назви, що вказують на професію, рід заняття людини, становлять значну кількісно групу (54 утворень). Серед них вирізняються такі шість способів словотвору:

1) іменникова основа поєднується з дієслівною основою за допомогою сполученого звука о(е) (25 утворень): *водонос (< вода +*

носити), воєвода (< воїн, військо + водити), пивовар (< пиво + варити), риболов (< риба + ловити) та ін. Два апелятиви цієї структури мають основи, ускладнені наростками: воєводка (< воїн, військо + водити + -к-), воскобойник (< віск + бити + -ник-);

2) дієслово в формі наказового способу поєднується з іменником, що виражає об'єкт дії (13 утворень): гребивода (< гребти + вода), кадигроб (< кадити + гріб), коливіск (< колоти + віск), стрижисборода (< стригти + борода) та ін.;

3) поєднання двох іменникових основ (9 утворень): бурмістр (сер. – вис. – нім. bürgermeister <bürger + meister через пол. burmistrz), ланвойт (сер. – вис. – нім. lantvog(e)t, voit через пол. lanthwoyth), салогуб (сало + губи)⁹, цехмістр^{*} (сер. – вис. – нім. zechmeister < zech + meister через пол. cechmistrz), цімерман (нім. zimmermann < zimmer + mann) та ін.;

4) прикметникова основа поєднується з іменником за допомогою сполучного -о- (3 утворень): голобоярин (< голий + боярин), правосуд (< правий + суд), пустовойт (< пустий + войт);

5) числове слово *пол* у формі родового відмінка поєднується з іменником (2 утворень): полуказак (< полу + козак), полупан (< полу + пан);

6) прислівник поєднується з відприкметниковим іменником (2 утворень): скоробагатько (< скоро + багатько), скоробагач (< скоро + багач).

Прикметникovi назви

Кількість прикменниковых назив у порівнянні з іменниками зовсім незначна (24 утворень). Усі вони мають форму членних прикметників твердої групи із закінченням *-ий*. Як загальні назви вони мусили бути в середині XVII ст. вже повністю субставтивованими.

⁹ Див. Худаш, М. Л.: “Складні українські особові назви середини XVII ст.”, *Питання історії української мови*, Київ, 1970, с. 166. (Далі скорочуємо ПІУМ).

^{*} Таке поєднання мало місце і в німецькій мові, звідки готову словосполучку позичила польська, а з неї українська мова. Див. Lexers, M.: *Mittelhochdeutsches Taschenwörterbuch*, Leipzig 1959;²⁹ Korbut, G.: *Wyrazy niemieckie w języku polskim pod względem językowym i cywilizacyjnym*, Warszawa 1935²; Kaestner, W.: *Die deutschen Lehnwörter im Polnischen, I. Einleitung und Lautlehre*, Leipzig 1931¹, Nedeln 1968². – (Прим. Ред.).

Серед назв прикметникового типу вирізняються такі чотири генетично-структурні групи:

1) апелятиви – відносні прикметники, утворені від іменників за допомогою наростка *-н-* (14 утворень): *коморний* (< *комора*), *кульбачний* (< *кульбака*), *острожний* (< *острог*), *панірний* (< *панір*), *пасічний* (< *пасіка*) та ін.;

2) апелятиви – відносні прикметники, утворені від іменників за допомогою наростка *-ов-* (2 утворень): *кошовий* (< *кіш*), *реєстрний* (< *реєстр*);

3) апелятиви – відносні прикметники, утворені від іменників за допомогою наростка *-ський-* (2 утворень): *міський* (< *місто*), *сільський* (< *село*);

4) апелятиви – безафіксні якісні прикметники (4 утворень): *богатий*, *голий*, *убогий*, *скоробагатий* (останній – утворений шляхом поєднання прислівника скоро з прикметником *багатий*).

Крім цих головних груп, є ще дві прикметникові назви, що своєю структурою відрізняються від розглянутих типів: *хоружий* (< *хоругва*) і *цимбалистий* (синонім до *цимбалиста*).

* * *

Огляд структурних типів реконструйованої лексики виявляє наявність в українській мові середини XVII ст. ряду словотворчих і лексичних паралелей: *атаман/ ватаман* – *кошовий*; *багач/ богач* – *багатий* – *богатько* – *богатир* – *дука* – *срібр(я)ник*; *баранник* – *вовчар/овчар* – *оловник* – *оловник* – *гайдар* – *гайдей* – *гайдій* – *козар* – *пастух* – *свинар* – *стадник* – *телятник* – *чабан/ чобан* – *чередник*; *баришко* – *крамар* – *купець* – *міняло* – *прасол* – *продавець* – *продажко* – *салогуб* – *торговець* – *шинкар*; *батрак* – *босяк/ босак* – *голаш* – *голий* – *голик* – *голома* – *голяк* – *злиденник* – *найма* – *убогий*; *біскун/ бискуп* – *владика*; *бондар* – *боднар* – *бодник*; *бортник* – *пасічний* – *пасічник*; *бояр* – *боярин*; *брагар* – *бражник* – *бровар* – *винник* – *пивовар* – *солодовник*; *бубонник* – *бубник*; *будник* – *поташник*; *воєвода* – *полковник*; *войник* – *гайдук* – *гусар* – *опришко* – *солдат* – *стрілець*; *войт* – *лантвойт* – *пустовойт* – *подстароста* – *староста*; *возник* – *кучер* – *фурман/ хурман*; *ворохбіт* – *гадайка* – *знахор* – *шептій* – *шептун* – *шептур* – *шептух* – *шептуха*; *воротій* – *воротник*; *воскач* – *воскобойник* – *воскодав* – *коливіск*; *гарбар* – *коженик* – *кушнір* – *шимбар*; *гармаш* – *пушкар*; *горлач* – *криловець* – *співак*; *городчанин* – *міський*; *грабар* – *грабач*

— могильник — погребій; гутник — скляр/ шкляр; дудик — дудій — дудник — дудкало — сопільник; житник — музик — нивник — селян(ин) — сільський — стопан — цілінник; жорник — мельник — мірочник/мірошник; кадигроб — ксьондз — отець — піт; калачник/ колачник — пекар — хлібник; катаржний — острожний — колодник; клепець — клепач; ключник — шапар; коваль — ковач — ковачка; козолуп — козоріз — різник; колесник — колодій — стельмах; коновал — конокол; котельник — котляр; кульбачний — сідельник; манах — чернець; муковій — мукосій — мукотряс; неводник — рибак — рибалка — рибаль — риболов; орач — плугатор — плужник; острижисборода — постригач — скубисборода — стрижисборода — цилюрик/ цибулик; острогоман — стражсний; пазач — сторож; перевозибрата — перевозник; піхотинець — піший; пральник — прач; псар — собакар; скрильник — скринчик; сокирник — тесля — цімерман; сурмач — трубач; товкар — товкач; хмеляр — хмельник; цар — ціsar/ цесар; чоботар — швець; шапар — шаповал — шапочник.

Дослідуючи особові назви аналізованого типу на матеріалі пам'яток XVI ст., Р. Й. Керста прийшов до висновку, що деякі з них “диференційовані територіально: особові назви *Швець*, *Коваль* фіксуються переважно на території Галичини і Волині, на території ж Київщини переважають особові назви *Чоботарь*, *Кузнецъ*.¹⁰ Важливо тут звернути увагу на те, що в козацьких реєстрах 1649 р. прізвища з основою *кузнецъ* не засвідчені зовсім, прізвища з основою *чоботар* — дуже рідкі, а прізвища з варіантними основами *коваль*, *швець* — одні з найпоширеніших. За свідченням же Ю. К. Редька прізвища *Коваль*, *Швець* і похідні від них є досить поширеними ще й сьогодні майже в усіх областях України.¹¹

Спостереження над реконструйованою лексикою дозволяє зробити висновок, що українська мова середини XVII ст. мала дуже розвинену термінологію на означення професії, роду заняття, посад, чинів, соціальної приналежності тощо. Ця термінологія та її словотвір, семантика і синоніміка, як свідчать словники, у переважній більшості збереглися (з незначними відмінностями) і в сучасній українській літературній мові та в її діялектах і говірках.

¹⁰ Керста, Р. Й.: “Особові назви, утворені від загальних назв, на означення професії, роду заняття (На матеріалі пам'яток української мови XVI ст.)”, ПЛУМ, Київ, 1970, ст. 158.

¹¹ Редько, Ю. К.: “Назва професії як основа виникнення частини українських родових прізвищ”, *Дослідження і матеріали з української мови*, т. I, Київ, 1959, с. 131, 135. (далі скорочуємо ДМУМ).

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

- Гр. *Словарь украинської мови*, зібрала редакція журнала “Киевская старина”. Упорядкував, з додатком власного матеріалу, Борис Грінченко, т. I - IV, К., 1907-1909; 1958-1959.
- Жел. Є. Желеховский *Малоруско-німецкий словар*, т. I, Львів, 1886; Є. Желеховский і С. Недільский, *Малоруско- німецкий словар*, т. II, Львів, 1886.
- РСБКЕ *Речник на съвременния български книжовен език*, т. I-III, София, 1955-1959.
- ССУМ *Словник староукраїнської мови XIV-XV ст.*, т. I-II, Київ, 1977-1978.
- СУМ *Словник української мови*, т. I-XI, Київ, 1970-1980.
- УРС *Українсько-російський словник*, т. I-VI, Київ, 1953-1963.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

- Бірыла, М. В.: *Беларуская антрапанімія. 2. Прозвішчы, утвораныя ад апелятыўнай лексікі*, Мінск, 1969.
- Гринчишин, Д. Г.: “Із спостережень над адміністративно-юридичною лексикою в українських грамотах XIV-XV ст.”, *ДМУМ*, т. V, Київ, 1962, с. 31-52.
- Залеський, А. М.: “Спостереження над українськими прізвищами XVII ст.”, *ДМУМ*, т. VI, Київ, 1964, с. 133-45.
- Зіновій, К.: *Вірші. Приповісті посполиті. Пам'ятки української мови XVII-XVIII ст.*, Київ, 1971.
- Керницький, І. М.: “Судово-адміністративна і суспільно-економічна лексика “Війтівських книг” XVI-XVII ст. с. Одрехови, колишнього Сяноцького повіту, на Лемківщині”, *ДМУМ*, т. VI, Київ, 1964, с. 91-108.
- Керста, Р. Й.: “Особові назви, утворені від загальних назв, на означення професії, роду заняття (На матеріалі пам'яток української мови XVI ст.)”, *ПЛУМ*, Київ, 1970, с. 141-158.
- Редько, Ю. К.: *Довідник українських прізвищ*, Київ, 1969.
- Редько, Ю. К.: “Назви професії як основа виникнення частини українських родових прізвищ”, *ДМУМ*, т. I, Київ, 1959, с. 127-136.
- Редько, Ю. К.: *Сучасні українські прізвища*, Київ, 1966.
- Худаш, М. Л.: “Виробничопрофесійна та адміністративно-юридична лексика українських ділових документів кінця XVI – початку XVII ст.”, *ДМУМ*, т. II, Київ, 1960, с. 86-123.
- Худаш, М. Л.: *Лексика українських ділових документів кінця XVI – початку XVII ст. (на матеріалах Львівського Ставропігійського братства)*, Київ, 1961.
- Худаш, М. Л.: “Українські козацькі особові назви (композити і словосполучення) середини XVII ст. (На матеріалі реєстрів запорізького

війська Богдана Хмельницького, складених після Зборівського договору 1649 р.)”, *ДМУМ*, т. VI, Київ, 1964, с. 146-157.

Худаш, М. Л.: “Із спостережень над українськими особовими назвами-композитами середини XVII ст. (На матеріалі реєстрів запорізького війська Богдана Хмельницького, складених після Зборівського договору 1649 р.)”, *Ономастика*, Клів, 1966, с. 126-145.

Худаш, М. Л.: “Складні українські особові назви середини XVII ст. (На матеріалі реєстрів запорізького війська Богдана Хмельницького, складених після Зборівського договору 1649 р.)”, *ПЛУМ*, Київ, 1970, с. 158-175.

ADDENDA

CORRESPONDENCE

5 жовтня 1989

Дорогий Пане Якове,

Я хотів виконати бажання організаторів Вашого вшанування і написати щось напівофіційне, але бачу, що не встигну. Завтра маю вже їхати, а ще досі не спакований і маю тисячу інших справ. Та може воно і краще без офіційщини.

Дозвольте ж мені нагадати Вам те, що Ви й так знаєте. Знаєте, як високо я ціню Вашу відданість нашій науці, Ваше відчуття відповідальності перед нею і перед нашим народом.

Не менше цінно я вашу приязнь зі мною, що триває вже багато років і ніколи не була затъмарена нічим низьким і негідним.

За час нашого знайомства й приязні багато з'явилось метерів, що наче виблискують, а справді дуже скоро згасають. Нічого подібного не було ні в Вашій діяльності ні в наших стосунках.

Стиль Вашого життя й праці завжди був спрямований на справжні вартості, далеко від усякої ярмарковости й кричущості. Хочу вірити, що саме такий стиль забезпечує шану й тривалість.

Я останнім часом спостерігаю з подивом і глибокою пошаною Ваше змагання з хоробами. І тут Ваша посвята та вдача виявилися в повній силі.

Тож дозвольте це скромне й – на жаль – похапцем складене привітання закінчити бажанням остаточної перемоги над злигоднями життя й дальншого неохідно чесного й принципового служіння нашій спільній науці. Бажаю Вам витривалості й перемоги, бажаю нашій культурі, щоб Ви й далі ій незмінно і так чесно служили.

Обіймаю Вас і тисну руку.

Ваш Ю. Шевельзов

October 15, 1989

Professor Jacob Hursky
Foreign Languages and Literatures
Syracuse University

Dear Jacob,

It is a great pleasure to be included among the many friends and colleagues who honor you now, as you complete 33 years of distinguished service at Syracuse University.

You began that service, as you and I will recall, under a very unusual set of circumstances. Instead of finding yourself with a normal teaching load and facing regular university students on the Main Campus, you were asked to join the staff of the East European Language Program, an intensive program of study, conducted by the University for the United States Air Force, and located at Skytop, a rather remote and isolated outpost then, which seemed quite detached from the Main Campus. As a Senior Linguist you assisted Dr. Clayton Dawson in the development of the Russian Language teaching manuals, and supervised the performance of the Drill Instructors for your team, all of recent arrivals to the United States with no previous teaching experiences and often with very serious problems of adjustment in a new land.

And when Bulgarian was added to the languages requested by the using agencies, you willingly assumed the tremendous task of developing the instructional materials for that language, materials sufficient enough to occupy students and Drill Instructors six hours per day for the full term of nine months. And, in passing, I must remark that among the newly recruited Bulgarian Drill Instructors there was one, a former freedom fighter, who gave us some considerable cause for concern.

Well, we were busy, and we were committed to the task at hand, driven by the sense of urgency in those troubled times. They created, for us at Skytop, long days and year-round schedules with none of the usual academic breaks.

Some fourteen years after you joined us, the East European Language Program ended, and we returned to the Main Campus and more normal academic conditions. And you there continued to serve the University and your colleagues and students with the same selfless concern and loyalty that you had demonstrated so abundantly at Skytop. All this was quite appropriately recognized when your colleagues elected you Chairman of the Slavic Department.

Yours has indeed been an illustrious career, Jacob. I salute you; I thank you for your support and fine cooperation over the years, and for your friendship.

Sincerely,

Frederic J. Kramer

Formerly

Director, East European Language Program
and Dean of Liberal Arts

October 16, 1989

Professor Jacob Hursky
c/o Lisa Tomkos
Department of Foreign Languages and Literatures
316 H. B. Crouse Hall
Syracuse University
Syracuse NY 13244-1160

Dorohyi Pane Profesore!

Ten years ago I had the privilege of taking my first university course in Slavic philology as your student in Slavic 490. Despite a heavy teaching load and the responsibilities of department chairmanship, you readily agreed to offer this independent study in advanced Ukrainian. The course was exactly the kind of experience that every university student should have. In an intimate group, we students had the opportunity to vividly share a professor's broad and profound knowledge of the subject matter. You revealed intricate subtleties of language, while at the same time painting sweeping linguistic panoramas. You challenged us with the discipline of learning by your example as a dedicated pedagogue and a meticulous and responsible scholar. But most important of all you were able to inspire young minds and hearts.

Your love and enthusiasm for language, a quintessentially human mystery, is manifest. This enthusiasm you pass onto your students. As a teacher and polyglot you have ensured that the Slavic program at Syracuse University has the broadest possible offering of language and linguistic courses. You have guided students through the elementary, intermediate, and advanced stages of language learning. With a profound concern for their progress and with a particular sensitivity to their needs you have arranged for fellowships for immersion training in different Slavic countries. Never did you spare your energies in being a most supportive thesis advisor.

A particular subject of your scholarly devotion has been your native language, Ukrainian. You shared the fate of the language of the "solov'i" during the horrors of the thirties and the war, later sacrificing much time and energy that Ukrainian language studies may develop as a discipline in the West. At Syracuse Ukrainian has been taught more systematically than at any other university in America, thanks to your efforts. You have travelled to Europe as a visiting professor of Ukrainian, and your teaching at Harvard was part of your efforts in support of the

development of the Harvard Ukrainian Research Institute. You are the professional authority in the U.S. on Ukrainian usage. No other American linguist has your knowledge and sense of diachronic and synchronic nuances of the language. It was my distinct honor and good fortune as a student to be a beneficiary of this dedication and expertise.

Ten years ago I was completing a B.S. in biology at S.U.. Little did I know that my experience in your classes was the beginning of a serious scholarly commitment. Your interest in my lot after graduation, your encouragement, and your sage advice all contributed to my decision three years later to pursue graduate work in Slavic studies. Ever since it has been my privilege and joy to share with you my progress and my difficulties. You are always generous with your time, welcoming me when I am in Syracuse, treating your student as a young colleague. While graciously hosting me in your library, you always show me interesting books, new and old, and share with me your current projects and hopes for new developments in a field that for so long has been under the dark clouds of political vicissitudes and cultural injustice. The discussion is always vital and stimulating, often lasting into the wee hours.

It is with gratitude that I recall your quiet benevolence and steadfast dedication to Slavic studies, to your research, and most of all to your students. I always felt that your attention was not only genuine but also warm and very personal. After 33 years of service to Syracuse University, I am sure that there are many grateful students like myself.

Although I am unable to be present, I assure you of my thoughts and best sentiments, and I would like to take the opportunity of this testimonial to say *schyro Vam diakuiu, Pane Profesore!* May the good Lord keep you in His care.

Gratefully Yours,

Borys Gudziak

Філадельфія, 23/X/1989

Дорогий Колего,

Довідавшись, що Ви закінчуєте активну педагогічну працю в університеті, хочу долучитися до Ваших друзів і широко привітати Вас і від себе. Нас луčать ще спільні студії в Українському Вільному Університеті в Мюнхені у дорогих для нас професорів-

слов'янської філології. Спільним для нас був згодом і Пенсильванський університет, де і Ви і я продовжували наші студії. Лучить нас і моя скромна участь у редактованому Вами Фестшріфті для неоціненого славіста-україніста Професора Юрія Шевельєва. Згодом зустрічі на наукових конференціях та в академічному житті назагал.

Завдяки Вашій глибокій особистій культурі, Вашій ерудиції і науковій спрямованості, при тому з високим етично-моральним статусом, Ви осягнули багато в ділянці славістики, головно в українських та болгарських студіях – із нашої генерації, уважаю, найбільше з усіх.

Так що можете мати повну сatisфакцію з досягненого.

Адже Ви своїм інтелектом збагатили сучасне слов'янознавство й україністику зокрема.

Хотілося б закінчити цей лист бажанням доброго самопочуття і бажаного Вами проведення часу в крузі Вашої прекрасної родини при улюблених академічних заняттях..

З глибокою пошаною і широю приязнню

Ваша

Наталія Пазуняк

Syracuse University

October 27, 1989

Dear Professor Hursky,

"I put the relation of a fine teacher to a student just below the relation of a mother to a son, and I don't think I should say more than this."

Thomas Wolfe-early 20th century American novelist

These words just begin to express the depth of the gratitude and respect I feel for you, Dr. Hursky, as you approach the date of your retirement. As Wolfe uses the example of a mother and son, I feel that I have learned from you as a child from a parent the sweetness of knowledge and the love of learning which are the essence of your existence. I hope to continue to draw from that well of knowledge and affection for many more

years as I continue to develop and refine my understanding of Slavistics and especially of the Ukrainian language.

It was your inspiration and eternal patience which allowed me to finally dedicate time to learning Ukrainian as a real part of my life. Although I've just begun, you may rest assured that I will continue those studies for many years, until I can make you proud of me.

I can honestly say that I've loved being your student over these many years. Sitting in the classroom, I am always entranced by your own absorption in the material, your anecdotal presentations, and your scholarly, professional single-mindedness. For us to learn was your eternal quest, at whatever cost to you in terms of time, patience and extra work.

Students think the world of you, and many, many people love you. You are the quintessential teacher and scholar, and a very good person. No man could achieve anything more significant in life. Thank you for all you have given to us, your students, and to me. I can only promise you that I will continue our heritage for the rest of my lifetime in what I can give to others of your love of language, of learning, of teaching and of our culture. Mnohaya Lita.

Love,
Patricia A. Burak

JACOB P. HURSKY
AS SCHOLAR AND PEDAGOGUE

УКРАЇНСЬКА ВІЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК У США

TELEPHONE
(212) 222-1866

206 WEST 100 STREET
NEW YORK, N.Y. 10025

ПРИВІТАННЯ

Зі смутком приєднуємся до шановної Громади в Сумах, яка вшановує дорогоого нашого члена, наукового секретаря ЯКОВА ПАНТЕЛЕЙМОНОВИЧА ГУРСЬКОГО – зі смутком тому, що цей талановитий, працьовитий науковець – чесна, відверта, справедлива людина – так рано, в розквіті творчих сил, відійшла з життя.

Для Української Вільної Академії Наук у США – його відхід з земного шляху – був великою втратою. Його голос справедливости в академічних справах кликав до посвяти в праці, до правди, до поступу. Його кропітка праця над словниками, його педагогічна праця йшли поруч з обов'язками наукового секретаря УВАН, які він дуже сумлінно виконував.

На таких особистостях тримається цей, загублений в сучасних обставинах, світ.

Пам'ятаємо ЯКОВА ПАНТЕЛЕЙМОНОВИЧА таким, яким він був – живим, енергійним, працьовитим!

Вічна йому пам'ять!

Управа Української
Вільної Академії Наук
у США

/Марко Антонович/
екс президент УВАН
Голова Контрольної Комісії УВАН

Jacob P. Hursky, 71;
Professor emeritus at SU

By Anne Roth
Staff Writer

Jacob P. Hursky, professor emeritus of Slavic languages and literatures at Syracuse University, died Tuesday at his home. He was 71 and lived at 208 Easterly Terrace, DeWitt.

Mr. Hursky joined the university in 1956 as an assistant professor in 1972. He was chairman of the Slavic Languages and Literatures Department at the University from 1976 to 1989.

"He was the quintessential teacher, patient and giving," said a former student, Patricia Burak, director of the Office of International Services at SU. "He embued in students an absolute love of language and Slavistics. He dedicated his whole life to his students."

Mr. Hursky was born in Zoldaky, Ukraine. He taught elementary school there during World War II. After the war he earned a master's degree at Ukrainian Free University in Munich, Germany.

He came to the United States in 1950. "He was a displaced person in Germany. People from Philadelphia sponsored him," his wife, Valentina, said.

Mr. Hursky earned a master's and doctorate degrees in Slavic and Baltic Studies at the University of Pennsylvania. He was a graduate assistant in modern languages at Dickinson College in Pennsylvania, from 1954 to 1955 was an instructor in Russian at Pennsylvania State University.

Mr. Hursky was a visiting professor summers in Kiev, Ukraine; Munich, Germany; and Harvard University.

He was an officer and board member of numerous organizations, among them Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the United States.

He was a member of the auditing committee of Ukrainian Free University from 1976 to 1987 and head of the Linguistics Section of Shevchenko Scientific Society from 1976 to 1981.

From 1968 to 1975 he was a member of the Academic Advisory Council to Ukrainian Studies at Harvard. From 1959 to the present he was faculty advisor to the Ukrainian Club at Syracuse University.

Mr. Hursky was a member of the American Association of Teachers of Slavic and East European Languages, American Name

Society and Bulgarian Studies Association.

Mr. Hursky created a fellowship for students coming from Ukraine or those wishing to major in Ukrainian studies at Syracuse University, Burak said.

Surviving are his wife, Valentina; two daughters, Alexandra Hursky-Larson of Ellicott City, Md., and Tatiana Hursky of Waco, Texas; his father, Panteleymon Hursky of Philadelphia; a brother, Peter of Philadelphia; and several nieces and nephews.

Services are 7 p.m. Friday at Lt. Luke's Ukrainian Orthodox Church, Warners. Burial will be 1 p.m. Saturday at St. Andrew's Ukrainian Orthodox Cemetery, South Bound Brook, N.J.

Calling hours are 4 to 6 p.m. Friday at Macko-Vasallo Funeral Home, 1609 W. Genesee St., Syracuse. Panahida services are 6 p.m. Friday at the funeral home.

Contributions may be made to The Jacob P. and Valentina S. Hursky Ukrainian Fellowship Fund at Syracuse University, 820 Comstock Ave., Syracuse.

**The San Diego
Community College District**

MILITARY EDUCATION PROGRAMS
SERVICE SCHOOL COMMAND-NAVAL TRAINING CENTER
Great Lakes, Instructional Laboratories 60088 (312)688-5352

6 October 1989

SUBJECT: Letter of Appreciation and Recognition

For inclusion with the Retirement Award activities for –

Professor Jacob Hursky
Foreign Languages Department
Syracuse University
Syracuse, New York 13215

Professor Hursky, without doubt, is one the most constructive and positive representatives of the university teaching profession –

- * He is deeply grounded and totally competent in his field,
- * He never assumes that something is true, just because it is written somewhere – he personally checks out facts, and confirms assertions on the basis of his research; the quality and honesty of his scholarly search are of the highest caliber,
- * He continuously represents his institution in a most dignified manner – he is loyal and deeply devoted to his fellow faculty-members, and is loyal to the policies and traditions of the Syracuse University,
- * His most important contribution is that he teaches his students most effectively – from the moment of interesting them in the areas of study, helping them to learn most in the time and circumstances available (be they undergraduate or graduate students), and then helping them to find employment in the professions. He is the most appropriate person to be recognized as THE MENTOR.

Professor Hursky helped me greatly, some years ago. He “pushed” me to do my best in the areas of languages and culture during my doctoral studies; his dedication and sincerity inspired me to follow his example whenever I could – with much personal satisfaction and professional success. I owe Professor Hursky much gratitude for his help in my academic development; I know that I am but one of many who benefitted from his dedication, kindness and devotion to learning and to students – I thank him, thank you as the institution that allowed him the opportunity to practice his teaching, and wish him the best of everything in the future!

Sincerely

John S. Kark, Ph. D.
Colonel, USA Retired
Contract Training Manager and Academic Dean

Syracuse University
Department of Foreign Languages and Literatures

October 9, 1989

Jacob, you and I have known each other for just a little over a year. Though you have been on leave both this semester and last to work on research at home, and though recently you have had to struggle against a number of illnesses, you have maintained a very visible and effective presence in the department, administering the Russian and Slavic program, teaching and advising. This total dedication to your profession and to our program has been characteristic of you throughout the three plus decades that you have been at Syracuse University and has certainly impressed me during my short time here. During your long career you have taught many students and have made numerous important scholarly contributions to Slavic studies. The completion of your current research interest – a Ukrainian-Macedonian dictionary – will be a high point but by no means the final entry in your distinguished record of publications.

You have seen Slavic and Russian studies wax and wane in consonance with America's checkered relationship with the Soviet Union. Unfortunately, during your career thus far there has probably been more waning than waxing. With the rapprochement due to Mr. Gorbachev's perestroika and glasnost Americans seem to be taking a new interest in Russian and Slavic languages and civilizations. You can take pride in having been the mainstay of a program which at times over the years must have been vulnerable. Now prospects are bright and I expect our Russian program to strengthen over the next few years. Our future success rests on the long tradition of excellence and perseverance to which you have dedicated your efforts. You are responsible in large part not only for what has been achieved but for what will be achieved.

Happily, retirement does not mean goodbye. I look forward to your presence at departmental events for many years.

Harold Jones
Chair

Encyclopedia of Ukraine

Toronto Project Office

Department of Slavic Languages and Literatures, 21 Sussex Avenue,
University of Toronto, Toronto, Canada M5S 1A1, Telephone (416) 978-6934

October 10, 1989

...Profesor G. Shevelov, the eminent Ukrainian linguist, retired from his position as editor of linguistic entries for the *Encyclopedia of Ukraine* of which I am now the editor-in-chief. When I entreated with him to propose someone to replace him he suggested I turn to Professor Hursky, as one of few qualified Ukrainian linguist outside of Ukraine. Luckily for the *Encyclopedia* Professor Hursky consented to perform the task of subject editor.

I am happy to have this opportunity to express my thanks to Professor Hursky for his devotion and help with *Encyclopedia* – consulting with me virtually from his hospital bed. May his retirement provide him with more time to catch up on the projects that all of us put aside till some later time and may his days be sunny and healthy. I wish it were possible for me to do this in person at the reception in Jacob Hursky's honor, but since I cannot please pass on my greetings and the gratitude of the whole editorial staff of the *Encyclopedia of Ukraine* and wish him from all of us the Ukrainian «Многая літа!».

Sincerely yours,

D.H. Struk
Editor
Encyclopedia of Ukraine

**THE UKRAINIAN ACADEMY OF ARTS AND SCIENCES
IN THE U.S., INC**

TELEPHONE
(212)222-1866

206 WEST 100 STREET
NEW YORK, N.Y. 10025

26 October 1989

**PROFESSOR JACOB HURSKY ON HIS RETIREMENT FROM
SYRACUSE UNIVERSITY**

I first met Professor Jacob Hursky more than twenty-seven years ago, in the summer of 1962.

From the late 1960's through 1975, Professor Hursky and I met at least once a year at Harvard, of all places, where both of us served on the now defunct Council of Academic Advisors for the Ukrainian Studies Fund and the Harvard Ukrainian Chairs. Professor Hursky participated in all the meetings, where we discussed how best to develop Ukrainian studies at that university.

We really got to know each other when, beginning in 1979, I was taking over ever increasing responsibilities at the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the United States, which is located in New York City. Though Professor Hursky lived the longest distance from New York, he would make every single meeting of our Executive Board, as he had attended every single meeting of the Council of Academic Advisors at Harvard.

When in the summer of 1986 I met Professor Hursky in Munich at the Ukrainian Free University, he was working abroad as hard as in the State of New York. A glance at the Academy's catalogue shows that he edited two symposia for the Academy alone – in fact, he was an acquisition editor, general editor, and copy editor rolled into one. I have been as awed by his dedication and industriousness in the late 1980s, as I had been as a sophomore assistant professor in 1962. I invited him to become the Learned Secretary of our Academy on our contested but ultimately successful ticket, which proposition he graciously accepted. He above all helped to maintain the old scholarly traditions of the Ukrainian Academy.

But though I have known Professor Hursky for almost a generation, it was only this past spring that I finally realized what made him tick, or, to use a more learned term, that I found out his quintessence.

Unlike Gaul, which, as everyone knows, is divided into three, mankind shows only two basic character types: those who serve themselves and those who serve their fellow-men.

The second category of persons, those that serve their fellow-men rather themselves, are truly refreshing and ennobling and make everybody feel good. They will plead for somebody else or, at most, their family, but never for themselves. In the lively interchange of ideas that in academia and in the professions are eventually distilled into publications, they give freely of themselves so that the common good may prosper. They are not terribly upset, when their more selfish colleagues seemingly take advantage of their work, for to them it is the common purpose that matters above all, not the precise measurement of the individual contributions toward that common purpose. Professor Hursky belongs to that second group of persons par excellence.

Last spring I finally realized how privileged I have been personally for having known Professor Hursky for twenty-seven years, just three years short of a generation. The Ukrainian Academy, for which I speak here to-day, has also been most fortunate in having had such an able and dedicated scholar as a member of its Executive Board since 1979 and Learned Secretary since December 1987. We all do hope that we will continue to share in Professor Hursky's ability and dedication for many more years. God bless!

Thank you very much!

Yaroslav Bilinsky
President
The Ukrainian Academy of
Arts and Sciences in the US, Inc.

СВОБОДА, СЕРЕДА, 1-го грудня 1993 р.

Д-рові Я. Гурському – 70

Усі свої літні вакації д-р Гурський віддавав праці із студентами в УВУ в Німеччині, в Гарвардському університеті, а останнього часу в Києві. Цього літа не відмовляється він поїхати в Київ, і це буде його третій літній курс української мови у Між-

народній Школі Україністики в Києві, де в його авдиторії бувало понад сто студентів. Переважаюча більшість студентів цих курсів – це люди із Франції, Німеччини, Австрії, Італії, Фінляндії, Болгарії, Угорщини, Бразилії, Польщі, ЗСА, Японії, як також із т. зв. Східної діяспори. Відомий українцям японський славіст Казуо Накай, професор Японського університету, вислухав два курси у д-ра Гурського, а цього року приїхала у Київ на курс проф. Гурського японка-аспірантка (на жаль, не пригадую її прізвища) і привезла надруковану в Японії “Граматику української мови”, автором якої є Казуо Накай, сама ж вона – перекладач світової класичної літератури, переклала вона коло ста томів, з яких п’ять-шість – із українських класиків.

Проф. Гурський написав цілий ряд наукових праць, літературних статей, що з’явилися в Енциклопедії Українознавства, в анналах УВАН, у “Літературній українській газеті”, у газеті “Свобода”, у журналі “Нові дні”, “Українському квартальному” і в інших.

Надія Сеник

УКРАЇНСЬКІ ВІСТИ

Неділя, 2 січня 1994 р. № 1 (3079)

...Його довгий список публікацій головним чином з історії української мови, зокрема на теми мови історичних пам’яток XVI-XVIII століть, сучасної української літературної вимови, правопису, лексики, словотвору, словозміні та фразеології.

Особливою посвятою втішаються в його теми: українська ономастика, історія слов’янських мов, структура і лексика сучасних слов’янських мов, їх практичне вивчення, особливо української, російської, болгарської та македонської.

Окрема ділянка, що нею він займався, стосувалася походження слов’ян, їх побуту, звичаїв і культури в минулому й сучасному. У спеціалізованих журналах появлялися його статті на ці теми.

Крім наукової праці він велику увагу приділяв викладанню різних курсів. У Сиракузькому університеті викладалася українська

мова на нижчому й вищому (аспіранському) рівнях безперервно протягом 30 років завдяки добровільного переобтяження його безкорисною працею в додаток до його обов'язків як керівника Слов'янського відділу. Тільки з курсів української мови скористалося понад 300 студентів до часу виходу його на емеритуру в кінці 1989 року.

Ми намагаємося уявити провідну ідею в поглядах і в усій обширній активності д-ра Я. Гурського якченого і громадянина. Нам здається, що у ретроспектному огляді його минулого вирисовується ідея – спричинитися творенню української освіченої еліти як основи для переростання його Батьківщини із нації хліборобів в освічену націю спеціалістів: науковців, професорів, менеджерів, інженерів, лікарів, учителів, техніків, пілотів, озброєних своєю рідною мовою батьків і матерів, щоб зустріти XXI-ше сторіччя виростом народу до вимог дійової, модерної незалежної держави і нації.

JACOB P. HURSKY (1923-1995)

On February 28, 1995 Jacob P. Hursky, professor emeritus of Slavic languages and literatures at Syracuse University, passed away at his home in DeWitt, New York. He was 71.

Dr. Hursky was born on November 4, 1923 in Zoldaky, Ukraine – town proud of its kozak and military heritage. At an early age he showed a keen interest in historical and Ukrainian issues which he nurtured and developed after the conclusion of World War II. At the end of the war, the Hursky clan found themselves, along with countless others, in a Displaced Persons' Camp in Augsburg, Germany. There, Jacob Hursky began his scholarly education in earnest. At the Ukrainian Free University under the tutelage of such noted scholars as D. Chyshenko, V. Dershavyn, L. Biletsky, J.B. Rudnyckyj, and others he developed not only his style and methodology for in-depth research, but also a sense of "academic purpose". Later between 1949, he studied at the same university in Munich eventually earning a Master's Degree in Ukrainian philology in 1950. Upon his arrival in the United States, Hursky settled in Philadelphia and continued his studies at the University of Pennsylvania, while simultaneously teaching at nearby Dickenson College (1951). Dr. Hursky earned his Master's Degree and doctorate in

Slavic and Baltic Studies from University of Pennsylvania. His seminal dissertation, “The Patronymic Surnames in Ukrainian”, to date, remains for Ukrainian onomastics a classic investigation.

From 1954 through 1955 he taught Russian at Penn State University. In 1956 he joined the faculty of Syracuse University as an Assistant Professor, advancing to Full Professor in 1972. From 1976 to 1989 he was Chairman of Syracuse’s Slavic Languages and Literatures Department.

Hursky was a member of many scholarly societies and organizations, including: American Name Society, the American Association of Teachers of Slavic and East European Languages, the Bulgarian Studies Association, the Ukrainian Academy of Arts and Sciences (UVAN), the Shevenko Scientific Society, and others. At the time of his death he was Vice President of UVAN. Earlier, he was a member of the Auditing Committee of the Ukrainian Free University (1976-1987), as well as a member of the Academic Advisory Council on Ukrainian Studies at Harvard (1968-1975). From 1976 through 1981 he was Head of Linguistics Section of the Shevenko Scientific Society. Also, he was the Faculty Advisor to the Ukrainian Students’ Club at Syracuse.

Throughout his academic career and well into retirement, Prof. Hursky continued to present guest lectures, courses, as well as edit and publish. He is well remembered for his participation in the Summer lecture series and courses at the Ukrainian Free University in Munich, The University of “Kyiv-Mohyla Academy”, the International School of Ukrainian Studies in Kyiv, Ukraine and the Ukrainian Studies Summer Seminars at Harvard University.

Hursky was the only Ukrainian Scholar from the Diaspora who attended regularly annually international conferences on Church-Slavic-Macedonian philology as a speaker and member of the Macedonian Academy of Sciences in Ohrid in the 1970s and early 1980s. He authored a number of research works including the first Macedonian-Ukrainian dictionary. His monumental editing of the anniversary publications honoring George Y. Shevelov’s 60th and 75th birthdays, and a volume honoring Hryhori Kytasty will stand as examples for future scholars.

As an onomatologist he published several articles in the journal “Names” and always introduced an onomastic twist into his lectures on language, Slavic cultures and civilizations, or comparative linguistics. His grasp of the importance of socio-linguistic influences and historical perspective were reflective of his onomastic depth.

Prof. Hursky is survived by his wife Valentina; two daughters Alexandra and Tatiana; his father, Panteleimon; his brother, Peter; and nephews and nieces. The Jacob P. and Valentina S. Hursky Ukrainian Graduate Fellowship Fund has been established at Syracuse University to assist future scholars in Ukrainian and Slavic studies.

(Stephen P. Holutiak-Hallick, Jr.,
The Ukrainian Quarterly, 1995)

Syracuse University
Office of Development
August 18, 1998

Mr. M. Sirobaba
David Burluk Foundation
Sumy, Ukraine

Dear Mr. Sirobaba:

It is indeed an honor for me to write to you on the occasion of the recognition event in memory of Dr. Jacob P. Hursky sponsored by the David Burluk Foundation. Dr. Hursky was a valued professional colleague and friend of Syracuse University, and accomplished a great deal over many years in support of his native Ukraine. The outstanding event you have arranged in Dr. Hursky's memory is appreciated by the students and staff of Syracuse University. We thank you for preparing this important recognition.

Syracuse University is proud that Dr. Hursky initiated the first program in the United States, which taught Ukrainian language, literature, and history of the Ukrainian language. He continued his important work at Syracuse for 33 years. He was committed to supporting his homeland by dedicating his life to academia. Former students acknowledge his important contributions to their lives, and Dr. Hursky's accomplishments continue to be appreciated throughout the United States and the world.

Dr. and Mrs. Hursky have assured continuing support for academic education by establishing the Jacob and Valentina Hursky Ukrainian Graduate Fellowship Fund at Syracuse University. Their generous support will make possible each year for graduate students to attend Syracuse University to study Ukrainian language and literature or Ukrainian linguistics. As a

result of this gift, study of Ukraine and Ukrainian topics will continue to be an important part of the program of Syracuse University.

On behalf of the students and staff of Syracuse University, I send very best wishes on the occasion of your special event honoring Professor Jacob P. Hursky. We are grateful for the recognition you bring to his name, and proud that Dr. Hursky was a significant part of the life of our university.

Sincerely,

Robert F. Dewey
Director of Planned Giving

SYRACUSE UNIVERSITY
CHANCELLOR'S OFFICE

September 21, 1998

Mr. M. Sirobaba, President
The David Burliuk Foundation
The Ukraine

Dear Mr. Sirobaba:

On behalf of Syracuse University I send greetings in celebration of the late Professor Jacob Hursky's 75th birthday. Dr. Hursky was a valued member of this University community, a trusted and respected colleague of the faculty, and an admired teacher and mentor of students.

Syracuse University is particularly grateful for Dr. Hursky's leadership in establishing the first Ukrainian language program at an American university here on this campus. He passed his love of his native country and his passion for study of Slavic languages and literatures on to hundreds of his students. These are the men and women who carry on his legacy throughout this country and the world.

The Hursky legacy is also evident in the Jacob and Valentina Hursky Ukrainian Graduate Fellowship Fund. This fund supports the work of a student of Ukrainian heritage who wishes to pursue studies in our Maxwell School of Citizenship and Public Affairs or in our College of Arts and Sciences.

Syracuse University is honored by Dr. Hursky's many contributions to its reputation for excellence. We are pleased to join in this celebration of his life.

Sincerely

Kenneth A. Shaw
Chancellor and President

OFFICE OF THE MAYOR

Roy A. Bernardi, Mayor

September 23, 1998

Mr. M. Sirobaba, President
The David Burliuk Foundation
The Ukraine

Dear Mr. Sirobaba:

On behalf of the people of the City of Syracuse it is my pleasure to recognize the actions of the late Dr. Jacob P. Hursky on what would have been his 75th birthday.

Dr. Hursky was an outstanding individual who recognized the needs of the Ukrainian community. Through the "Jacob and Valentina Hursky Ukrainian Fellowship Fund" the Hursky tradition will continue as a tribute to the accomplishments and achievements that Dr. Hursky obtained both in the United States and abroad.

Today the people of the Central New York Community join with the citizens of Sumy, Ukraine as the David Burliuk Foundation dedicates a children's park to the memory and legacy of Dr. Jacob Hursky.

Best wishes,

Sincerely,

Roy A. Bernardi
Mayor

